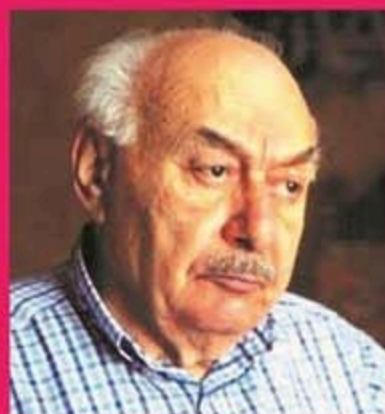

ახეული

ლიტერატურული ჟურნალი
N3, 2019

ქახიჩოს სალამო

ამაჩენღა ჩაჩაჯუმიტ
თათი სხანი

მეჰმან ლეზანიძე:

ს. 2019 - 2019

2019 - 2019

რეპაზ ინანიშვილის სახელობის ლიტერატურული კონკურსი

პულოცაჰი!

ცნობილი ქართველი პოეტი და პროზაიკოსი, მთარგმნელი ნიკა ბართაია 75 წლისაა.

მწერალთა კავშირმა ნიკა ბართაიას, 75 წლის იუბილესთან დაკავშირებით, მიანიჭა „ქართული კულტურის დესპანის წოდება“, ეს არის დამსახურებული ჯილდო და დიდი აღიარება.

ნიკა ბართაიამ 1966 წელს დაამთავრა თსუ აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტი ირანული ფილოლოგიის განხრით.

გამოქვეყნებული აქვს მრავალი მხატვრული (პოეტური, პროზაული, ნათარგმნი) და სამეცნიერო სახის კრებული, უამრავი სამეცნიერო სტატია თუ პოპულარული ხასიათის წერილი.

2016 წლის 17 სექტემბერს, თსუ-ს პროფესორს, ირანისტ ნიკა ბართაიას (თსუ ირანისტიკის კათედრის გამგე) კულტურის სფეროში გაწეული ღვაწლისთვის მიენიჭა შაჰრიარის კულტურის მედალი.

უკლოცავთ, ბატონ ნიკადს იუბილეს, ვუსურვებთ დღევრძელობას, ბედნიერებას, ოჯახურ კეთილდღეობას, წარმატებებს!

ლიტერატურულ ჟურნალ „ახულის“ რედაქცია

ნათია სავაიას ნამუშევრები

ჟურნალ „ანულის“ შემომწირველები არიან:
თამარ შაიშხელაშვილი, მზია ხუთაგური, ვალიდა ღრუბელაშვილი,
ციციხო ბაბუციძე, მანია დიაკონიძე, ჯუბა ღებელი.

კულტურულ-საგანმანათლებლო საზოგადოება „ანულის“
რეკვიზიტებია:

ს/ს „საქართველოს ბანკი“, ბანკის კოდი: BAGAGE 22
ანგარიშის ნომერია: GE81BG 0000000 306158900

„ქართულ-ებრაულ ურთიერთობებში განათლებისა და
კულტურის მიმართულების განვითარების პრექტორები“,
– დავით აღმაშენებლის სახელობის აკადემიაში
შეხვედრა გაიმართა.

ძველი ხანძთა

ახალი ხანძთა

ახეულა – გაბაყბულას ხეულა

ანალი

№3. (№26) ოქტომბერი. 2019

ლიტერატურული

ფეხენაცი

უბთი ლუქსი	
სიჟონ რიჟონი ვინა სტეჟა	3
მუხან ლაზანიჟა ჭეშმარიტი მწერლობის სახელმძღვანელო ოსტატი.....	4
ბიოჟი ლანიჟიანი მარინა ჯიჟია – სულის არისტოკრატი	5
პბტა	
ჟონანე ბიოჟიჟა კოცნა	6
ანჟონი სიჟიჟიანი ჯუბა	10
პბტა	
მანი ლიჟონიჟა	13
ნანი ბაბიჟონ-ლანიჟიანი	16
პბტა	
თანი ბიოჟიჟიანი ჩემი ღიღი პაპა – გრიგოლ გლურჯიჟე	18
ისტბა	
ნონე ბიჟიანი დავით აღმაშენებლის უცნობი დამსახურების შესახებ ქართველი ერის წინაშე	20
ბატ უბთელ ცსტელად სულ ღიჟინღიღის“...	
თანი ჩანიჟიანი ქუხილის საღამო	26
შეხვედრა დავით აღმაშენებლის სახელობის აკადემიაში	27
პბტა	
ნიონ ბიჟიანი	28
ბიოჟი ჟიჟიანი	30
უბთი ლუქსი	
ონი მანღაშანი „მე თბილისი მესიზმრება“... – თარგმნა მერაბ ჯიჟიანი	31
ინტბიჟი	
„ორი კულტურის გზავარდინზე“ – სოფიო ჯიჟიანიჟე ესაუბრა ნათია საჯიანი	32
თატბანი	
ბიბნე ჟიჟიანი პოლონურიდან თარგმნა რუსულიდან კიკალეიშვილმა	38
სანი ნიჟიანი მბოლიური სახლი – სპარსულიდან თარგმნა გიორგი სიფრაშვილმა	44
ისანი (იხანი) ჟიჟიანი წარმოსახვითი ჩანახატი	46
თანი შიჟიანი ღიღი საუფლო ზეცაზე	47
„ანულის“ სტბა	
თამარ შიჟიანი ესაუბრა თემურ ჯიჟიანიშვილი	49
ბიანი ჩიჟიანი ვულცავთ!	54
პბტა	
სინანი სანიჟიანი-ბიჟიანი კატო	54
პბტა	
სანი ბანიჟიანი	58
წბილი	
ლანი ჟიჟიანი-სახლთსანიჟიანი ჩანიშნული მოგონებებიდან	59
ლანი ბონიანი-ბიჟიანი მოზროვნე შემოქმედის ლიტერატურული პორტრეტი	64
გამსათსაბა	
ლანი შიჟიანი წუთისოფელს კაცად შერჩენილი	66
თატბანი	
ანიანი ჩიჟიანი თეთრი ცხენი – ინგლისურიდან თარგმნა მანანი ღუბაჟე	67

ISSN 1987-9717

ენციკლედ-საგანმანათლებლო საზოგადოება „ანული“

ენციკლედ „ანული“ ახსებული
ლიტერატურული გაერთიანება:

რეზო (მემლიანე) ადამია
რევაზ ბალანჩივაძე
თამარ ბაბროშვილი
თამარ მიქაძე
თენგიზ შთმელიძე
ლელა ქიტოშვილი –
სახლთსუცოშვილი
თემურ ჩალაბაშვილი
მანანა ჩიტიშვილი
ნინო ჩხიკვიშვილი
თამაზ ხმალაძე
ივანე ჯაფარიძე
ჯუბა ღებელი

მთავარი რედაქტორი

თამარ შაიშვილი

პასუხისმგებელი რედაქტორი

სოფიო ჯაფარიძე

ლოგოს ავტორი

ბიოგრაფიული რედაქტორი

გაზეთის პირველი რედაქტორი: ნათია საჩინას ნაშუაგული

გაზეთის ბოლო რედაქტორი: შხვეძია დავით აღმაშენებლის ანაბეგაშვილი; ძველი და ახალი ხანა

ხელახლის ტელეფონი: 551 00 50 58

რედაქციის ინტერნეტფოსტა: aneuli@mail.ru

ენციკლედში გამოქვეყნებულ მასალებზე პასუხისმგებელია ავტორი

ენციკლედის დაბეჭდილი სოციალური თემატიკის სახეში, შშმ პირების მონაწილეობით

სიმონ ჩიქოვანი

ვინა სთქვა

ვინა სთქვა, თითქოს პატარა იყოს
ჩვენი სამშობლო, დიდების ღირსი.
ქართლში ვინ ჰპოვა პატარა ციხე,
ვინ მოიგონა სიმცირე მისი?

აბა, შეადგით ერთმანეთს მთები,
მთები – შემკული სხივების სირმით.
ააშრიალეთ არწივის ფრთები,
კლდით გაიგონეთ ყვირილი ირმის.

ყოველ მაღლობზე ციხე და კოშკი
ნახეთ, აზომეთ ოსტატის მზერით,
ან მოაგროვეთ უხსოვარ ღროში
ჩვენში დაღვრილი ბუნების ფერი.

გაზომეთ ქარი და ქარიშხალი,
ჩამწყვდეული რომ ღმუოდა ხევით,

წყალი მქუხარი და საშიშარი
და ავარდნილი გუმბათი ზევით.

წინაპრის მიერ განვლილი სივრცე,
ჟამი-ძლეული გაფრენილ ცხენით,
და გორგასალის ნაბიჯი მტკიცე,
მთად აღბეჭდილი ქართველის რწმენით.

შეახეთ ბრძოლით გაწვრთნილი ხელი
დარუბანდიდან მოტანილ კარებს
და გაიხსნება სამშობლო ჩემი
უსასრულობის შემცველი მხარე.

ვინა სთქვა, თითქოს პატარა იყოს
ჩემი სამშობლო, დიდების ღირსი,
ქართლში ვინ ჰპოვა პატარა ციხე,
ვინ მოიგონა სიმცირე მისი?!

ჭეშმარიტი მწერლობის სახელმძღვანელო ოსტატი

„თხუთმეტი წლის წინათ, 1959 წლის ჟურნალ „ცისკრის“ ოქტომბრის ნომერში, „ლხინი კახელებთან“ წამიკითხავს და რევაზ ინანიშვილზე წერილის დაწერა განმიზრახავს. ინანიშვილი იმ დროს სრული ოსტატი იყო, თუმცა ახალგაზრდა მწერლად ითვლებოდა; „ლხინი კახელებთან“ ერთ-ერთი მისი საუკეთესო მოთხრობაა, მაგრამ ავტორი იმ მდგომარეობაშია, როცა „ვეფხისტყაოსანი“ რომ „დაწერო“, სიტყვას არავინ შეგაწევს; გრძელი ოცი წელიწადი უნდა გავიდეს, რომ კუთვნილი ადგილი დაიკავო. ძველ, გაყვითლებულ უბის წიგნში კმაყოფილებით ვკითხულობ ჩემი განუხორციელებელი განზრახვის ექსპოზიციას: „ჩემი საყვარელი პოეტი“.

წავიდა ის დრო, როცა ყველაფერს პირწმინდად ვკითხულობდი. ასაკმა იცის, ალბათ. ჩვენ ახლა ვკითხულობთ ისე, როგორც ჭამენ მამლარი ადამიანები. ესე იგი – წავიკითხავთ, თუ დელიკატესებს შემოგვთავაზებენ. სამწუხაროდ – იშვიათად!

ჟურნალებს უფრო ვათვალისწინებ, ვიდრე ვკითხულობ. დიდაც! არის საშიშროება დროის დაკარგვის, ნერვების მოშლის, მაგრამ ჩვენ ვიცნობთ კოკებს და ვიცით, ვისგან რა წარმოდინდება. ახალ ჟურნალებს სასწრაფოდ გავშლით და სარჩევს ვემგებებით. და რა კარგია, როცა ჟურნალს ორი-სამი საყვარელი სახელი გაანათებს და სიამოვნებისათვის წინასწარ განგვაწყობს. ათი წელიწადია, ასეთი საყვარელი სახელია ჩემთვის რევაზ ინანიშვილი“...

ეს არის და ეს, რაც რევაზ ინანიშვილზე ჩემს არქივში მოვიძიე, მაგრამ ჩემს ყურადღებას იპყრობს სათაური – „ჩემი საყვარელი პოეტი“. სასიამოვნოდ მრჩება, რომ ჯერ კიდევ თხუთმეტი წლის წინათ მე ზუსტად განმისაზღვრავს ინანიშვილის პროზის პოეტური არსი და მწერლისთვის „ჩემი საყვარელი პოეტი მიწოდებია“.

მაგრამ რას ნიშნავს პოეტური პროზა ჩემთვის და რას ვგულისხმობ, როცა რევაზ ინანიშვილს პოეტს ვუწოდებ? არამც და არამც – ცხოვრების ორომტრიალის სხვაზე ნაკლებად ცოდნას, არამც და არამც –

თხრობაში, ხასიათების ძერწვაში, ყოფიერების გადმოცემაში რაიმე სისუსტეს! ვგულისხმობ მხოლოდ და მხოლოდ მეტ სიყვარულს, მეტ გულშემატკივრობას ადამიანისადმი, მეტ წუხილს საბრალო, ჯერ კიდევ აღსაზრდელი, თუმცა მშვენიერი ადამიანის ბედზე, სიკეთისა და სამართლიანობის მხარეზე მეტი თავგანწირვით დგომას, რაც რევაზ ინანიშვილის ყოველი ცალკეული ნაწარმოების სიღრმისეული შრეებიდან მომდინარეობს, და არ ვგულისხმობ, რასაკვირველია, პოეტურ სახვით საშუალებათა ჭარბ ხმარებას, ტენდენციის ნაწარმოების ზედაპირზე გადმოტანას.

„მოკვდა ივანე, მისი ძმაცაი, მისი კბილა, მშვიდად დაჰყრდნობია ჯოხს და მშვიდი თვალებით უყურებს ახალგაზრდების ტირილსა და ქოთქოთს“...

ცხოვრების რამხელა ცოდნაა ამ ერთბაშად ესე-კიზში! როგორი სიმართლით და რა მასწავლებელი თვალთაა დანახული მრავალჭირგადანახადი, ცალი ფეხით საიქიოში მდგარი, ყოველივეს, თვით სიკვდილს შეგუებული მოხუცის ხასიათი („ივანე“).

რევაზ ინანიშვილისათვის უცხოა ცრუპათეტიკა და ზერეულე ამალღებულობა, რასაც პოეტური პროზის ცნებაში გულისხმობენ ხოლმე შეცდომით, ადამიანობა და ადამიანისადმი გულშემატკივრობა ზომიერების დიდი გრძნობით, ხშირად ქვეტექსტობრივად, როგორც ზემოთ ითქვა, სიღრმისეული ფენებიდან ამოიზიდება და შეპარვით გვიპყრობს. რაც შეეხება ენას, სტილს – ინანიშვილი იუველირია, სიტყვას გასატეხ ბროლის ჭურჭელსავით უფროთხილდება და მის ფრაზას მკრთალი პლატინისფერი გადაჰკრავს.

„თოვს. თეთრად გადაფიფქულ შავი ადამიანების ბროს დაღუნული თავების მალა ციმციმით მოაქვს თეთრი კუბო, რომელშიც წვეს ტრაგიკულად დაღუპული ორმოცი წლის ლამაზი, ფერმკრთალი ქალი; ძველებური ჭიშკრის წინ გამომდგარა ჯოხზე დაყრდნობილი, ქუდმოხდილი, დაღუპული, დამუშავებული ბერიკაცი და შემადრწუნებელი ხმით იძახის: – ეგ როგორ მოიდიხარ, გოგო?!“ – ეს უკვე ორბაშაციანი ეტიუდია. თხუთმეტ სხვა ეტიუდთან თუ ესეკიზთან ერთად ესეც „ცისკრის“ იანვრის ნომერშია დაბეჭდილი. შეიძლება განა მიმოხილველმა რაიმე დასძინოს ამ მართლაცდა შემადრწუნებელ ნაწარმოებს?!

„ღამეულ ტყეში გამუდმებით ისმის რაღაც კრუსუნი, კენესა და გმინვა, ძალიან კარგად უნდა იცნობდე ფლორასა და ფაუნასაც, რომ მიხვდე, რანი კრუსუნებენ, კენესიან და გმინავენ, მაგრამ ამგვარი ცოდნის გარეშეც ადვილი მისახვედრია ერთი: წუხილი ყველგანაა, შესაძლოა თვით დედამიწასაც უჭირს, სახსრებში სტენს და გმინავს, გმინავს“...

განა ვაჟა-ფშაველასი რომ იყოს ეს მინიატურა, შეარცხვენდა ვაჟას?! „ზამთრისპირის სევდა“, „ზარი კახეთში“, „ძველი რიტმებიდან“, „გრძელი, სერიოზული გზა“ და მთელი ეს ძვირფასი ციკლი მხოლოდ საბაბი იყო ჩემთვის; ყოველივე, რაც აქ ითქვა, უკლებლივ ვრცელდება რევაზ ინანიშვილის მთელს შემოქმედებაზე, მათ შორის საყმაწვილო ნაწერებზეც, და გაკვირვებას ვარ, რატომ ამას სხვა არავინ იტყვის ისეთი, ვისაც

ამისი თქმა პირდაპირ თავისი პროფესიული მოწოდებით ევალუბა.

უადგილო არ იქნება, ესეც დავძინო თქმულს: საშუალო და საშუალოზე დაბალი, საეჭვო ნიჭიერების ლიტერატორებისაგან ხშირად გვსმენია მწერალთა კავშირის ტრიბუნადან ვითომცდა თავმდაბლოური განცხადებანი შესახებ იმისა, რომ მწერალთა კავშირი ერთი ოჯახია, რომ ვარსკვლავებს არავინ კრეფს და რომ თანხმობისა და თანასწორობის გრძნობით უნდა ვცხოვრობდეთ ლიტერატურაში. მეტი რომ არ ვთქვათ, ნიველირების, ავის კარგთან გაიგივების ეს ტენდენცია – მაგნე ტენდენციაა, აბნევს საზოგადოებრივ აზრს, ხშირად თვით მწერალსაც, და ზიანი მოაქვს მწერლობის განვითარების საქმისთვის.

დიახ, მწერლობა ერთი ოჯახია, მაგრამ მწერალთა კავშირი კომუნა როდია, სადაც ასეულები შეერთებული ძალით ჰქმნიან საერთო დოვლათს. ნამდვილი მწერალი მარტოდმარტოა თავისი ამოცანის წინაშე. კრიტიკის ვალაია, შენიშნოს რჩეულთა გმირობა და კეისარს კეისრისა მიუზღას.

არც მწერლის სახის სრულად ჩვენების და არც მწერლისთვის ადგილის მიჩენის პრეტენზია არა აქვს შთაბეჭდილებათა ნაკუწებისაგან შედგენილ ფრაგმენტს ჩემი წერილისას. რევაზ ინანიშვილის შემოქმედება საფუძვლიან შესწავლას და დაფასებას იმსახურებს. ჩემი სურვილი იყო, სალაში მეთქვა ჩვენი რჩეული მეგობრისათვის.

1974 წელი

მასალა მოამზადა ლეილა ქიტოშვილი-სახლთხუციშვილმა

ბიოგრაფიული დანიშნულება

მარინა ჯიქია – სულის არისტოკრატი

მარინა ჯიქიამ თავისი ამქვეყნიური არსებობით იმდენი სიკეთე და მშვენიერება ამრავლა საქართველოში, რომლის მოწმე და განმცდელი მრავალია და მის მიმართ უსაზღვრო მადლიერება სუფევს.

დადიოდა თბილისში ეს უმშვენიერესი ქალბატონი, რომელიც უმაღლესი პოეტი, მხატვარი ან მუსიკოსი გეგონებოდათ, სინამდვილეში კი იგი განხლდათ ტექნიკური უნივერსიტეტის ენების კათედრის პედაგოგი, სადაც ნახევარ საუკუნეზე მეტი იღვაწა და ახალგაზრდების აღზრდას თავდადებით ემსახურა.

სულის არისტოკრატი – ასეთად დარჩება ჩემს მახსოვრობაში ქალბატონი მარინა ჯიქია. ასეთ ავტონომიური ბუნების პიროვნებებს ძალზე იშვიათად შეხვდებით და ამიტომაც ტოვებენ ისინი თავიანთი ამ ქვეყნიდან გადასვლის შემდეგ სიცარიელეს, რომელსაც ვერავინ შეავსებს.

40 დღეა ვწვალობ, მცირე გამოსათხოვარი დავწერო ამ დიდ ქალბატონზე და ვერ ვძლიე თავს,

რომ მასზე წარსულში ვილაპარაკო. ის მარადიულ გაზაფხულს, აყვავებული ვაშლის რტოს ედარება. მე მას ფენადგმულ ლექსს და მოსიარულე პოეზიას დავარქმევდი... და განა შეიძლება გაზაფხულის ან პოეზიის დასაფლავება, ანდა მათთან გამოთხოვება?

მე არასოდეს შეგხვედრივარ მარინა ჯიქიას სადარ არსებას, ვისშიაც ძალასა და სინაზეს ისე ბუნებრივად ეარსებნა. ასეთი რამ მხოლოდ პოეზიაში მეგულებოდა. კერძოდ, მსგავსი რამ ახასიათებს ანა კალანდაძის პოეზიას. მისი გენიალური ლექსების ცოცხალ განსხეულებად მე მუდამ მარინა ჯიქია მესახებოდა. და როცა ჩემი ეს ფიქრი თვით ქალბატონ ანას გავანდე, მან ეს სასიამოვნო აღმოჩენად მიიჩნია და მითხრა, რომ მარინაზე პოეტური არსება მას არ შეხვედრია დედამიწაზე!

მარინა ჯიქიას მიერ დაარსებული ლიტერატურული თეატრი „ოქროს საწმისი“ დარჩება ეროვნული სულის აღზევების სიმბოლოდ, მერაბ კოსტავასა და ზვიად გამსახურდიას იდეების სცენურ განსხეულებად.

მარინა ჯიქიამ თავისი სპექტაკლებით: „თამარიანი“, „შოთა რუსთაველი“, „ილია ჭავჭავაძე“, „კონსტანტინე გამსახურდია“, „ირაკლი აბაშიძე“, „ანა კალანდაძე“, „ელენე ახვლედიანი“ და სხვებით ღირსეული სიტყვა თქვა ქართული მწერლობის, აზრისა და სულიერების ასამაღლებლად და გასაბრწყინებლად!

მარინა ჯიქიას სულის ნათელი მის თანამედროვეთა შორის სულ იკიაფებს, ხოლო დიდ წინაპრებს იგი ღირსეულად ვალდობდილი წარუდგება!

ნეტარია, ვისაც ასე უხვად აჯილდოვებს უფალი...

ჩოქინე ბიოხბაძე

ეკალი

ძალიან უჭირდა გადაადგილება ნორჩ, ნაზ და მზედაუკრავ თოთო წვერს. უჭირდა მიწის ლაბირინთებში გზის გაკვალვა და ძრომიალი. ვერაფერს ხედავდა, ბრძან მიიწვედა წინ. შორიდან უხილავის ძახილი ჩაესმა – ჩემკენ წამოდი, ჩემკენო. რა თქმა უნდა, ვერ ხედავდა, მაგრამ ხმას გუმანით მიჰყვა. რაღაცას თავით შეეჯახა, მიაწვა, მაგრამ ძვრა ვერ უყო. შეყოვნდა და ჩამოისვენა, მერე ისევ შეტოკდა და მიაწვა. ამოიყო წადილი, მოიქანცა, არაქათი გამოელია. ისევ ხმა ზემოდან – გვერდი აუქციე და გააგრძელე შეჭიდებაო. უკანასკნელი ძალა მოიკრიბა და ძალუმად მიაწვა ნორჩი წიწვებით. კარგად გამოუვიდა და შესწრაფვა გააგრძელა. ბნელი იცრიცებოდა, რაც ზემოთ მიიწვედა, უცნაურ სიმსუბუქეს და შვებას გრძნობდა. კიდევ ერთი გაბრძოლება, ერთი პატარა ბიძგი და მიწიდანაც ამოიწვერა.

უკიდევანო სივრცემ, ჩახჩახა მზემ თვალი მოსჭრა, თავი დალუნა, შეშინდა და ისევ მიწაში მოინდომა ჩაძვრომა.

– მშვიდობა შენს მოვლინებას, ჩემო პატარა და საყვარელოო. ნაცნობი ხმის გაგონებისას ისევ წამოსწია თავი. თვალბმობოტულმა ზემოთ აიხედა. უზარმაზარი ნაძვი დასცქეროდა ზემოდან. მოულოდნელად სიომაც ჩამოუბერა, აქა-იქ ნაადრევად ჩამოცვენილი ფოთლები ააშრილა და მიფანტ-მოფანტა. უზარმაზარმა ნაძვმა წიწვიანი ტოტები დაბლა ჩამოსწია და პატარას თავზე გადააფარა. ნიავემ კიდევ ერთხელ ჩამოიქროლა და კორპუსებს მიღმა გაიძურწა. ნაძვის ხემ ნიავეს აყოლილი ტოტები შეათამაშა, წელში გასწორდა და პატარას ჩამოსძახა:

– ასეთია, პატარავ. ეს სამყარო. კიდევ ბევრ რამეს ნახავ და ბევრ რამესაც შეიმეცნებ. ახლა კი ცოტახანს დაისვენე და მეგობრებსაც გაგაცნობ.

ახლად ამოწვერილმა, ნორჩმა, ჯერ კიდევ უსუსურმა თავი ჩაღუნა და მიიძინა. ნიავესაგან მიწვენილი ლორთქო და ხასხასაბალახნი წამოიშალნენ, ერთმანეთი შეავიწროვეს და პატარას ადგილი გამოუნთავისუფლეს,

რომ მზის მაცოცხლებელ სხივებს სასიცოცხლო ძალა და ენერჯია გადაეცა ახალშობილისათვის. იებმა ლურჯი თვალები მორცხვად შეანათეს ჩვილს, მდაბლად დაუკრეს თავი და მიესალმნენ – მშვიდობა შენს მოვლინებასო. არც ყვითელგულა, თეთრი შარავანდელით გაბრწყინებულ გვირილებს შეურცხვენიათ თავი, წელში მოიდრიკნენ და ნაზად გადაუსვეს ხატულა, თეთრი გვირგვინი ნორჩ, სათუთ წიწვებზე. იასამანმა კი მთელ ქვეყანას გააგებინა მისი მოვლინება. კაკლის ხემ კენწეროდან გადმოხედა პატარას, ტანი შეარხია და მთელ სამეგობროს, პატარა ბაღის ყველა ბინადარს გააგებინა თანამომის მოვლინება.

ამრიალდნენ ლეღები, ჭერმისა და ნუშის ხეები და დედა ნაძვს ულოცავდნენ პატარას დაბადებას. დამორცხვებული და აღელვებული დედა ნაძვი კი მზრუნველად დაჰყურებდა პატარას და ტოტების შერხევით ყველას მადლობას უხდიდა. ამდენმა ჩურჩულმა და გადაძახილმა პატარა გააღვიძა, თვალები მოიფშენიჭა და მალა აიხედა. გამხიარულებული და სახეგაციისკროვნებული დედა მალამალ შეარხევდა ხოლმე ტოტებს და სიყვარულისაგან ცრემლმორეული შორიდან ეალერსებოდა პირმშოს.

პატარა კი ნელა-ნელა ეჩვეოდა ახალ გარემოს. ყველანი გაიცნო. უკვირდა, ახალისებდა და თან აკრობდა ყველაფერი. განსაკუთრებით დედის მხრებზე ჩამომსხდარი და საამოდ მგალობელი ყვითელნისკარტა მამუები მოეწონა. ყოველ დღით, სანამ მზე თავის მაცოცხლებელ სხივებს გამოუშვებდა დედამიწაზე, ჟრუანტელის მომგვრელი გალობით ატკობდნენ პატარა ბაღის ბინადრებს. ყველანი ეხვეწებოდნენ, – არა, ჩემთან ჩამოისვენე, არა, ჩემთანო! ისინიც გულს არავის წყვეტდნენ, მაგრამ ყველაზე ხშირად მაინც დედის მხრებზე ჩამოსხდებოდნენ ხოლმე და იწყებდნენ საოცარ, ხმატკბილ, მომაჯადოებელ მღერა-გალობას. პატარას ძალიან უნაროდა და ფიქრობდა, ასეთი პატარა რომ ვარ, ალბათ მე მიმღერისო. ერთი, როდის გავიზრდები, რომ ჩემს მხრებზე ჩამოისვენონ და იგალობონო.

არც ბელურები აყოვნებდნენ დიდხანს, შეეისოდნენ ბალახს და მოუსვენარი თავის ქიცინით საზრდოს დაეძებდნენ. ისინიც თავისებურად გალობდნენ, ჟიჟივებდნენ. ისე ხმატკბილად ვერა, მაგრამ მაინც სასიამოვნო მოსასმენი იყო. ერთხელ კაჭკაჭებიც მოფრინდნენ და ისეთი ჩხავილი ატენეს, გულგახეთქილმა არ იცოდა, სად დამალულიყო. კიდევ კარგი, მალე გაფრინდნენ. ყველაზე მეტად ფრთახატულა პეპლების მოფრენა უყვარდა. ჩამოსხდებოდნენ მონაცვლეობით მის ნაზ მხრებზე და სახეს უნიავებდნენ. რამდენი არ ეცადა, ვერაფრით გაარკვია ფერთა რაოდენობა, – მთელი სამყაროს ფერებს მათ ფრთებზე დაეკანა.

დღეები დღეებს მისდევდა, პატარამაც იწყო ზრდა. ბალახს უკვე ზემოდან დასცქეროდა. პატარა ბაღის თითქმის ყველა ბინადარი გაიცნო. ყოველ გათენებულ დღეს შეჭხაროდა. მზის ამოსვლისთანავე იწყებდა ბაღი

ფუსფუსს. სხვადასხვა გვარის, მიწის თუ მიწისზედა არსებები ბზუილით და ფუსფუსით იკლებდნენ გარემოს. ჭიანჭველები აკვირვებდა განსაკუთრებით. ნეტავ, სად დარბიან მთელი დღეები წინდაუკანო? ზოგიერთი მათგანი ზედ შეაცოცდებოდა ხოლმე, მთლად წვერომდე ადიოდნენ. მერე უკანა ფეხებზე დადგებოდნენ, იქაურობას მოათვალიერებდნენ და კისრისტეხით ისევ თავქვე ეშვებოდნენ. ელიტინებოდა მათ ბოჭიალზე და ღიმილი ეფინებოდა. ბოლო დროს ჭიანჭველმა მოუხშირა სტუმრობას, დღეს არ გააცდენდა, შეჰყვებოდა ვიწრო ბილიკს, ბოლოსწინა მოქანავე ტოტზე წამოსკუპდებოდა ხოლმე და მზეს ეფიცებოდა. დიდხანს იქაც ვერ ჩერდებოდა, ახლად გაღვიძებულივით გააზმორებდა, წამოიმართებოდა, პატარა ფრთებს მაღლა აბზეკდა და სივრცეს შეერწყმებოდა.

მზის ყოველ ამობრძანებას ბალის მესვეურნი ზარზეიმით და ტაშით ხვდებოდნენ. სიბნელისაგან მოწყენილი ხე-მცენარეები, ბალანი და ყვავილები პირველი სხივის გამოჩენისთანავე თავს წამოწვევდნენ და შეთრთოლდებოდნენ. მათზე დაგანებული, მზის სხივებით აციაგებული ცვარ-ნამი კი ერთმანეთის მიყოლებით მთიდან დაშვებულ მოთხილაძურესავით მხიარული ყიჟინით ეშვებოდნენ მიწაზე.

იმ დღესაც საერთო მხიარულებაში ჩაბმული პატარა უჩვეულო ხმამ გამოაფხინა. უჩვეულო იყო მისთვის, ყველა ხმისაგან გამორჩეული. ორი ხმა იყო, ერთი ბოხი, თითქოს ჟღერიალა, ხოლო მეორე – ნაზი და წკრიალა, მერცხალივით მოჭიკჭიკე. თავი წამოსწია და ხმებისკენ გადაიტანა ყურადღება. ხეებს ჰგავდნენ, ერთი ტანმსხვილი, ხოლო მეორე – პატარა და ნორჩი. ყველაზე მეტად კი იმან გააკვირვა, რომ ხეები გადაადგილდებოდნენ. შეკრთა, თავბრუ დაეხვა და შეშინებულმა დედას ახედა. დედამ შეამჩნია შვილის შეკრთომა, ტოტები დაბლა დაუშვა, მოეფერა და ჩასჩურჩულა: – ნუ გეშინია, ადამიანები არიან, ეგენი არიან ჩვენი ბატონ-პატრონებიო.

ბაბუა და შვილიშვილი ბალის ვიწრო ბილიკზე მოაბიჯებდნენ. პატარას ხელი ჩაეჭიდა ბერიკაცისათვის, ირგვლივ ყოველივეს ცნობისმოყვარეობით ათვალიერებდა, გაუთავებლად ტიტინებდა და კითხვებს კითხვებზე აყრიდა:

– ეს რა არის, ბაბუ?

– ეს კაკლის ხეა, ბაბუ. ფოთოლოვნები და ტოტებგამოილილი შესანიშნავი საჩრდილობელია ზაფხულის აუტანელი ხვატის დროს. ნაყოფიც შესანიშნავი აქვს, ყველა კერძს აგემრიელებს, ქვასაც კი, – ღიმილით დააყოლა ბოლოს.

პატარა კი ვერ ისვენებდა, ცქმუტავდა, ხელიდან უსხლტებოდა. ხან ერთ ხესთან მიირბენდა, ხან მეორესთან, ხან ყვავილებთან ჩაიჩოქებდა და ტიტინს აგრძელებდა, – ეს რა არის, ეს რა არისო? დაუღლეოდ ერთ და იგივე კითხვას სვამდა. ბაბუაც დაუზარებლად პა-

სუხობდა. ისევ დაუსხლტა პატარა ბერიკაცს და კაბის ფრიალით ბალის ბოლოსკენ გაიქცა.

– ნელა, შვილო, ნელა, არ დაგვარდე, ძლივს მოგიშუშდა მუხლები, კიდევ არ დაიზიანო!

პატარა შეყოვნდა, ჩაიკუცქა, პეპლებით მოხატული ჩითის კაბა კოჭებადმე ჩამოიწია და ჯოხით მიწის ჩიჩქნა დაიწყო. ჩიჩქნიდა მიწას და რალაც ფიგურები გამოჰყავდა.

მისი ყურადღება ჭიანჭველების ჯგუფმა მიიქცია, რომლებიც ჩამწკრივებულიყვნენ და ერთმანეთის მიყოლებით პაწაწა ფეხებით წინ და უკან დარბოდნენ. ნეტავ სად გარბიანო, გაიფიქრა და თვალი გააყოლა. ჭიანჭველები კი მწყობრი ნაბიჯით, ერთი მეორის მიყოლებით მიწას ახლად აცდენილი ნაბვისკენ მისწრაფვოდნენ. აცოცდებოდნენ ზედ, მერე ისევ უკან ბრუნდებოდნენ.

– ბაბუ, ბაბუ, მოდი, ნახე!

– რა იპოვე, შვილო?

– მოდი, ბაბუ, მოდი!

ბაბუა პატარასთან ჩაიკუცქა და იქაურობას თვალი შეავლო.

– ჭიანჭველები არიან, ბაბუ. ჭიანჭველები, ძალიან შრომისმოყვარე არსებები, საზრდოს დაეძებენ, როგორც ყოველი სულიერი. შესაშური შრომისმოყვარენი არიან. ნეტავ ასეთი შრომისმოყვარენი კაცთა შორისაც ბევრნი იყვნენ. სოლომონ ბრძენი, კიცხავს რა ზარმაცებს და მცონარებს, ამბობს: „იქმენ ვითარცა ჭიანჭველი, ჰოი, მცონარეო, და ბაძვიდე გზათა მისთა დაიქმენ უბრძენს მისსა“... მაგრამ ეს საიდან გაჩნდა? როდის გაჩნდა? ბიჭოს! ახალი წვერი შემატებია ბალის საძმოს, – ჩაეღიმა ბერიკაცს.

ნაძვი შეკრთა, შეშინდა და აიწურა. დედა ნაძვიც დედაშეპარული დაჰყურებდა მოფუსფუსეებს.

– ბაბუ, ახალი სიცოცხლე შეემატა ჩვენს ბალს, შენსავით პატარაა და ყურადღება სჭირდება. მოდი, ახლა ჩვენ ყველა საქმე გადავლოთ და პატარაზე ზრუნვა დავიწყოთ. შენ აქ დამელოდე, მე სახლში ავირბენ და საჭირო ინსტრუმენტებს მოვიტან. უნდა შემოვუბაროთ, ჭიგოც დავუსვათ და შემოვლობოთ, რომ ვინმემ შემთხვევით ფეხი არ დააღვას და არ დააზიანოს. ხე-მცენარეები ჩვენი სიცოცხლეა, ხეები და სხვა მწვანე საფარი ყველა სულიერისათვის სასიცოცხლო ჟანგბადს გამოყოფს, მათ გარეშე დედამიწა მკვდარ პლანეტად იქცევა. რომ გაიზრდები, მერე უკეთ მიხვდები ყველაფერს. ნათქვამია, ადამიანმა მის სიცოცხლეში ერთი ხე მაინც უნდა დარგოსო.

მაღე ბაბუამ თოხი, ჭიგო, პატარა თოკი, წყლიანი ჭურჭელი მოიტანა და საქმეს შეუდგა. შემოუთოხნა, ჭიგო დაუსვა, მერე თოკით ნაზად დაამაგრა და წყალიც დაუსხა.

– ამას ჰქვია, ბაბუ, გაკეთებული საქმე. დღეს გვეყოფა, ხვალიდან კი დღეგამოშვებით მოვრწყავთ, მაღე

ტანსაც აიყრის. ამ სამყაროში ყველაფერს ზრუნვა სჭირდება და ეს მისია ღმერთმა ადამიანს დააკისრა, გაიგე, ბაბუ?

– კი. – უპასუხა სხარტად პატარამ და გადაიკისკისა.

ბაბუას გაეღიმა, პატარა ხელში აიტაცა და ვიწრო ბილიკს გაუყვა. შემკრთალმა და შეშინებულმა პატარა ნაძვმა შვებით ამოისუნთქა. ძალიან ეშინოდა, რამე არ დაიზიანონო. არც მათი საუბრიდან ესმოდა რამე. პატარა გოგო კი ძალიან მოეწონა, – როგორი ნაზი თითები ჰქონია, როგორ მისვამდა თითებს, იქით მეშინოდა, არ ვუჩხვლიტო-მეთქი. სტუმრების წასვლის შემდეგ დამშვიდებულმა დედა ნაძვმა ტოტები დაბლა დაუშვა, პატარას მოეფერა და გაუთმორა:

– ესენი ადამიანები არიან, სამყაროს ბატონ-პატრონები. ჩვენ ერთმანეთს ვჭირდებით, ნუ შეგეშინდება, მიეჩვევი და მათ საუბარსაც მალე გაიგებ.

იმ დღის შემდეგ ბაბუა და შვილიშვილი თითქმის ყოველდღე მოდიოდნენ, მიწას უფხვიერებდნენ, სარეველებისგან წმენდნენ და მორწყვასაც არ აკლებდნენ პატარა ნაძვის ხეს. შრომა არასოდეს იკარგება უკვალოდ. ყოველთვის გამოაქვს ნაყოფი. ნაძვმა სწრაფად აიყარა ტანი, მოლონიერდა და ტოტებიც გაუხშირდა. ისე დამშვენდა, რომ საახალწლოდ კონტად მორთეს, ზედ ათასგვარი ბრჭყვივალა, მანათობელი სათამაშო ჩამოკიდეს, რომლებიც ღამდამობით თვალისმომჭრელად ციალებდა. ყველას უხაროდა, განსაკუთრებით ბავშვებს. მათი ყოყინა ნაძვსაც დიდ მხიარულებას ჰგვრიდა, მაგრამ ყველაზე მეტად ნაძვს ის უხაროდა, რომ მისტოტებზე ფრინველებმა დაიწყეს დაბუდება. დილით კი, სისხამზე მომაჯადოებელი გალობა-სიმღერით ეგებებოდნენ განთიადს.

დრო გადიოდა, დღეები დღეებს მისდევდა. ყველაფერი მბრძანებლური ბუნების კანონს ემორჩილებოდა. ნაძვიც იზრდებოდა, ტანი უმსხვილდებოდა და ტოტებიც უხშირდებოდა. მოზარდი ნაძვის ხე პატარა ბალის სრულუფლებიანი და ღირსეული წვერი გახდა. ყველაფერს შეეჩვია, შიშისაგანაც განთავისუფლდა. ყოველ დღეს ხალისი და სიხარული მოჰქონდა მისთვის.

იმ დილით შაშვების საამო გალობა-გადაძახილმა გააღვიძა, თვალები მოიფშვნიტა, გააზმორა. ჯერ მზეს მიაპყრო მზერა, მდაბლად დაუკრა თავი, მხრები შეათამაშა და მერე ძირს დაიხედა. ყველა თავის საქმეს შედგომოდა. ის იყო, დედას უნდა შეხმინებოდა, რომ მისი თვალხედვის არეში სრულიად ახალი, ახლად ამოწვერილი მცენარე მოხვდა. გაიფიქრა, ხომ არ მეჩვენებაო. თვალეები მოიფშვნიტა და კარგად დააკვირდა. არ შემცდარა, მართლაც ახალი მცენარე შემატებოდა პატარა საძმოს. ძირს დაიხარა, პატარას შეეხმინა:

– ვინ ხარ შენ და აქ საიდან გაჩნდი?

მოყავისფერო-მომწვანო ნაზფოთლიანმა მცენარემ ნორჩი ფოთლები შეარხია და თავდახრილმა მორცხ-

ვად უთხრა:

– არ ვიცი, ვინ ვარ და არც ის ვიცი, აქ საიდან გაჩნდი. – შიშისგან აიწურა და სატირლად მოემზადა.

ნაძვს შეებრაღა პატარა, დაუყვავა, მიეფერა, მერე ჩაფიქრდა, – თავისი პატარაობის ლანდებმა გაიზინა მის თვალწინ. დაბლა დაუშვა ტოტები და პატარას ალერსიანად უთხრა:

– ნუ გეშინია, ჩვენ ყველა შენი მეგობრები ვართ, ნელ-ნელა ყველას გაგაცნობ. მერე მალა აიხედა და დედას მიმართა, – დედა, ერთი შეხედვით, სრულიად უცნობი სახეობის თანამომქმე შეგვემატა. ხომ ვერ მეტყვი, რა ჰქვია?

დედამ მალლიდან გადმოხედა.

– ვერ ვხედავ, შვილო, კარგად რომ წამოიზრდება, მერე გამოვიცნობ. შენ ყურადღება არ მოაკლო, გაართე, ესაუბრე. ხომ იცი, პირველი ნაბიჯები ყოველთვის რთულია. თან ბალის ბინადარნი გააცანინ. ნაძვი დაუმეგობრდა პატარას, ქარსა და წვიმაში თავის ტოტებს გადააფარებდა ხოლმე, ზრუნავდა მასზე და ახალ ცხოვრებას აცნობდა. ნელ-ნელა ბალის ყველა სტუმარ-მასპინძელი გააცნო.

ბალის ბინადართ უკვირდით უცნაური ფორმის და სახეობის მცენარის გამოჩენა, ეჭვნარევე მზერას დააყოლებდნენ და თან ფიქრობდნენ, – ნეტავ ვინ არის, ან აქ საიდან გაჩნდაო. პატარასაც უკვირდა, მის მსგავსს რომ ვერ ხედავდა ბაღში, ობლად გრძობდა თავს და დედასავით მიეკვლია ნაძვს. ნაძვიც ყურადღებას და მზრუნველობას არ აკლებდა, მაგრამ ერთი კი უკვირდა, ახალი მცენარე უსწრაფესად იზრდებოდა და უცნაურად იტოტებოდა. სულ მალე სიმაღლეში წამოეწია, მერქანი გაუმსხვილდა, მხრებში გაიშალა და ისე გაიტოტა, რომ ირიბად დაფენილ ნაძვის ტოტებში გაიხლართა.

შეწუხდა ნაძვი:

– ძმობილო, იქნებ როგორმე შენი ტოტები მომაშორო, სუნთქვა მიჭირს, ტოტებსაც ვეღარ ვამოძრავებ.

უცნობი სახეობის ხემ კი, რომელიც მის თავს უკვე ზემოდან მედიდურად დასცქეროდა, გულარხენიანად უთხრა: – რა ვქნა, მეგობარო, მე რა შემიძლია? როგორც ჩანს, მე სხვა ბუნების ვარ, სიყვარულსაც ასე გამოვხატავ და სხვანაირად არ შემიძლიაო.

დედაც შეაწუხა შვილის უმწეო მდგომარეობამ, მაგრამ ვერაფერს შეელოდა. ერთ დღეს ნაძვის ხე უსამველო ტკივილმა გამოაღვიძა. გვერდში ხანჯალივით რაღაც ერჭობოდა და საშინლად სტკენდა. თვალეები მოიფშვნიტა და გვერდზე მდგომ ხეს გახედა, გახედა და შეცბა. უცნობი სახეობის ხე თითის სიგრძე ბასრი ეკლებით დახუნძლულიყო, ურჩხულს დამსგავსებოდა და შემზარავად გამოიყურებოდა. არა მარტო დედა-შვილი, მთელი ბაღი გაოცებული და შეძრწუნებული შეჰყურებდა უცნაური ხის მეტამორფოზას. უცნობი სახეობის ხე კი უსწრაფესად იზრდებოდა, ლამის დედა ნაძვს გაუსწორდა სიმაღლეში. უფრო მეტად დაიტოტა, ისე

გაიშალა მხრებში, სამხერი გადაუკეტა ბალის ბევრ ბინადარს და ჩრდილში მოაქცია. პატარა ნაძვს კი ისე ჩაეხუტა, ისე შემოაჭლო ეკლიანი მკლავები, ლამის დაახრჩო. განსაკუთრებით ქარის ამოვარდნისას ხდებოდა აუტანელი მისი მდგომარეობა. მთელი ტანი დაესერა და ჭრილობებიდან სითხემ იწყო დენა. ეკლებისაგან ტანდაჩხვლეტილი ნაძვი მოიღუნა, წელში მოიდრიკა, წიწვებიც გაუხუნდა და ცვენა დაიწყო. საბრალობელი შესახედავი იყო. ბალის ბინადართა მრისხანებას საზღვარი არ ჰქონდა. შფოთავდნენ, – ვინ არის ეს გადამთიელი, საიდან გამოტყვერა, რა უადგილო ადგილას ჩაეკვხაო. არ არის ეს ჩვენი ჯიშის და არც ამის ადგილი არის აქო, მაგრამ რა შეეძლოთ, დამწუხრებულნი მხოლოდ ფოთლებს ამრიალებდნენ და ასე გამოხატავდნენ თანაგრძნობას საბრალო ნაძვის მიმართ.

ის იყო, მზე გადასვლას აპირებდა, რომ ბაღში ბერიკაცი და ახლად წამოჩიტილი გოგონა შემოვიდნენ. გოგონა მხიარული ნაბიჯებით წინ უსწრებდა ბაბუას და ყოველ მცენარეს ცნობისმოყვარე თვალებით ათვალიერებდა.

– ბაბუ, ბაბუ, მოდი, ნახე, ჩვენი ნაძვი რამოდენა გამხდარა! მაგრამ რას დამსგავსებია ბეჩავი, – თქვა ნალვლიანად, – როგორ მოღუნულა. ეს რაა, ბაბუა? რამდენი ეკალი აქვს, როგორ შემოხვევია ჩვენს ნაძვს! ნახე, რამდენი ეკალი ჩასობია საბრალოს.

ბაბუამ ჯერ ნაძვს შეხედა, მერე მის სულთამხუთავს, დანანებით თავი გადაიქნია და თქვა, – აქ რა ჯანდაბამ მოიყვანაო.

– ბაბუ, რა ჰქვია ამ ხეს?

– ბაბუ, მაგის ზუსტი სახელი მეც არ ვიცი. ისე, სოფელში ყველა რუსულ ეკალს ეძახის. ბავშვობაში დიდი სიფრთხილით ვუვლიდი გვერდს, ისეთი ბასრი ეკლები აქვს, ფეხსაცმელშიც კი ატანს. უნაყოფო და უსარგებლო ხეა, დასაწვავად თუ გამოიყენებ, ოღონდ იქაც დიდი სიფრთხილეა საჭირო. ზოგჯერ ღობის შესარავგავადაც იყენებენ, მაგის ბასრ კლანჭებს ცხოველებიც კი უფრთხიან. ეგ რაც მაგ ხის შესახებ ვიცი. არ არის მაგის ადგილი აქ.

ბაბუა ჩაფიქრდა, დიდხანს უმზერდა ეკლიან ურჩხულს და ბოლოს თქვა:

– ასე არ გამოვა, ამ ნაძვს თუ არ ვუშველეთ, გახმება.

– როგორ უნდა ვუშველოთ, ბაბუ?

– რამეს მოვიფიქრებ, შვილო.

ნაძვის უძწეო მდგომარეობამ ცრემლები მოჰკვარა გოგონას.

მეორე დღით ბალის ბინადარი უჩვეულო ხმებმა შეამფოთა. ჯერ მანქანის გუგუნის შემოესმათ, მერე მანქანიდან მუშები ჩამოხტნენ და რაღაც დანადგარი ჩამოიღეს, დიდხანს უჩხიკინებდნენ, მასზე მიბმულ თოქს რამდენჯერმე ხელი გამოჰკრეს. დანადგარმა დაიგუგუნა, აფართხალდა, შემზარავი ხმა გამოსცა და დადუმდა. ისევ გამოჰკრეს ხელი, ამჯერად ჯერ ატკაცუნდა, მალე დგრიალში გადაიზარდა და იქაურობა დააკვამლიანა. შეშინებული ბალის ბინადარი გაისუსნენ. ერთმა ახალგაზრდამ დანადგარს სადენი მიუერთა და ელექტრო ხერხი გამართა, რომლის ხმამ ტანში ჟრუანტელივით დაუარა ბალის ბინადართ. მერე კიბე მიაღვა ეკლის ხეს და აცოცება დაიწყო. მწვანე ნარგავები მოიბუხნენ და ტანში გასცრათ.

– ფრთხილად, გიორგი, ფრთხილად! მზაკვარი ხეა, არ დაზიანდე, დიდი სიფრთხილით ჩამოსხიპე ტოტები ისე, რომ ნაძვი არ დააზიანო. ჯერ შუა წელს ზემოთ გადახერხე, მერე შუაში, ბოლოს კი ძირში. – მითითებას აძლევდა ჭალარათმიანი მამაკაცი ახალგაზრდას.

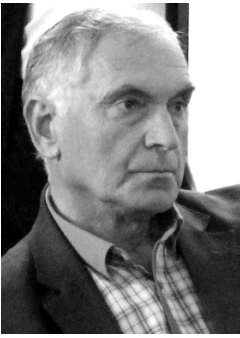
რამდენიმე საათიანი მუშაობის შემდეგ დახერხილი და დანაწევრებული ეკლის ხე მანქანაზე შეყარეს და იქაურობა დატოვეს. მყრალი კვამლის ჯანლი კი გაიშალა, გაიწვლა, ნარგავებს აცდა და სივრცეში გაიბნა. ბაღში სამარისებური სიჩუმე დადგა. აღარც ფრთოსნების გალობა ისმოდა და აღარც მათი ფრთების ტკრციალი.

ის ღამე შიშში გაატარეს ბალის ბინადრებმა, კიდევ დიდხანს ჩაესმოდათ ყურში დანადგარის დანდგარი და ელექტროხერხის მკვნესარე, ცოდვიანი ხმა.

როდის-როდის მიღულეს თვალები. რიჟრაჟზე, როდესაც ღამე ჯერ კიდევ საბოლოოდ არ გაცრეცილიყო, პატარა ბალი შაშვის არამიწიერმა გალობა-მუსიკალობამ გააღვიძა. თვალები ფართოდ გაახილეს და ირგვლივ მიმოიხედეს. ეკლიანი ურჩხულის ადგილას მხოლოდ მოტიტვლებული არე ჩანდა. შვებით ამოისუნთქეს. შაშვი კი გადაღუნული, მხრებჩამოყრილი ნაძვის ტოტზე ჩამოჯდარიყო და ჟრუანტელის მომგვრელი ხმით გალობდა. მალე მეორეც გამოჩნდა, ალბათ გულისსწორი, მერე სხვებიც მოფრინდნენ დაირგვლივ ყოველივე გაამუსიკეს.

ნაძვმაც გაახილა თვალი, ნაიარევი სხეული შეათრთოლა, გვერდზე გაიხედა და ცრემლები წასკდა. ვერ გაერკვია, რაზე ტიროდა, – იმის გამო, რომ აღარ სტკიოდა, თუ იმის გამო, რატომ აღარ სტკიოდა.

მომდევნო წელს ნაძვი ერთბაშად მოყვითალო-მორუხო ფერად დაიმტვერა და სულ მალე ნორჩი გირჩებით დაიხუნძლა.

ჯუბა

ორი წლი გავიდა მას შემდეგ, რაც ვალერიის დედა გარდაეცვალა და მარტოხელა განაგრძობდა ცხოვრებას. მარტოხელა იმიტომ, რომ ცოლი ვერა და ვერ შეირთო, დაც გათხოვილი ჰყავდა და რადგან ხელისშემშლელი არავინ ეგულებოდათ, მეზობლები და მეგობრები საქეიფოდ და დროს გასატარებლად ყველაზე ხშირად მასთან, სახლისგან განცალკევებით მდგარ ოთახში იკრიბებოდნენ ხოლმე. ამ ოთახს რატომღაც „კაიუტას“ ეძახდნენ, თუმცა ვერავინ იტყოდა რატომ შეურჩიეს ეს სახელი – იქნებ იმის გამო, რომ პირველ სართულად ოთხი რკინის ბოძი ედგა და თავად მეორე სართულად იყო აწეული, როგორც კაპიტანის ბოგურა მდებარეობს გემბანზე ყველაზე მაღლა, ან იქნებ იმიტომ, რომ ეს ოთახი მხოლოდ მის პატრონს ეკუთვნოდა, როგორც კაიუტა გემის კაპიტანს, და მისი ნებართვის გარეშე ვერც დედამისი ეკატერინე, ვერც მამამისი გარსევანი და ვერც და მათა იქ ერთ ნივთსაც კი ვერას დიდებით ადგილს ვერ შეუცვლიდნენ.

ასე იყო თუ ისე, იმ კაიუტაში მოღვინა ვალერიის მეგობრებისთვის ყველაზე საამო განხლდათ, რადგან ვერავინ ეტყოდათ თქვენი ხმაურის გამო ვერ დაგვიძინიათ, ან გვიანია და გეყოფათო, ანდა სივარეტის სუნს გვაწუხებსო. ისხდნენ, სადღეგრძელოებს ამბობდნენ, მამა-პაპურად ჭიქებს ცლიდნენ და თუ მეზობელი ზურაც მათთან იყო, რომელიც დიდებულად უკრავდა ელექტროორღანზე, „იამახას“ რომ ეძახიან, და ასევე დიდებულად მღეროდა – ზოგჯერ სიმღერას თუ არა, მოძახილს მაინც ამბობდნენ.

იმ კაიუტაში არაერთი ღირსეული მოქალაქე უდღეგრძელებიათ იქ შეყრილ მეგობრებს, არაერთის თავიანთ წრეში შეყვანა აღუნიშნავთ და თავად მათაც საკუთარი დაბადების დღე თავიანთ სახლში ანდა რესტორანში კი არა (როგორც ბოლო ხანში შემოვიდა მოღამი) სწორედ რომ კაიუტაში გადაუხდიათ.

იმ დღესაც დათქვეს მეგობრებმა რომ საღამოსთვის თავს კაიუტაში მოიყრიდნენ და თითო ჭიქით ცოცხლებსაც ადღეგრძელებდნენ და გარდაცვლილთაც მოიხსენიებდნენ. სამწუხაროდ, უკანასკნელ ხანს არა ერთი და ორი თანშეზრდილი და ძმაკაცი გამოაკლდა მათს საახლობლოს და ეს ამბავი ფრთხილად ასველიანება სუფრას. აღარსად იყო ფოტოგრაფი გივი, რომელმაც

მამისგან შემკვიდრებით მიიღო ეს ხელობა და იმდენი ილვაწა, რომ ხელოვნების რანგში აიყვანა თავისი საქმიანობა, მაგრამ რაღაც უცნობი დაავადება შეხვდა და ჯერ ერთ ხელში დაკარგა მგრძობელობა, მერე მეორეში, ბოლოს კი მთელ სხეულში და დიდხანს აღარც უცოცხლია; მშენებელი ზურა, მეტსახელად „შხამო“, რომელიც, როგორც ამბობდნენ, არავისთვის ტკბილ სიტყვას არ გაიმეტებდა, ხოლო როცა თავს შეატყო დიდი დღე არ მიწერიო, თვითონ მოიწომა საფლავის ადგილი, მღვდელს აკურთხებინა და თავისი შესანდობარიც დალია; გელა, რომელმაც კარგი ქეიფი იცოდა, სმამიც გამოგყვებოდა, მაგრამ სიმთვრალეს ვეღარ გრძობდა და სახლში წასვლა აღარ ავონდებოდა; ზემოთ ნახსენები მოძღვრალი ზურა, ყველა ინსტრუმენტს რომ მშვენივრად უკრავდა და სიმღერებსაც დიდებულად მღეროდა, გინდ ხალხური ყოფილიყო ისინი და გინდ საესტრადო; იხსენებდნენ სხვა წასულებსაც, ვისაც კი იმ კაიუტაში ოდესმე ჭიქა აეწია, და ამ განხსენებისას მცირე ხნით დადარდინდებოდნენ ხოლმე: „სიკვილსა გლოვა უხდებო...“, „წუთისიოფელი რა არი, აგორებული ქვა არი, რაწამს რო დავიბადებით, იქვე სიკვილი მზა არიო“, ბოლოს კი რომელიმე მათგანი ამოიოხრებდა: „შენი ჭირიმე სიკვილო, სიცოცხლე ფასობს შენითაო“.

ჰოდა, იმ დღესაც ის იყო მაგიდას შემოუსხდნენ და ვალერიისაც, როგორც თამადას, პირველი ჭიქა ჯერ არ აეწია, რომ ტყაჩიმ ჰკითხა:

– ვალერი გარსევანის ძე, როგორც ვიცით, დღეს შვიდი აპრილია, არა?

ვალერიმ მხრები აიჩჩა:

– მერე რა, რომ შვიდი აპრილია?

– არაფერი, მინდოდა შემეხსენებინა, რომ ზუსტად ერთი თვის შემდეგ შვიდი მაისი იქნება.

– შენ რა, „შვიდ მაისში მოსული თვალჭუქუნა წვიმა“ გინდა გვიმღერო?

– სულაც არა, – ხელი გაიქნია ტყაჩიმ და ორი გამლილი და სამი უცნაურად მოხრილი თითით თეფშიდან ყველის ნაჭერი გადმოიღო, – მე იმას ვვიქრობ, ერთი თვის თავზე შენი დაბადების დღეზე თამადა ვინ იქნება.

– მაგაზე ჯერ არ ვნერვიულობ, – მიუგო ვალერიმ და ჯუბას მიუბრუნდა: – იმიტომ მეკითხება, რომ შვიდ მაისს 65 წელი მისრულდება, პენსიაზე გავდივარ და უნდა პურმარილი მაკისრებინოს.

– აბა, როგორ, პირველი პენსია უნდა დაიხარჯოს! რაც წესია, წესია ეგრე არ არი, ძმაო? – ტყაჩიმ დუშკანოდარას მომუჭული ხელი გაუწოდა და იმანაც, დასტურის ნიშნად, ხელის ზურგი მიურტყა.

– როდის იყო რამეში ვიჭრებოდი? – ხუმრობით თუ მართლა შეუბღვირა ტყაჩოს ვალერიმ და კვლავ ასწია ჭიქა, მაგრამ ახლა ჯუბამ შეაჩერა:

– როდის არის შენი დაბადების დღეო? იმედია უჩვენოდ არ ჩაატარებ!

– უთქვენოდ რატომ უნდა ჩავატარო, პირმურიანი კი არა ვარ! თქვენც აქ იქნებით და სხვანიც ბევრი ოვლენ.

– სხვანიც ბევრი მოვლენ? ამ პატარა კაიუტაში რომელი ერთი გინდა დატოვო?

– ტყაჩო, რამდენს ლაპარაკობ, ერთი საათია სავსე ჭიქა გამოწვდილი მიკავია! – ვალერი ხშირად უხეშად ელაპარაკებოდა თავის მეგობრებს, რომლებიც სხვა რაღა გზა იყო, ითმენდნენ და იტანდნენ, – აბა ბუჩქი შეგვკრათ, ბუჩქი!

და როცა ვალერის ხელში ღვინის თლილ ჭიქას რამდენიმე თანამოძმე შემოეხვია, მაგიდის თავზე მართლაც „ბუჩქი“ შეიკრა.

– ეგრე რა! აბა, უფალი შეგვეწიოს! – და ვალერი მზით გავსებული ქარვისფერი სასმელით სავსე ჭიქა სიამოვნებით გამოაშშრალა.

– საქმე ლაპარაკის ნაცვლად! – დასძინა ტყაჩო და სასმისი მანაც მოიყუდა.

ჯუბაკი ისევ ვალერის დაბადების დღეს უტრი-ალებდა:

– მინდა, რომ ჩვენი ძმობა კიდევ ერთხელ დავადასტურო და შენს დაბადების დღეზე პურ-მარილი მე ვიკისრო! – უთხრა მან მასპინძელს, – შენ ოღონდ გამაგებინე და მე ვიცი!

– აი ეგ კარგი აზრია! – შესძახა ემზარამ, რომელსაც ისე ჰქონდა გაფხორილი უღვაშები, რომ ერთი შეხედვით მიხვდებოდა რომელ ცხოველს წააგავდა. აკი ამიტომაც ყველა „კრისას“ ეძახდა.

– ჩემი დაბადების დღე ამ ქალაქში ყველამ იცის და არასოდეს არავის ვეპატიუები, მაგრამ შენ, ჯუბა, აუცილებლად უნდა მეწვიო! – და ვალერი ფეხზე წამოდგა: – აბა, ჭიქები პირამდე გადაავსეთ!...

ქეიფი გაგრძელდა და ცოტა რომ შეზარხოშდნენ, შეხვედრის აღსანიშნავად სურათის გადაღება მოისურვეს: ზოგმა ჭიქა ასწია, ზოგმა მწვადიანი შამფური და ზოგმაც ხაჭაპურიანი თევში; დაუძახეს ამ ხაჭაპურის ავტორს, ვალერის დას, მათ და იმანაც მობილური ტელეფონით უკვდავყო მოქეიფენი. სურათში ყველა ილიმდა, მხოლოდ ჯუბა იყურებოდა რატომღაც მოწყენილი.

ვალერიმ ის სურათი მეორე დღესვე დააბეჭდინა, ლამაზ ჩარჩოში ჩასვა და იმ თავის „კაიუტაში“, ჩამოკიდა.

მესამე დღეს კი...

ღილიდანვე ხმა გავრცელდა ჯუბა სასწრაფოთი საავადმყოფოში წაიყვანესო, საღამოთი კი ყველამ გაიგო, რომ მათ მეგობარს დიდი დღე აღარ ეწერა და მის დაავადებას ვერაფერი განკურნავდა.

ოთხი დღის შემდეგ ჯუბა გარდაიცვალა და რამდენიმე ხანი მეგობრებს დანა პირს არ უხსნიდათ.

ნელ-ნელა მოახლოვდა ვალერის დაბადების დღე. რა მედაბადებისდღეება, ჩვენი ჯუბა აღარა გვყავსო, ამბობდა დამწუხრებული, მაგრამ მერე გაახსენდა რომ ჯუბას პირობა დაუდო, რომ დაბადების დღეს უეჭველად გადაიხდიდა და პირველ რიგში მას მიიწვევდა, ამიტომ წინა დღით სასაფლაოსკენ გაემართა.

მარადიულ განსასვენებელთა ადგილი მღუმარებითა და სიმშვიდით შემოეგება, თითქოს მიანიშნებდა რომ მოზრდილი ალყაფის ზღურბლზე გადაბიჯებისთანავე ყოველგვარი ამქვეყნიური ზრუნვანი და სურვილები უნდა დაეტოვებინა, რადგან მათ ამ ხელისგულისოდენა მიწის ნაკვეთზე არავითარი გასავალი აღარ ჰქონდათ და ვეღარც იმ მაღალ კედლებზე გადმოაღწე-

ევდნენ, რომლებიც სასაფლაოს გარესამყაროსგან მიჯნავდნენ. და ვალერის დანტეს სიტყვები გაახსენდა, ჯოჯოხეთის შესასვლელთან წარწერილი: „თქვენ, აქ მოსულნო, იმედები დასტოვეთ ყველა“...

შესასვლელთანვე კარგად მოვლილი საფლავი შემოეგება, საიდანაც ქვაზე გამოსახული მომდიმარი ახალგაზრდა კაცი, მეგობარი და მეზობელი ზურა შემოსცქეროდა. ვალერის ახლაც ყურში ჩაესმოდა მისი ხმა, რომლითაც ოსტატურად ჩაახვევდა ხოლმე სხვადასხვა ჰანგს და ხან მაღალ რეგისტრში აჰყავდა, ხანაც დაბლა ჩამოდიოდა. ვინ იცის ეგებ სწორედ ხმის დაძაბვამ იმსხვერპლა – ყელიდან სისხლი წასკდა და ვერაფრით გადაარჩინეს.

ცოტა ზევით, მარცხნივ მშობლები განისვენებდნენ, მაგრამ ვალერის ამჯერად იქით არ გაუხვევია, პირდაპირ ჯუბას საფლავს მიადგა, ჩაიბუხლა, ჯერაც შეუძგნარი ყვავილები შეასწორა და პატარა ბორცვს დაბალი ხმით ჩაულაპარაკა:

– ჯუბა, პირობას ვასრულებ და ხვალ ჩემს დაბადების დღეზე გეპატიუები, აბა შენ იცი, უეჭველად უნდა მოხვიდე, იცოდე!

მერე მცირე ხანს დუმდა, თითქოს პასუხს ელისო და თავჩაქინდრული სასაფლაოს ჭიმკრისკენ გაეშურა.

ვულკანიზაციასთან, სადაც „კრისა“ საბურავებს ცვლიდა ანდა შლიდა და აწყობდა, ტყაჩო დახვდა და შიგნით შეიწვია. ეტყობოდა ორი-სამი ჭიქა არაფი უკვე გადაეკრა, თუმცა ცდილობდა არ შემჩნეოდა. საბურავების დასამულე-ასაწყობი დანადგარი უსაქმოდ გაჩერებულიყო, მისგან ორიოდ ნაბიჯზე კი, უხეშად შეკრულ მაგიდასთან, გრძელივით მიმჯდარიყო და ისა და შავინიკო ყველს, მწვანილს, შებოლილ თევზსა და პურს შეექცოდნენ, წინ კი არყით ნახევრად სავსე ლიტრიანი ბოთლი ედგათ. უღვაშეფარჩხული „კრისაც“ იქვე იდგა.

– ალემ არ მოვისწროთ, თორემ დაგიფრენთ აქედან, – გააფრთხილა ვალერიმ იქ მყოფნი, თუმცა თავადაც დაისხა და პურ-ყველიც მოიტუნა, – ჯუბას საფლავზე ვიყავი, ჩემს დაბადების დღეზე მოვიპატიუე. ხსოვნა იყოს, – თქვა და გადაჰკრა.

„კრისამ“ არ დაუჯერა, ტყაჩოსაც ჩაეცინა:

– რა გითხრა, მოვალე?

– არა, არაფერი უთქვამს, – სერიოზული სახით უპასუხა ვალერიმ და გარეთ გავიდა, თუმცა მალევე შემობრუნდა: – ხვალ ათ საათზე ჩემთან იყავი, ბაზარში წამოვიდეთ, ხარჯი ავიღოთ, – მიმართა ტყაჩოს და თავისი ძველი, ყვითელი „ფიგულის“ საჭეს მიუჯდა.

ბაზარი ახლოს იყო, და თუ ფული გქონდა, კაცი ზამთარ-ზაფხულ ყველაფერს იშოვიდი. არც ვალერისა და ტყაჩოს გასჭირვებით სურსათ-სანოვავის ყიდვა, რაც უნდოდათ ყოველივე შეიძინეს და მანქანის უკანა სავარძელზე მოათავსეს.

– ეჰ, რა კარგი იქნებოდა ჩვენი ძმები რომ გვერდით გვეყოლოდა, – დანანებით თქვა ტყაჩომ, – რა დროს გავატარებდით! არადა, რა უცებ წავიდნენ ყველანი! გახსოვს, გარსევანოვიჩი, ბოლოს რომ რთველი გქონდა? მამამენიც ცოცხალი იყო... ზურამ თავისი „იამაჰა“ გამოიტანა და გიყვარდეს!... შენი

დისშვილი, გიორგი, მაშინ პატარა იყო და ზურასთან ერთად არ დაიწყო დაკვრა!

– კი, მუსიკალურში სწავლობდა...

ამ დროს საჭის ახლოს დადებულმა მობილურმა ტელეფონმა ისეთი ხმა გამოსცა, როგორც მესიჯების მიღების დროს იცოდა ხოლმე. ვალერიმ სათვალე მორიგო და ეკრანს დახედა, რომელზედაც ორიოდ სიტყვა ეწერა:

„გილოცავ. მე ჩემს სიტყვას შევასრულებ“.

– ვინ მომწერდა ნეტავ? – საგონებელში ჩავარდა იგი და ტელეფონი მეგობარს გადააწოდა. მანაც დახედა და ვარაუდი გამოთქვა:

– რომელიმე ჩვენი ძმა იქნება.

– ეგ გასაგებია, მაგრამ ჩემთვის არავითარი სიტყვა არ მოუციათ, – თქვა მან და მანქანა დაქოქა.

– ალბათ აღარ გახსოვს, – დაამშვიდა ტყაჩომ, – რომელ საათზე დავსხდეთ?

– ჯერ სახლში მივიდეთ, – როგორც ჩვეოდა მოუჭრა ვალერიმ, – მე მგონი ექვსზე ემჯობინება.

– ექვსზე? კარგია, მაგიდის გაწყობას მოვასწრებთ, შენი და ხატაპურსაც გამოაცხობს.

– მისთვის ხუთზე მაქვს ნათქვამი, ახლა ჯერ ოთხია.

– ჰოდა, ჩვენც საკმარისი დრო გვაქვს.

სახლში რომ შევიდნენ და „კაიუტის“ კარი გააღეს, ტყაჩომ მაგიდაზე სუფრის გადაფარებას და თევშების დალაგებას მიჰყო ხელი, ვალერი კი ხორცის დაჭრასა და მრგვლად მოხარშული დედლის აქნას შეუდგა, მაგრამ მცირე ხნის შემდეგ მეგობრის ხმა შემოესმა, რომელიც თავისკენ უხმობდა.

– რა მოგივიდა, ტყაჩო, რა ხდება?

– გარსევანოვიჩი, ეს ოხერი მეჩვენება თუ რა არი? აბა ერთი ემაგ სურათს დააკვირდი!

ვალერიმაც ორი თვის წინ გადაღებულ სურათს შეხედა, მაგრამ განსაკუთრებული ვერაფერი შენიშნა და ტყაჩოს მიუბრუნდა:

– ეტყობა დილას ბევრი დაღიე და აქამდე ვერ გამოფხიზლდი, – და კვლავ სამზარეულოში გასვლა დააპირა, თან ერთხელ კიდევ შეხედა იმ სურათს და მცირე ხანს მოჯადოებულივით უცქირა, რადგან მასაც მოეჩვენა, რომ ადრე შუბლშეკრული და მოღუშული ჯუბა თითქოს უღიმოდა, ის კი არა, თვალსაც კი უკრავდა.

ნამდვილად მელანდებო, თავი გააქნია და რადგან საღამომდე დიდი დრო აღარ რჩებოდა, კვლავ ხორცსა და ქათამს მიაშურა.

მცირე ხანში სურათი ორივეს მიავიწყდა, საქმეში გაერთნენ და მხოლოდ მაშინ მოითქვეს სული, როცა კიბეზე რამდენიმე მეგობარმა ამოაბიჯა.

დუშკანოდარამაცა და გრძელმაგვიამაც ოთახში შემოსვლისას, როგორც ჩვეოდათ, მიიხედ-მოიხედეს და მაგიდას მიუსხდნენ, მაგრამ, თითქოს წინასწარ დაუთქვამთო, ორივე წამოხტა და სურათს მიაჩერდა, მერე ერთმანეთს შეხედეს და კვლავ ჯუბას გამოსახულებას დააკვირდნენ – მათი გარდაცვლილი მეგობარი აშკარად იღიმოდა! დიახ, იღიმოდა, არადა ორივეს კარგად ახსოვდა, რომ ამ სურათის გადაღები-

სას ყველა კარგ ხასიათზე იყო, როგორც იტყვიან, ღვინით შეჭიკჭიკებულიც, მხოლოდ ის, ჯუბა ვერ იყო ხასიათზე და აკი სურათშიც დაღვრემილი და მოწყენილი გამოიყურებოდა!

– ეს სურათი ხომ არავინ შეცვალა? – თავმოუბრუნებლად და თვალმოუშორებლად იკითხა გრძელმაგვიამ, – მე სხვანაირი მახსოვს!

– ნამდვილად სხვა სურათია, – დაუმოწმა დუშკანოდარამ, – რა ოსტატურად შეუცვლიათ!

– არა, იგივე სურათია, – მიუგო მასპინძელმა და თავდაც დააკვირდა, მაგრამ ვიდრე რაიმეს იტყოდა, ჭიშკარზე ბრახუნის გაისმა: იუბილარს ვიღაც გარეთ უხმობდა.

სუფრა წამოიშალა და მონადიმენი აივანზე გამოიშალნენ: ნეტავ ვინ უნდა იყოს, ეს ხმაური რომ ატეხაო. ყველამ იცოდა, რომ ასე მხოლოდ უცხოები აბრახუნებდნენ.

ქუჩაში ტაქსი იყო გაჩერებული, ხოლო მძღოლი ვალერიის ეკითხებოდა:

– ერეკლე მეფის ქუჩაა, არა?

– დიახ, ერეკლე მეფის ქუჩა გახლავს.

– 37 ნომერია? – ნამდვილად ვგერეა, არ გემლება.

– მაშ თქვენთან გამოუტანებიათ ეს ყველაფერი, – და მძღოლმა მანქანის სალონში რამდენიმე მოზრდილ პარკსა და მინის ოცლიტრიანზე ანიშნა, რომელშიც ქარვისფერი ღვინო კამკამებდა.

– ჰო, მაგრამ ვინ გამოგატანა? – მეათედ ეკითხებოდა მასპინძელი და ისიც მეათედ უყვებოდა ერთსა და იგივეს:

– ბოლბისხევიდან მოვდიოდი და გზაგასაყარზე ერთმა ახალგაზრდა კაცმა გააჩერეო მანიშნა. რომ დავამუხრუჭე, მითხრა ეს ყველაფერი ამა და ამ ადგილზე მიიტანე და უთხარი, როგორც მოგწერე, მე ჩემი სიტყვა არ დამვიწყებია-თქო. ჰოდა, მეც მოვიტანე.

– ვინა ვარო, რა ვითხრა?

– სახელი არ უთქვამს, მითხრა ვერე გადაეცი, სიტყვის კაცი ვარო. ფულიც გადამიხდა.

– დაიცა, კაცო, სხვა არაფერი უთქვამს? – გადმოსძახა ტყაჩომ. – არა, მეტი არაფერი.

– არც იმისი შეხედულება გახსოვს? – ჩაერია დუშკანოდარამ.

– როგორ არ მახსოვს! აი ცოტა შენზე სქელი იყო, მხრებში ოდნავ მოხრილი, თანაც ტუჩებით თითქო რალაცნაირად გვერდულად ლაპარაკობდა. სახეზე კი ფერი არ ედო, ახლა მომაგონდა, – გაიხსენა მძღოლმა, – გადაიტანეთ, რალას უცდით, მეჩქარება, კლიენტები მელიოდება.

როცა ეს მთელი სანოვაგე და ღვინო კაიუტაში შეხიდეს და კვლავ სუფრას მიუსხდნენ, შუა მაგიდაზე პატარა შანდალზე ამთებულ სანთელს მოჰკრეს თვალი, რომელიც აქ წელან არავის შეუმჩნევეია, ხოლო როდესაც ისევ და ისევ სურათს შეხედეს, ყველამ დარწმუნებით დაინახა, რომ სხვებთან ერთად ჯუბაც იღიმოდა, ნამდვილად იღიმოდა, ის კი არა, იქ მყოფთ თვალსაც უკრავდა...

მანია დიხაონიძე

ნუ გაუზომავთ მზერის სიგრძეს
სევდიან პოეტს!

ნუ გაუზომავთ თვალის სიღრმეს სევდიან პოეტს,
შიგნით ტრიალებს ვარამის და დარდის მორევი,
ნუ გაუზომავთ მზერის სიგრძეს სევდიან პოეტს,
უსასრულობის ბილიკზე მღვარს ზეცა მოელის.

ეს ჯოჯოხეთის ბჭენი განიხვნენ!

თითის ფალანგებს დამითვლის ღამე,
თან ცბიერებით ჩამცქერის თვალში,
– ხომ გაგაცურე, ადამის მოდგმავ!
– იზრება ჩემკენ ქოჩორა თავით.
მოუგავს თმები აჩეჩილ ნისლებს,
ბნელიდან მიცქერს ორივე თვალით,
ტუჩები წითელ მაგონებს ციყვებს,
ცქმუტავს, ირხევა ორივე რკალი.
ზიშინებებს, ოხრავს და იკლაკნება
ცა, ვარსკვლავიანს ჩამოჰგავს ბორბალს
და მის შუაში, თეთრი დისკივით,
ბრჭყვიალ-ტრიალებს ხაპერა-გოგრა.
ნუთუ, ჯოჯოთა კარნავალზე ვარ,
ცეკვავენ ირგვლივ მორთული ხენი,
ოჩოპინტრეა, თუ მელანდება?
კაცის სახე აქვს და ტანი ცხენის!
– ხომ გაგაცურე, ჩემო სტუმარო,
– ქირქილით ამბობს შავტუხა ღამე,
– შენ კი, ელოდი კონკიას ქორწილს,
მიპატიუებას, ლურჯ ზღვასთან ალერსს.
ირგვლივ დაფრენენ ავი სულები,
შენ რომ გეგონა ნაზი ბუბული,
მისი სტვენის და გალობის ნაცვლად
გესმის ყრანტალი, ნელი გუგუნის:
ეს ჯოჯოხეთის ბჭენი განიხვნენ,
ხედავ, გამორბის ყველა სულდგმული,
ცოტაც და ქვეყნის დარჩება მტვერი,
გადაკეტავენ მიწას ურდულით!

ყვავილს ვგავარ ბროწეულის

ბზობის მაღლით ავსებული
ყვავილს ვგავარ ბროწეულის,
გულში ღვივის სიყვარული
ღვთის შეწევნით მოწეული,
ყვავილ-ყვავილ, ბუჩქებ-ბუჩქებ,
ვენახ-ვენახ, ეზო-ეზო,
ხელებს გვიწვდის მაღლით სავსე,
ყველა ქვაზეც მაღლი ძევსო.
ბზების სურნელს აყოლილი
გული თითქოს ზეობს ცაში,
ზნეკეთილი ნაყოფივით
ზურმუხტოვან ტოტებს გაშლის,
მოლაღურის მოძახილით
ხარობს ზეცა, სამოსახლო,
ზეაწვდილა უფლის ხელი, –
ჯვარი უნდა გადმოგვსახნოს.
ატეხილი ტყე-ჭალები
მიელტვიან ღრუბლის ფთილებს
და ტაძრები, მზენაფერი,
სამომავლოს გვეგვიან იმედს,
რომ იესოს მზერა მნათი
აგვაცილებს ტკივილს ბედად,
ცისარტყელა ფერებს გაშლის,
ვერ გაგვტეხავს დრო და სეტყვა.
არ ექნება დასასრული
სიკეთეს და სიტყვას უფლის,
ბზობის მაღლით ავსებული
ყვავილს ვგავარ ბროწეულის.

* * *

იმას ვერ იტყვი, რომ ძალიან დავიგვიანე,
აღმოსავლეთით მზის სხივებსაც გადავასწარი,
შიშველი ხელით მიკაფავდი ბარდს და ლიანებს,
მხრებზე მოვიცვი ხან სიცხე და ხანაც – ავღარი.
გადაჩვეულმა სიპ კლდეებზე მარტოდ ხეტიალს,
გული მივანდე სიყვარულის ცისფერ ქალღმერთებს,
მინანავებდა ცივი ქარი ნატანჯ-ცრემლიანს,
ხიდქვეშ ვათევდი უსასრულო პირქუშ ღამეებს.
ქარს გავატანე ყველაფერი, ცოდვისმაგვარი,
და ოქროსფერი შემოდგომით გული ავივსე,
ავანძაურე სიმღერებით ვრცელი ტრამადი,
შენ კი, ძვირფასო, გაღიმებაც აღარ მაღირსე!
წვიმის წყალი ვსვი ეკლესიის ყველა ფრესკიდან,
სულს მიაძებდა სამრეკლოდან ზარი ტაძარის,
ქარს რომ ვატანდი, ის სიტყვები ლოცვად
ვაქციე,
დავიგვიანე, მაინც მოსვლა ვერ მოვასწარი.

ასდევნებიან ქალებს ზარები

ასდევნებიან
ქალებს ზარები,
ზოგს პაწაწინა
ზანზალაკი,
ზოგს – დედო ზარი,
მიჰყვება ბასით.
იმიტომ ჰგვანან
სამოთხის ჩიტებს
მეღეაც, ლილეც,
ავსებენ სივრცეს.
თვით ნადირობის
ქალმერთი დალიც
სინაზე არის,
გრძნობებს რომ ამხელს.
ძალი მიეცი
ქალებს, ღმერთო,
არ აჰყვინენ განცდებს.

ტყე

ედევნება დალუპული სმიტების ოჯახს

სანდომიან ტყე-ბუჩქს ვეძებდი,
ერთზე შევჩერდი, რადგან ყველა
არ შეიძლება, იყოს უსაფრთხო,
და ვფრთხილობ, რადგან
ბავშვები მყავს წამოყვანილი,
რომ არ დავაფრთხო და
თვით არ დავფრთხე, როგორც
ციყვი, კაცისაგან შეშინებული.
გსმენიათ, ალბათ, რომ ტყეც შეძლება იყოს
სანდომიანი და უნდო,
როგორც თევზები,
შხამიანი და არაშხამიანი,
ისევე როგორც სოკო,
საჭმელი და არასაჭმელი.
ტყეში მიმალურ მგელზე უფრო
ადამიანების მეშინია,
თოფიანების და უთოფოების,
რა თქმა უნდა, თოფიანების, – მეტად,
იქნებ ერთ-ერთმა ბავშვს სახემიც ესროლოს,
რომ ტირის, არ მომწონსო,
იქნებ, მეც არ მოგუვიდე თვალში,
გაკექცე და სადმე გადავიჩეხო,
მაგრამ მაგას არა უშავს,
მთავარია, ბავშვი არ მოკლას!
ბავშვი არ გაწიროს!
ჩემს თავს რას ვჩივი,
რა ბედენაა ერთი ქალი,
ორიოდე წიგნის ყდაზე
მინაწერი სახელითა და გვარით.

მიყვარს ხევსური ქალები

მიყვარს ხევსური ქალები,
მათი თმა და დალალები,
მათი გული და თვალები,
მზით განარუჯი ღაწვები,
მათი სული და სულეთი,
მათი გაზრდილი ვაჟები, –
მიწის ერთგულნი, მშობლიურ
კლდეთაგან ანათალები,
მტრისათვის ზარისდამცემნი,
ხანჯლით დაჰქონდათ ნათელი.

ხევსურის ქალმა „ნანაო“
უმღერა თავის ბაღსაო,
აკვანში ტყვიით მოკლულსა
ტანით გადაეფარაო,
ტყვიას და წამალს აწვდიდა
ლეკებთან მებრძოლ ქმარსაო,
ცდილობდა, მას არ შეეტყო,
მზე მოსწყდა ბაღლის თავსაო.
არ ჩაშლილიყო იქავე,
ხელი არ შეჰქანებოდა,
სარკმლიდან მოვარდნილ ტყვიას
თავად არ შეჰკებებოდა...
მაგრობდა, ცრემლებს მალავდა,
ზარი ბინდივით დგებოდა.

მიყვარს ხევსური ქალები,
წყაროს წკრიალა ზარები,
მზეში მზისთანამყოფელნი,
ავღარში ტყვიის ღვარები.

თამარულ ჭინჭარაული
დამალულიყო კარს უკან,
მარბიელ ლეკებს დაუხვდა,
შვიდი მომხდური აკუწა,
ერთად ბეგრი რომ მოვიდა,
კარში გავარდა ხმლიანად,
შეუპოვარი ბრძოლითა
მრავალი დააზიანა...
კაცებთან ერთად გასდია,
მათ სისხლი არ შეარჩინა,
გუდანის ხატში საოხად
ხალხს ლუდი მოახარშვინა:
„ვინც ამას დალევს, დამლოცავს
ჯანი მიეცეს ხარისა!“
ხევებს მწედ გადაეფარა
მზე თამარულის ხმალისა.
მას მერე ასე იტყვიან:
„მაღლი გუდანის ხატსაო,
შეუნდოს ღმერთმა თამარულს,
ჭინჭარაულის ქალსაო,
თუ რამე შეუცოდია,
სამშობლოს ხმალს და ფარსაო,
ყოველ წელს მოიხარშება

ლული ამ ქალის თავსაო“.

მიყვარს ხევსური ქალები,
წმინდა ბროლი და ლალები,
მზის სხივით განაბრწყინები,
დილის ნამს შენამსჭვალეები.

მზექალაც უნდა ვახსენო,
არაბულების ქალიო,
ქაქუცა ჩოლოყაშვილთან
ჩამხდარა, როგორც ვაჟიო,
შეუძახია: „ნუ წევხარ,
შენ გელოდება ჯვარიო,
თუმც ავადა ხარ, იბრძოლე,
ჩაბლუჯე ხანჯლის ტარიო!“
სნეულს შერცხვა და თან გაჰყვა,
როცა შეიცნო ქალიო,
მეგზური გახდა იმისი,
გადაატარა წყალიო.
ორწყალში ხევსურთ დასხმოდა
რუსების დიდი ჯვარიო,
ჩვენებურებმა წააგეს,
არ ეყოთ ძლევის ძალიო.
„სანამ ცოცხალ ვარ, კერაზე
რუსს არ ვაღირსებ გავლასო!“
იძახდა ქალი ლამაზი...
დავტირი მის შავ დალაღსო.
კერაზე გადამხობილი
დაუხვდა რუსის ჯარსაო,

წმინდა ნინოს!

ფერო ფერთაო,
ვარდის სადარო,
შენს ლამაზ სახეს
რა შევადარო?
წმინდა დედაო,
მხსნელო ქართველთა,
ეკალო, რისხვავ,
ურწმუნო მრევლის,
შენს ამაგს, სიბრძნეს,
შენს მოთმინებას,
შენს შემართებას,
მარადჟამს ველით!
გამოვატარეთ საუკუნეებს
შენი ჯვარი და სახება შენი,
ეხლა კი გვიჭირს, თვალი მოგვაველე
და გადმოგვხედე სათუთი მზერით!
წმინდა ქალწულო, უსათნოესო,
ვაზის რტონი რომ გიჰყრია ხელში,
ქართლის დიდების შენ ხარ მოსურნი,
შენ აყვავე მამული ჩვენი!
კვირტადქცეული საქართველოა,
ღვთივეკურთხეული ამაყი ერთი,
ჩვენ მუშაკანი ვართ სამოთხის ბაღის
და მზის ამოსვლას ვენახში ვხვდებით!

მანამდე ორი მოუკლავს,
სანამ გმირთ შეხვდა მაღლაო.

მიყვარს ხევსური ქალები,
ტუჩისპირ შევნით ხალები,
კაბა-ჯუბაში ჩაცმულებს
პირზე გადასდით ალები.
ხალიჩებს დაგვიმშვენებენ
იმქვეყნიური საზებით,
მზეს, მთვარესა და ვარსკვლავებს
ჩავეყვებით, ჩავიკარებთ.

მამის თორ-აბჯრით შემოსილს
ბასილაურსა ბუბასა
ფიცხელი ბრძოლა შევნიოდა,
გამოჰყოლოდა გუმანსა,
მტერს, როგორც კაცი, ებრძოდა,
გაეცა მხოლოდ მუზარადს,
ჩამოვარდნოდა, დალალი
ქარში თავთუხად ბრუნავდა...

ასე დასრულდა ბაღადა,
შემორჩენილი ამაღადა,
მათი ხსენება, მგონია,
ავინდებოდეს კარგადა,
კარზე გვექნება ნაღადა,
ბედნიერების დარაღა...
მაღე ჩვენც გვეთქვას მტრისათვის
ომახიანად: „ხაბარდა!“

მანც ათასჯერ ავღებები ფეხზე

ღამახლის ბედი ათასჯერ ტყვიას,
მანც ათასჯერ ავღებები ფეხზე,
რა ბედენაა ჭრილობა ღია,
თუ სული ჩემი ხსნას ცაში ეძებს.

ნეტავ, რად უნდა მიყვარდე

ნეტავ, რად უნდა მიყვარდე,
რად უნდა მკლავდე ფიქრებით,
თუკი ჩვენ ერთად არა ვართ,
არც მომავალში ვიქნებით,
შენ ბობოქარი ზვირთი ხარ,
მე კი პაწია ფრინველი,
შენ მთაში მონავარდე ხარ,
მე ვარდს შევყურებ იმედით,
მანც ერთურთის დარდი გვაქვს,
თვალი შემომრჩა გიშერის,
გულზე რომ სევდად მაწევხარ,
ამ ლექსსაც მიტომ გიმღერი.

ნანა ბაბხაშიონ-ღავითაშვილი

ოდა „ნატერის ხეს“

გოგლავე, ეს რამდენი სიტყვა ბედაური –
 მორთულ-მოკაზმული ლალით, ძოწეულით,
 სიტყვა მუხლადი და სიტყვა ძარღვიანი,
 სიტყვა თვალადი და სიტყვა მაღლიანი,
 დაპურებული და კარგად მოწეული,
 სიტყვა მზიანი და სიტყვა გულიანი
 ამოაგელვე და ამოათავთავე
 პატარძეულიდან.
 ნინოწმინდის ღამე ფსალმუნებს გიკითხავს
 მთვარის სასანთლესთან,
 შენს საწერ კალამთან სიტყვა იხედება,
 მარიტას მშვენიება მშვიდად იხედება
 ბროწეულებიდან.
 ფუფალა შიოლას ნაკვალევს დაეძებს,
 მკაცრი ციციკორე სულ თვალებს აკვესებს,
 ელიოზი დღესაც ვერ ჰპოვებს ნატერის ხეს,
 ქვრივი ქურჩა-ქურჩა ისევ დაატარებს
 თავის უგუნურ ძეს...

ივრის ჭალებში კი
 კვლავ შენი გული ძგერს.

თბილისის ღამე

ღამე უჩინრად შემოვიდა დედაქალაქში,
 ნამგალა მთვარე
 ბროლციმციმა ვარსკვლავებს მწყემსავს,
 მტეხის კლდესთან
 მტკნარი მტკვარი თეთრ ქაფსა პენტავს,
 მე კი მთაწმინდის
 მზით ალანძულ კალთებსა კვემსავ.

ცხოვრება კაცთა

ჩაიქროლებენ სიჭაბუკის ცხელი დღეები
 გახელებული ცხენის ჭიხვინით,
 შლეგ ღრუბლებს მთვარე გაეკიდება
 ჩამორჩენილი თეთრი კვიცივით,
 დაეკიდება მყინვარწვერს ნისლი –
 ერთი ნაფლეთი ზეცის ჩიქილის,
 მზე კი თავისი მწველი ღიმილით
 აურუხჩუხებს სისხლს ნაკადულებს
 და ერთმანეთის გულს აპოვინებს
 დეკას და ღვიას –
 ცხრა მთას იქით გადაკარგულებს...
 ატორტმანდება მთვრალი იელი,
 გულზე ტრფიალი მოეკიდება
 და სატრფოსაგან უარყოფილი
 მაინც ვიუტად
 იმედის ხავსებს ჩაეჭიდება...
 მერე კი, მერე...
 თანდათანობით
 დაწყნარდება და დაშოშმინდება
 აზვირთებული გულის ხივილი,
 გადაიქუხებს სიგიჟმაჟე
 დაუღვრომელი
 ფაფარაყრილი რაშის ჭიხვინით,
 დაიყვავილებს სიჩაუქე
 ანდამატური –
 დრო დამლოვრდება...
 მინავლდებიან, ჩაცხრებიან
 ანცი ვნებები,
 გულს მოიოხებს სიჭაბუკე ჭენებ-ჭენებით
 და მზე ჩატკება
 რქაწითელის მწიფე მტევნებში...
 მერე ნელ-ნელა დაღვინდება,
 დაიწმინდება
 აზრი და გრძნობა
 ახალგაზრდული,
 აღულუნდება ქედანი ჭალის,
 ამომწვევდება სული ქართული
 და ოქროს ეტლით შემობრძანდება
 სიჭარმაგის და
 სიბრძნის დრო-ჟამი,
 დადინჯებული, დაურვებული
 შემოდგომის მზით გადაქარგული.

სეფე სიტყვა

გული ჩაიხვია სევდის აბლაბუდამ –
გაბძულმა უსიერ მწუხრში.
რა უნდა მასწავლოს დაომ ანდა ბუდამ,
როცა ქედს იესოს ვუხრი.
იესოს სინათლე გვინათებს ცისქვეშეთს,
ანათლებს გარდასულთაც,
იესოს ნათელი ნათელით აღავსებს
ჩვენს გულებსა და სულსაც...
ჩემთვის სულ უცხოა, მიუღებელია
ამ სოფლის აბლაბუდა,
ქრისტეს მოწაფე ვარ, მაგრამ ზოგჯერ ვუსმენ
დაოს, მუჰამედს და ბუდას,
სიბრძნე მათშიც არის, მაგრამ იქ ვერ ვპოვებ
რადც ჩემს სულს და გულს უნდა...
ერთადერთი გზად ჭეშმარიტებისა –
შემღები სამოთხის კარის,
ბეთლემში შობილი იესო ტკბილია –
მსხვერპლად შეწირული კრავი...
იესომ განაგლო ის სევდის ობობა –
დაიხსნა სული ჩემი, მანვე მიწყალობა
აუწყველ-დაუთვლელი გამოხურვებული
ვერცხლი,
იესო მიმიყვანს სამოთხის კარამდე –
იგია ჩემი ღმერთი,
იესო მაპოვინებს იმ სეფე სიტყვასაც
რომელიც ღღემდე ვერ ვთქვი.

ჩემი კვირინელი

ირაკლი კალანდაძეს

ღვთის რჩეული ერი წმინდა მოსემ
უდაბნოს ვრცელი გზებით ატარა –
ბევრი დაბრკოლება გადალახეს,
ბევრჯერ შეებრძოლათ სატანა.
აღთქმული მიწა კი არსად ჩანდა,
თვალი ბევრჯერ ცრემლმა დანამა.
და, როცა იმედი თითქმის გაქრა,
როცა ქარი ძვლებში ატანდა,
უსასოოდ შთენილთ მოუვლინა
ღმერთმა ზეციური მანანა.

...როცა მეც ძალზე გამიჭირდა
ჯვარის გოლგოთაზე ატანა,
ჩემი კვირინელი მომივლინა
და კიდევ – ზეციური მანანა.

მარადისობის ზღურბლიდან

„ნეტარ იყვნენ გლახაკნი სულითა,
რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცათა“.

წუთისოფელო, წაიღე შენი
წუთიერი სიამტკბილობა,
წაიღე შენი ამაო და ცრუ იმედები,
წყალს გავატანე შენი ყალბი,
ფლიდი ღიმილი,
წყალს გავატანე
ის ამაო დაპირებები.
წადი, წაიღე ყველაფერი,
შენი რაც არი,
წაიღე მთელი საუნჯე
და მთელი ხაბაკი,
არაფრად მიღირს
წამიერი გადიდკაცება –
მარადისობის ზღურბლთან ვდგავარ.
სულით გლახაკი.

ანგელოზის სახელით

არქიმანდრიტ სელაფიელს

ზეგაანის ტყეებში
ყვითლად ელავს იელი,
იქვე სანთლად ანთია
პატრონი და ქომაგი
დაჩაგრულის, გლახაკის,
ობლისა და მშიერის –
ანგელოზის სახელით,
ანგელოზის იერით,
სულიწმინდით აღვსილი
მამა სელაფიელი.

მთვარე

ამობრწყინდა ბექობიდან,
გულს ნათელი მოფინა,
მე მზის სხივი მეგონა და,
საქანელა ყოფილა!

იესო

ამაოებით დაღლილს,
ჩემო სულთქმავ და შუქო,
ისე ჩამებინდა გული,
როგორღა გაჩუქო?!

პოეტური სიმი

თამაზ ბაბიომჭვირი

ჩემი დიდი პაპა – გრიგოლ გლურჯიძე

ექსკურსიაზე ვიყავით ყინვისში. შეგჩერდით იქვე, შორიანხლოს, ტყეში, სათანადო ადგილას და კოცონი დავანთეთ. ჭყინტი სიმიინდი და კარტოფილი უნდა შეგვეწვა. სანამ კოცონი დაკოცონდებოდა, ანუ ისეთ ნაკვერჩხლებს მოიკიდებდა, რომელზეც შეწვას შევძლებდით, ერთი საშუალო ზომის ტარო ავიღე და ერთ სიგრძეზე ჩამწკრივებული მარცვლების დათვლა დავიწყე. 45 მარცვალი აღმოჩნდა; მერე ნაქუჩს გარსშემოვლებული მარცვალითა რიგები დავთვალე. 10 იყო. $45 \times 10 = 450$.

აღმოჩნდა, რომ იმ ტაროს 450 მარცვალი ჰქონდა. გაკვირვებულმა ხმაძალა რომ ვთქვი, არ დამიჯერეს. ვინც ყველაზე მეტად არ დაიჯერა, მისთვის სპეციალურად ერთი დიდი ტარო შევარჩიე. ფუჩქი არც კი გავაცალე და სხვა, დარჩენილ ტაროებთან ერთად, სახლში გავატანე. სანამ მოხარმავე და შეჭამ, დაითვალე და გამაგებინე რამდენი მარცვალი ექნება-მეთქი. ვაი, ამას რა დათვლის, ვერ შეგპირდებითო. ვასწავლე, როგორ დაეთვალა. მეორე დღეს დამირეკა, 600 მარცვალი ჰქონდაო (ეს ყმაწვილი გიორგი თურმანიძე იყო).

ერთ ჯერზე კაცი ხან ორ ტაროსაც კი მიირთმევს, როცა ნელდია, გემრიელად შემწვარი ან მოხარშული და წარმოდგენაც არ აქვს, რომ ამ დროს 1000 მარცვალს ჭამს. ეს ხომ საოცრებაა. ერთი ტარო ერთი მარცვლიდანაა აღმოცენებული. ხან ერთ ძირ სიმიინდზე 2-3 ტაროც კი ასხია, ანუ სამივე ერთად, საშუალოდ 1500 მარცვალი სულ ერთი მარცვლის მონაპოვარია. ეს სიმიინდს შეუძლია. მსგავსად ქმედებს ბევრი სხვა მცენარეც.

...და რა შეეძლება ადამიანს?! – გაცილებით მეტი! სად მიდის მისი გამრავლების კეთილი კოეფიციენტი? ო, ალბათ უსასრულობისკენ...

* * *

ტაშტში მეყარა დაფხენილი სიმიინდი, უმაღლესი ხარისხის; მისი ოთხკუთხა მარცვლები ზუსტად ადამიანის კბილებს ჰგავდა. მოვხარე. ქერქი – ემალი გადავაძრე; შიგნით, შუაში, გული გამოუჩნდა, რომლისგანაც წვრილი ფესვი გამოდიოდა და ამის შემწვობით, სანამ ცოცხალი იყო, ნაქუჩს – ღრძილს უერთდებოდა.

მოკლედ, სახე ასეთი იყო – ნაქუჩის უამრავ ფოსოში (ე.ი. ერთ, საშუალო ზომის სიმიინდის ტაროს რაკი დაახლოებით 450 მარცვალი აქვს, დიდს კი 600, ან მეტიც შეიძლება ჰქონდეს), ისე იყო ჩასმული სიმიინდის მარცვლები, როგორც პირში კბილები. მარცვლებს ტაროს ძირიდან ამომავალი ეწ. ულვაშები, თმები ამოფენოდა, მას კი გარს ფუჩქითა ფარჩეული – სამოსელი ეხვია. კოხტად შეკრული ფუჩქი, ტაროს მიტმასნილი, ზემოდან ამოსულ ულვაშითა თუ თმათა ნაირფერ ფოიერვერკს შლიდა – ოქროსფერი, თეთრი, მეწაშული, მწვანე ფერები ერთმანეთში გადადიოდა. ტარო კი კოხტად, ცერებზე შემდგარი, ღეროს უერთდებოდა და, როგორც ჩემი დიდი პაპა – **გრიგოლ გლურჯიძე** იტყოდა, ტაროს ძირიდან ამომავალი, ღარისდარული ფოთლები წვიმისას სიმიინდის ტაროს მორწყვას, ტაროს ძირისკენ წვიმის მინაკადლებას ემსახურებოდა. ამ ღარის ძირჯამში დიდხანს რჩებოდა წვიმის ნაჟური და სიმიინდის მარცვლები იკვებებოდა: სიმიინდს კბილები ამოსდიოდა...

სიმიინდის ღერი მიწაში დიდი ფუნჯა ფესვით ჩამჯდარი, ზევით, ცისკენ ოქროსფერსიმებბებული, ბაღში დიდებულად მოშრიალე და მოხასხასე, ამრიგად, ქალბატონს, ანდა ვაჟბატონს მოგაგონებდათ. ვაჟბატონს, ვითომდა, ულვაშების გამო, მაგრამ, მგონი, უფრო ქალი იყო, თმააწყობილი და ნელ მარცვლებში რძეჩამდგარი, მოგვიანებით კი, ფაიფურისკბილებიანი და ჩხრიალა.

სიმიინდი ალბათ ამიტომაც ატარებდა სახელში „მი“ – ადამიანურ ნოტს, რომ რაღაც – ადამიანური იყო მასში ჩაქსოვილი, ჩატანებული...

როცა ვწერ: სი-მი-ნდი, როგორც ჩანს, დამარცვლის აქაურ კანონებს ველარ ვემორჩილები; თავად სიმიინდი სულ მარცვლებისგანაა შემდგარი და მარცვლის კანონები თავად უკეთ იცის...

ახლა კი, თითქმის საუკუნით უკან, ჩემი დიდი პაპის – **გრიგოლ გლურჯიძის** სინათლეჩამდგარ სიმიინდის ყანაში გადავიხედოთ და შევიგონოთ, რა მსგავსად უღერს მემკვიდრეობითი, პოეტური სიმი სიმიინდისკენ მიმართულ ჩვენს მზერაში:

სიმიინდი

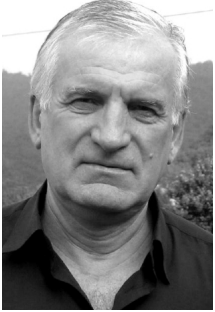
ტაროს სიმშრალით ვინახავთ კოხტად დახურულ წნულშია, განგებ შერჩეულ სათესლეს, ყანდი არა აქვს გულშია... გაზაფხულობით გადაგვაქვს სიმიინდის თესლი ხნულშია,

დაგვიფასდება ამაგი
სექტემბრის დასასრულშია.
სიმინდის მარცვლის ფესვაკი
მიწას მიიღებს დედადა...
მკერდში საწოვრებს გაუყრის,
საზრდოს სთხოვს ზედიზედათა,
რაც ხანი გადის, მძლავრდება,
ებლაუჭება მეტადა...
კვირტიდგან ღერო შობილა,
ამომართული სვეტადა.
დასამფოჩდება მცენარე,
სჭირდება მუშა ხელია,
შრომა გვაქვს კოლექტიური
და არა მარტოხელია,
გვიჭირავს გლეხებს თოხები,
პირები უჩანთ მჭრელია,
შორდება სიმინდს სამარგლი,
რაც მისთვის მავნებელია.
ღერო ისწრაფვის მზისაკენ,
ფოთლებს იმატებს ტანზედა,
განზე მიდიან ფოთლები,
თითონაც იწვეს განზედა:
შნოიანდება, იზრდება,
დღითიდლე მოდის ჯანზედა,
ძირით ქვესკნელში ჭიდაობს,
ტანით ირხევა ქარზედა.
ცოტა ხნის შემდეგ ბალახი,
კვლავ ჩნდება მიწის პირათა,
აწკრივდება თოხები
ნაფუე მიწაში ხშირათა,
განადგურდება სანუკვარს
რაც ეტმასვროდა ტყვილათა.
გარშემო მიწა ეყრება
მზრუნველობით და ფრთხილათა.
თან იზრდებიან ფოთლები,
მოხრილნი, როგორც რკალია,
ლობურ უხდებათ გვერდები,
მოგაგონდებათ ღარია.
ამის ნახევრით ავდრის დროს
ღერისკენ მიდის წყალია
და სხვა ნახევრით ფესვებთან
გადადის წვიმა-ცვარია.
არ მოვანატრებ მორწყვასა,
თუკი დასჭირდა წყალია,
მუხლამდე დავიკარწახებ,
ღამეც გამიჭრის თვალია.
ხლარცვებში ვტოპავ, დავეძებ,
რომელს დააკლდა წყალია,
რომ ყოველ ძირის წინაშე
ვიხადო ჩემი ვალია.
ვუწყობ... ხელს ვუწყობ სიმინდსა,,

რომ დაისრულოს ტანია,
ფოთლებით ჰაერს ისრუტავს,
მიწიდან მოაქვს ჯანია,
ლურჯდება, მზეზე ელვარებს...
ცოტალა გადის ხანია...
აგერ, კაცს ასცდა სიმაღლით,
ქუჩუჩიც აუტანია.
ქუჩუჩს თავს დაჰქრის ნიავი,
ხან დააჯდება მწერია,
ხან დაჰსხურდება ცის ნამი,
მარგალიტისა ფერია.
ამ სამთა საშუალებით
– ბუნების წიგნში სწერია –
ერთი ძირიდან მეორეს
ეყრება თესლი – მტვერია.
დაიმტვერება ილლია,
ღერისა – გავა ხანია...
ტარო ზევითკენ მიიწვეს,
ულამაზდება ტანია...
იხშირებს მწვანე კაბებსა,
– ბუნების მონატანია –
განიერდება, გრძელდება,
წვეროს უსხია თმანია.
შეიმარცვლება, გახმება...
გახდება დანაპურები...
ღერს დაჰკიდვია ტარონი,
როგორც კამეჩის ყურები:
მოჭრილ სიმინდის ყურებით,
გაძლები შემაყურები.
მით ჩატვირთული გულსავსე
შინისკენ მიდის ურმები.
ირგვლივ დაეწყო ხორები,
შუაგული აქვთ წრიანი.
ალაგ-ალაგად ჩაუსხდნენ
ახალგაზრდა და ხნიანი.
მარდობენ, შეჯიბრს აწყობენ...
სიცილი ისმის ხმიანი:
„ვინც მეტი გაარჩიოსო,
ის გამოვიდეს ჭკვიანი“...
ამაყათ მოჩანს ბოძებზე
ოთხმოცი... ასი ძარია –
რამდენ ბევრ სიმინდს ჩააყრით
იმდენი გაუხარიათ...
ამოპირთავდა ჭურჭელი,
ღოვლათით გამაძღარია...
ქუდი ჩალისა დავხურეთ,
რომ ასცდეს ავი ღარია.

გრიგოლ გლურჯიძე

1926 წლის 2 ნოემბერი

დავით აღმაშენებლის უცნობი დამსახურების შესახებ ქართველი ერის წინაშე

ნაშრომში ახლებურად არის დანახული მოვლენები ქართული საერო მწერლობის აღმოცენება- განვითარებასთან დაკავშირებით.

ჩვენი აზრით, რომ არა დავით აღმაშენებელი, საქართველოშიც გაბატონდებოდნენ თურქ-სელჩუკები, რომელთა სამფლობელოში სალიტერატურო ენა იყო სპარსული. შესაბამისად, XII საუკუნის ჩვენი საერო მწერლობა და, არა მხოლოდ აღნიშნული საუკუნისა, იქნებოდა სპარსულენოვანი.

ეს მოხდა 632 წელს

ვიდრე უშუალოდ საკითხს შევხებოდეთ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, ზოგადად წარმოვაჩინოთ XII საუკუნის მახლობელ აღმოსავლეთსა და საქართველოში მომხდარი პოლიტიკური და კულტურული-ლიტერატურული პროცესები.

ორმოცი წლის იყო მუჰამადი ხილვეები რომ დაეწყო და – სამოცდაორის – რეალობად რომ აქცია ისინი. სულ რაღაც ოცდაორ წელიწადში მან შეძლო არაბეთის ნახევარკუნძულზე მიმოფანტული მრავალღმერთიანი არაბული ტომები ერთი ღმერთის გარშემო შემოეკრიბა და ისლამის დროშის ქვეშ დაერაზმა. დაიხ, ის-ის იყო მუჰამადმა დარაზმა არაბები ისლამის დროშის ქვეშ, არაბეთის ნახევარკუნძულიდან გასასვლელად და დაპყრობითი ომების საწარმოებლად, მაგრამ სწორედ მაშინ მოუწია მას ვასვლა ამ სოფლიდან. ეს მოხდა 632 წელს.

მხოლოდ ერთი შეხედვით

632 წელი გახდა მახლობელი აღმოსავლეთის, მათ შორის ირანელი ხალხებისთვის ახალი ერის დასწყისი. იმავე წელსვე დაარსდა ხალიფატი. ხელისუფლებასათავეში მოვიდნენ ომაიანები. დაიწყო მოჰამადის იდეის განხორციელება და არაბები ელვისებურად დაეპატრონენ მთელ მახლობელ აღმოსავლეთს. მათ ერთდროულად შეუტეეს ერთმანეთთან ბრძოლებში დასუსტებულ ირანსა და ბიზანტიას და უკვე მეშვიდე საუკუნის მეორე ნახევრის დასაწყისისთვის გამარჯვება მოიპოვეს ირანზე, ხოლო ბიზანტიას ჩამოაცილეს აღმოსავლეთის პროვინციები – სირია და ეგვიპტე. იმავე დროს ამიერკავკასიაში გააგზავნეს მარბიელი ლაშქრები.

მოხდა წარმოუდგენელი რამ, მსოფლიოს ერთ-ერთმა უდიდესმა იმპერიამ, ოთხსაუკუნოვანმა სასანურმა ირანმა, უცებ დაკარგა ცამეტსაუკუნოვანი ზოროასტრული რელიგია, მშობლიური ანბანი და სალიტერატურო ენა, სანაცვლოდ მიიღო ისლამი, არაბული ანბანი და სალიტერატურო ენა – არაბული. (ამ დროს ქართველებმა, იმავე დამპყრობთა ხელში ყველაფერი შეინარჩუნა).

ჩაბარდა წარსულის ირანის სახელმწიფოებრიობა, რომელიც, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში მეთექვსმეტე საუკუნეში, ქვეყნის აღმოსავლეთ ნაწილში, სამანდების მიერ დამოუკიდებლობის ნაწილობრივ აღდგენას, ირანს, ცხრა საუკუნე, სეფიანი შაჰების მოსვლამდე, სახელმწიფოებრიობა დაკარგული ჰქონდათ.

არაბები, შედარებით ირანელებთან, პოლიტიკურად და კულტურად განვითარების დაბალ საფეხურზე იყვნენ, ამიტომ ისინი, ამ მიმართულებით, წარმატებით იყენებდნენ ირანულ რესურსებს. ირანელებიც ყოველმხრივ აქტიურად ჩაებნენ არაბთა იმპერიის სამსახურში, პოლიტიკური კუთხით იქნებოდა ეს თუ კულტურული. განსაკუთრებით კი კულტურის სფეროში გამოიჩინეს თავი ირანელებმა.

არაბული ენის პირველი გრამატიკის ავტორი ირანელი იბნ ალ-მუყაფაა და ასე შემდეგ.

არაბებმა დაიწყეს თარგმნა ცივილური სამყაროს მონაპოვრებისა, აღმოსავლურიდან თუ ჰუმანიტარული ძეგლები შემოედინებოდა თარგმანის გზით, დასავლურად ზუსტი და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებანი მოიკვლევდა გზას.

ასე ჩაისახა და დაიწყო განვითარება კულტურამ, რომელიც არაბულ-მუსლიმური კულტურის სახელით დარჩა ისტორიაში.

ერთი შეხედვით, ირანელები გაარაბდნენ, მაგრამ მხოლოდ ერთი შეხედვით. გარეგნულად მოუსხამთ თურმე ირანელებს არაბული მანტია. აღმოჩნდა, რომ ირანელებში არ ჩამქრალა ეროვნული სული, რომელსაც გასაქანი მიეცა 750 წლიდან, ირანული ორიენტაციის მქონე აბასელთა დინასტიის მოსვლის შემდეგ.

სახალიფოს პირველი საუკუნე, ანუ ომაელთა ბატონობის ხანა, მძიმე იყო ირანელთათვის, რადგან ომაელები ზემოდან უყურებდნენ დაპყრობილ ხალხებს.

აბასიდების დროს კი ისლამი გახდა საერთაშორისო რელიგია და წაიშალა ეთნიკური ზღვარი არაბებსა და არა არაბებს შორის, რაც კიდევ უფრო მძიმე ტვირთად დააწვა გლეხობას, იმ მიზეზით, რომ „თუ ომაელების დროს მათ მარტო არაბები „ჭამდნენ“, ახლა ირანელი და ადგილობრივი ფეოდალებიც მიემატნენ და გლეხი აუტანელ მდგომარეობაში აღმოჩნდა“ (ვ. გაბაშვილი, ნარკვევები მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიიდან, ვ. გაბაშვილის რედაქციით, გვ. 106, თბილისი, 1957).

ყოველივე ამას მოჰყვა გლეხთა აჯანყებანი, რომელთა დასაყრდენ ძალას წარმოადგენდნენ სახალიფოს პოლიტიკურ ასპარეზზე დაწინაურებული ირანელი და შუა აზიელი ფეოდალები

აბასიდების ხალიფებიც თანდათან ნომინალურ მმართველებად იქცნენ და იმპერია IX საუკუნიდან საამიროებად იწყებს დაიშალას.

დაიწყო ანტიარაბული სახალხო ინტელექტუალური მოძრაობა. ირანელთათვის მამოძრავებელი ძალა აღმოჩნდა შემდეგი: „ჩვენ ჯემშიდის ჩამომავლები ვართ, არაბს კი თავისი პაპის სახელიც არ ახსოვს“ (გაბაშვილი 1957: 107).

ასე დადგა დღის წესრიგში ირანის სახელმწიფოებრიობის აღდგენის სკიოთხი. მალე ეროვნულმა დინასტიებმა წამოჰყვეს თავი, თაჰერიდების, საფარიდებისა და სამანიდების სახით და საბოლოოდ, როგორც ჯეიმს დარმსტეტერი წერს: „სამანიდებთან ერთად ტახტზე სპარსული ენაც ავიდა“ (ჯ. დარმსტეტერი, სპარსული პოეზიის სათავეებთან, თარგმანი ფრანგულიდან ბაჩანა ბრეგვაძისა, გვ. 9, თბილისი, 1985).

ასი წელი გასტანეს სამანიდებმა. ამ დროს ახალ სპარსულ ენაზე შეიქმნა დიდი ლიტერატურა, რომელზედაც ფართოდ გაიშალა და დგას დღემდე დიდი სპარსული მწერლობა.

არსებობის საუკუნის თავზე, ბუიდეებთან მრავალწლიან ბრძოლაში დასუსტებული სამანიდები მათსავე კარზე მონობიდან სულთნობამდე აღზევებულმა სამხედრო პირმა, თურქმა მაჰმუდ ლაზნელმა დაამხო.

თურქები ანტიირანული განწყობისანი იყვნენ. მაჰმუდ ლაზნელმა სცადა სპარსულის ნაცვლად ისევ არაბული ენის დაბრუნება ირანში, მაგრამ სპარსულ ენაზე აწყობილი სახელმწიფო სტრუქტურების გადაყვანა სხვა ენაზე არც თუ ისე ადვილი აღმოჩნდა. ამავე დროს, ლაზნელები სამანიდების კარზე იყვნენ აღზრდილები, მათ სძენას სპარსულზე არანაკლებ ატკობდა ტკბილხმოვანი სპარსული ყასიდები, რამაც ერთგვარად ხელი შეუწყო სპარსულის დარჩენას თავის ფუნქციებში. მაჰმუდ ლაზნელმა ინდოეთი დალაშქრა, სადაც შეიჭრანა ისლამი და სპარსული ენა, რითაც სპარსულ ენას მეტი ასპარეზი მიეცა. თუმცა ნამდვილი ასპარეზი მას, როგორც ვნახავთ, თურქ-სელჯუკთა ბატონობის ხელში მიეცა.

ორრქიანი გვირგვინი

ნახევარ საუკუნემდე გაძლეს ლაზნელებმა, რომლებიც მერე თურქ-სელჯუკებმა შეცვალეს. სელჯუკთა

დინასტიის დამაარსებელმა თოღრულ-ბეგმა 1055 წელს აიღო სახალიფოს დედაქალაქი ბაღდადი. მას თავზე ორრქიანი გვირგვინი, ნიშნად აღმოსავლეთისა და დასავლეთის მფლობელისა, თვით ხალიფამ დაადგა. თურქ-სელჯუკებმაც დაპყრობილ ირანში, სპარსული ენა დატოვეს თავის ფუნქციებში.

ახალი დამპყრობლები ირანის დაპყრობით არ შემოფარგლულან. ისინი მოედვნენ მთელ მახლობელ აღმოსავლეთს მოედვნენ, შექმნეს იმპერია და სპარსულ ენას, ძალაუნებურად, არნახული ასპარეზი მიეცა. ამგვარად, მოხდა ისე, რომ პოლიტიკურად დაპყრობილმა ირანმა კულტურულად დაიპყრო არა მარტო დამპყრობელი თურქ-სელჯუკები, არამედ მთელ მის იმპერიაში შემავალი ხალხები.

ასე რომ, მახლობელ აღმოსავლეთში არაბებს პოლიტიკურად ჩაენაცვლნენ თურქ-სელჯუკები, არაბულ სალიტერატურო ენას – სპარსული, ხოლო არაბულ-მუსლიმურ კულტურას – ახალ თვისობრივ რანგში გადასული სპარსულ-მუსლიმური კულტურა – გაგრძერლება არაბულ-მუსლიმური კულტურისა.

ბუნებრივია, თურქ-სელჯუკთა იმპერიაში შემავალ ყველა ხალხს ჰქონდა თავისი კულტურა, ასევე ბუნებრივია, რომ მათგან გამოსულ ყველა შენაკადს შეჰქონდა რაღაც თავისი საერთო სპარსულ-მუსლიმური კულტურის ოკეანეში. სწორედ ამიტომ „გარეგნულად ირანულ ფორმაში გამოხვეულ კულტურაში (შუა აზიიდან ეგვიპტემდე) გამჭვირვალედ მოჩანს თურქ-სელჯუკთა მიერ დაპყრობილი ხალხების თავისთავადი, ადგილობრივ ნიადაგზე განვითარებული კულტურა, ხელოვნება, მწერლობა“ (ვ. გაბაშვილი, ნარკვევები მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიიდან, ვ. გაბაშვილის რედაქციით, გვ. 137, თბილისი, 1957).

აი, რატომ არის სპარსულ-მუსლიმური კულტურა, კერძოდ, მისი ერთ-ერთი დიდი შემადგენელი ნაწილი – ლიტერატურა – მსოფლიოში სახელგანთქმული.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ეს პროცესი გაგრძელდა ირანში მონღოლთა და თემურელთა ბატონობის ხანაშიც, რამაც განაპირობა ის, რომ დღეს მთელ მახლობელ აღმოსავლეთში მიმოფანტულა სპარსულენოვან მხატვრული სიტყვის ისეთ დიდოსტატთა საფლავები, როგორც არის ნიზამი განჯელისა (XII) – აზერბაიჯანში, ჯელალ ედ-დინ რუმისა (XIII) – თურქეთში, ხოსრო დეჰლევისა – ინდოეთში (XIII-XIX), აბდ-ორაჰმან ჯამისა (XV) – ავღანეთში და სხვა.

ამ დროს ტერმინი „სპარსი“ ქართველთათვის გახდა სინონიმი ზოგადად მაჰმადიანისა და კულტუროსანი ხალხისა.

აქვე შევნიშნავთ, რომ მონღოლთა ხანიდან სპარსს, უარყოფითი შინაარსით, ჩაენაცვლა თათარი, რამაც შებღალა ის იმიჯი, რომელიც გააჩნდა მას ქართველთა წარმოდგენაში თურქ-სელჯუკთა ბატონობისას.

ეს მცირე ექსკურსი იმიტომ გავაკეთეთ, რომ დახლოებით ზოგადად წარმოგვეჩინა თუ რა სახის კულტურასა და ლიტერატურასთან ჰქონდა შეხება ქართულ მწერლობას XII საუკუნეში.

საქართველოში ამ დროს

საქართველოშიც ამ დროს მოხდა ასევე მნიშვნელოვანი მოვლენა. დავით მეოთხემ, რომელსაც ხალხმა მერე უწოდა აღმაშენებელი, მეთაურობდა – ბაგრატ მესამედან დაწყებული საქართველოს გამთლიანების პროცესი ბოლომდე მიიყვანა და შექმნა ისეთი დამოუკიდებელი ძლიერი სახელმწიფო, რომელიც თავდაცვითი ომებიდან თავდასხმით ომებზე გადაიყვანა.

რა თქმა უნდა, თურქ-სელჩუკები გულცივად არ დაუწყებდნენ ცქერას საქართველოს და 1080 წლიდან ქვეყნის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში იწყება მათი თარეშიც. „თურქების შემოსევა არსებითად განსხვავდებოდა ბიზანტიელებისა თუ არაბების ბატონობისგან. თურქები მომთაბარე-მეჯოგენი იყვნენ. ისინი გადმოსახლებით მოდიოდნენ და დაპყრობილ ქვეყნებში თავისი მეურნეობისათვის საჭირო მიწებს იჭერდნენ. დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსი ხაზგასმით აღნიშნავს, თუ როგორ შეუთავსებელი, როგორ ერთმანეთის გამომრიცხველი იყო ორი მეურნეობა – თურქულ-მომთაბარეული და ქართულ-ფეოდალური“ (6. ბერძენიშვილი, საქართველოს რუსეთთან შეერთების ისტორიული მნიშვნელობისათვის, მნათობი, 6, გვ. 123, თბილისი, 1954).

ოთხი ათეული წელი გასტანა საქართველოში თურქთა თარეშმა, რასაც ბოლო მოუღო დავითმა და რომელიც 1121 წელს დავითის მიერ თბილისის არაბთა ოთხსაუკუნოვანი ბატონობისგან განთავისუფლებით დაგვირგვინდა.

იმ მრავალ ქმედებათაგან

იმ მრავალ გარდამტეხ ქმედებათაგან, რომელიც განახორციელა დავითმა, ამ შემთხვევაში გამოვყოფდით ორს: ქვეყნის შიგნით ტოლერანტიზმის დამკვიდრებასა და ქვეყნის გარეთ – შირვანთან მჭიდრო ურთიერთობების დამყარებას.

ტოლერანტობაზე ნათლად მეტყველებს არაბ ისტორიკოსთა ცნობები. აი, ზოგი მათგანი:

ალ-ფარიკი: დავით IV-ემ „მიაგო მუსლიმებს უდიდესი პატივი, მეცნიერებს, ღვთისმეტყველებსა და სუფიებს ისეთი ღირსება და პატივი ჰქონდათ, რაც არ ჰქონდათ [თვით] მუსლიმებთანაც კი“;

ალ-ჯაუზი: დავით IV და მისი ვაჟი დემეტრე I საჯაროდ გამოხატავდნენ თავიანთ პატივისცემას ისლამისადმი. ისინი პარასკეობით დადიოდნენ მეჩეთში, ისმენდნენ ხუტბასა და ყურანის კითხვას, ასაჩუქრებდნენ ხატებსა და მუაზზინებს“;

ალ-ფარაჯი: „მე ვნახე ალიმები, მქადაგებლები, დიდებულები, სუფიები, მლოცველები, რომელთაც მეფე (დემეტრე I) პატივით იღებდა და ასაჩუქრებდა. ის კეთილად ექცეოდა [მათ], რისი მსგავსიც არ არსებობს. მე ვნახე [იქ] ისეთი პატივისცემა მუსლიმებისა, რაც ბაღდადშიც კი არ ექნებოდათ“;

სხვა ცნობით, დავითმა „ააშენა ქარვასლები სტუმართათვის და სახლები მქადაგებელთათვის, სუფიებისა და

პოეტებისთვის დააწესა მათთვის სტუმართმოყვარეობა“ (გ. ჯაფარიძე, საქართველო და მახლობელი აღმოსავლეთის ისლამური სამყარო, გვ. 242, თბილისი, 1995). შირვანთან მჭიდრო ურთიერთობაზე კი ის მიუთითებს, რომ დავითმა იგი პოლიტიკურად ვასალურ ქვეყანად გაიხადა, ხოლო დინასტიური ქორწინებით – დაინათესავა – თავისი ქალიშვილი თამარი შირვანშაჰ მანუჩარ მეორეზე დაქორწინა.

პოლიტიკურთან ერთად, გაიღო კულტურული ხიდი ორ ცივილურ სამყაროს – ქრისტიანულსა და ისლამურს შორის.

მნიშვნელოვანი ცვლილება

არაბთა ხალიფატის დაშლის პროცესი დღევანდელი აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე მცხოვრებ ხალხებსაც მოელო.

შირვანზეც ისე თარეშობდნენ თურქ-სელჩუკები, როგორც საქართველზე, რომლებთა წინააღმდეგ ბრძოლაში დავითმა მოკავშირედ გაიხადა შირვანშაჰები. სწორედ შირვანის დაპყრობის შემდეგ აიღო თოღრულ-ბეგმა ბაღდადი და დაიღა იმპერიის გვირგვინი თავზე.

თურქ-სელჩუკთა მიერ ჩრდილოეთ ირანის, დღევანდელი აზერბაიჯანის, დაპყრობას, პოლიტიკურ-კულტურულთან ერთად, მოჰყვა ეთნიკური ცვლილებები. მოხდა ადგილობრივი ირანული ტომის მოსახლეობის გათურქება, რასაც მოჰყვა საშუალო სპარსული ენის თურქულით ჩანაცვლება. სახალიფოს დაშლამდე, ამ ტერიტორიის მოსახლეობის სახელმწიფო და კულტურის ენა იყო არაბული, რომელსაც თურქ-სელჩუკთა ბატონობისას, მას ჩაენაცვლა სპარსული.

ადგილმონაცვლეობა ლიტერატურულ ცენტრთა

სამანიდებს ტახტი შუა აზიის ქალაქ ბუხარაში ედოთ. სპარსული ლიტერატურის ცენტრიც იქ იყო, რომელიც ხელისუფლებაში დახწმელთა გამოჩენასთან ერთად, დახწმაში გადავიდა, ხოლო თურქ-სელჩუკთა მოსვლის შემდეგ, მიუხედავად იმისა, იმპერიის სატახტო ქალაქი ისპაჰანი იყო, მისი გადაწვევა აღმოსავლეთიდან, ჩრდილოეთ ირანში, კერძოდ, შირვანში მოხდა. შეიქმნა სპარსული ლიტერატურის შირვანის სკოლა, სადაც განვითარების ახალ საფეხურზე ადის სპარსული ლექსი, რომელიც შემდეგ ტონის მიმცემი ხდება შემდეგ სპარსული პოეზიისადმი.

სპარსულ მწერლობაში ცნობილია სამი სტილი, სამი მშვენიერა სპარსული ლიტერატურისა: ხორასნული (XI ს.) – იგივე სამანიდური, ერაყული (XII-XV სს.) – იგივე აზერბაიჯანული და ინდური (XVI-XVIII სს.) – იგივე ისფაჰანური. ანუ იმის თქმა გვინდა, რომ ერთ-ერთი თვისობრივად განსხვავებული სტილი, რომელიც მოიცავს სპარსული კლასიკური პერიოდის ლიტერატურის უდიდეს პერიოდს (XII-XVI სს.) შირვანის ლიტერატურული სკოლიდან იღებს სათავეს.

ერთიანი სივრცე

ასევე მოხდა საქართველოშიც, პოლიტიკური ცენტრის ადგილმონაცვლეობას დასავლეთიდან აღმოსავლეთში მოჰყვა ლიტერატურული ცენტრის მონაცვლეობაც, რის გამოც ორი კულტურის ცენტრი – შირვანისა და საქართველოსი, რომელიც მდებარეობდა თბილისში, გეოგრაფიულად დაუახლოვდა ერთმანეთს.

იმასაც თუ გავითვალსწინებთ, რომ შირვანი ამ დროს საქართველოს ვასალური ქვეყანა იყო, რომელიც 1124 წლიდან შემოიერთა დავითმა, იმისი თქმაც შეიძლება, რომ სპარსული ლიტერატურული ცენტრი ქართულ პოლიტიკურ და კულტურულ სივრცეშიც კი მოექცა, რამაც ხელი შეუწყო ქართულ-ქრისტიანულ და სპარსულ-მუსლიმურ კულტურათა ურთიერთდაახლოებას.

როგორც წყალი, მიშვებული წისქვილის ღარზე

მიმდინარე პოლიტიკურ ცვლილებებს მოჰყვა ლიტერატურულ ცენტრთა ურთიერთობანი და როგორც წყალი მიშვებული წისქვილის ღარზე, ისე დაიწყო შემოდინება სპარსულმა ლიტერატურამ ქართულ მწერლობაში.

სამწუხაროდ, მათგან მხოლოდ „ვისრამიანის“ უბადლო თარგმანმა მოაღწია ჩვენამდე, დანარჩენთა არსებობის შესახებ ქართულ მწერლობაში (ფირდოუსის შაჰნამე, ნიზამისა და ონსორის პოემები, ქილილა და დამანა...) ქართულმა ისტორიულმა წყაროებმა შემოგვინახეს მხოლოდ ცნობები.

ასე მაგალითად: ქართლის ცხოვრებაში მეტბიანე ერთ ფრაზაში გიორგის „შაჰნამეს“ ოთხ გმირს ადარებს, ესენია: ჭაიხოსრო, სპანდიარი, თაჰამთა (როსტომს) და სიანოში: „მამამან ძითურთ ძე ტკბილ, შემეუარი მამისა“ (ქართლის ცხოვრება, ანა დედოფლისეული ნუსხა, ს. ყაუხჩიშვილის რედაქციით, გვ. 3, თბილისი, 1942), რაც იმას მოწმობს, თუ რაოდენ ნაცნობი და ახლობელი ყოფილან ჯერ კიდევ XII საუკუნეში „შაჰნამეს“ გმირები ქართველთათვის.

თითო მაგალითი „ვეფხისტყაოსნიდან“ და „ვისრამიანიდან“:

„ისრითა მოკლის ნადირი, როსტომის მკლავს უგრძესისა“ (შ. რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი, სტრ. 196/3, თბილისი, 1966).

„ნეტარბი, თუმცა ცხენსა ზედა მჯდომი მამურალი ვნახო, რომელ პირი ჩემკენ ექმნას და ზურგი მარავისკენ! ნეტარ ვერ ვნახავ ჩემთუის მოსრულსა ჭაბუკად როსტომის საბატონოსა“ (ფაზრ ედ-დინ გორგანელი, ვისრამიანი, აღ. გვანარიასა და მ. თოდუას რედაქციით, გვ. 113, თბილისი, 1962).

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ „ვისრამიანში“, სპარსულიდან ნათარგმნი ძეგლშიც კი, როცა დედანში არ არის ნახსენები „შაჰნამეს“ პერსონაჟი როსტომი, თარგმანში მოხსენებულია, რაც იმის მაუწყებელია, თუ

როგორი მახლობელი იყო მაშინ ეს სახელი ქართველი კაცისთვის.

ასევე იმდენად მახლობელია ნიზამი განჯელისთვის ქართული სამყარო, რომ „ხოროვ-შირინიანში“ პროტოტიპებად თამარისა და რუსუდანის სახეები იკვეთება (კ. ფაღავა, ნიზამი, გვ. 109, თბილისი, 2014). ამ დროის ქართულ-სპარსულ ლიტერატურულ ურთიერთობებზე მიუთითებს ის ცნობაც, რომ დემეტრე მეფის დაკრძალვაზე თბილისში ჩამოსულან ორი დიდი შირვანელი პოეტი ზაყანი და ფალაქი.

ეს ის ზაყანი შირვანელია, რომელიც ერთ-ერთ თავის ყასიდაში წერს: ბაგრატიონთა კარი ჩემთვის ყოველთვის ღიააო.

ეს ის ზაყანი შირვანელია, რომლის შემოქმედება, ნიზამის პოეზიასთან ერთად მიბაძვის საგნად იქცა მთელი მახლობელი აღმოსავლეთის მხატვრული სიტყვის ოსტატების.

მას მერე, რაც დავითმა ეკლესია დაუმორჩილა სახელმწიფოს და სამეფო კარი საერო კულტურულ-ლიტერატურული ცხოვრების ცენტრი გახდა, ასეთი ცნობები მოულოდნელი არც არის.

ამ დროის საკარო ლირიკაც, რომელიც, სამწუხაროდ, მხოლოდ ფრაგმენტების სახით არის მოღწეული ჩვენამდე, თავისი პოეტური ორგანიზებულობით, ნათლად მეტყველებს იმაზე, თუ რა დახვეწილი და მაღალი დონის წყობილსიტყვაობა გვქონია XII საუკუნეში. მაშინ, როცა შირვანის ლიტერატურულმა სკოლამ დიდი გავლენა მოახდინა მთელი მახლობელი აღმოსავლეთის ლიტერატურაზე, რა თქმა უნდა, იგი გარკვეულ ტონის მისცემი იქნებოდა ქართული მხატვრული აზროვნებისთვისაც.

ჩვენი აზრით, შექმნილმა ვითარებამ დიდად შეუწყო ხელი ქართული საერო მწერლობის აღმოცენება-განვითარებას, რომელსაც, ამდროისათვის, მოყოლებული გრიგოლ ხანძთელიდან, საკმაოდ ჰქონდა მომზადებული ლიტერატურული ნიადაგი.

რაც შეეხება ნიადაგის მომზადებას, უფრო შორსაც წავალთ, როგორც ცნობილი ირანისტი ალექსანდრე გვანარია წერს: „დავით აღმაშენებლის ეპოქის საქართველოში სავსებით იყო შემზადებული ნიადაგი კლასიკური სპარსული კულტურის ასათვისებლად, რადგან კარგად იყო ცნობილი მისი ძველსპარსული დ ფალაური (საშუალო სპარსული) საფუძვლები“ (ა. გვანარია, ნარკვევები ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობების ისტორიიდან, II, გვ. 131, თბილისი, 2001).

„ვეფხისტყაოსანი“ – ვულკანი საერო მწერლობისა

ქართული მწერლობა მეხუთედან მეთორმეტე საუკუნემდე, წამებათა უწყვეტი ჯაჭვით, იყო ჰაგიოგრაფიული. მეთორმეტე საუკუნეში კი მის გვედით, „ვეფხისტყაოსნის“ სახით, უცებ ამოიფრქვა საერო მწერლობის ვულკანი.

ეს მოულოდნელი მოვლენა იყო არა მარტო ქართულ, არამედ მთელი საქარისტინანოს მწერლობისთვის, რამაც მეცნიერთა შორის აზრთა სხვადასხვაობა გამოიწვია. ნაწილმა ეს მიიჩნია გარე ფაქტორის ძალიდან – სპარსულიდან მომდინარედ (მარი 1989: 251), ნაწილმა – შიდა ფაქტორის (კეკელიძე 1945: 14) და ნაწილმაც – ორივე ფაქტორის არსებობა დაუშვა (იუსტ. აბულაძე, „მაჰნამეს“ ქართული ვერსიების წარმოშობისათვის, თსუ შრომები, ტ. 53, გვ. 95, თბილისი, 1954).

საბოლოოდ კი გაბატონდა აზრი ამ მოვლენის შიდა ფაქტორის ძალის მომხრეთა სასარგებლოდ. აი, რას წერს აკადემიკოსი ალექსანდრე ბარამიძე საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის მიერ 1966 წელს გამოცემული სახელმძღვანელო წიგნის, ქართული ლიტერატურის ისტორიის მეორე ტომში: „ნ. მარის ადრინდელ თეორიას ქართული საერო მწერლობის სპარსული ლიტერატურის ზეგავლენით წარმოშობის შესახებ ახლა აღარავინ იზიარებს (ამ თეორიას თავის დროზე ბევრი მიმდევარი ჰყავდა). სადღო არ არის, რომ ისეთი დიდი მასშტაბის მოვლენა, როგორც არის ქართული საერო მხატვრული მწერლობის წარმოშობა, არ შეიძლება უცხოური გავლენით აიხსნას“ (ა. ბარამიძე, საერო მწერლობის აღმოცენება-განვითარება, ქართული ლიტერატურის ისტორია, II, გვ. 8, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის შ. რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტი, თბილისი, 1966).

შევნიშნავთ, რომ ეს კრებული დღემდე სახელმძღვანელო წიგნად არის მიჩნეული.

თუმცა აკადემიკოს კორნელი კეკელიძეს მაინც დარჩა გაუგებარი ამ მოვლენის არსი და წერს: „ის, რაც საეკლესიო მწერლობის წიაღში სტიქიურად მზადდებოდა, გარკვეული დროიდან, როდესაც შესაფერისი პირობები მომწიფდა, სახელდობრ, მეთერთმეტე-მეთორმეტე საუკუნეებიდან, მკვეთრად გამოძღვანდა და მხატვრული საერო ლიტერატურის სახით გაიშალა და გაიფურჩქნა. თუმცა შესაძლოა, ასეთი წინასწარი კულტურული პირობები სხვა ქვეყანაშიც არსებობდა, მაგალითად, ბიზანტიაში, მაგრამ იქ საერო ლიტერატურა არ აღმოცენებულა, მაშასადამე, საჭირო იყო კიდევ რაღაც სხვა პირობა“ (კ. კეკელიძე, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, გვ. 12, თბილისის, 1945).

ჩვენი აზრით, ის „კიდევ რაღაც „სხვა პირობა“, რომელიც ბურუსით იყო მოცული სულმნათი მეცნიერისთვის, საძიებელია სწორედ ქართულ-სპარსულ ლიტერატურულ ურთიერთობებში

ცივილიზაციათა დიალოგის ჩარჩოში

მართალია, ამ დროს სპარსული ლიტერატურული ცენტრი მოქცეულია ქართულ პოლიტიკურ და კულტურულ სივრცეში, მაგრამ თვით ქართული ქრისტიანული სამყაროა მოქცეული ისლამურ ოკეანეში, როგორც ერთი კუნძული. საქართველოს ხომ XI

საუკუნის 70-იანი წლებიდან, სელჩუკთა იმპერიის ნანგრევებზე წარმოშობილი კონიის თურქული სასულთნო დაუემზობლდა.

ბუნებრივია, ასეთ პირობებში, ოკეანის ჰავა შეეზავებოდა კიდევ კუნძულის ჰავას, რამაც დააჩქარა და თავისებური იერი მისცა ქართული საერო მწერლობის აღმოცენება-განვითარებას.

სწორედ ამ პირობებში წარმოიშვა „ვეფხისტყაოსანი“, ასე ვთქვათ, ნაზავი სპარსულ-მუსლიმური „ოკეანისა“ და ქართულ-ქრისტიანული „კუნძულის“ ჰავისა, რამაც უნდა ვეძიოთ ამ პოემის უნიკალურობაც. გამოდინარე აქედან, XII საუკუნის ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობანი შეიძლება ჩავსვათ ქრისტიანულ და ისლამურ ცივილიზაციათა უნიკალური დიალოგის ოქროს ჩარჩოში.

აღმოსავლეთი არის აღმოსავლეთი, დასავლეთი კი – დასავლეთი

თანამედროვე მსოფლიოში, პოლიტოლოგთა შორის ([Samuel] P. Hantigton, the Clash of Civilizations, Foreign Affairs, summer, V 72 n.p. 22 (28), 1993), მუსიერებს რადიარდ კიპლინგის მოარული ფრაზა: „აღმოსავლეთი არის აღმოსავლეთი, დასავლეთი – დასავლეთი, ისინი ვერასოდეს შეხვდებიან ერთმანეთს“ („Oh, East is East, and West is West, and never the twain shall meet“) (Rudyard Kipling, Poems, Short stories, gv. 71, Moscow, 1983).

აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის იგულისხმება ისლამი და ქრიატიანობა, რომლებთანაც საქართველოს მიმართებაზე ი. ჯავახიშვილი წერდა: „აზიისა და ევროპის საზღვარზე მდებარე საქართველო აღმოსავლეთისა და დასავლეთის, ქრისტიანულისა და მაჰმადიანურის კულტურისა და განათლების შემთვისებელი და შემართიანებელი იყო“ (ი. ჯავახიშვილი ქართველი ერის ისტორია, II, გვ. 306, თბილისი, 1965).

მიგვაჩნია, რომ ეს თეზა უსაფუძვლოა, რადგან, ჩვენი აზრით, დიალოგი მათ შორის მოხდა ერთხელ XII საუკუნის საქართველოში და რაზან მოხდა ერთელ, ასევე შეიძლება მოხდეს იგი მომავალშიც.

ცივილიზაციათა დიალოგი შეიძლება შედგეს ორი გზით – მშვიდობიანი და ძალდატანების. დიალოგი სპარსულ-მუსლიმურ და ქართულ-ქრისტიანულ კულტურათა შორის იმით არის უნიკალური, რომ იგი შედგა მშვიდობიანი გზით, მაშინ როცა საქართველო იყო მძლავრი დამოუკიდებელი სახელმწიფო და მას კულტურის გამცემი სამყარო მოახვევდა თავზე ძალით თავის ნებას.

მიმართება უცხოურ ლიტერატურასთან

ქართველებს უცხოური ლიტერატურისთან ჰქონდათ იმდენად შემოქმედებითი დამოკიდებულება, რომ

თვით რელიგიურ ტექსტებსაც კი, რომლებიც „ღვთის სიტყვად“ ითვლებოდა, იმდენად თავისუფლად ექცეოდნენ, ქრისტიანობაში ქართული ნაკადიც კი შეიტანეს და იმდენად დაშორდნენ დედანს, რომ ხელმეორედაც შეიქნა ისინი სათარგმნი.

ამ დროს ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა თავისუფლად მოეპყრობოდნენ ისინი საერო მწერლობას, თანაც მუსლიმურს. მართლაც, ამის თაღნათლივი ნიმუშია თუნდაც „მაჰნამე“, რომლიდანაც ჩვენს წინაპრებს თავიანთთვის საინტერესო ამბები გადმოუღიათ არა თარგმანის, არამედ მიბაძვა-გადმოკეთებისა და ვერსიების სახით.

„მაჰნამე“ მსოფლიოს მარავალ ენაზეა თარგმნილი და ყველგან თავისი სახელი აქვს შენარჩუნებული. ერთადერთია ქართული მწერლობა, სადაც მას არა „მაჰნამე“, არამედ „როსტომიანი“ ეწოდება. ეს იმიტომ, რომ ქართველები მისი მთავარი მითოლოგიური გმირის როსტომის გარშემო არსებული საგმირო-საფალავნო ამბებით დაინტერესებულან და არა – ირანულ მითოლოგიურ თუ ისტორიულ მეფეთა ისტორიის გადმოცემით.

ალბათ, სწორედ ამიტომ არის, რომ „მაჰნამეს“ გმირთა სახელები: როსთამ (როსტომი), სოჰრბ (ზურაბი), გივ (გივი), მანუჩქარ (მანუჩარი), გოდარზ (გოდერძი), თაჰსმაბ (თამაზი), ჰუმანგ (უმანგი), ლოჰრასბ (ლუ-არსაბი), ჯამშიდ (ჯემშიდი), თაჰმურასბ (თეიმურაზი), ქაიხოსროვ (ქაიხოსრო) და სხვა, ოდითგანვე ქართულ ეროვნულ სახელებად ქცეულა.

XII საუკუნემდე ქართული ლიტერატურა მოდიოდა ერთი ნაკადით – რელიგიურით, XII საუკუნიდან კი მის გვერდით ჩნდება მეორე ნაკადი – საერო.

თუ პირველ ნაკადზე გავლენა მოახდინა **ბერძნულმა სასულიერო** მწერლობამ, მეორეზე გავლენა იქონია **სპარსულმა საერო** ლიტერატურამ. ორივე შემთხვევაში მოხდა ერის ფსიქოლოგიაში მათი გადაშეშვება, რის შედეგადაც მივიღეთ დიდი **ქართული სასულიერო და საერო მწერლობა**.

სასულიერო მწერლობას ჩვენ არ ვეხებით. **საერო** მწერლობის აღმოცენება-განვითარება კი, ჩვენი აზრით, უკავშირდება **დავით აღმაშენებლის სახელს**.

რომ არა დავითი

ჩვენი აზრით, რომ არა დავით აღმაშენებელი: საქართველო იქნებოდა თურქ-სელჩუკთა სამფლობელოში შემავალი ერთ-ერთი ქვეყანა, სადაც სალიტერატურო ენა იყო სპარსული და „ყველა, ვისაც მწერლობისა და კულტურის ასპარეზზე დაწინაურება და სახელის მოხვეჭა სურდა, სპარსულად წერდა“ (გაბაშვილი 1980: 14).

ბუნებრივია, საქართველოშიც სალიტერატურო და კულტურის ენა იქნებოდა სპარსული. მაშინ მიღებული წესის თანახმად, შირვანშაჰ ალს-თანმა, რომელიც იყო დავითის შვილიშვილი – მანუჩარ მეორისა და თამარის ძე, უბრძანა ნიჰამი განჯელს

გაელექსა ლეილისა და მაჯუნის სასიყვარულო ამბავი, ოღონდ არა თურქულ, არამედ „მთთვის საკადრის ფარსულზე“.

ნიჰამიმაც ბრძანება ისე შეასრულა, რომ არაბული სამყაროს სამიჯნურო ამბავი მთელი სპარსულენოვან სამყაროს პოეტთა თავდავიწყების თემად იქცა და არა მხოლოდ სპარსულენოვან სამყაროსი.

აღმოსავლურ მწერლობაში დღეს ლეილისა და მაჯუნის ასეულობით პოეტური ვარიანტი არსებობს, მათ შორის ქართულიც, რომლებიც ნიჰამიდან იღებენ სათავეს.

ისევე, როგორც შირვანშაჰმა უბრძანა ნიჰამი განჯელს გაელექსა ლეილისა და მაჯუნის ამბავი არა თურქულ, არამედ „მთთვის საკადრის ფარსულზე“, ასევე საქართველოშიც ვინმე შაჰი თუ სულთანი უბრძანებდა ვინმე მესხ მელექსეს, ექცია წყობილსიტყვად რომელიმე ლეილისა და მაჯუნის ამბავი, ოღონდ არა ქართულ, არამედ „მთთვის საკადრის ფარსულზე“ და ისიც, შეიძლება, არანაკლებ ნიჰამიზე, შეასრულებდა ბრძანებას.

აქვე ხაზი უნდა გაესვას ერთ გარემოებას: დავით მეფემ რამდენადაც გადაუკეტა გზა სპარსულ ენას საქართველოში, იმდენად გაუსწნა კარები ამ ენაზე შექმნილ უდიდეს ლიტერატურას, რამაც დიდ მსოფლიო ლიტერატურულ პროცესებში ჩართო ქართული მწერლობა, რამაც დიდად განაპირობა ქართული საერო მწერლობის აღმოცენება-განვითარება.

ეს რომ არ მომხდარიყო მონღოლებამდე, მონღოლების მერე როგორ აღმოცენდებოდა და განვითარდებოდა ქართული საერო მწერლობა – საკითხავია.

რომ არა ქართული საერო მწერლობის ასეთი ძლიერი პირველი პერიოდი, რომელიც ოქროს ხანადაა წოდებული ლიტერატურის ისტორიაში, საკითხავია, როგორი იქნებოდა მისი მეორე პერიოდი – ცნობილი ვერცხლის ხანად, როცა ისეთი მძიმე იყო სპარსული ენისა და ლიტერატურის ზეწოლა ქართულზე, რომ ქართველი პოეტი თეიმურაზ პირველი ამბობს: „სპარსული ენის სიტკბომან მასურვა მუსიკობანი“.

ეს კიდევ არაფერია იმ ტაეპთან შედარებით, რაც მოსდევს მას: „მძიმეა ენა ქართველთა, არ ძალმძს მათებრ თხრობანი“ (თეიმურაზი 1975: 44).

ამ პოეტური სიტყვების ავტორი ხომ უკვე მენტალობით სპარსელია, რითაც ნათლად ჩანს თუ როგორ ეკიდა ბეწვზე ამ დროს ქართული სალიტერატურო ენის ყოფნა-არყოფნის ბედი.

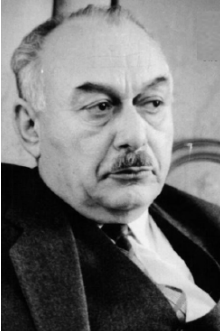
აქვე აღვნიშნავთ: ასეთ ვითარებაში თეიმურაზ პირველს უნდა ვუმაღლოდეთ, იმას, რომ ის მაინც წერდა ქართულად და არა – სპარსულად.

ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ XVIII-XIX საუკუნეებში არა ერთი და ორი გამაჰმადიანებული ქართველის მხატვრული ქმნილება ამშვენებს სპარსულენოვან მწერლობას.

ამგვარად, რომ არა დავით აღმაშენებელი, XII საუკუნის საქართველოში, და არა მხოლოდ XII საუკუნის, საერო მწერლობა იქნებოდა სპარსულენოვანი.

„რაც ერთხელ ცხოვრებად სოფს დააჩინდენის“ ...

თემატი ჩანაბაშვილი

ქუხილის საღამო...

ჩემი მონათხრობი გასული საუკუნის სამოცდაათიან წლებში მოხდა, როდესაც დიდი პოეტი მუხრან მაჭავარიანი, რამდენიმე თანმხლები პირით, გამოჩენილ ლიტერატურის მკვლევარსა და კრიტიკოსს, დიმიტრი ბენაშვილს სტუმრობდა, აგვისტოს ერთ მცხუნვარე საღამოს, სოფელ ზემო მაჩხანში. იმ ზაფხულს ბატონი დიმიტრი ძვირფას მეუღლესთან, ვერა ჩოფიკაშვილთან ერთად, დედა სოფელში ატარებდა. სხვათა შორის, ქალბატონი ვერა ალექსანდრე ყაზბეგის ახლო შთამომავალი გახლდათ.

როგორც უკვე ითქვა, ბატონი მუხრანი ქიზიყს სწევოდა განუყრელი თანამეინახეებით.

ვეცდები, გონებაში აღვიდგინო ამ ძვირფასი სტუმრების სახელები და სახეები: ჯურხა ნადირაძე, ცნობილი არქეოლოგი, გრიგოლ (ქიცა) ხერხეულიძე, შესანიშნავი ლიტერატორი (იგი, თუ არ ვცდები, დიდი გიორგი ლეონიძის ნათლული იყო), ბენაშვილების სიძე-ბატონი, დიმიტრის ქალიშვილის მეუღლე, შესანიშნავი ჟურნალისტი ბაკურ ბახტურიძე (იგი გარკვეულწილად მასპინძელიც გახლდათ), დიმიტრი ბენაშვილის ვაჟი, ამ დიდებული ოჯახის ფუძის გამგრძელებელი, გამოჩენილი მეცნიერი და ლიტერატორი (შემდგომში ლიტერატურის ინსტიტუტის დირექტორი) გურამ ბენაშვილი, მაშინ სრულიად ახალგაზრდა მასპინძელი.

თავად მე ამ განუმეორებელ სუფრაზე ჩემი მამიდაშვილის, ერთი კეთილი და ნაღდი ქიზიყელი ვაჟაკის, შალვა (მეტსახელად „ტოტა“) ბოსტაშვილის წყალობით აღმოვჩნდი. ბატონი გურამი და „ტოტა“ ქალაქიდან მეგობრობდნენ. წვეულებას ოჯახის სხვა წევრებთან ერთად რამდენიმე კარის მეზობელიც ესწრებოდა.

ეჰ, ნეტავი იმ ბედნიერ წლებს.. იმ წელიწადს ჩავირიცხე ივანე ჯავახიშვილის უნივერსიტეტში, ფილოლოგიის ფაკულტეტზე და თქვენ წარმოიდგინეთ, ასეთ ადამიანებთან ყოფნა რა სიამოვნება იქნებოდა ჩემთვის.

ერთი სიტყვით, პურობა, როგორც ქიზიყში იციან თქმა, ამინდის აგრილებისას დაიწყო. ჩემს თვალებს არასდროს დაავიწყდება ქალბატონის, შესანიშნავი მასპინძლის, ვერა ჩოფიკაშვილის გასაოცარი სილამაზე, საოცარი კდემამოსილება და სიღარბაისლე რომ გამოსჭვიოდა მისი ყოველი მიზგრა-მოზგრიდან.

ბატონმა დიმიტრიმ თამადად დიდი პოეტი და „იმერელი სტუმარი“ მუხრან მაჭავარიანი დაასახელა.

დაიწყო და რა დაიწყო, ახლაც შთაგონებით ვისხენებ. მას შემდეგ თითქმის ნახევარი საუკუნე გავიდა და ის ლხინი და სანახაობა დღემდე ნათლად ცოცხლობს ჩემს მეხსიერებაში. ის იყო ქართული სუფრის სრული ზეობა. ახლაც ყურში მესმის პოეტის ბუბუნა ხმა. დედოზარის გუგუნევით ჩაესმოდა ალაზნის თვალუწვდენელ ველ-მინდვრებს არაჩვეულებრივი თამადის დაუვიწყარი, განუმეორებელი სადღევრძელოები. მანამდე, რაღა დაგიმალოთ, ასე ახლოს ამხელა პოეტი და ასეთი თამადა არც კი მენახა...

ქიზიყის სანახებში გათენებამდე ისმოდა რუსთველის, ვაჟას, ბარათაშვილის, გურამიშვილის, აკაკის, გალაკტიონის, ფიროსმანისადმი მიძღვნილი სადღევრძელოები. კიდევ ვიმეორებ, ეს ქეიფი არ იყო, ეს იყო რაღაც სხვა (როგორც გალაკტიონი ბრძანებდა). ჩემს მეხსიერებას საშვილიშვილოდ, ალბათ სიკვდილამდე, შემორჩება იმ დიდებულ ნადიმზე წარმოთქმული, მანამდე არგავონილი და არმოსმენილი ქეიფი და სადღევრძელო-ლოცვები.

დღემდე მანსოვს დაუვიწყარი გრიგოლ ხერხეულიძის ცეკვა, ჯურხა ნადირაძის გულში ჩამწვდომი სიმღერა: ტექსტი დღემდე მიყვარს (მან უფრო შემაყვარა). აი, ეს სიმღერაც:

„მაშინ ზომ კარგი ვიყავი,
როს თმები მხრებზე მეყარა,
ახლა მაგწონვარ აღარა,
სიბერე შამამეპარა“.

ამ სიმღერის ექო შუაღამის სიჩუმეში ჟრუანტელივით უვლიდა ქიზიყის წყალ-ჭაღლას და შორს, საღდაც უსასრულობაში იკარგებოდა... დიმილით მაგონდება სუფრის წვერების მეგობრული, უწყინარი შეხუმრებები.

ახლაც ცხადლივ მეზმანება ბატონი დიმიტრის ჩაფიქრებული, შთაგონებული და ჯერ კიდევ ქედმოუხრელი მხნე გარეგნობა. ვინ იცის, ამ დროს რაზე ფიქრობდა ჩვენი გულისა და სწორუპოვარი მასპინძელი და აი, უცებ, ამ გენიალური ზნეობის ზენიტიმ ახალგაზრდა მასპინძელმა, ბატონმა გურამმა გიტარა ააჟღერა (მაშინ ვერც კი წარმოვიდგენდი, რომ შემდგომში ახლო მეგობრობა მომიწვედა მასთან).

არა, არასოდეს დამავიწყდება, როგორ დალია

ბატონი მუხრანის სადღეგრძელო, როგორ შეაფასა მისი პოეზია რამდენიმე წინადადებით სასიქადლო კრიტიკოსმა და დიდმა მასპინძელმა ბატონმა დიმიტრიმ, არაერთი ცნობილი პოეტის ხელდამსხმელმა და სწორ გზაზე დამყენებელმა მოღვაწემ...

ოი, შენ, წუთისოფლის ამოებავ! შენ ყველაზე უკეთ იცი, ყველაფრის დასაწყისიც და დასასრულიც ისე დაგვათენდა, ვერც კი შევნიშნეთ...

...მე დავამთავრე ერთი, ვითომ პატარა, მაგრამ დიდი ამბავი ჩემი წარსული ცხოვრებიდან. ახლაც თვალწინ მიდგას ის საღამო, ის საოცარი ადამიანები.

მე რომ მკითხვო, იმ ძვირფას ღამეს მუხრანის ქუხილს დავარქმევდი. მე ასეთი მუხრანი დამამახსოვრდა...

12 ივლისი, 2019 წელი.

შეხვედრა დავით აღმაშენებლის სახელობის აკადემიაში

ისრაელში ქართულ-ებრაული თემის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენლის, პაატა იოსებაშვილის ინიციატივით, დავით აღმაშენებლის სახელობის აკადემიაში, „მრგვალი მაგიდა“ გაიმართა.

შეხვედრას, რომლის მთავარი თემა „ქართულ-ებრაულ ურთიერთობებში განათლებისა და კულტურის მიმართულების განვითარების პერსპექტივები“ გახლდათ, ორგანიზება გაუწიეს – თბილისის მე-5 მოწვევის საკრებულოს დეპუტატმა გულიკო ზუმბაძემ და აკადემიის რექტორმა, პროფესორმა ნანა ჯიქიამ.

შეხვედრაში მონაწილეობდნენ – საქართველოს მწერალთა კავშირის, საპატრიარქოს, ლიტერატურულ ჟურნალ „ანეულის“ სარედაქციო კოლეგიისა და საზოგადოების სხვა წარმომადგენლები.

საინტერესო დიალოგის ფონზე გამოიკვეთა ახალი

ინიციატივები და წინადადებები.

დავით აღმაშენებლის სახელობის აკადემიის რექტორმა ნანა ჯიქიამ ხაზი გაუსვა ქართულ-ებრაულ ურთიერთობების გაუმჯობესებაში ქართული ენის სწავლების მნიშვნელობას და ისრაელში მცხოვრები მოქალაქეებისათვის დისტანციური სწავლების პროექტის განხორციელების წინადადებით გამოვიდა. გამოითქვა მოსაზრება (თამარ შაიშმელაშვილი, ივანე ჯაფარიძე, ჯუმბერ გოგრიჭიანი) ჟურნალ „ანეულში“ ქართულ-ებრაული ურთიერთობების ამსახველი მასალების განთავსება ქართულ და ებრაულ ენებზე.

მწერალთა კავშირის სახელით სიტყვით გამომსვლელებმა (მაყვალა გონაშვილი, ბადათერ არაბული) ყოველწლიური სალიტერატურო ფესტივალის იდეა გააჟღერეს და ჯემალ აჯიაშვილის სახელობის პრემიის დაწესების ინიციატივით გამოვიდნენ.

ქართულ-ებრაულ ურთიერთობების გაუმჯობესების მნიშვნელობაზე ისაუბრეს აგრეთვე: გულიკო ზუმბაძემ, თამარ სანიკიძემ, ნათია შათირიშვილმა და თავად შეხვედრის ინიციატორმა, პაატა იოსებაშვილმა.

საქართველოს საპატრიარქოს წარმომადგენელმა, ბატონმა გიორგი ანდრიაძემ, შეხვედრის მონაწილეებს ისრაელში ქართულ-ებრაულ თემთან მიმართებაში სამომავლო პერსპექტივების შესახებ საკუთრი მოსაზრებები გააცნო.

როგორც შეხვედრის წამყვანმა გულიკო ზუმბაძემ აღნიშნა, მსგავსი შეხვედრები, კონკრეტული მიზნებითა და ამოცანებით მომავალში უკვე გაფართოებულ ფორმატში გაიმართება.

შეხვედრის დასასრულს, დავით აღმაშენებლის სახელობის აკადემიის რექტორმა ნანა ჯიქიამ აკადემიის საპატიო პროფესორის დიპლომები გადასცა მაყვალა გონაშვილს, თამარ შაიშმელაშვილს, თამარ სანიკიძეს, თემურ ჩალაბაშვილს, გიორგი ანდრიაძეს. პაატა იოსებაშვილს სპეციალურად მისთვის დამზადებული სუვენირი გადაეცა.

* * *

ისევ ძველი ზღაპარი იწერება თავიდან
და ღრო – თავშესაფარი წუთ-წუთებად წავიდა,
მოგონებათ უჩვეულო ფარდა ჩამოიშალა,
ქუჩის ბოლოს დაძვინდა ბედისწერა – მშიშარა.
დაჯდა იქვე გზატკეცილზე
ლექსი უსათაურო
მოვლევ ზღაპრის ბოლო აბზაცს
და ჯიუტად ვხმაურობ...

* * *

დაუსრულებელ ლაბირინთებში
დაკარგული ვარ, დამე ფლიდია,
ემმა მოლოდავს ღიმილნარევი
იცის, რომ აქვე ბეწვის ხილია.
ზეცა იხსნება აწ, იმედია
ანგელოზებიც იქვე მიდიან,
და ამ უკუნეთ გეენიაში
უფალი ისევ ისე დიდია.
ლაბირინთებშიც...

* * *

და ელენე დარიანი მიემალა მარჯანს,
ჩემს პაოლოს აუთრთოლდა მომსხვრეული მაჯა,
დამდგარიყო ყანწელების ქვათშეკრების ჯერი,
ჩაღვრილიყო ქართულ ჯამში საწნახელით – წვენი
და ელენე დარიანი დაუბრუნდა დამეს
და ითვლიდა ნინოწმინდის საძმო ძვირფას წამებს.
ქარი კიდევ გულსაკლავად აღმა-დაღმა ქროდა,
საქართველოს დიდებული ალიონიც ჰქონდა.
და ელენე დარიანი დაემალა მარჯანს...

* * *

უმისამართოდ საქართველოს ეძებს მიჯნური,
ქაჯეთსაც უკვე მოჭრილია მესე თავი,
იერუსალიმს რუსთაველი დამჯდარა წერად,
შემორჩენია საუკუნეს დიადი მგზავრი.
აქ მიმოფანტულ მარგალიტებს შეჰკრებს ავთანდილ
ვეფხვის დაფლეთილ მოსასხამში გაჰხვევს სათუთად,
და სიყვარულსაც გვირისტებად ვიდრე ართავდა,
მზე-დედოფალმა საუკუნოდ ზეცას ჩაუთქვა.
მე კი, დაცემულ ტარიელის გული – ასმათი
გახელებული გზას დავეძებ ლაბირინთიდან,
ხოლო სამშობლო – უდიდესი მიწით ცათამდის
ვეფხვთან ომებში გამარჯვებულ ქართველს
ითვლიდა.
უმისამართოდ საქართველოს ეძებს მიჯნური....

* * *

დაუსაბამო ასაკით ვდგავარ
და ვერ ვინსენებ, სად მაქვს საწყისი,
კოლხი მედვას მოჭრილ გზას ვგავარ,
არ გავატანე ბერძნებს საწმისი.
ღიაოხს ბეჭზე დავაკარ ჯვარი,
არმაზს მოვტეხე ცივი მარჯვენა,
გამომიტანა მონღოლმა მსჯავრი,
მექცა ქართული გული სასჯელად.
ჩემი დემეტრეს თავდადებული
და განწირული სული მეკვეთა,
მცხეთაში კვართი მირონცხებული
ქართულ იარაგს შემომეკეთა.
შადიმანების ლახვარცემული
ზურგი ჯერ კიდევ არ მომრჩენია,
ემმას ფანდებით ძირს დაცემული
ზოგჯერ ღალატიც შემომჩენია.
მაგრამ სულ ახლოს, ძალიან ახლოს
მედვა მარადი ჭირისუფალი,
სადაც თამარის ჯილაგი სახლობს,
სად ყმა ვიყავი თავისუფალი.
წინამართან რომ ამტკივდა შუბლი,
დღემდე ცეცხლივით მწვავს ის იარა,
აწმყოს დამაშვრალს, ურცხვსა და უნდილს
კრწანისულ სისხლით ხელს აქვს ფიალა.
უფალი მეფობს, ვარ საქართველო –
წაუქცეველი, ვერდამლეული,
სამების წმინდა გუმბათზე დაჯდა
ჩემი ბრწყინვალე ათასწლეული.

* * *

ნუ გგონია, რომ გაირღვა ქართლის ბედი
დიდგორია, ყელს იღერებს სადარბაზოდ,
გეჩვენება, რომ ქეთევანს ეწვის მკერდი
და ერეკლეს აღარა ჰყავს მეზარბაზნე.
მოგეჩვენა, რომ ალავერდს პირმშო მკვლელი
არ მოულობს ცრემლით თვალებს გვირგვინოსანს,
ქართულ მიწას დამხობია რუსთაველი
და ტარიელს ისევ ვეფხის ტყავით მოსავს.
გეჩვენება, რომ დარუბანდს დახშულია
ივერიის კართან ხარობს სპასალარი,
ყველაფერი, რასაც ხედავ ქართულია,
ჩვენს იქით კი სხვა სამყარო აღარ არი.
წაქცეულა მერამდენე ბაღვაში,
წიწამურის ტყვია ჯერაც გმინავს,
და სამშობლოს სადიდებლად ტაძარში
ახლა ჩემი პატრიარქი სწირავს.

* * *

თარაშ ემხვარი გამოურიყავს ენგურს,
ანგელოზებით მოფენილათ ზეცა,
საწუთროს მაჯას და გულისცემას ერთგულს
კოლხეთის მთვარე გამაღებული კეცავს.
მოუყრიათო ენგურის პირას თავი
გარდასულ დღეთა დაუმარცხებელ ლანდებს,
ემხვარს ბოლომდე გადაუხდია ვალი
და ახლა მჩუქნის სულს ქართულ ცეცხლით
თანმდევს.

სამურზაყანოს გადებულია ხიდი,
ხიდს ქვემოთ ეშმა დასეირნობს ფლიდი,
დაძაბუნდა და მოუთმენლობით ხენეშის,
ემხვარი უფალს აუყვანია ხელში.
...თარაშ ემხვარი გამოურიყავს ენგურს....

* * *

ჰგავს საქართველო გაფრენილ მერანს,
ვეფხის ტყავზე წევს ქართლის ცხოვრება,
კრწანისით გონს ვერ მოსულა ჯერაც
და კიდევ დიდხანს ემასსოვრება.
ველად გაჭრილა მიჯნური მოყმე,
უერთგულესი მე ვარ ასმათი,
გსურს, კიდევ ერთხელ ტკივილით მოგყვე,
როგორ დავცალე ქაჯეთს შარბათი.
„ვეფხისტყაოსანს“ ბოლომდე ვენდე
და მოვიყვანე დიდებით დღემდე...
...ჰგავს საქართველო გაფრენილ მერანს...

* * *

მთვარეს ენგური გაუტაცია
და თეთრი რაშით გადაკარგულა,
ტანზე აბჯარიც შეუძარცვია,
გადარეულა სვანთა მარულა.
ყაბარდოს იქით გადაფრენილან
და დაუღიათ იქ მყურო ბინა,
მარტოდ შთენილი აღმოჩნდა მაინც
მთვარე და სულში ჩაუძვრა ყინვა.
ენგურმა სითბო ვერ მისცა მთვარეს,
მხოლოდ მე ვიყავ მისი რჩეული,
ითვლიდა წყეულ, უსაზღვრო წამებს,
ფორიაქობდა, როგორც გრძნეული.
...მთვარეს ენგური გაუტაცია...

* * *

ვერ ვიღალატებ, წინაპარი მყავდა ერთგული,
ვერ წავიქცევი, მამა-პაპით კლდენი მიცავენ,
ვერ გიორპირებ, სვანებთან ვარ სისხლით შეკრული,
და საქართველო მაწერია გულის ფიცარზე.
ვერ ვიღალატებ, წინაპარი მყავდა ერთგული...

თამარა ხუროშვილს

ჩემს გენიალურ ქართულის მასწავლებელს

ყრმობის ნამცეცა სტრიქონების მესამირკველე
შემოპარული პარნასების ხართ მოდარაჯე,
და ამ ზამთრულ საღამოზე ისევ ვისხენებ,
როგორ უხვევდით დილოსტატებს მოკვეთილ
მაჯებს.

ჩემი პირველი სტრიქონების ფრთების შემსხმელო
თვალსაწიერებს თქვენეული თვალით ვუყურებ,
ქელს გიხრით კვლავაც, ჩემო დილო მასწავლებელო
უკიდევანო სიყვარულით რომ მასულდგმულეობ.
ჩემი პირველი პარნასული ჟინის ამტეხო,
მე უნდა შევძლო, ბედისწერა წელში გავტეხო...

* * *

მონმარტრზე დინჯად მოდის ჩემი მოდილიანი,
მშვენეირია, როგორც ზეცა – მისი საუნჯე,
ცეცხლივით მწველი პალიტრაა მისი ტრფიალი
ველარ გაუძლო მზის ანარეკლს, თვალი დახუჭა.
და გადაეშვა მოგონებათ ცისფერ ლანდებში,
მთვრალი ნაბიჯით ამ აღმართებს რომ აატარა,
თითებზე ლაქად დარჩენილი მისი ფერებით
იყო ყველასთვის შეუცნობი და ლაზღანდარა.
მე ის მიყვარდა...

ბიოხიზიზაზაშვილი

წუხელ მთელი ღამე წვიმდა

ნისლები ჩამოდინ მთიდან,
თან ეფარებიან სახლებს,
წუხელ მთელი ღამე წვიმდა,
წუხელ ცა იცვამდა შავებს!

ბინდმა გადაფარა ზეცა,
სოფელიც ებრძოდა ღამეს,
ვიფიქრე, იქნებ წვიმამ მითხრას,
იქნებ მეც მომიყვეს რამე!

მაგრამ ის ისევე ღუმდა,
როგორც შემოდგომის ქარი,
მე კი ველოდები დღესაც
ვინმემ შემოაღოს კარი!

წუხელ მთელი ღამე ფიქრმა
არ მომახუჭინა თვალი,
მივხვდი, რომ გვერდზე მყავს ვიღაც,
ვიღაც ჩემნაირი მგზავრი!

ისიც ემალება ფიქრებს,
ის არ ელოდება არვის,
მე კი ველოდები დღესაც,
ვინმემ შემოაღოს კარი!

ფანდურო, რატომ არ წყვეტ დაკვრას,
ნუთუ არ გწადიან ჩქამი,
ხედავ, რა უდროოდ დადგა,
ჩვენი გაჩუმების ჟამი!

გაზაფხული წავიდა და მოვა

როგორია შენებური ღამე?
ჩემებური განსხვავდება იქნებ,
პოეზია, ნუთუ, შენც გაწამებს,
და ჩემსავით ამ წამებას ითმენ,
როგორია შენებური თრთოლვა?
ლექსი გყინავს, ჩემებურად იქნებ,
გაზაფხული წავიდა და მოვა...
შენ იძახი, იქნებ არ მოვიდს...
როგორია შენებური თოვა?
როგორია დეკემბერი შენი?
იქნებ არც შენ გინდობს ხალხის სროვა,
იქნებ აღრე შენც გაგიშვეს ხელი...
როგორია შენებური ნისლი,
საიანვროს დაფენილი ნოხად?
ჩემებური არის ძალზედ ცივი,
ფოტოებზე იღუმალი როა...
როგორია შენებური თრთოლვა?
ლექსი გყინავს, ჩემებურად იქნებ,
გაზაფხული წავიდა და მოვა...
შენ კი ამბობ, იქნებ არ მოვიდეს...

მე ნუ მენდობი, ღმერთო!

ო, რა ცივი ვარ, ღმერთო,
ღმერთო, ცივი ვარ, იცი?
მასსვოს, კოცონი მენტო,
ახლა ყინვისგან ვიწვი,
არ ვიცი, ვის უნდა ვენდო,
ნდობის ვინ არის ღირსი,
მე ნუ მენდობი, ღმერთო,
ღმერთო, ცისავ და მიწის...
მე შევიძულე გემო,
გემო ცხოვრების შიშის...
ვტყუი, ქრისტეო, ღმერთო,
სიძულვილი არ ვიცი,
სუსტი ვარ, ძლიერი მეფობს,
თუმცა ვერ ვბედავ ტირილს,
ვიღაც ჩემს სიტყვებს ჩემობს,
ღმერთო, სიყვარულიც მიჭირს,
ო, რა ცივი ვარ, ღმერთო,
ღმერთო, ცივი ვარ, იცი?
მე ნუ მენდობი, ღმერთო,
ღმერთო, ცისავ და მიწის.

მაყვალნი

ღობეზე დამწიფდა მოშავო მაყვალნი,
მოასწრო სამზეოს უმიზნო ყურება,
ნეტავი იმ ქვეყნად თუ არის მაყვალნი,
ნეტავი იმ ქვეყნად არსებობს ოცნება?

ან იქნებ არ არის ივლისის გორები,
აჯობებს სამზეოს დავლიო მთის წყარო,
ვუცქირო დილობას ჩემს შილდის მთა-გორებს
და მერე, თუ გინდა, ნალველმა დამშალოს!

ვაითუ, არ არის იმ ქვეყნად გვირილა,
ანდა სიმღერის უშრობი ჩანჩქერი,
უცნობი რითმები, ვაითუ, დამიშრა,
ვაითუ, დავკარგე სიბნელის სანთელი!

ჭრელ-ჭრულა მინდორზე მოვკრიფე ყვავილი,
იქნება მირჩიოთ, თუ საით წავილო,
იქნება აჯობებს, რომ ლექსის წერაში,
მე ჩემი ცხოვრება სიმღერით გავლიო!

ღობეზე დამწიფდა მოშავო მაყვალნი,
მოასწრო სამზეოს უმიზნო ყურება,
ნეტავი, იმ ქვეყნად თუ არის მაყვალნი,
ნეტავი, იმ ქვეყნად არსებობს ოცნება?

მე ყვავილისაც შემეშინდა

გადაღლილ მიწას დავაბიჯებ დასერილ ტერფებს,
მიწა დასტირის ჩემს სისხლიან გადადგმულ ნაბიჯს,
სისხლით ვუღებავ ბალახებს და ჭადარიან თმებს,
სახეს კი ვმაღავ, ცხრაათასჯერ მწუხრით

დანატირს.

მოსთქვამს ყვავილი, წვეთი სისხლი რომ დაეპკურა,
მწყევლის უვიცი, მან არ იცის ფასი ტკივილის,
და ღმერთს კი არა, ევასავით ეშმაკს ემონა,
ეშმაკს ემონა ეკლიანი ჩემი ყვავილი.

როს წაქცულმა სიყვარული მოვისაკლისე,
ყვავილს შევთხოვე, ნუ დამწყევლი ტრფობის
ასულო,

გადიხარხარა, მოვწყვიტე და სახლში წავიდე,
მე ყვავილისაც შემეშინდა, ჩემო წარსულო.

ერთი ლექსი

რუსულიდან თარგმნა მერაბ ჯაიანმა

ოსიპ მანდელშტამი

მე თბილისი მესიზმრება

მე თბილისი მესიზმრება,
ნაზი ოხვრა საზანდარის,
ხიდზე ხალხის თავყრილობა,
ხიდის ქვეშ კი ოხვრა მტკვარის.

ვხედავ ღუქნის ღია კარებს,
ირგვლივ სურნელს აფრქვევს ფლავი,
შიგ მეღუქნე მომღიძარი
გარს გეხვევა ისე, თითქოს
განაცვალოს უნდა თავი.

შენ რა იცი, რომ კახური
აქ სარდაფში სულ სხვა არის,
სიწყნარეში, სიგრილეში,
როს ღიღინებ ჭიქით ხელში
და ბანს გაძლევეს მეგობარი.

სულ პატარა ღუქანშიაც
თვალთმაქც კინტოს შეეყრები,
რომ ბევრი სხვა „თელიანი“
მოგკვეთს ფეხებს და თავშიაც
აგერევა გზა და კვალი.

კაცს შეხვდები ხშირად ხნიერს,
ხნიერ ბატკანს? ვერასოდეს.
დაე, მუდამ მთვარის შუქზე
აქ ღვინოსთან ერთად მწვადის
ქარს სურნელი თან დაჰქონდეს.

ორი კულტურის გზაჯვარედინზე – ახდენილი ოცნება და ინდოეთში გატარებული 23 წელი

ნათია საჯაია 23 წელია ინდოეთის დედაქალაქ დელიში ცხოვრობს. ჰყავს ინდოელი მეუღლე და სტუდენტი ვაჟიშვილი. ამჟამად მისი საქმიანობა სამედიცინო ტურიზმია, თუმცა, ინდოეთში ინდური კულტურის სიყვარულმა მოახვედრა და ხელოვნებასთან მისი კავშირი დღემდე მტკიცეა. ქსოვს და კერავს თოჯინებს, ხატავს, წერს ლექსებს, მოზაიკით აწყობს ნახატებს, ცოტა ხნის წინ მისი ნაბუთებები ჯაიპურში გამართულ ჯგუფურ ექსპოზიციაზეც მოხვდა. ფლობს კლასიკურ ინდურ ცეკვას, ეხმარება საქართველოში მოქმედ ინდური ცეკვის შემსწავლელ გოგონათა ანსამბლებს. ამ და ინდოეთივით ვრცელ და მრავალფერ თემებზე თავად ჩვენი უნიკალური რესპონდენტი ისაუბრებს:

– ნათია, როგორ მოხვდით ინდოეთში?

– ინდოეთში მოხვედრა ჩემი ბავშვობის ოცნება იყო. პირველ კლასში ვიყავი, კინოთეატრში პირველად რომ ვნახე ინდური ფილმი – „ოჯახი“. ამ მელოდრამაში აღწერილმა ისტორიამ ინდოეთისადმი დიდი თანაგრძნობა და სიყვარული გამოიწვია. განსაკუთრებით კი ფილმში შესრულებული სიმღერების ჟანრმა და მომღერალი ქალის, ლატა მანგეშკარის ხმამ მომხიბლა, ამის შემდეგ თავადაც ავმღერდი.

რომ წამოვიზარდე, შემთხვევით დავესწარი კონ-

ცერტს კინოთეატრ ბათუმში, სადაც გავიცანი ინდური ფილმების მოყვარულთა ჯგუფი და ანსამბლი „ბჰარატი“, რაც ინდოეთს ნიშნავს.

ამ ჯგუფში პირველად ვნახე ინდოეთზე ჩემსავით შეყვარებული ქართველი გოგონები – თამრიკო კურდღელია და თამარ ლამპარაძე, რომლებიც ინდურად ცეკვავდნენ, ხათუნა თაბაგარი და ეკა ჩუხტიაშვილი კი ინდურად მღეროდნენ და მეც ამ პატარა კოლექტივს შევუერთდი.

1990 წელს კი, ჩემს მეგობარ მაია ჩიგოვიძესთან ერთად, წავედი მოსკოვში, ინდოეთის საელჩოსთან არსებულ ჯავაჰარლალ ნერუს სახელობის კულტურულ ცენტრში და ვეუფლებოდი ინდური კლასიკური ცეკვის სტილს – კათხაკს, პარალელურად ვსწავლობდი სიტარაზე დაკვრას. ჩემმა პედაგოგმა, მისტ. შარმამ, რეკომენდაცია გამიწია ინდოეთის რომელიმე ქორეოგრაფიულ სასწავლებელში სწავლის გასაგრძელებლად. იმ წელსვე მომივიდა მოწვევა ინდოეთიდან, „განდჰარვა მაჰა ვიდიალას“ ინსტიტუტიდან, სრულ დაფინანსებასაც ინდოეთის მხარე თაობდა. სამწუხაროდ, ბილეთის თანხის უქონლობის გამო ვერ წავედი... თუმცა, ერთი წლით კვლავ მენახებოდა ადგილი, მაგრამ ვერც შემდეგ შეეძელი გამგზავრება.

სასწავლი კვლავ განმეორდა 1995 წელს, როდესაც საქართველოში სტუმრად მყოფ ინდოეთის ელჩს შევხვდი და კიდევ ერთხელ მომეცა ინდოეთში წასვლის შანსი. ამჯერად გამიმართლა, ერთ-ერთი კერძო ტურისტული ფირმის ხელმძღვანელმა, ელზა გიორგაძემ, უფასოდ ჩამიყვანა ჩემი ოცნების ქვეყანაში.

– რით მოგხიბლათ ამ ქვეყანამ და რამდენად გამართლდა ინდოეთზე თქვენი წარმოდგენა?

– ინდოეთს ფილმებიდან ვიცნობდი. პირველი, რამაც მომხიბლა, ამ ქვეყნის მრავალფეროვანი ბუნებაა, ასევე საოცრად ჰარმონიულმა მუსიკამ, სიყვარულით სავსე ინდურმა კინომ. რა თქმა უნდა, ფილმებისგან მკვეთრად განსხვავებული რეალობა დამხვდა ინდოეთში, მაგრამ, შეგუება სულაც არ გამჭირვებია.

– ჰინდის ენა როდის შეისწავლეთ და რამდენად რთული იყო მისი დაუფლება?

– სასწავლად რომ ჩავედი ინდოეთში, ჰინდის ენა მაშინ საკუთარი ძალებით ვისწავლე. იმ დროს არც ინგლისური ვიცოდი და ყველას მუნჯივით ვუხსნიდი სათქმელს, თუმცა, მაინც ადვილად ვუგებდით ერთმანეთს. შვიდ თვეში ავლაპარაკდი ჰინდიზე, პირველი ოთხი თვე კი ძალიან გამიჭირდა.

ჩემს ინსტიტუტთან ახლოს, ინდურ ოჯახში ვცხოვრობდი და სახლის მეპატრონესა და მის შვილებს გამუდმებით ვეკითხებოდი და ვინიშნავდი ამა თუ იმ სიტყვის მნიშვნელობას. ღამითაც კი მეღვიძებოდა და საკუთარ თავს გონებაში ინდურად ველაპარაკებოდი. მერე ისევ მათთან ვამოწმებდი ჩემი საუბრის სისწორეს.

– სად გაიცანით თქვენი მეუღლე, გვიამბეთ მის შესახებ?

– ჩემი მეუღლეა სირაჯ ამანი, ის ინდოეთში

ჩასვლიდან ათი თვის შემდეგ გავიცანი, როდესაც ტურისტულ ფირმაში თარჯიმნად დავიწვე მუშაობა. მას ჩვენ გვერდით ჰქონდა ოფისი. სირაჯმა 8 ენა იცის – ჰინდი, ინგლისური, პენჯაბი, ურდუ, აზერბაიჯანული, არაბული, რუსული და ქართულიც. დამთავრებული აქვს იურიდიული ფაკულტეტი, საერთაშორისო ურთიერთობები და ჟურნალისტიკა. წლების მანძილზე იყო ავტორი და რედაქტორი საკუთარი ჟურნალ-გაზეთებისა. ბოლო ოცდახუთი წელი ავიაციის ბიზნესს ეწევა.

– **თქვენ გაავთ მეორეკურსელი შვილი, ომარი, რომელსაც ქართველი საზოგადოება იცნობს „რუსთავი 2“-ის მუსიკალური პროექტიდან „ანა-ბანა“. ომარი მაშინ 9 წლისა იყო და უცხოეთში მცხოვრები ქართველი ბავშვების ტურში მონაწილეობდა, როგორც მანსოვს. ამ პერიოდზე, მის შთაბეჭდილებებზეც გვიამბეთ და ახლანდელი ომარიც გაგვაცანით?**

– „ანა-ბანას“ პროექტის შესახებ დედამ მომწერა ინდოეთში და მთხოვა, დავკავშირებოდი მათ. საქართველოში რომ ჩამოვედი, დავრეკე ტელევიზიაში და ბავშვის მიყვანა მთხოვეს შესამოწმებლად. ომარმა მათ ინდური სიმღერებიც უმღერა, ინგლისურიც და ქართულიც. საქართველოს ჰიმნიც რომ იმღერა, გაცდნენ და პროექტში მიიღეს.

ომარის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა. გაიცნო და დაუმეობრდა სხვადასხვა ქვეყანაში მცხოვრებ ქართველ ემიგრანტ ბავშვებს. რეპეტიციებსაც საუკეთესო პედაგოგებთან გადიოდნენ.

ახლა ომარი 20 წლის ხდება, იურიდიული ფაკულტეტის მე-2 კურსის სტუდენტია. ისევ მღერის, მაგრამ მხოლოდ შინაურებისთვის. თამაშობს ფეხბურთსა და კრიკეტს, ფლობს ოთხ ენას – ჰინდის, ინგლისურს, რუსულსა და ქართულს. იტაცებს მოგზაურობას. ძალიან უყვარს საქართველო და ქართული კერძები.

– **ნათია, საინტერესოა ინდოელი ახალგაზრდობის ყოველდღიურობა. ომარისა და მისი მეგობრების მაგალითით კარგად გეცოდინებათ მათი ინტერესები, გატაცებები, წეს-ჩვეულება, მათი ქცევა მშობლებთან და საზოგადოდ, ოჯახთან, ტრადიციებთან დამოკიდებულება? ჩვენი ახალგაზრდობისგან ბევრად განსხვავდებიან თუ არა?**

– ინდოელი ახალგაზრდობის ცხოვრება საკმაოდ აქტიური და მრავალფეროვანია. აქ განათლება ფასიანია და არც თუ იაფი. ახალგაზრდობის უმრავლესობა 24-საათიან ბიბლიოთეკებს სტუმრობს და იქ ხანგრძლივად მეცადინეობენ. არიან ოჯახები, რომელთაც არ სურთ, მათმა შვილებმა (განსაკუთრებით გოგონებმა) ამ ბიბლიოთეკებში იარონ, ამიტომ სახლში მოჰყავთ პედაგოგები (ჰომე ტუტორი).

ახალგაზრდებს ძალიან უყვართ კოლექტიურად კინოში, თეატრსა და სხვა გასართობ ადგილებში სიარული, მაგრამ ამას დღის განმავლობაში ახერხებენ, რადგან ღამით მშობლები არ აძლევენ ამის ნებას. თუმცა, არიან იმ კატეგორიის ახალგაზრდები

(გგულისხმობ მდიდარ ოჯახებს), რომელთათვისაც ცხოვრება სწორედ ღამით იწყება.

ახალგაზრდობის უმრავლესობა გატაცებულია სპორტის სხვადასხვა სახეობით, განსაკუთრებით კრიკეტით, რომელიც მათ ინგლისელებმა შეასწავლეს. უყვართ ჭადრაკიც, რომლის წარმოშობი ქვეყანაც ინდოეთია..

არ შემიძლია არ აღვნიშნო ისიც, რომ ინდოელი ახალგაზრდები ძალზე აფასებენ თავიანთ ნაციონალურ ხელოვნებას. შემიძლია ვთქვა, რომ ახალგაზრდობის 60% სკოლის ასაკიდანვე სწავლობს ინდურ კლასიკურ და ხალხურ ცეკვებს, სხვადასხვა ინსტრუმენტზე დაკვრასა და სპექტაკლების დადგმას, რაც მათ ძალიან კარგად გამოსდით.

სამწუხაროდ, საქართველოში უსახსრობის გამო ბევრი ბავშვი ვერ ახერხებს თავისი ოცნებისა თუ სურვილის ასრულებას და ამა თუ იმ წრეზე სიარულს. ვისაც აქვს ფინანსური საშუალება, იმას ინტერესი ან დრო არ აქვს საამისოდ.

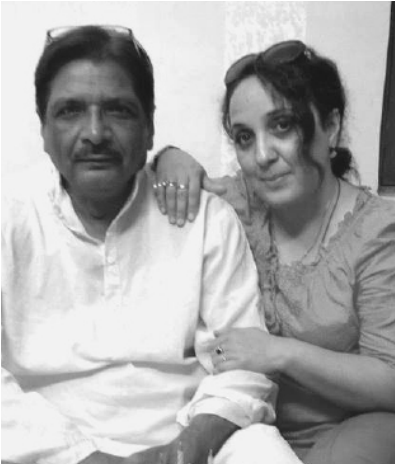
მოკლედ, ინდოეთში არა მხოლოდ ახალგაზრდობისთვის, საზოგადოდაც, ცხოვრება ჩქევს და მეც, ჩემს ოჯახთან ერთად, ვცდილობ არ ჩამოვრჩე ამ აქტიურ დინებას.

– **რა გიზიდავთ ან რა არ მოგწონთ იმ ქვეყანაში, სადაც უკვე ოც წელზე მეტია ცხოვრობთ და რა თვალსაჩინო განსხვავებაა დღევანდელ საქართველოსა და ინდოეთს შორის?**

– ბევრი რამ მიზიდავდა ამ ქვეყანაში, უბირველესად კი, ბუნება, უამრავი ღირსშესანიშნავი და ისტორიული ადგილი, ხალხი და მათი თბილი დამოკიდებულება მშობლებისა და უფროსებისადმი, განსაკუთრებით ტურისტების მიმართ. მომწონს მათი გემრიელი და ეგზოტიკური კერძები. ინდოელებმა არა მარტო შემოინახეს თავიანთი ტრადიციები, ჩაცმულობა და კულტურა, მთელი გულით უყვართ და აფასებენ თავიანთ საგანძურს. ძალიან უყვართ ფერადოვნება და ეს მათ ქალაქსა და მცხოვრებლებზეც აისახება. არიან ღიმილიანები, კეთილები და ერთმანეთის გამტანებიც. მართალია, ინდოეთი მრავალრელიგიური ქვეყანაა, მაგრამ ნებისმიერი აღმსარებლობის თანამემამულის მიმართ ისინი ძალზე შემწყნარებლები არიან და მტკიცენი თავიანთ რწმენაში.

ინდოელების ის არ მომწონს, რომ ზედმეტად დინჯები არიან და არასოდეს არაფერს ჩქარობენ. ვისურვებდი ასევე უფრო მეტ სისუფთავეს ქვეყანაში.

ინდოეთისგან განსხვავებით საქართველო ნაციონალურად, ხალხი კი დაღვრემილი და ხშირად აგრესიულიც. მეუბნებიან, გაჭირვებამ მოიტანა ასეთი განწყობა... არადა, თვითონ ქართველები აღიარებენ, რომ ინდოეთი გაჭირვებული ქვეყანაა. მაშინ ისინი რატომ არ არიან ნაღვლიანები და აგრესიულები. სიღარიბე ნამდვილად არის ამ უზარმაზარ ქვეყანაში, მაგრამ, მერწმუნეთ, მშვიერი არავინ წევა და მით უფრო, კვდება. შესაძლოა, მთავრობა ყველას ვერ ეხმარება, მაგრამ არის დიდი ტაძრები და სამლოცველოები, სადაც უსასყიდლოდ, უანგაროდ

მეუღლე – სირაჯ ამანი

ურიგებენ ხალხს საჭმელს.

ჩემთვის განსაკუთრებულია სინკების ტაძრები. ერთ-ერთი ტაძარი, „ბანგლა საჰიბ გურუდვარა“, დელიში მდებარეობს, იქ მაღალი ფენის ოჯახებიდან მიდიან, ხალხისთვის საჭმელს ამზადებენ და მთელი დღის მანძილზე ათასობით ადამიანს აპურებენ, ამას „ლანგარი“ ჰქვია. შემდეგ მათ ჭურჭელსაც თავად დიდი სიამოვნებით რეცხავენ.

სხვაობა ისიც არის, რომ უყვართ და უვლიან თავიანთ ისტორიულ, ღირსშესანიშნავ ადგილებს, ამიტომ მნახველიც ბევრი ჰყავთ, ინდოელებიც და უცხოელებიც.

ინდოეთი საქართველოსთან შედარებით იაფი ქვეყანაა და თუ ნორმალური ანაზღაურება გაქვს, ბევრის უფლებასაც მისცემ თავს, მაგალითად, ივლი სილამაზის სალონში, ნათესავ-მეგობრებთან ერთად ხშირად მოახერხებ რესტორან-კაფეტერიებში შეკრებას, იმეგზაურებ. ინდოელი ოჯახები მოგზაურობისთვის ყოველთვის გამონახავენ ხოლმე დროსა და სახსრებს.

– **თქვენ რას საქმიანობთ ინდოეთში ამჟამად?**

– მეექვსე წელია სამედიცინო ტურიზმს ვეწევი, მაქვს ჩემი ფირმა და ხელშეკრულება რამდენიმე საუკეთესო საავადმყოფოსთან: ფორტის, მედანტას, არტემის, მანიპალისა და სხვა სამკურნალო დაწესებულებასთან. თარჯიმან-ფასილიტატორი ვარ და საავადმყოფოებთან ვშუამდგომლობ პაციენტებს (ყოფილი საბჭოთა ქვეყნებიდან), რომელთაც სურთ ინდოეთში ჩამოსვლა, სხვადასხვა სახის გამოკვლევა, მკურნალობა და ოპერაციები.

გვყავს საუკეთესო ექიმები ყველა დარგში, განსაკუთრებით ქირურგიაში. საავადმყოფოები აღჭურვილია უახლესი დანადგარებითა და საუკეთესო პრეპარატებით. შედეგიანად მკურნალობენ სიმსივნეს სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებით და წარმატებით ხდება ორგანოების გადანერგვა.

ინდოეთში პოპულარულია აიურვედასა და ტიბეტური მეთოდებით მკურნალობაც.

– **ნათია, ვიცი თქვენი გატაცების – ხატვისა**

და თოჯინების შექმნის შესახებ, როდის მიმართეთ ხელგარჯილობას და ეს გატაცებაა მხოლოდ თუ შემოსავლის გარკვეული წყაროც?

– ეს მხოლოდ ჰობია. ისე კი ხატვა ბავშვობიდან მიყვარდა. ჩემი მეუღლე რომ ავად გახდა, დეპრესია მქონდა. სწორედ მაშინ მივედი ჩემს რაიონში მდებარე კერძო სამხატვრო სკოლაში და პედაგოგ პრამანტ კ. სარკართან ორი წელი ვიარე. აი, იმ დროიდან გადავწყვიტე, ბევრი მეხატა და გამოფენის მოწყობაზეც ვოცნებობდი.

თოჯინების კეთება კი ორი წლის წინ დავიწყე, როცა რუსეთიდან ჩემი ნათლული ლენა ჩამოვიდა სტუმრად ინდოეთში და ნაქსოვი ანგელოზი მაჩუქა. თოჯინებს მე უსულო საგნებად არ ვთვლი, რადგან კეთებისას მათში ჩემს სულსაც ჩავაქსოვ ხოლმე.

– **მცირე ხნის წინ გამოფენაც გქონდათ, სად გაიმართა ექსპოზიცია და როგორი იყო დამთვალიერებლის რეაქცია?**

– დიას, 2018 წლის დეკემბერში ჩემს პედაგოგ პრამანტ კ. სარკარს ჰქონდა თავისი, მისი მეგობრებისა და სტუდენტების ნამუშევართა გამოფენა ქალაქ ჯაიპურში. მან ჩემი სამი ნახატი და ერთიც მოზაიკური ნამუშევარი წაიღო. ამ ექსპოზიციაზე მხოლოდ მე ვიყავი უცხოელი. დამთვალიერებელს ჩემი ნახატებიდან ყველაზე მეტად მოეწონა „გვირილები ლურჯ ლარნაკში“, რომელიც თბილისში რომ ჩამოვედი, ჩემს უფროს რძალს ვუსახსოვრე. დიდი მოწონება დაიმსახურა მოზაიკით შესრულებულმა ნამუშევარმაც – ამ ნახატისთვის 30 ფერის 18 720 ცალი ქვა გამოვიყენე. მნახველები ხელითაც კი ეხებოდნენ მას. ეს გამოფენა ჩემთვისაც ძალიან საინტერესო გამოდგა. გავიარე რამდენიმე მასტერ-კლასიც და კიდევ უფრო გავიღრმავე ცოდნა ამ მიმართულებით.

– **ორი ათეული წელია ინდოეთში ცხოვრობთ, მაგრამ თბილისშიც ხშირად ჩამოდიხართ დედისა და ძმების სანახავად. სად უფრო „შინ“ გრძნობთ თავს, თუ საიდუმლო არ არის? როგორ ფიქრობთ, რამდენად გავითავისათ ათ მილიონიანმა ქალაქმა დელიმ და თქვენ თუ შეეთვისეთ მას ამ წლების მანძილზე?**

– ჩემს სამშობლოს არაფერი მირჩენია, თუმცა, ინდოეთიც ჩემს მეორე სამშობლოდ იქცა. იმედია, მკითხველი არ მიწყენს და სწორად გამიგებს თუ ვიტყვი, რომ ინდოეთში უფრო „შინ“ ვგრძნობ თავს, რადგან 23 წელი არ არის მცირე დრო სხვა ქვეყანაში ცხოვრებისათვის. ეს პერიოდი დამორებული ვარ ქვეყანას, ახლობლებს, მეგობრებს. სიმორემ დიდი მონატრება და დიდი სიყვარული იცისო... თუმცა, მე ამას ვერ ვგრძნობ, რადგან შეძლებისდაგვარად, ჩამოვდივარ საქართველოში... მაგრამ... თითქოს ჩემთვის აღარავის სცალია, ქალაქიც როგორღაც დაცარიელდა... ყველას თავისი გასაჭირი და განცდები აქვს... დავიწყე ტრდიციებიც და ურთიერთპატივისცემაც, განსაკუთრებით, ახლანდელმა თაობამ.

ინდოეთში კი, ჩემი ბუნებისა და თვისებების გამო, თითქოს ყველა თავს მეკვლება, ყველას სურს

სარდანას კათოლიკური ეკლესია

ჩემთან ურთიერთობა, მეგობრობა, მოგზაურობაც კი. ყოველთვის ყველაგან ყურადღების ცენტრში ვარ – სამსახურში, ოჯახსა თუ მეგობრების წრეში.

– ნათია, როგორია ინდოეთის დედაქალაქში ცხოვრება? განსაკუთრებულ უნარებსა და მზაობას თუ ითხოვს მეგობრობისთან ადაპტირება?

– როგორც უკვე გითხარით, ინდოეთში პირველად სასწავლად ჩავედი და ეს წლები ყველაზე ლამაზი და ყოველთვის ტკბილად მოსაგონარი იქნება, რადგან თავგადასავლებითა და მოგზაურობებით იყო აღსავსე. ვფიქრობ, ინდოეთმა ადვილად შემითვისა, რადგან როცა ჩავედი, მქონდა გრძელი თმა, უმეტესად ინდურად ვიცვამდი და ძალიან გვაფიქრობდა ინდოელს, რაც მთავარია, ძალიან მიყვარდა ეს ქვეყანა და ამას გამოვხატავდი კიდევ, ისინიც მატყობდნენ. ყველაფერს ნელ-ნელა ვეგუებოდი, მაგრამ ყველაზე რთული კლიმატთან შეჩვევა აღმოჩნდა. 45-50 გრადუს სიცხეში ქუჩაში სიარული ძალიან მიჭირდა, უსათვალოდ საერთოდ შეუძლებელი იყო, ვითენებოდი და მალე ვიღლებოდი ხოლმე. ჩანთით სულ დავატარებდი სასმელ წყალს. დილით, სასწავლებელში მისვლამდე, გზაში ოფლად ვიღვრებოდი, ამას ემატებოდა ძალზე ენერჯიული ინდური ცეკვის საკმაოდ მომქანცველი გაკვეთილებიც.

სტუდენტობის შემდეგ, როცა ინდოელების რძალი გავხდი, რადიკალურად შეიცვალა ჩემი ცხოვრება. საბედნიეროდ, ოჯახსაც და ნათესავებსაც ძალიან შემიყვარეს.

2012 წელს გაირკვა, რომ ინდოეთი კვლავ მიმზადებად საჩუქარს – ამ წელს კიდევ ერთხელ მივიღე „აი სი სი არის“ სტიპენდია და ჩავირიცხე „კენდრია ჰინდი სანსთანში“, ჰინდი ენის სპეციალობით. „დვანცე იპლომ ჩოურსე“-ის დასრულების შემდეგ დავიწვე პროფესიული კარიერის შექმნა ტურიზმსა და სამედიცინო ტურიზმში. შეუძლებელი არაფერია,

თუ გიყვარს შენი საქმე და ქვეყანა, სადაც ცხოვრობ!

– თქვენი მეუღლე თუ ყოფილა საქართველოში და, საზოგადოდ, რა აზრის არის ქართველებზე?

– ჩემი მეუღლე ბევრჯერ არის საქართველოში ნამყოფი, პირველად კი ჩემს გაცნობამდე უმოგზაურია. ალბათ, საქართველოს სიყვარულმა, მისმა სტუმართმოყვარე ხალხმა და ისტორიამაც განაპირობა მისი ცხოვრების ჩემთან დაკავშირება. ჩვენ ერთად რამდენჯერმე ჩამოვედით და სირაჯი ყოველთვის ამაყობდა იმით, რომ ქართველი ცოლი ჰყავს. უყვარს ქართულ სუფრასთან ყოფნა და თამადაობაც მშვენივრად გამოსდის.

– ვიცი, რომ დელიში მართლმადიდებელ ტაძარში სიარულსაც ახერხებთ და სხვადასხვა წმინდა ადგილების მოლოცვასაც, გვიამბეთ ამაზე?

– დიას, უკვე სამი წელია, რაც პატარა მართლმადიდებელ ტაძარში დავდივარ, რომელიც რუსეთის საელჩოსთან არსებული სკოლის ტერიტორიაზეა. მათ ტერიტორიაზე ტაძარში სიარულის ნებართვა ელჩს წერილობით ვთხოვე.

თბილისში ყოფნისას დავდივარ ჩემს საყვარელ წმინდა გიორგის სახელობის ტაძარში (ვარკეთილში), ჩემი მოძღვარია – დეკანოზი დიმიტრი (ლეკვეიშვილი).

უსაზღვროდ გამიხარდა, როცა გავიგე, რომ ინდოეთში ჩემს ახალ მოძღვარსაც დიმიტრი ერქვა. მართალია მამა დიმიტრი რუსია, მაგრამ ზეპირად იცის ბევრი ქართული საგალობელი და ლოცვა, ქართველი წმინდანების ისტორიებიც.

ამავე ტაძარში, ჩემი მეგობრის, ირინა ლიქოკელის შვილის, ქართველ-ინდოელი პატარა გოგონას, მელისა-ნინოს ნათლიაც გავხდი.

გარდა ამისა, მოგზაურობების დროსაც ყოველთვის ვცდილობ სხვადასხვა ინდური ტაძრის მონახულებას, ისინი განსაკუთრებით ბევრია გოასა და კერალის შტატში, სადაც არა მარტო ღვთისმშობლის სახელობის ტაძრები ვნახე, ასევე წმ. გიორგის სახელობის ეკლესიებიც. ამიტომ ვცდილობ, სშირად ვიმოგზაურო და დღემდე მოუნახულებელი ეკლესიებიც მოვილოცო.

მინდა ვიამბოთ სარდანას კათოლიკურ ეკლესიაზე, ის დელიდან სამი საათის სავალზეა. მის სასწაულმოქმედ ძალაზე ბევრი მსმენოდა, ისიც ვიცოდი, იქ მისულთ ყველა სურვილი უსრულდებათო. პირველად, ექვსი წლის წინ, იქ ჩემმა მართლმადიდებელმა ინდოელმა მეგობარმა, ჯივარგიზმა (გიორგიმ), წამიყვანა, ოჯახური ვითარების გამო მაშინ ყველაზე დიდი განსაცდელი მქონდა.

ჩემთვის ნამდვილად ძალზე საკვირველი და ამაღლებველი იყო იმის გაგება, რომ ეს ეკლესია მუსულმან ქალს აუგია, რომელსაც ღვთისმშობელი გამოსცხადებია. ამის შემდეგ ქრისტიანობა მიუღია და ტაძარიც თავისი ხარჯით აუშენებია. პირველი ვიზიტის დროს სასწაულიც ჩემი თვალთ ვიხილე. ეკლესიის დათვალიერების შემდეგ ეზოში გამოვედით და მივეახლე განსაკუთრებულ ადგილს, სადაც

სანთლები უნდა დაგვენთო. იქ სანთელი არ ვიყიდე, რადგან საქართველოდან წამოღებული სანთლები მქონდა თან. გიორგიმ მირჩია – ხომ ხედავ, ქარია, ყველა სანთელი ჩამქრალია, აქ სანთლები არ დაინთება, შინ წაიღე და იქ აანთეო. მე ორი სანთელი მას მივაწოდე, ორიც მე დავანთე და შანდალზე დავამაგრე. აი, პირველ ნამდვილ სასწაულსაც მაშინ შევესწარი – იმ ქარიან ამინდში ჩვენი სანთლები არ ჩაქრა და ბოლომდე ენთო.

ბევრი ტურისტის, მეგობრისა თუ პაციენტისთვის მიაბნია ამ ეკლესიის შესახებ და ყველას უჩნდება მისი მოლოცვისა თუ მონახულების სურვილი, ამიტომ, მეც თითქმის ყოველ თვე მიხდება სარდანაში ჩასვლა მათ მეგზურად.

ბოლო სასწაული კი, ჩემი ბოლო ვიზიტის დროს ვნახე, ჩემს მეგობარ ლენასა და მუსულმან ყაზახ მეგობარ ბახიტთან ერთად. შუა ეკლესიაში ბახიტმა მოულოდნელად რაღაც დაინახა და მას დასდევდა, მე და ლენა კი ვერაფერს ვამჩნევდით და გვეგონა, იგონებდა. ბოლოს ბახიტს მისი კამერა მივაწოდე და ვთხოვე, გადაეღო, რასაც ხედავდა, იქნებ ფოტოზე მაინც დავინახოთ-მეთქი. ბევრი აჩნაკუნა აპარატი და ბოლოს გვითხრა, გაქრაო. რა თქმა უნდა, ჩვენ ვერაფერი დავინახეთ და არც დაუუჯერეთ.

ბოლოს კი ღვთისმშობლის იმ სასწაულმოქმედ ხატთან მივიყვანე, რომელიც იტალიიდან 140 წლის წინ ჩამოაბრძანეს და დღემდე ამ ტაძარშია. ხატთან რომ უფრო ახლოს მივსულიყავით, რკინის გისოსიანი კარი ჩვენმა ადგილობრივმა გიძმა გაგვიღო. მე ლოცვანი ამოვიღე და ლოცვას შევეუდექი, ჩემი თანმხლებნიც თავისებურად ლოცულობდნენ. ლოცვის დასრულების შემდეგ სამახსოვრო ფოტოების გადაღება გადავწყვიტეთ და მომდევნო სასწაულსაც მაშინ შევესწარი: ღვთისმშობლის ხატის ზემოთ მაცხოვრისა და ღვთისმშობლის აჩრდილები გამოსახულიყო, რაც ჩემი ტელეფონის კამერამაც დააფიქსირა.

შინ რომ დავბრუნდით და ჩემი მეგობრის, ბახიტის აპარატში ფოტოებს ვათვალიერებდით, გაოცებულები დავრჩით: რაც მაშინ ეკლესიაში მე და ლენამ ვერ შევნიშნეთ, ფოტოზე საკმაოდ კარგად ჩანდა – ერთ-თავად თეთრი არსება, დიდი ფრთებითა და ხელში ბარძივით! ეს არის ის ორი ცხადი სასწაული, რომლის შემსწრეც თავად გაგზნდი სარდანას ტაძარში.

– ნათია, თქვენი შვილი, ომარი, რა აღმსარებლობისაა?

– ომარი წლისა და სამი თვის იყო, პირველად საქართველოში რომ ჩამოვიყვანე და მაშინ მოგნათლეთ კიდევ წმ. გიორგის სახელობის ეკლესიაში. ჩემმა მოძღვარმა, მამა დიმიტრიმ, ნათლობის სახელად ლაზარე დაარქვა. თბილისში რომ ჩამოვდიოდით, დედაჩემი სხვადასხვა მოკლე ლოცვას ასწავლიდა ხოლმე, ზოგჯერ, თავად ომარი ასსენებდა თავის საყვარელ ბებიას სუფრისთვის ჯვრის გადასახვას.

მიუხედავად იმისა, რომ ომარის მამა მუსულმანია,

მე კი მართლმადიდებელი, ჩვენს ოჯახში არავითარი პრობლემა არ იქმნება რელიგიურ ნიადაგზე, პირიქით, დიდი სიხარულითა და სიყვარულით აღენიშნავთ ყველა ინდურ თუ სხვა რელიგიურ დღესასწაულებს.

მოგეხსენებათ, ინდოეთში მრავალი რელიგია და სექტაა, მაგრამ სკოლებში ბავშვებს მხოლოდ ინდუისტურ ლოცვებს ასწავლიან და არც ერთი აღმსარებლობის მშობელი ამ საკითხზე პრეტენზიას არ გამოთქვამს.

– ნათია, დედა ახსენეთ და მოდი, უსაყვარლეს და უსათნოეს ქ-ნ ქეთევანზეც ვთქვათ რამდენიმე სიტყვა. ვიცი, რომ დედასთან განსაკუთრებული და გამორჩეული დამოკიდებულება გაქვთ. გვიამბეთ ამ ურთიერთობაზე და იმაზეც, როგორ შეევეუთ მისგან ასე შორს ყოფნას?

– დედასთან პირველი ხანგრძლივი განშორება მოსკოვში სწავლის პერიოდში მომიწია. მიჭირდა მის გარეშე, მაგრამ ზამთრისა და ზაფხულის არდადეგებზე ჩამოვდიოდი, ტელეფონითაც ხშირად ვსაუბრობდით და ეს სიშორე თითქოს ადვილად გადავიტანე. აი, ინდოეთში გამეზავრებამ და ხანგრძლივმა სიშორემ კი ძალიან შემაწუხა და დეპრესიამაც ბევრჯერ შემომიბტია... ვიცი, ჩემს დედიკოს ჩემზე მეტად უჭირდა უჩემობა... დღემდე ძნელია ამასთან შეგუება... მაგრამ, ყოველთვის იმას ამბობს, ოღონდ შენ იყავი კარგად და ბედნიერად, და სადაც გინდა, იქ იყავიო.

მადლობა ღმერთს, რომ არსებობს ინტერნეტ-კავშირი და თითქმის ყოველდღე ვსაბრობთ და ვნახულობთ ერთმანეთს ვიდეოთვალთ. მე მართლაც განსაკუთრებულად მიყვარს დედა და ასეთი სიშორის მიუხედავად, ყველანაირად ვცდილობ, არ მოვაკლო მზრუნველობა, გავუძლიერო ფინანსური მდგომარეობა და რაც შეიძლება მეტი სიყვარული და სითბო მივცე, რაც მას ჟანგბადით სჭირდება. სხვათა შორის, მოსკოვში სწავლის დროს, ძლიერმა მონატრებამ და სიყვარულმა რამდენიმე ლექსიც კი დამაწერინა დედაზე:

* * *

შენს სახეს რა დამავიწყებს,
შენს ლამაზ თვალებს, დედი!
შენი სუნთქვა და ალერსი
ჩემს სულთან ერთად მღერის.

* * *

სიცოცხლე მაჩუქე, ცხოვრება მანახე,
ღიმილი მასწავლე, სევდაც...
მხოლოდ შენა ხარ დაუვიწყარი,
ჩემო ძვირფასო დედა!

– თქვენი თბილისში ყოფნის დროს, თქვენივე წყალობით, დავესწარი ინდური დღესასწაულის „პოლისადმი“ მიძღვნილ კონცერტს, სადაც თქვენც მონაწილეობდით და შეასრულეთ ინდური ოდისის კლასიკური ცეკვა – „ბჰუმი პრანამ“ – მიწის თაყვანისცემა. რას ნიშნავს თქვენთვის სიმბოლოებით გაჯერებული ინდური კლასიკური ცეკვა?

– დიას, ჩემს აქ ყოფნას დაემთხვა ის, რომ ფერების დღესასწაულს ზეიმობდა თბილისში არსებული ინდური კულტურის ცენტრი „ლაქში“, რომლის ხელმძღვანელმა, ნინო კრავეიშვილმა, მეც მიმიწვია მათ კონცერტში მონაწილეობისათვის, რისთვისაც დიდი მადლობა მას.

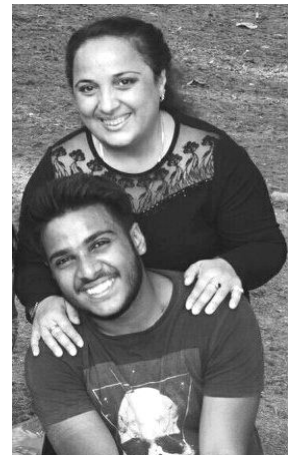
როგორც უკვე აღვნიშნე, 1996 წელს სასწავლად წავედი ინდოეთში და ჩავირიცხე „ში რამ ბჰარატია კალა-კენდრას“ სახელობის ინსტიტუტში კლასიკური ოდისის ცეკვის ფაკულტეტზე. იქ ჩემი პედაგოგი (გურუ) იყო დიბაკარ ხუნტია. თავდაპირველად ძალიან გამიჭირდა იმის გააზრება, რომ ინდოელთა ღმერთებისადმი მიძღვნილი ცეკვა უნდა შემესრულებინა. ენის ბარიერის მიუხედავად, ჩვენი მასწავლებელი (გურუ) მიხვდა ჩემი თუ სხვა სტუდენტების ღელვას და ასე დაგვამშვიდა – რომ ეს ცეკვა ხელოვნებაა და არ გულისხმობს შენი ღმერთისა და რელიგიის უარყოფას ან დავიწყებას.

კლასიკური ოდისის ცეკვა კი, რომელიც ამ კონცერტზე შევასრულე, ტაძრიდან გამოსული ცეკვაა, სადაც ხელების, თითებისა თუ თვალების ყოველ მოძრაობას თავისი საკრალური მნიშვნელობა აქვს. ეს ცეკვები დადგმულია და გვიამბობს ინდოელთა ღმერთებსა და მათ რელიგიურ ისტორიებზე. ნებისმიერ კონცერტს მოცეკვავე სწორედ „მიწის თაყვანისცემით“ იწყებს. ამ ცეკვით ის ებოდიშება დედამიწას, რომ მასზე უნდა იცეკვოს, სალამს უძღვნის ღმერთ შივას, გადმოსცემს პარვატისა და განეშის ურთიერთობას, მიესალმება თავის გურუს (მასწავლებელს) და მის წინ მყოფ აუდიტორიას.

წითელი საღებავით დაფერილი ფეხები და ხელის თითები კი სილამაზის სიმბოლოა.

სიმართლე რომ გითხრათ, ჩემთვის უპირატესი სწორედ ინდური კლასიკური ცეკვებია.

– როგორ ფიქრობთ – რას შეიძლება დაესწოს საქართველო ინდოეთს ამა თუ იმ სფეროში, რა არის

შვილი – ომარ (ლაზარე)

ის განსაკუთრებულად აღსანიშნავი და ღირსშესანიშნავი, რასაც ჩვენი ქვეყნისთვისაც ისურვებდით ან პირუკუ?

– ალბათ, ინდოეთს საქართველომ განათლების სისტემით უნდა მიბაძოს. ამ ქვეყანაში დღესაც შენარჩუნებულია სკოლის ფორმები და სახელმძღვანელოებსაც სკოლებში არივებენ. სასურველი იქნება საქართველოს ბალებსა და სკოლებში სასულიერო სწავლების გაძლიერება, რაც დაეხმარება დღევანდელ თაობას, იყოს მეტად ღვთისმოსავი, ზნეობრივი, სამართლიანი და ნაკლებად აგრესიული. ეს პრობლემა ხომ ასეთი მძაფრია დღეს საქართველოში.

ვფიქრობ, მისაბაძია ისიც, რომ ინდოელები ძალიან დიდ პატივს სცემენ ნაციონალურ ჩაცმულობას, ისინი დღემდე იმოსებიან ტრადიციული სამოსით.

მომწონს ისიც, რომ ინდოეთში დიდი ყურადღება ეთმობა სპორტისა და კულტურის განვითარებას. ბავშვები სკოლებიდან დაჰყავთ მუზეუმებში და სხვადასხვა ღირსშესანიშნავი ადგილის მოსანახულებლად.

ხალხს საშუალება აქვს უფასოდ დაესწროს თეატრალურ წარმოდგენებს, კონცერტებსა და სხვა კულტურულ ღონისძიებებს. ინდოეთში ბილეთები არ იყიდება, შესვლა ყველგან თავისუფალია.

ძალიან ვაფასებ ასევე ინდოელთა თავმდაბლობას, მშობლებისა და უფროსებისადმი მათ პატივისცემას. ვისურვებდი, ქართველი ხალხისთვისაც ოდითგან ჩვეული ეს ძირძველი ფასეულობები აღდგეს და კვლავაც დამკვიდრდეს ჩვენს ქვეყანაში.

ესაუბრა სოფიო ჯაფარიძე

პოლონურიდან თარგმნა
რუსულიდან კიკალეიშვილი-დომუხოვსკიმ

ლოცვა ბატონი კოგიტო – მოგზაურის

უფალო
გმაღლობ ასე ლამაზი და ნაირფერი ქვეყნის შექმნისთვის

მადლობელი ვარ რომ აღსავსემ გულმოწყალებით ღირსი გამზადე მეხილა
ჩემთვის ჩვეული საზრუნავისგან განსხვავებული ის ადგილები

– რომ ღამით როცა ტარაკინიის მოედანზე ჭასთან ვიწექი
ბრინჯაო კოშკის საზურავიდან შენს რისხვასა თუ შენდობას რწევით მაუწყებდა

რომ ჩოჩორი კორკირიის კუნძულიდან
მისი ფილტვების უცნაური საქმინავებით მიმღეროდა პეიზაჲს მელანქოლიას

რომ მახინჯ ქალაქ მანჩესტერშიც მაპოვინე კეთილი და გონიერი ხალხი

ბუნება დაურიდებლად იმეორებდა თავის ბრძნულ ტავტოლოგიას
ტყე ყველგან იყო ტყე ზღვა მუდამ იყო ზღვა კლდეც ყველგან იყო კლდე

ვარსკვლავები ბრუნავდნენ და იყო ისე როგორც უნდა ყოფილიყო – Iovis omnia plena

– მაპატიე – რომ ვფიქრობდი მხოლოდ საკუთარ თავზე, მაშინაც როცა სხვების სიცოცხლე
ჩემს გარშემო ბრუნავდა თავზარდამცემი შეუვალობით ისე ვით წმიდა პეტრეს ღიღი
ასტროლოგიური საათი ბოვეში

რომ ვიყავი მცონარი გონდაფანტული ზედმეტად ფრთხილი ლაბირინთებსა და მღვიმეებში
და მაპატიე, რომ დაპყრობილი ხალხების ბედნიერებისთვის არ მიბრძოლია ლორდ
ბაირონივით
და მხოლოდ მთვარის ამოსვლას და მუზეუმებს შევცქეროდი

– მადლობას გიხნდი, რომ შენს სადიდებლად შექმნილმა ნამუშევრებმა თავისი საიდუმლოს
ნაწილი გამანდეს
იმდენად რომ გათავხედებული ვფიქრობდი
თითქოს ღუჩო ვან ეიკი ბელინი ჩემთვისაც ხატავდნენ

და აკროპოლი, რომელსაც ბოლომდე ვერაფრით ჩავწვდი
ჩემს წინაშე მოთმინებით იგლეჯდა დასახინჩრებულ სხეულს

– გთხოვ, მადლი მიაგო ჭალარა მოხუცს
ვინც უთხოვნელად ხილი მომართვა თავისი ბაღის
მზისგან გადამწვარ ლაერტეს ვაჟის მშობლიურ კუნძულზე

ასევე მის ელენეს პაწაწინა ნისლიანი მულის კუნძულიდან ჰებრიდებზე
ჩემი ბერძნულად მიღებისათვის და თხოვნისათვის
წმიდა აიონასკენ გამავალ ფანჯარაში სინთლის
ანათებული ლამფის დადგმისთვის რათა მიწის შუქები მისალმებოდნენ ერთმანეთს

და ყველა იმას ვინც გზა მასწავლა და მითხრა
კატო კირიე კატო

შენ დაიფარე დედა სპოლეტოდან სპირიდონი პრაქსოსიდან
კეთილი სტუდენტი ბერლინიდან რომელმაც ნაღვლიანობას გადამარჩინა
შემდეგ კი არიზონაში მოულოდნელი შეხვედრისას წამიყვანა დიდ კანიონამდე
რომელიც ასე ათას თავდაყირად ჩადგმულ ტაძარს წააგავს

– ჰოი უფალო ნება მომეცი არა ვფიქრობდე ჩემს წყლისთვალება უსახურ და ჩლუნგ
მღევნელებზე
როდესაც მზე ჩადის იონიის ზღვაში ნამდვილი და ენითუთქმელი

მინდა მესმოდეს სხვა ადამიანების სხვა ენები და სხვა განცდები

ყველაზე მეტად მსურს მშვიდი ვიყო
ანუ ის ვისაც წყარო სწყურია

გმადლობ, უფალო, ასე ლამაზი და ნაირფერი ქვეყნის შექმნისთვის

თუ გაისარჯე საცთურად ჩემდა, ცდუნებული ვარ
სამუდამოდ და შეუნდობლად

ბატონი კოგიტო გამოსყიდვის შესახებ

არ უნდა გამოეგზავნა შვილი
ძალიან ბევრმა ნახა
ძის დალურსმნული ხელები
მისი ჩვეულებრივი კანი

წერილ არისო ასე
ერთობათა შორის უარესი
ჩვენი ერთობისთვის

ძალიან ბევრმა ნესტომ
სიამით შეისუნთქა
სურნელი მისი შიშის

არ შეიძლება ასე დაშვება
დაბლა
დამძობილება სისხლით

არ უნდა გამოეგზავნა შვილი
უჯობეს იყო ემეფა
მარმარილოს ღრუბლებიან ბაროკოს სასახლეში
გაოგნების ტანტზე
სიკვდილის კვერთხით

ბატონი კოგიტო საუბრობს სპინოზას ცდუნების შესახებ

ბარუხ სპინოზამ ამსტერდამში
თანასწორობა მოინდომა ღმერთთან

სხვენში ლინზებს რომ
ხეხავდა
უეცრად გაარღვია ფარდა
და პირისპირ წარდგა

საუბრობდა დიდხანს
(როცა ასე საუბრობდა
ფართოვდებოდა მისი გონება
და მისი სული)
კითხვებს უსვამდა
ადამიანის ბუნების შესახებ

– ღმერთი გაბურძენულ წვერს თითებით
ეაღერებოდა

ეკითხებოდა პირველი მიზეზის შესახებ

– ღმერთი უსასრულობაში იყურებოდა

ეკითხებოდა საბოლოო მიზეზის შესახებ

– ღმერთი თითებს იმტვრევდა
ხიხინით იწმენდა ხორხს

როცა სპინოზა დადუმდა
ღმერთმა განაცხადა

– კარგად საუბრობ ბარუხ
მომწონს შენი ლათინურის გეომეტრია
ასევე ნათელი წყობა
დასკვნების სიმეტრია

თუმცა მოდი ვისაუბროთ
ჭეშმარიტად დიდებულ
საგნების შესახებ

– დახედე შენს
დასახიჩრებულ და მოკანკაღე ხელებს
– თვალებს ითხრი
სიბნელეში

– ცუდად იკვებები
ლატაკის სამოსი გაცვია

– იყიდე ახალი სახლი
შეუნდე ვენეციურ ჭალებს
სივრცეს რომ ირეკლავენ
– თმაში ყვავილებს შეუნდე
და მათრობელა სიმღერებს

– შემოსავალზე იზრუნე
კოლეგა დეკარტის მსგავსად

– მოხერხებული იყავი
ერაზმივით

– მიუძღვენი ტრაქტატი
ლუდოვიკო XIV
მანც არ წაიკითხავს

– მოთოკე
რაციონალიზმის რისხვა
მის გამო ემხობიან ტახტები
ვარსკვლავები შავდებიან მისით

– იფიქრე
ქალზე
ბავშვს რომ გაჩუქებს

– ხედავ ბარუხ
ვსაუბრობთ ღიადი საგნების შესახებ

– მსურს რომ ვუყვარდე
უსწავლელებს და ფიცხებს
მხოლოდ ისინი არიან
ვისაც მე ნამდვილად ვწყურვიარ

აქ ფარდა ეშვება
სპინოზა მარტო რჩება

ვერ ხედავს ოქროს ღრუბლის
ნათლით სხივმოსილ ზეცას

ხედავს სიბნელეს

ესმის საფეხურების ჭრაჭუნნი
ღალმა მავალი ნაბიჯები

ბატონი კოგიტო მშობლიურ ქალაქში დაბრუნებას ფიქრობს

თუ დავბრუნდი იქ
ველარ ვიპოვი ალბათ
ჩემი სახლის ჩრდილს
ბავშვობის ხეებს
ვერც ჯვარს და რკინის ფირფიტას
მერხს, რომელზეც ვბუტბუტებდი შელოცვებს
წაბლებს სისხლს
იქ ჩვენი აღარაფერი აღარაა

ერთადერთი, რაც გადარჩა
ეს ქვის ფილაა
ცარცის წრით
მე ვდგავარ შიგნით
ცალფეხზე

**პოლონეთის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში დაცული
ზბიგნევ ჰერბერტის ჩანახატი**

ნახტომის წინ
მე ვერ ვიზრდები
თუმცა წლები გადიან
ზევით კი ბრაზობენ
პლანეტები ომები

მე ვდგავარ შიგნით
უძრავ ძეგლად
ცალფენზე
გარდაუვალში გადასახტომად

ცარცის წრე წითლდება
როგორც ძველი სისხლი
ბორცვები იზრდება გარშემო
ნაცარი
მხრებამდე
პირამდე

მეშვიდე ანგელოზი

მეშვიდე ანგელოზი
სრულიად სხვაგვარია
სახელიც სხვაგვარი აქვს
შემკელი

ის განა გაბრიელია
ოქროცურვილი
საყრდენი ტახტის
და ბალდანინის

არც რაფაელია
დასთა ინჟინერი
არც
აზრაელი
პლანეტების კურსის მიმცემი
უსასრულობის გეომეტრი

თეორიული ფიზიკის უბადლო მცოდნე

შემკელი
შავია და ნერვიული
მრავალგზის არის დასჯილი
ცოდვითა კონტრაბანდისტვის

ქვესკნელსა
და ზესკნელს შორის
არ წყდება მისი ფენის ხმაური

არაფრად აგდებს თავის წოდებას
დასშიც ითმენენ
რიცხვი შვიდი რომ არ დაირღვეს

მაგრამ არ არის სხვების მსგავსი

არაფრითა ჰგავს ანგელოზთა მთავარს
მიქაელს
ჯაჭვისპერანგას ფრთაბუმბულიანს

არც აზრაფაელს
სამყაროს დეკორატორს
თავაწყვეტილი ვეგეტაციის მფარველს
ფრთებით ორმუხად მოშრიალეს

გინდ
დედრაელს
აპოლოგეტსა და კაბალისტს

შემკელ შემკელ
– ღულუნებენ ანგელოზები
რატომ არა ხარ სრულყოფილი

ბიზანტიელი მხატვრები
როცა შვიდეულს ხატავენ
შემკელიც დანარჩენების
თარგზე გამოჰყავთ

რადგან ფიქრობენ
მწვალებლობაში ჩავარდებიან
თუკი ისეთს დახატავენ
როგორც არის
შავი ნერვიული
ძველი გახუნებული ნიშბით

ვცოდავ

გავიშლი თმებს
და ფიქრებში ვცოდავ
ლამის საფარქვეშ
სიზმრებში

ფორტინბრასის გოდება

მ. ც-სთვის

ახლა როცა მარტონი დავრჩით ვილაპარაკოთ პრინცო ისე როგორც კაცებს შეშვენით თუმცა კიბეზე გაშლართული ვერაფერს ხედავ ისევე როგორც მკვლარი ჭიანჭველა რაც შავ მზეს ნიშნავს სხივებდამსხვრეულს
შენი ხელების გახსენებაზე მელიმებოდა მუდამ
ახლა კი ხიდან ჩამოგდებულ ბუდეთა მსგავსად აგერ აგდია ქვებზე უწინდებურად უიარალო დასასრულიც ხომ ეს არის სწორედ ხელები ცალკე დაშნა ცალკე თავიც თავისთვის რაინდი ფეხებზე რბილი ფაჩუჩებით

დაკრძალვა მხედრული გექნება თუმც არ იყავი მხედარი ეს ერთადერთი რიტუალია რომელშიც როგორღაც ვერკვევი იქ არ იქნება ზალპი და მღერა პატრუქი იქნება ქუხილი ქვაფენილზე დათრეული ძაძები ჩაფხუტები ნალდაჭედილი ჩექმები არტილერიის ცხენები დოლის ცემა დიან დიან ვიცი არაფერია ამაში ლამაზი ეს ჩემი მანევრები იქნება ძალაუფლების აღების სიმბოლო ქალაქი საჭიროებს ყელში წვდომას დაჯანჯღარებას

ასე თუ ისე სიკვდილის წერა იყავი ჰამლეტ არასასიცოცხლო ბროლის ცნებების გვეროდა და არა ადამიანური თიხის მუდმივ კრუნჩხვებში ცხოვრობდი სიზმარში იჭერდი ქიმერებს ხარბად კბერდი ჰაერს და ღებინებით ანთხევდი უკანვე ადამიანურს ვერაფერს ჰგუობდი უბრალო სუნთქვაც კი გიჭირდა

ახლა მშვიდად ხარ ჰამლეტ ვალმოხდილი შენ მოიპოვე მშვიდობა არც დანარჩენია დუმილი თუმცა ის ჩემი ასპარეზია შენ ის აირჩიე რაც მარტივია ეფექტური შეტევა განა შეედრება გმირული სიკვდილი მუდამ ჟამს ფხიზლად ყოფნას ცივი ვაშლით ხელში მაღალ სავარძელში ხედავ როცა გაქვს ჭიანჭველების ფუთფუთი და საათის ციფერბლატი

მშვიდობით პრინცო კანალიზაციის პროექტი მელოდება დეკრეტი მეძავებისა და მათხოვრების შესახებ ციხის უკეთესი სისტემა მაქვს განსახილველი თავად შენიშნე მართებულად დანია არის ციხე ჩემს საქმეებს ვუბრუნდები ამ ღამით ახალი ვარსკვლავი დაიბადება ჰამლეტი აღარასოდეს შევხვდებით მე არ დავტოვებ ჩემს შემდეგ სატრაგედო თემებს

არც გამარჯობა და არც ნახვამდის არქიპელაგებზე ვცხოვრობთ ამ წყალს ამ სიტყვებს რა შეუძლიათ რა ძალუძთ პრინცო

კვანძი

როცა ბატონი კოგიტო რიგიანად დაბერდება, არ დაიწყებს სამკერდე ნიშნების, ანტიკური მონეტების და არც იშვიათი წიგნების შეგროვებას. ქვეყნად ხლართების პირველ კოლექციას შექმნის. შეეცდება სხვებსაც დაანახვოს ნასკებში დაფარული სილამაზე. ადამიანები არასოდეს აფასებდნენ კვანძებს. ვერც მათი ჩანლართული სილამაზით ტკობა ისწავლეს. ხმლით კვეთდნენ, როგორც ის მაკედონელი უტვინო ან უბრალოდ შლიდნენ ამაყნი იმ საძაგელი თოკით, რომლითაც ღორი შეიძლება მიაბა ხეზე ან მოყვასს წამოაცვა ყელზე.

დ ე ლ ა

კალთიდან გორგალი დაუვარდა. სწრაფად გაიშალა და უგზო-უკვლოდ გაგორდა. სიცოცხლის სათავე ხელში ეჭირა. შუა თითზე ბეჭედივით იხვევდა, სურდა დაეცვა. იგი კი მიგორავდა ციცაბო დამრეცზე, ზოგჯერ აღმართზე მიცოცავდა. მოვარდებოდა ხოლმე აწეწილი და ღუმდა. კედარასოდეს დაუბრუნდა მისი მუხლების ტკბილ ტახტრევანს.

გამოწვდილი ხელები ანათებენ სიბნელეში, როგორც ძველი ქალაქი.
ლექსების თარგმნის შესახებ

მოუქნელი ბაზის მსგავსად
ყვავილს რომ დააჯდა თავზე
ძირს დადრიკა სუსტი ღერო
ლექსიკონის გვერდებს შორის
ვით ფოთლებში დაშრიალებს

შუაგულისკენ ეშურება
არომატი და სიტკბოსკენ
და თუმცა მას კატარი სჭირს
გემოც დაჰკარგვია პირში
მანც მიიჩქარის
ვიდრე შეასკდება
ყვითელ ბუტკოს

აქ კი დადგა დასასრული
ყვავილების ჯამით
ვერასოდეს ვერ ჩალწევს
ფესვებამდის
გარეთ გამოსული ბაზი
ძალიან ხმამაღლა
ამაყად ბზუის:
შიგნით ვიყავით გულში

თან ამ დროს იმათ
ვინც დაეჭვდება
ცხვირსაც მიუშვერს
ყვითლად დამტკერილს

95 წლის წინ, 1924 წლის 29 ოქტომბერს, ლვოვში, დაიბადა XX საუკუნის პოლონეთის ლეგენდა, ევროპის უდიდესი ლირიკოსი, მოაზროვნე და მეამბოხე, პოეტი **ზბიგნევ ბოლესლავ რიშარდ ჰერბერტი**. მოქალაქე და პიროვნება.

„ჰერბერტის მიზანი სიახალე არ არის. მისი მიზანი სრულყოფილებაა ბალანსი სრულყოფილებასა და კომუნიკაციას შორის. წონასწორობა პრობლემის მნიშვნელობასა და ესთეტიკურ ზემოქმედებას შორის“... – **იეჟი კვიატკოვსკი, „სიმარტივის სახელები“**.

...სულიერად იტანჯებოდა მეგობრების და მტრების გამო, თავისი სამშობლოს, ევროპისა და მსოფლიოს გამო. დროთა განმავლობაში, ამას დაემატა ბანალური ფიზიკური ტანჯვა-ტკივილი და ამიტომაც ვიცოდით, რომ მძიმე ცხოვრება ჰქონდა და ვერ იქნებოდა მარადიული. თუმცა მისი ლექსები მარადიულია, რადგან ის არ იყო მხოლოდ ამ საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი პოლონელი პოეტი, არამედ ევროპის ერთ-ერთი უდიდესი ლირიკოსია და ალბათ თანამედროვე პოეტებიდან ყველაზე მეტად დაკავშირებული ამ ევროპასთან თავისი განათლებით, ხასიათით, ოჯახური ტრადიციითა და ინტელექტით.

...ის იყო პოლონელ პოეტებს შორის ყველაზე ცნობილი, ყველაზე ხშირად იბეჭდება პრესაში და გადაიცემოდა გერმანიის რადიოთი. – **კარლ დედეციუსი (Karl Dedecius)** გერმანელი ფილოლოგი, სლავისტი, დარმშტადტში პოლონური კულტურის გერმანული ინსტიტუტის დირექტორი, პოლონეთის ლიტერატურის გამოჩენილი მთარგმნელი.

სპარსულიდან თარგმნა ირანისტიკის ფაკულტეტის IV კურსის სტუდენტმა – გიორგი სიფრაშვილმა

მშობლიური სახლი

ამ ოთხმოცი წლის წინ ქალაქ ჰერათში მოხუცი კაცი ცხოვრობდა, რომელიც ირანელთა ერთ-ერთი უძველესი ტომის შთამომავალი გახლდათ, სახელად ნასროლაჰი, და თავისი სიცოცხლის სამოცდათოთხმეტი წელი უკვე ჩაემთავრებინა. იგი დეჰყარეჟანში მცხოვრებთა საგვარეულოს ეკუთვნოდა, თუმცა ამჟვენიურმა ტანჯვა-წვალებამ ჰერათში მოიყვანა, სადაც ტვირთი გადაჰქონდა და თავს ასე ირჩენდა.

ნასროლაჰი იმ ადამიანებს მიეკუთვნებოდა, რომლებსაც გულში არავითარი გრძნობა არ გააჩნიათ. ბავშვობიდან დაობლებულს, არც ცოლ-შვილი ჰყავდა და ამდენად, ოჯახური მყუდროება მისთვის უცხო ხილი იყო. თუკი ქუჩაში შვილთან მოაღერსე ქალს დაინახავდა, თვალს მოარიდებდა და ზოგჯერ ზიზღიც კი აიტანდა ხოლმე. ის კი არა, საკუთარი სახლიც არ გააჩნდა, ადგილიდან ადგილზე გადადიოდა და ყოველ ღამეს სულ სხვადასხვა სახლში ათევდა. მისთვის ყველა შენობა ერთი იყო, ყველა მიწის ნაკვეთი ერთმანეთს წააგავდა და სიყვარულს არც ერთის მიმართ არ განიცდიდა. იგი იმ ფილოსოფოსივით იყო, არავისზე და არაფერზე რომ არ შევარდნიათ გული და არც არავისგან უგრძენიათ სიტბო და ყურადღება. თუკი ვინმე შეეკითხებოდა, ამბობდა, რომ მისთვის ყოველივეს ერთი ფასი ჰქონდა, არც არაფერი აღარდებდა და არც არაფერი აღელვებდა. ჰოდა, ამიტომაც იყო, რომ ნასროლაჰის მანძილზე არავისთან ახლო ურთიერთობას არ ესწრაფოდა და მეგობარიც არავინ ჰყავდა.

იმ დროს ხორასანში ომი მძვინვარებდა, ირანელნი ვერა და ვერ აღწევდნენ გამარჯვებას და ბოლოს, იძულებულნი გახდნენ მხარის უმეტესი რაიონები ინგლისელთათვის დაეთმოთ.

რა თქმა უნდა, ამ ამბავმა ჰერათის მოსახლეობა ძალზე დააღონა, ერთადერთი მხოლოდ ნასროლაჰი იყო რომ არ დადარდიანებულა – მისთვის ყველაფერი სულ ერთი იყო, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ ეს ვითარება თურმე მასზეც აისახა: შეძლებულმა ადამიანებმა ჰერათი დატოვეს, ვისაც რა გააჩნდა, ყველაფერი გაყიდეს ან თან წაიღეს და მეშვედსა თუ სხვა ქალაქებისკენ დაიძრნენ. მეზავრთა ნაკადის მატებასთანტვირთის გადაზიდვამაც იმატა, ამდენად ნასროლაჰის შემოსავალიც საგრძნობლად გაიზარდა.

სალამობით, როდესაც საქმე აღარაფერი ჰქონდა, ნასროლაჰი ყავახანას სტუმრობდა, ოხუნჯობდა და თანამოქალაქეებს კიცხავდა, რომლებმაც ჯერ ქონების მოპოვებაზე იწვალეს, შემდეგ ეს ვაი-ვაგლანით შექმნილი ნივთები დაკარგეს ანდა ჩაღის ფასად გაყიდეს და გაანიავეს, ანდა არანაკლები წვალებით ცდილობდნენ თან წაეღოთ ისინი. ეჭვს გარეშეა, ყველა მათგანი უჭკუოა და გონიერებას მოკლებულია, უფრო სწორად, გიჟიაო, – ამბობდა ნასროლაჰი, – განა ყველგან ღვთის მიერ ბოძებული მიწა არ არის? ჰერათი მეშვეთისგან რითი განსხვავდებაო?

ნასროლაჰს ის უფრო უკვირდა, რომ თუ ეს ადამიანები თავიანთი სურვილით ტოვებდნენ საკუთარ ადგილებს, მაშინ გული რატომდა სწყდებოდათ, ან სინდისის ქვეყნას რატომ განიცდიდდნენ: მათ ხომ წასვლას არავინ აიძულებთ, ხოლო თუ ადგილმამული ასე უყვართ, რატომ მიდიანო?

მოხუც ჰერათელნი არწმუნებდნენ, რომ სამშობლო მიწის სიყვარული განსაკუთრებული რამეა, რომ მათ ძალიან უყვართ ადგილ-მამული და ეძნელებათ მასთან განშორება, მაგრამ ნასროლაჰი ყურსაც არ უგდებდა და კვლავაც დარწმუნებული იყო, რომ მას უფრო უკეთესი აზრები ჰქონდა.

ერთ დღესაც ნასროლაჰი რომელიღაც წარჩინებულმა მდიდარმა თავისთან მიიწვია და უთხრა:

– ნასროლაჰ, შენ უკვე კარგა მოხუცებული ხარ, ვხედავ საქმისთვის ძალ-ღონე აღარ შეგწევს. მინდა მცირეოდენი პატივი გცე: მე ჰერათიდან მივდივარ, სახლ-კარი და ქალაქგარეთა ბაღი კი უპატრონოდ მრჩება, აღარც იყიდება, რადგან ბევრმა მიატოვა ქალაქი და მუშტარი აღარსადაა. მე მინდა ბაღი შენ ჩაგაბარო, უპატრონე მას და ისიც ლუკმა-პურს არ მოგაკლებს, სიცოცხლის მიწურულს თავის შესანახად აქეთ-იქით სირბილი და ჭაპანწყვეტა აღარ დაგჭირდება.

მართლაც, ნასროლაჰი ღრმად იყო მოხუცებული და ღმრთისგან თითქოს ამგვარ მოწყალეობასლა მოელოდა. რა თქმა უნდა, უარი არ უთქვამს, დაუყოვნებლივ შეკრა ბარგი-ბარხანა და ბაღისკენ გაემართა, იქ დასახლდა და მის მოვლას მიჰყო ხელი. ძველი დროების მსგავსად დილით ადრე იღვიძებდა, მთელი დღე ხეებს, ბუჩქებსა და ყვავილებს რწყავდა ან

ძირებს უთოხნიდა, ხოლო როცა დაიღლებოდა, ბალის შუაგულში პატარა მდინარის პირას ჩამოჯდებოდა და ფიქრებს ეძლეოდა, თან აქეთ-იქით იყურებოდა და ამ ყველაფრის შემყურე გრძნობდა, როგორ უთბებოდა გული რაღაც ახალი, მანამდე განუცდელი სითბოთი.

ერთ დღესაც, წყლის პირას რომ იჯდა, ყურადღება მდინარის პაწია ქვებმა მოსტაცეს: ფერადი კენჭები როგორღაც ისე დალაგდნენ, რომ სახლის მოხაზულობა მიიღეს, ხოლო ორი-სამი ლამაზი ქვა ამ მოხაზულობის შიგნით აღმოჩნდა. მდინარის ნაკადი არ ასვენებდა მათ, ებრძოდა, ატრიალებდა, თითქოს ცდილობდა „სახლიდან“ გამოეძეებინა და თან წაეღო, მაგრამ ისინი წინააღმდეგობას უწევდნენ, ფსკერს ჯიუტად ეჭიდებოდნენ, ცდილობდნენ მდინარის ნებს არ დაჰყოლოდნენ და „მშობლიური სახლი“ არ დაეტოვებინათ. ვინც კი მათ თვალს მოკრავდა, ყველა ასე იფიქრებდა და ნასროლაპიც ცოტა არ იყოს დააფიქრა ამ სურათმა.

ამასობაში დრო გავიდა, ინგლისელებმა ჰერათი დაიპყრეს და მთელი ქალაქი დაისაკუთრეს, გაქცეულთა ქონება ხელთ იგდეს და იმ ბალსაც მიაღწენ, რომელიც ქალაქგარეთ მდებარეობდა.

რალას იზამდა ნასროლაპი, უნდოდა, თუ არ უნდოდა, ბალი უნდა დაეთმო, რადგან აქ მას აღარაფერი ესაქმებოდა და აღარც ამ ადგილს ესაჭიროებოდა დეჰყარეყანში მცხოვრები მოხუცის პატრონობა.

ნასროლაპი იძულებული იყო, ბალი მიეტოვებინა, მაგრამ რაღაც ძალა აიძულებდა უკან დაბრუნებულ იყო და კარის ჭუჭყრუტანიდან შიგნით შეეხედა. გრძნობდა, რომ მართალია კვლავაც უქონელი იყო, მაგრამ ამ ადგილის დატოვებაზე გული არ ემორჩილებოდა, ხეები და ბუჩქები ენატრებოდა და ხანდახან ტიროდა კიდევ.

რაკი გასამრჯელოს აღარავინ იძლეოდა, ნასროლაპი იძულებული შეიქნა, კვლავ გზებზე ტვირთის

ზიდვით ერჩინა თავი, მაგრამ ეს საქმე ახლა ისეთივე სარფიანი აღარ იყო, როგორც ამ ორი თვის წინათ. მაშინ როცა სულ მცირე ხნის წინ არც მტერს და არც მოყვარეს ზედაც აღარ უყურებდა, ნასროლაპი ახლა უკვე თითოეულ ახლად ჩამოსულს ეხმარებოდა ბარგის გადატანაში, მაგრამ ამას ბოლმითა და ზიზლით აკეთებდა, ბევრჯერ უარიც განუცხადებია რაიმე ნივთის მიწიდან აღებაზე და ამისთვის საბაბს ეძებდა, ზოგჯერ კი მათი დამტვრევა თუ დაგლეჯა-დაფხრეწა გაუვლიდა გულში. ამის მიზეზი კი ის იყო, რომ ნასროლაპი ფიქრობდა, რომ სწორედ ამ ტვირთის პატრონებმა გამოავდეს იგი ასე შეჩვეული ბალიდან, ლამის იყო საკუთრად რომ მიაჩნდა.

ერთ დღესაც ნასროლაპს იმ ბალში გამავალი პატარა მდინარე და მის ფსკერზე სახლის ფორმის შიგნით მოქცეული ფერადი, ლამაზი კენჭები წარმოუდგა თვალწინ. გაახსენდა, როგორ ეწინააღმდეგებოდნენ ისინი წყლის ნაკადს და როგორ ებრძოდნენ, მიუხედავად მოწოლისა, როგორ ჯიუტად არ ტოვებდნენ დასაკუთრებულ ფსკერს და არ სურდათ შეჩვეული ადგილის დატოვება.

ამ ამბიდან ორი დღის შემდეგ ნასროლაპი ჰერათში აღარავის უნახავს – ჯოხის კაკუნითა და მხარზე-გამტკვრიანებული ტომრით ის სადღაც გამქრალიყო, მაგრამ ორი თვეც არ გასულიყო, რომ დეჰყარეყანში ახალგაზრდები სწორედ ამგვარ მოხუცს ხედავდნენ, რომელიც დადიოდა და მამის – რაჯაბალის – სახლს კითხულობდა.

.....

საიდ ნაფისი (1895-1966) – ცნობილი ირანელი მწერალი, პოეტი და პუბლიცისტი. გამოქვეყნებული აქვს მრავალი ლიტერატურული ნაწარმოები, რომელთა ნაწილი სუფიური შინაარსისაა. თარგმნილია მრავალ უცხო ენაზე. მოთხრობა „მშობლიური სახლი“ დაიწერა 1912 წელს.

ოსაჯ (ოხანცი) ხიხიანი

წარმოსახვითი ჩანახატი

თანაბარსიდიდისანი შექმნა მზე და მთვარე უფალმა ქმნალობის მეოთხე დღეს (ოთხშაბათს).

– ორი მეფე ერთ გვირგვინს ვერ დაიდგამსო! – უკმაყოფილება გამოხატა, თურმე, მთვარემ.

– რადგან ასეა, შენ შეგამცირებ! – მიუგო ყოვლის-შემძღვემ... მიეფარა ვეებერთელა მთვარე კამარიდან... უჩინარ იყო ორ დღეს... პარასკევის ნაშუადღევს ძლივ-ძლივ აღჩნდა ცის ტატნობის აღმოსავლეთით თმის ბეწვივით დაღეულ მოთეთრო-მოვერცხლისფრო წვრილ ზოლად, – შემკრთალი, მიბნედილი, მთლად გაფითრებული... მზე კი ბრწყინავდა და ვიდოდა მძლავრად... ანათებდა და ათბობდა ახალდაბადებულ ქვეყნიერებას... მთვარესაც უშურველად მიაფინა კაშკაშა სხივების ჯერი... მაცოცხლებელი ნათელი ჩაეღვარა გულში მთვარეს... საამო ჟრუანტელმა დაუარა... ნიაჲმა მიუსალბუნა... შეირხა... თვალები მოიფშვნიტა... მიმოიხედა...

– რა ხდება? – ამოიღულულა.

– ორი დღე და ღამეა გელოდებით! – გაუღიმა მზემ.

– მელოდებით? შენ გარდა, კიდევ ვინ მელოდება, მზეო?

– აქ – ღრუბლები, ქარი და ვარსკვლავები; ქვე-მთ – ხმელეთი, წყალთა კრებული: დედამიწა და ზღვები, თევზი, ფრინველი, პირუტყვი...

– ყველაფერს ვხედავ... კარგია!

– დღისით მართლაც რომ კარგია... მაგრამ ღამით? ღამით კუნაპეტი სიბნელეა, წყვილი სუფ-ევს, ვარსკვლავები ვერც კი ბუჭუტავენ... აბა, გახედე ქვეყნიერების იქითა მხარეს! ახლა იქ ღამეა... ხედავ?

– კი... ჩემი ბრალია ყველაფერი... მე ხომ ღამით მართვისთვის ვარ შექმნილი?!... რა ვქნა, მზეო?..

– არაფერი!.. დამშვიდიდი... მოლონიერდი... მე მალე წავალ იქით... შენ აქ დარჩები...

– მცირა, მზეო!.. მაკანკალებს...
– იყურე!..
– რა მოხდა, მზეო?
– ჩუმა! ჩვენი ბატონი ანგელოზებს ესაუბრება. ყური მიუგდე!

„...შეკქმნათ ადამიანი ჩვენი სახის მიხედვით, ჩვენი მსგავსებით, და იბატონონ ზღვის თევზზე და ცის ფრინველზე, პირუტყვზე – მთელ დედამიწაზე და ყველა ქვეწარმავალზე, რომელიც კი დედამიწაზე მოძრაობს!“

– რა ბუნებისაა ადამიანი?

– მისი სიბრძნე თქვენს სიბრძნეზე აღმატებული იქნება!

...

– გაიგე?

– გავიგე...

– ხედავ?! დედამიწის პატრონი შექმნა უფალმა...

– გამოდის – ამიერიდან ადამიანსაც უნდა ვემ-სახუროთ...

– ასეა!..

ქარმა დაბერა... მზეცა და მთვარეც ქათქათა თეთრ ღრუბლებში გაახვიდა... იელვა... ერთი ძლიერად დაიქუხა და ღვარი წასკდა ცას... უხვად აწვიმა დედამიწას...

– სადა ხარ, მზეო?!..

– პირს ვიბან... წვიმაც რა კარგი რამ ყოფილა... აბა ქვემთ გადაიხედე!

„...და აღმოაცენა დედამიწამ მცენარეულობა, თესლოვანი ბალახი, ხეხილი, სახეობის მიხედვით, ნაყოფის მომცემი“...

...

– რა მშვენიერია?!

– დიდებულია!

გადაიკარა... წითლად აელვარებული მზე დასავ-ლეთისკენ გადაექანა...

– მიდიხარ უკვე, მზეო?

– კი... ხომ იცი – ასე მაქვს ნაბრძანები...

– მეშინია, მზეო!..

– ნუ გეშინია... შორიდანაც მოგაწვდენ ნათელს... მალე დავბრუნდები!..

ნელ-ნელა ჩაეშვა ზღვაში... ქვემოდანაც უხვად ამოაფრქვია სხივთა კონა... ერთი მსხვილი ვარსკვ-ლავი აკაიფდა შორიანლოს... არემარეს ბინდი გადაე-კრა... დაღამდა... ათასობით მოციმციმე ვარსკვლავით მოიჭვდა ცა...

– ღამეც რა ღამაზი ყოფილა?! – აღმოხდა მთვარეს... ძალა მოიკრიბა და აენთო სიხარულით... იდგა პირველი ახალმთვარობა.

დიდი საუფლო ზეცაზე

ფიქრები მარინა შანიძის კრებულზე – „შენკენ სავალი ბილიკი“

სხივჩამდგარი რიჟრაჟი იწყება პოეტის ფანჯრიდან. ფანჯარაა სამყაროში და ადამიანთა სულებში გადასახედი თვალი... თვალი, რომელიც უხილავია და ბევრ რამეს ხედავს. უწინარესად, იმ მიწას, ადგილს, სადაც დაიბადა და რომელთანაც მაგიურად გადაჯაჭვულა დასაბამიდან... ამ წიგნის ავტორი სწორედ ამ გადასახედთან დგას და თავის ბედ-იღბალს მშობლიურ მიწასთან ზიარებით აცნაურებს, რადგან წინაპრის ფესვებზე გაჩნდა და ათასწლეულიდან გამოყოლილი ძალა მოჰყვება...

„შენკენ სავალი ბილიკი“ შემთხვევით არ დაურქმევია მარინა შანიძეს პოეტური კრებულისთვის. ეს ბილიკი ამ გადასახედიდან იწყება და არ სრულდება... ბილიკი, სავსე სიტკბოებითა და სინათლით, ეკლებითა და ტკივილებით... ქანცგაცლილი იმედებითაც, როცა სხვების სასოწარკვეთას სიკეთეს უსაგზლებ და უნაწილებ...

„მარტო ჩემს თავს არა, სამშობლოს გავედრებ, ქვეყანას გავედრებ, ტანჯულს და წამებულს!“ მხოლოდ მაშინაა ცხოვრება გამართლებული, როცა სხვებისთვის მოხვალ და მერე, ფუსფუსითა და ფორიაქით დალილი მიემგზავრები დასალიერის რიჟრაჟისკენ... დედა, მეუღლე, ბებია უფალს სამშობლოს სიძლიერეს ევედრება, სწორედ სამშობლოა პირველი განცდა, რომელსაც დღეს ყველაზე მეტად უჭირს:

„მე კი, დღეს სხვა ფიქრი მტანჯავს, სულ ეს დარდი მჭირდა, ჩემი მიწა, საფიცარი, როგორ დამიძვირდა?! ჩემი ხალხის ერთობა და

სიძლიერე მინდა!“ ის, რაც გზასავალს ანათებს, სიკეთეა. მხოლოდ სიკეთით უნდა ემსახურო მამულს, ისე რომ სამაგიეროზე არც იფიქრო. ასე იცხოვრა თავადაც სიკეთით...

„დიდი წინაპრის კვალში ჩავდექი, მძიმე უღელი შვევით ვატარე“... ამ კვალში ჩადგომა და უღლის დადგმა იოლი როდია, მაგრამ მარინა შანიძისთვის ეს უღელი შვებაა, წარსულის დაბრუნება და ხსოვნა კი – მარინა, ბავშვობაში გადასახლება. მხოლოდ ბავშვის სუფთა სულით მიეახლება წარსულს და მამულის ტკივილს: „მგონია, მუდამ პატარა ვარ და პაპის გვერდით პატარასავით, ჩემს სამშობლოს „ლალეს“ ვუძღვრი!“ პოეტის ეს „ლალე“ და უთქმელი დარდი საშუალოდ გადაჯაჭვულა... უთქმელი დარდი დააქვს ჩუმად, რომელიც ყველაზე სასტიკია და რომლითაც მხოლოდ პოეტი „ისჯება“...

„დღეს მივხვდი, ყველაზე სასტიკი, სწორედ რომ უთქმელი დარდია!“ დანაწევრებული, დაცოტავებული მიწა-წყლის სიძლიერაც სევდის ნაჟურია... ირგვლივ მხოლოდ სასოწარკვეთა, უიმედობა და გაცრუება... ცელმოსმული ბალახია სული.

„ცელმოსმული ბალახით მიწაზე ვგდივარ და ცას შევყურებ, რომ იმედი გამამიძინოს“... ცელმოსმული ბალახია დღევანდელი სამშობლო, რომელიც სულს ღაფავს. მტერი ისევ მტერობს, ქართველებიც სიძულვილით შეჰყურებენ ერთმანეთს... და მაინც, მამულს შენაწირთა სისხლი ხმინობს... და შვილებისადმი შეგონება სივრცეს აზანზარებს:

„წინაპართა სამკვიდროდან არ გაბელო გაქცევა! შენ, მამულის შენაწირთა ფესვებიდან მოდინარ!“ შეგონებასთან ერთად იმედიც ჩნდება – ზეცა და ზენაარი ბედის ვარსკვლავს აუცილებლად აანთებენ...

„მე მხოლოდ ბედის ვარსკვლავის მჯერა და რას მიპირებს, მხოლოდ მან იცის!“ უთქმელი დარდის მისტიკური ნათელი სწორედ ბედის ვარსკვლავია... თუმცა წარმავლობა გარდაუვალია... დრო „მწუნარების დიდ ყინულს ალღობს“.

„მეც წავალ, შენც... და ყველანი ერთად, მხოლოდ სურათად შევრჩებით ალბომს“... ამ დროს სიყვარულია მარადიულობის სავანე. მეუღლე და შვილები კი ამ სიყვარულის მადლს ნაზიარებენ...

„მაგრამ ის, რაც მე შეეძელი, ერთ ქალად ხომ ღირდა? რადგან ჩემი კალთის სითბო ოთხ მზედ ამობრწყინდა!“ ამ სიტყვებს ამბობს ქალი, დედა, ბებია... ვისაც მარადიული კალთის სითბო და მადლი დაჰყვება. ეს კალთა, იღუმლად, ღვთისმშობლის კალთის ფერით,

დედა მარიამის ლოცვის ძალით საზრდოობს... მარიამის კალთა ჰფარავს საქართველოს. მახსენდება გიორგი ლეონიძე: „ღვთიშობელი: მტრედისფერი კალთებით დამდგარი საქართველოზე, მის ლურჯმა მზერამ რასის მაგარი სიმტკიცე მოღვედა“...

პოეტი მეუღლესაც ებაახება და სჯერა, რომ ამაოების ამაოებაში სიყვარულია მარადიული... მთავარია, წუთის სოფელში შენი სიყვარულის ზღაპარი იმღერო...

„სულ ცოტაც, დრო მოვა, ჩვენს გადავიქუხებთ, სიცოცხლე ფერფლია – მტვერიც რომ არ რჩება! გრძნობა კი, რომელსაც ერთურთი ვუძღვებით, ერთ ლამაზ ზღაპრად და არაკად დარჩება!“

მარინა შანიძისთვის კახეთი ცისკრის ვარსკვლავი და წარსულის დიდი გადმოსახედა – წმინდა საძვალე – ბალი, ვენახი და სამოსახლო: „ბევრჯერ მტერთაგან დამარცხებულო, მაინც ზეცამდე ამაღლებულო“, – ეუბნება მას. სწორედ მტერთაგან უთვალავჯერ შეღწეულ კახეთში კიაფობს მომავლის სხივი, აუცილებლად გადარჩება კერა და ფუძე, რომელიც წინაპრის ფესვებიდან საზრდოობს. პოეტიც ემუდარება მომავალ თაობას:

„მტრების გულის გასახარად
ნუ დაარქმევ ნასოფლარს!“

ახლა, როგორც არასდროს, ერს სჭირდება ენერგია იმისათვის, რომ – როგორც გარეჯი გადააქცია წინაპარმა სულის წალკოტად, როგორც გრიგოლ ხანძთელმა აყვავა კლარჯეთი, ტაო და ერუშეთი, – ისეთი სულის სიმალე ჰპოვოს...

„აქ, წინაპარმა, გამრჯე ხელებით

ბნელს და უკუნეთს ზურგი აქცია...

და უსახური, მკაცრი უდაბნო

სულის წალკოტად გადააქცია“...

მარინა შანიძის სტრიქონები მშობლიური სანახების მაგიური სხივებითაა დამუხტული. ეს ის ადგილებია, სადაც მის წინაპრებს უბრძოლიათ და უშრომიათ... მისთვის განსაკუთრებულია დედის ხსოვნა და დედის საფლავი. უდებოდ გული უკაცურ უდაბნოდ ქცეულა, დედის მონატრებას იგი სხვა განზომილებაში გადაჰყავს, რომელიც გაზაფხულიდან გაზაფხულამდე იის ყვავილობასთან წილნაყარობს.

იას დაჰყვება დედის სურნელიო, – ამბობს პოეტი და ეს იისფერი ახლა „მონატრების ძლევის სანაცვლოდ“ ტრიალებს გულში...

ეს არის სამყარო, სადაც მტრის ბოროტება დიდხანს ვერ ძლებს, რადგან გულს წმინდა სურვილები და ოცნებები ასაზრდოებს. ამიტომაც ეუბნება ავის მქმნელს:

„მტერო, ისევ სიბოროტე გწადია?

არც ეცადო, ჩემი გული გათელი!

რა გინდ ბევრი განსაცდელი მომკერძო,

მაინც შევძლებ, იარები ვამთელი!“

ეს ის სიძლიერეა, რომელიც მოჰყვება დედაისტორიას, რომლითაც გადარჩა ქართველობა და დროის ქარიშხლებმა მიწისაგან პირისა ვერ ალგავეს... ამ ძლიერების ერთი ბურჯი კი ქალი, დედა იყო, რომელიც შვილებს ზრდიდა, ოჯახს უვლიდა, და თუ საჭირო გახდებოდა, ხმალსაც იღებდა... სწორედ ამ სულისკვეთებით არის დაწერილი მარინა შანიძის სტრიქონები, რომელიც ხანდახან წინაპართა გულზე დადებულ საფლავის ქვაცადაც გადაიქცევა, რომ მათი ხსოვნა შემოინახოს...

სულის ამ ფორიაქში გადის საწუთრო, შვილებითა და შვილიშვილებით დახუნძლულს კი მაინც ესაკლისება ერთი სიცოცხლე... პოეტის სურვილია, ზეცას საუფლე ღილად მაინც დაეკეროს...

„ერთი სიცოცხლე გულში მაინც მეცოტავება,

შიშის ამბოხს და მოძალეხას ველარ ვერევი,

რად ვერ გავიგე, წუთისოფელს დროებით

ვსტუმრობ,

საუფლო ზეცას ღილადაც ვერ დავეკერები?!“

შემტრედისფერდა ალიონი... ახლა მზე ამოსცდება ნაქერალას უბეს და ტყიბულში დარჩენილ ბავშვობას დაუწყებს ძებნას... სხივამდგარი რიჟრაჟი იწყება პოეტის ფანჯრიდან, იმ ადგილიდან, სადაც დაიბადა და რომელთანაც მაგიურად გადაჯაჭვულა დასაბამიდან...

„სნეოლის“ სცენარი

„ერთი ცხოვრება არ გყოფნის ადამიანს, რომ საქართველო და ქართველად მყოფობის საიდუმლო ბოლომდე გაიგო და გაითავისო“...

თამარ შაიშმელაშვილს ესაუბრა თემურ ჯაგოდნიშვილი

ქართველი მმცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, პროფესორი **თემურ ჯაგოდნიშვილი** საქართველოს იაკობ გომბააშვილის სახელობის აკადემიის კავშირება დააჯილდოვა – იაკობ გომბააშვილის საიუბილეო მემორიალური საპატიო სიგელით.

დაიბადა დედუღეთში, წერაქვში, მიხეილ ჯავახიშვილის სახლში, თუმცა მამაპაპისეული სახლი საგარეჯოს რაიონის სოფელი ხაშშია. 12 წლამდე აქ იზრდებოდა, მამამისი რევაზ ინანიშვილის თანაკლასელი იყო, ბავშვობიდან ჩარჩა მესსიერებაში დიდი მწერლის მოთხრობებში არეკლილი იქაური ხასიათები, ხაშმის სანახები და ველ-მინდვრები...

უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი დაამთავრა და ბედნიერია, რომ გრანდები, სახელგანთქმული პროფესორ-მასწავლებლები ასწავლიდნენ. შემდეგ დაიცვა საკანდიდატო და სადოქტორო დისერტაციები.

ავტორია წიგნებისა: „რაფიელ ერისთავი და ხალხური შემოქმედება“ (1986), „ქართული ფოლკლორისტიკის სათავეებთან“ (1986), „ქართულ-რუსული ფოლკლორისტული ურთიერთობები XIX საუკუნეში“ (რუსულ ენაზე, 1989), „ბერი კაცი ვარ, ნუ მამკლავ“ (ფოლკლორისტულ-ლიტერატურათმცოდნეობითი ნარკვევები, 1990), „ქართული მეტყველების კულტურის საკითხები“ (რედაქტორი და თანაავტორი, 1998, 2004), „ქართული ორატორული ხელოვნება“ (სახელმძღვანელო, 2000), „ქართული ორატორული

ხელოვნება, ქრესტომათია-პრაქტიკუმი (2000, თანავტორი), „ქართული ფოლკლორისტიკის ისტორია, წიგნი I“ (XIX საუკუნე, 2004), „ერეკლეს ეპოსი“ (2005), აკადემიური წერა (სახელმძღვანელო, თანაავტორი, 2008), „ვერბალური კომუნიკაციები“ (თანაავტორი, 2009), „ნოდარ ტაბიძე“ (ცხოვრებამოღვაწეობა (2009), „თაობათა მოძღვარი“ (2011), „ხანძთა – ძველი, ახალი“ (2014), „ისევ სუნთქვენ ქართულ ოცნებით მესხეთის მთებზე დიდი ტაძრები“ (2016)...

გამოქვეყნებული აქვს 120-ზე მეტი სამეცნიერო წერილი, სტატია ნარკვევი ფოლკლორისტიკის, ლიტერატურათმცოდნეობის, კომუნიკოლოგიის, ქართული ენის სწავლების, ჟურნალისტიკათმცოდნეობის პრობლემებზე.

წიგნი „ხანძთა ძველი, ახალი“, 2014 წელს გამოიცა და გრიგოლ ხანძთელის მიერ აშენებულ ხანძთის მონასტერზე, კლდეში გამოკვეთილ კომპლექსზე მოგვითხრობს... წიგნს ახლავს დამამტკიცებელი დოკუმენტები (ფოტო და ვიდეოკადრები), რომელიც ტაო-კლარჯეთში მისი ხელმძღვანელობით გამგზავრებულმა ექსპედიციამ ჩამოიტანა და ადასტურებს, რომ დღემდე ხანძთის მონასტრად ცნობილი გუმბათიანი მონასტერი, სინამდვილეში ხანძთა არ არის.

მიღებული აქვს ჯილდოები: სახელმწიფო პრემია, ღირსების ორდენი, სამასსოვრო მედლები. -

საქართველოს სახელმწიფო პრემიის ლაურეატის, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ფილოლოგიისა და მედიატექნოლოგიების დეპარტამენტის ხელმძღვანელის, პროფესორ **თემურ ჯაგოდნიშვილის** პერსონა.

თემურ ჯაგოდნიშვილი – ძველი ხანძის ფონზე

– წერაქვში, მიხეილ ჯავახიშვილის სახლში დაბადეთ, თუმცა მამაპაპისეული სოფელი ხაშშია...

– მოგეხსენებათ, ძველი ქართული წესის თანახმად, სიყრმის შვილზე მოსალოცებლად რძალი მიდიოდა მშობლების სახლში და იქ უნდა დაეხდა პირში. ასე წაიყვანეს ხაშშიდან ფეხმძიმე დედაჩემი წერაქვში და იქ დავიბადე. როგორც მითხრეს, ეს იყო მიხეილ ჯავახიშვილის სახლი, მოგვიანებით ამბულატორია, რაღაც ჯანდაცვის დაწესებულება მდებარეობდა. დღეს ის სახლი აღარ არსებობს. მერე წამომიყვანეს უკან, ხაშში, დაბადების მოწმობაში კი დაბადების ადგილი – ხაშში მიწერია.

დედა წერაქველი მაისურაძეა, სოფო ჰქვია, თუმცა ჩვენთან, კახეთში და გარეკახეთშიც, თუ რძალს ცოტა განსხვავებული სახელი ერქვა, აუცილებლად შეუცვლიდნენ – ან სონას, ან ნინას არქმევდნენ. დედაჩემის თაობის რძლებს რომ გადავხედავდი, თითქმის 90 პროცენტი სონა ან ნინა იყო.

ასე დაარქვეს დედაჩემს სონა და არა სოფო. მყავს მარტყოფელი ძალუა, 95-ე წელშია, ტოტიკაშვილის გვარის, თავდაპირველად ზოია ერქვა, შემდეგ დაარქვეს ნინა. რატომღაც მეგონა, რომ სონია რუსული გავლენით უწოდეს, მაგრამ ვეძებე და აღმოჩნდა, რომ სპარსულად სონას ლამაზ ქალებს, წარმოსადგე ქალებს კი ნინას ეძახდნენ. ასეთი კარგი ტრადიცია ყოფილა ჩვენში.

ხაშმელი იყო მამაჩემი. ჯაგოდანიძეები თუშეთში, სოფელ შტროლთაში ცხოვრობდნენ, ჯაგოდან ჭალა, ჯაგოდან ბილიკები და ჯაგოდანიძეები ქვეყანა... 1800 წლისთვის წამოსულან იქიდან. პირველი, ვინც წერილობითი წყაროებით ფიქსირდება, მახარეა, მაგრამ უკვე ჯაგოდნიშვილი. იქვეა ხიზანი და ამან მიმანიშნა, რომ შემოხიზნულია სოფელში.

ჩემი მშობლები უკვე სიბერის, მოწიფულობის ჟამს დაბრუნდნენ ხაშში. სახლი, კარი იქ მაქვს, დედა ცოცხალი მყავს, 94-ე წელშია. ყოველ შაბათ-კვირას ხაშში ვარ. იშვითად, რომ არ ჩავიდე.

– ბავშვობა...

– მამაჩემი ენერგეტიკის სფეროში მუშაობდა, ჯერ „სიონშენში“, მერე იქიდან „ლაჯანურშენში“ გადავიდა და... ასე მოგზაურობდა. მე უფრო მეტად ბებიასთან ვიზრდებოდი, მამას დედა ბაბაღე ოძელაშვილის ქალი იყო. ხაშში, მისი ჭალები, ტყე- ველი,

მინდვრები... იყო პირველი ბავშვობის სამყარო, იქ გავიზარდე დაახლოებით 12 წლამდე, მერემ რუსთაველი გადავედი.

– რა დაგამახსოვრდათ ხაშშიდან, ხაშში რევაზ ინანიშვილის სოფელია...

– ბავშვობიდან წიგნი მიყვარდა, ბევრს კვითხულობდი, ერთხელაც მამამ დამანახა რეზო ინანიშვილი და მითხრა, ეს არის მწერალი... იმ დღიდან ჩარმჩა გუნებაში, მერემ, გაგიკვირდებათ და, რეზო ინანიშვილის მოთხრობების სამყარო პირადად ჩემი სამყარო გახდა – იქ გავიზარდე, იმ ჭალებსა და ტყეებში დავბოდი, ის საყარაულო გორა, რომელიც რეზოს მოთხრობებშია, ახლაც არის. ჩემს ვენახს რომ ჩაუვლი, იმ საყარაულო გორას გვერდით უნდა გაგუარო და ყოველთვის მიცოცხლდება რეზო, მისი მშვენიერი მოთხრობები, მისი მოთხრობების მიხედვით გადაღებული კიდევ უფრო მშვენიერი ფილმი „არდადეგები“. რამდენჯერაც შევხედავ, იმდენჯერ მიცოცხლდება ეს ყველაფერი – საოცარი გამორჩეული სამყარო.

– მამა იცნობდა ალბათ დიდ მწერალს...

– რევაზ ინანიშვილი იყო მამაჩემის კლასელი... მამაჩემმა მამბო, ერთხელ რეზოს შევხვდი, შემეკითხა, როგორ ხარო? მე თავი მოვიწონე, ვუთხარი, უფროსი ბიჭი ფილოლოგიურზე სწავლობს თბილისში. ეჰ, ვანო, – უთქვამს რევაზ ინანიშვილს, – რად გინდოდა, კაცო, ეკონომიურზე შეგეყვანა, ფილოლოგია მე დავამთავრე და, აბა, რა ვარო? არადა, ამ დროს უკვე კაი სახელოვანი მწერალი იყო.

– ფილოლოგობა როგორ აირჩიეთ?

– პროფესიის არჩევა განაპირობა ჩემი ბაბაღე ბებოს არჩევანმა, რომელიც სართიჭალაში, გერმანელებთან გაიზარდა. ჩემი ბაბოს მამა მებაღე ყოფილა და ბაბომ გერმანული იქ ისწავლა, სუფთად ლაპარაკობდა. წიგნის სიყვარული მან ჩამინერგა.

„20 ძმის ზღაპარს“ წამიკითხავდა, მომაცოლინებდა, მერემ მეტყვოდა, აბა, რას დაამატებდი? გამოიგონეო. ახალ ვერსიებს მაკეთებინებდა და მისმენდა, ასე გამოიკვეთა ჩემი ინტერესი წიგნისადმი, ლიტერატურისადმი...

უნდა ვთქვა, რომ ეს პატარა მიკროსამყარო, უჯარმა, ხაშში, გომბორი, რომელიც პატარძეულით არის შემოსაზღვრული, ყოველთვის გამოირჩეოდა წიგნიერებისადმი განსაკუთრებული დამოკიდებულებით. დიდი ხანია ვაკვირდებოდი და ვცდილობდი, ამომეხსნა, რატომ იყო, რომ ზეპირ სიტყვაზე უფრო მეტად ნაწერი სიტყვა ფასობდა აქაურებში – თუ რამეს გაიგებენ, რას ამბობ, ეგ წიგნში, გაზეთში წერია და როგორ შეიძლება იქ რამე სიცრუე იყოსო, – აი ნაწერი სიტყვისადმი აქაური კაცის რეაქცია.

ფოლკლორში დავიცავი დისერტაცია და, ასე თუ ისე, ფოლკლორული ტრადიციისაც რამე გამეგება, მაგრამ აქ ფოლკლორულ ტრადიციაზე მეტად წიგნიერების, ნაწერი სიტყვის ტრადიცია ჭარბობდა. აქაურების მეტყველება პირწმინდად სუფთა ქართული სასაუბრო-სამეტყველო სტილია.

უჯარმა მივიწყებული ქართული ისტორიის

ძეგლია, მხოლოდ ზაფხულობით კი არ რჩებოდა იქ სულმნათი ვახტანგ გორგასალი, ეს ადგილები გამორჩეული იყო მისთვის. თავად უჯარმელებსაც ეტყობათ შინაგანი გამორჩეულობის ხაზგასმულობა. რევანზ ინანიშვილი ზაფხულს ხშირად უჯარმაში, მეუღლის სოფელში ატარებდა... შემთხვევითი არ იყო, რომ ამბობდა, უჯარმა ჩემი სამშობლო. ბევრმა ეს არასწორად გაიგო და ხაშმელები შემოსწყრნენ კიდევ, როგორ, ხაშმელი ხარ და უჯარმა შენი სამშობლო როგორაა? სწორედაც რომ იყო, ხაშმი – უჯარმა და ის სივრცე ერთი დიდი კულტურული სამყარო იყო, რაც მწერლის ალლომ და ხედვამ იგრძნო და „დაიჭირა“.

ასე რომ, ავირჩიე ფილოლოგია და არ ვნანობ...

– სტუდენტობიდან დასამახსოვრებელი ბევრი გექნება...

– ეს იყო სტუდენტური პატარ-პატარა ლაშქრობები და ექსპედიციები. ბენდიერი ვიყავი, რომ გრანდები მასწავლიდნენ. ლექციებს აკაკი შანიძე მიკითხავდა, მალვა ნუცუბიძეს ცოტა ხანს მოვესწარი, მასწავლიდნენ – სიმონ ყაუხჩიშვილი, გიორგი ახვლედიანი, გიორგი ჯიბლაძე, აკაკი ურუშაძე...

კარგი ტრადიცია გვქონდა უნივერსიტეტში, შიდა ყამირი ერქვა ჩვენს გასვლებს, მივდიოდით არქეოლოგიურ გათხრებზე, პირწმინდად ფიზიკურ სამუშაოს ვასრულებდით, მაგრამ რაღაც დღითან ზიარების საშუალება გვქონდა.

1969 წელს ჯიხაშკარში ვიყავით ციხის გათხრებზე, უძვირფასესი დღეები იყო ჩვენთვის. პროფესორი ნაპო ზაქარაია ხელმძღვანელობდა ექსპედიციას. შემდეგ იყო ქსენია სიხარულიძის პატარ-პატარა ლაშქრობები, რომელსაც თვითონ ასე უწოდებდა – გაფრენა ერთი ლექსისთვის. ახლო-მახლო გავივლიდით, ვინმე მთქმელს ვნახავდით, ვიწერდით ფოკლორულ ლექსებს. რაც მთავარია, სამშობლოს ვეცნობოდით.

დღეს ჩვენი ახალგაზრდობის ნაკლი ისაა, რომ სან-ფრანცისკო უფრო იციან, ვიდრე ჯავახეთის, ან კახეთის რომელიმე სოფელი, ან კიდევ სვანეთი, ფშავი. მათი ყურადღება ქვეყნის გარეთ არის გადატანილი, ჩვენ კი ამ ხიბლს, სილამაზეს ვხედავდით.

ქართულ მიწას ერთი უცნაურობა ჰქონია, გრძნობ, რომ ამ მიწის შვილი ხარ, რაღაც საერთო მოდის, თავის ენაზე უთქმელად გელაპარაკება ეს მიწა, ხე, ჭალა, ტყე და გიცნობიერებს იმას, რა მაგარი და რა ძლიერი ხარ, რომ მისი შვილი ხარ. ესაა სასწაული! ეს დაგვრჩა სტუდენტობიდან, ასევე – წიგნის კითხვაც...

– ვიცი, რომ თქვენც წერდით სტუდენტობისას...

– ვწერდი პატარ-პატარა ნოველებს, ვთარგმნიდი პოეზიის ნიმუშებს, მაგრამ არ გამომიქვეყნებია. ეს სიყვარულია და არა ის ნიჭი, რაც სჭირდება მწერლობას და პოეზიას. მე დიდ ნიჭად ისიც მყოფნის, რომ შემიძლია წავიკითხო და ჩემებურად გავიაზრო, გავიცნობიერო, რაც წერია. ეს სრულიად საკმარისია.

– დიდი გზა გაიარეთ, რომელიც საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიიდან დაიწყო...

– ბედმა გამიღიმა, გამიმართლა, რომ ბენდიერ ვარსკვლავზე დავიბადე გიორგობა დღეს... თითქოს განაპირობა მერე ჩემი ცხოვრების გზაც...

უნივერსიტეტის შემდეგ მუშაობა დავიწყე საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტში პრეზიდენტის თანამშემწედ, რეფერენტად. და ეს პიროვნება იყო ილია ვეკუა. მასთან გავიარე ერთი კი არა, ორი უნივერსიტეტის კურსი – კურსი განთლებისა, მოქალაქეობისა, ადამიანობისა და ბევრი რამ შევიძინე.

ფაქტობრივად, აკადემიის პრეზიდენტმა გამზარდა. იქ დავიცავი საკანდიდატო და სადოქტორო დისერტაციები და უკვე გვიან, 1988 წელს, წამოვედი ლიტერატურის ინსტიტუტში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. აქ, ტექნიკურ უნივერსიტეტში კი, შემთხვევით მოვხვდი და დავრჩი.

– რომელი წლიდან?

– 1986 წლიდან. 1988 წელს დავიცავი სადოქტორო დისერტაცია. ისე მოხდა, რომ მაშინდელ პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში ახლად გაიხსნა ქართული ენის კათედრა, კათედრის გამგედ დაინიშნა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, ლიტერატურის ინსტიტუტის დირექტორი სარგის ცაიშვილი. ჩვენ ვმეგობრობდით და ვინაიდან მრავალი საქმის გამო ყოველდღე ვერ ახერხებდა კათედრაზე სიარულს, მე მთხოვა დახმარება.

მე დავდიოდი, როგორც რიგითი წევრი, მაგრამ გამგის მოვალეობას ვასრულებდი... მოგვიანებით კი გამგის თანამდებობაზეც ვიყავი.

90-იან წლებში, როდესაც გამოვიდა კანონი შეთავსებითი მუშაობის უფლების შეზღუდვაზე, იძულებული გავხდი, მიმეტოვებინა ლიტერატურის ინსტიტუტი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტიც და მას მერე ტექნიკურ უნივერსიტეტში დავრჩი.

ბელს არ ვემღური, ბევრი რამის გაკეთება შევძელით, რადგან კარგი ხელშეწყობა გვქონდა.

– ქართული ფილოლოგიისა და მედიატექნოლოგიების დეპარტამენტს ხელმძღვანელობთ...

– დიას, ასეა. ამის გარდა, აქვე დავაფუძნე ქართველოლოგიის სასწავლო-სამეცნიერო ცენტრი, რომელიც თვითდაფინანსებაზეა, მაგრამ ვცდილობთ გრანტების მოპოვებას, ამჟამად რუსთაველის ფონდის კონკურსში ვმონაწილეობთ და გვინდა, გამოვცეთ ქართული პუბლიცისტიკის სრული კორპუსი. ჩვენ მდიდარი პუბლიცისტიკური მემკვიდრეობა გვაქვს, პუბლიცისტიკა ხომ იმთავითვე გახდა ქართული ეროვნული მეობის გამოვლენის ყველაზე უფრო ქმედითი და შედეგიანი ფორმა. სამწუხაროდ, დღემდე არ არის გამოცემული ყველა წერილი. 122 ავტორი უკვე მოვიძიეთ და შევარჩიეთ, ზოგს ერთი წერილი აქვს, მაგრამ ძალიან მნიშვნელოვანი, ზოგს –ტომეულები, ვნახოთ, როგორ მოვახერხებთ ამ საქმის ბოლომდე მიყვანას.

– თქვენ ხელმძღვანელობდით 2014 წელს ტექნიკური უნივერსიტეტის სტუდენტებისა და პროფესორ-მასწავლებლების ექსპედიციას ტაო-კლარჯეთში, VIII

საუკუნეში აგებული ხანძის მონასტრის ადგილმდებარეობის დადგენის მიზნით... თვალსაჩინო გახდა ორი ხანძის მონასტრის არსებობის შესახებ...

– ექსპედიციის მოგზაურობაზე გამოვეცით წიგნი „ხანძთა ძველი, ახალი“... გადაღებულია ფილმი, ექსპედიციის დღიური. ამ ფილმმა მონაწილეობა მიიღო მართლმადიდებლური ფილმების ფესტივალში და მოიპოვა ჯილდო – საპატიო სიგელი.

ექსპედიციის შედეგად დადგინდა, დადასტურდა ძველი ხანძთა, რომელიც ცნობილია სხვა სახელით – ნუკას საყდარი ჰქვია მთის სახელწოდების მიხედვით.

ახალი კვლევებით დადასტურდა არა მხოლოდ ძველი, ანუ გრიგოლ ხანძთელის მიერ აგებული ხანძის იდენტობა ნუკას საყდართან, არამედ გრიგოლ ხანძთელის გარდაცვალებიდან ლამის ერთი საუკუნის შემდეგ, X საუკუნის 20-30-იან წლებში, სრულიად სხვა თაობის მიერ ახალი ხანძის ადგილას მშენებლობის ფაქტიც. დადგინდა, რომ გრიგოლ ხანძთელის მიერ არის აგებული ძველი ხანძთა.

ამის წინაპირობა გახდა გიორგი მერჩულეს „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრების“ ტექსტის ფილოლოგიური „განჩხრეკა“, ახალი არგუმენტების ძიება და გრიგოლ ხანძთელის ეპოქის პოლიტიკურ ფილოსოფიასთან მიმართების კონცეპტუალური გააზრება- გაცნობიერება.

ძველი ხანძთა ისეთ მიუვალ ადგილზეა, გაგოცებთ. იქ შესასვლელი არავითარი საშუალება არ არსებობს გარდა ალპინისტების თოკებისა. ეკლესიის შესასვლელი ისეა დაფარული, თუ არ იცი, ვერ მოხვდები.

და რა არის მთავარი კიდევ – ეკლესია მიმიკრიის საოცარი უნარით გამოირჩევა. მონასტრის კედელი აშენებული კი არ არის, კლდეშია ნაკვეთი. მხოლოდ ორი კედელია ამოშენებული. ტაძარი იწყება დაახლოებით 40-50 მეტრის ქვემოდან, ქვა ქვაზე ამოდის და მერეა ზედ მონასტერი დაშენებული.

ახლაც შემორჩენილია სამტეხლოების ნაშთი, საიდანაც ამოღებული ქვით არის კედელი აშენებული. თან სიმეტრიაც არ არის დაცული, სპეციალურად ქვების ტალღოვანი წყობაა, 100 მეტრით რომ დაშორდები, ვეღარ ხედავ მონასტერს – იქვეა, შენ თვალწინ, მაგრამ ვერ ხედავ. შევედით, სურათები გადავიღეთ, ვნახეთ გრიგოლ ხანძთელის და გაბრიელ დაფანჩულის ორი იავარქმნილი საფლავი. წესისამებრ, დიდგვაროვანი დედები გუნათლის ვანში იკრძალებოდნენ, მამაკაცები – ძველ ხანძთაში.

ძველ ხანძთას ბედი ჰქონია, თუ შეიძლება ბედზე ლაპარაკი, ახლა იქ არავინ აღარ შედის, მიუვალა და შეურყენელი, უბრალოდ, მიტოვებულია. სახელიც აღარ ახსოვთ, ძველი ხანძთა მეტროპოლიის ფუნქციას ვეღარ ასრულებდა, ამ სტატუსის დაკარგვისა და ამით მნიშვნელობის დამცრობის გამო, ჟამთა სვლის კვალდაკვალ, სახელიც დაკარგა და ნუკას საყდარი ეწოდა.

ეროვნული იდეებით აღვსილი გრიგოლ ხანძთელი ტაო-კლარჯეთში მოღვაწეობას მიუვალ ადგილებზე

პატარა მონასტრების შენებით იწყებს. გრიგოლ ხანძთელი ჩასწვდა ერთ დიდ იდემალებას, რასაც ქართული სახელმწიფოებრიობის საყრდენი ჰქვია – აიტაცა ქართული მიწების ქართულ სახელმწიფოში ქართული ენის (მეტყველების) ნიშნით შემოკრების მოდელი. გრიგოლმა და მისმა ეპოქამ ეს მოდელი (ანუ მიწების ენის ნიშნით გაერთიანება) ქართულ ენაზე ქრისტიანული აღმსარებლობით დააზუსტა. სწორედ ამიტომ ხანძთა გახდა სიმბოლო ქართული ქრისტიანობით ქართველთა ახალი სამეფოს შენებისა.

გრიგოლ ხანძთელს დიდი ამოცანა ჰქონდა განზრახული, სინას მთის ზეციური ჯვარიონის გამეორება ტაო-კლარჯეთში. 12 ქართული მონასტრის მაგალითზე გრიგოლმა ანალოგიურად გაიმეორა ეს ტაო-კლარჯეთში. ჩრდილოეთით იყო სოფელი მერე, ცენტრში – ოპიზა, სამხრეთში შატბერდი, ცალკერძ – ჯმერკი, დაბა, დოლისყანა, ცოტა ქვევით იყო ხანძის მონასტერი, უფრო ზევით – წყაროსთვალი, მიძნადორი და შეიკრა ჯვარი. ამ დროს გრიგოლ ხანძთელს გადასაწყვეტი ჰქონდა უმთავრესი ამოცანა, მას უნდა ხანძთა გაეხადა სასულიერო მეტროპოლიად, ცენტრად.

გიორგი მერჩულეს ტექსტში პირდაპირ წერია, ხანძთა იყო საეპისკოპოსო მოსამზადებელი მონასტერი. აქედან ნაწილდებოდნენ გაზრდილები ქართული ეკლესიის სივრცეში.

გრიგოლი რომ გარდაიცვალა, 90 წლის შემდეგ დაიწყო ახალი ადგილის დავაკება და დიდი გუმბათიანი ეკლესიის აგება. ამ ადგილს ფორტას ვენახები ერქვა. აშოტ კუხმა და გურგენმა არაუადრეს 940 და არაუგვიანეს 970-975 წლებში ააშენეს ახალი ხანძთა.

მეთუ საუკუნეზე აღრინდელი გუმბათიანი ტაძარი არ გვაქვს, არის მხოლოდ ერთნავიანი, ორნავიანი და სამნავიანი ეკლესიები... ყველაზე დიდი სამნავიანი ეკლესია ტაო-კლარჯეთში არის ოთხთა.

პავლე ინგოროყვა უჭერდა მხარს იმ მოსაზრებას, რომ ნუკას საყდარი იყო ძველი ხანძთა. უბრალოდ ჩვენ ჩვენი ექსპედიციით დავამტკიცეთ, დავადგინეთ, რომ ნუკას საყდარი არის ძველი ხანძთა, ხოლო გუმბათიანი ტაძარი – ახალი ხანძთა.

გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება არ არის მხოლოდ აგიოგრაფიული ტექსტია, დიდი პოლიტიკური ქვეტექსტის მქონე ნარატივი, პოლიტიკური ფილოსოფიის შემცველი ტექსტია, რასაც ახალი ქართული სახელმწიფოს იდეოლოგია უნდა დაემყაროს. ეს იდეოლოგიაა „ქართლად ფრიადი ქუეყანაი აღირაცხების, რომელსაცა შინა ქართულითა ენითა ჟამნი შეიწირვის და ლოცვაი ყოველი აღესრულების“.

ამით გაამთლიანა გრიგოლ ხანძთელმა ფარნავაზის ფილოსოფიური დოქტრინა – ქართულია ის სახელმწიფო, ის მიწები, სადაც ქართულად მეტყველებენ. და ერთადერთი, რაც დაამატა – ქართული ქრისტიანობაა.

რა შეეხება ზეციურ ჯვარიონს, როგორც კი მეტროპოლია ძველი ხანძთიდან ახალ ხანძთაში

ჩამოვიდა, ზუსტად ოპიზის მონასტრის სიახლოვეს მოექცა. ხანძთა ჯვარიონის ცენტრშია. კოსმოსიდან გადავიღეთ რუკა, კომპიუტერთი მოვიპოვეთ, სადაც კარგად ჩანს, როგორ შეიკრა ეს ჯვარიონი.

– ხანძთით არ სრულდება თქვენი წიგნები. გამოვიდა ახალი კრებული, რომელსაც გიორგი ლეონიძის ცნობილი სტრიქონი აქვს სათაურად – „ისევ სუნთქავენ ქართულ ოცნებით მესხეთის მთებზე დიდი ტაძრები“...

– საერთოდ, ერთ-ერთი წერილის სათაური გამაქვს ხოლმე წიგნის სათაურად. წერილების, სტატიების და გამოკვლევების კრებული – „ისევ სუნთქავენ ქართულ ოცნებით მესხეთის მთებზე დიდი ტაძრები“... 2016 წელს გამოიცა. ამ წერილში ხანძთა და ხანძთელობა მესამე ათასწლეულის გადასახედიდან არის დანახული.

ნარკვევების პირველი კრებული 1990 წელს გამოვეცი და ასე დავარქვი – „ბერი კაცი ვარ, ნუ მაძლავ“. ამ სიმღერის წარმომავლობა გამოვარკვიე და აქაც ყველაზე მთავარი რაც იყო, არსი და სულისკვეთება, სწორედ იმ წერილის სათაური გადმოვიტანე გარეკანზე. როგორც შემეძლო, მე ისე გამოვხატე სიყვარული ჩემი ქვეყნის კულტურისა და ისტორიის, ჩემი ხალხისადმი.

– უნიკალური წიგნი გამოეცით – ტიცინ ტაბიძის გამოკვლევა – „ახალი ქართული ლიტერატურა“...

– ტიცინ ტაბიძის ამ გამოკვლევის შესახებ ქართულმა საზოგადოებამ საერთოდ არ იცოდა.

მოგესხენებათ, ქართული სიმბოლისტიკის პოეზია უმაღლეს დონეზე იყო შესწავლილი, მაგრამ კვლევები – ჰუმბოლცისტიკა, ლიტერატურათმცოდნეობა და განსაკუთრებით პროზა საფუძვლიანად არ იყო გამოკვლეული.

და აი, ლადო მინაშვილთან ერთად, გამოვეცით ეს წიგნი, ტიცინ ტაბიძეს რუსულ ენაზე დაუწერია მე-19 საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორია, მისი მეგობრის, სომეხი პოეტის ელიშე ჩარენცის თხოვნით. შემდეგ სომხებს უთარგმნიათ და 1939 წელს გამოუციათ კიდევ. ჩვენში ეს ამბავი ცნობილი არ იყო, და აი, მერმე დედანი ჩაუვარდა ხელში ლადოს. მე ვთარგმნე რუსულიდან ქართულად, გადმოვაქართულე, და ასე ცალკე წიგნად გამოვეცით.

მე-19 საუკუნის კალიგრაფია, რუსული ხელწერა ძალიან ძნელი ამოსაცნობი და გასარკვევია, სამი-ოთხი თვე ვსწავლობდი, თუ როგორი იყო მისი ხელრთვა. სომხურ ტექსტთან ერთად რუსულიც გამოვეცით და ქართული თარგმანიც დავურთეთ.

– 2012 წელს სახელმწიფო ეროვნული პრემია ფილოლოგიის დარგში მოგენიჭათ „მეტალურგიული ტერმინების ლექსიკონის“ ორტომეულის გამოცემისთვის, რომელიც 6 ენაზე – ქართულ, რუსულ, უკრაინულ, ინგლისურ, გერმანულ, ფრანგულ ენებზე გამოვიდა...

– სამი ქვეყნის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტები, საქართველოს, უკრაინის, რუსეთის, უცხოეთის წამყვანი მეცნიერები ესწრებოდნენ ამ ლექსიკონის

წარდგენას.

ამჟამად გამოდის ახალი ლექსიკონი. ემატება იაპონური ენა და 7-ენოვანი წიგნი გამოვა. ეს საკითხი უკვე განიხილა უკრაინის მეცნიერებათა აკადემიამ, 2018 წელს იქ გაიმართა ე.წ. პრეზენტაცია და უკრაინული საზოგადოება ძალიან დიდი მოწონებით შეხვდა ამ ლექსიკონს. უკრაინელებს, იმის მიუხედავად, რომ მეტალურგიის ქვეყანაა, არ ჰქონდათ მეტალურგიის ტერმინთა ლექსიკონი და პირველად ჩვენ შევუდგინეთ.

– ოჯახი...

– ორი ბიჭი მყავს, ერთი ჩემს კვალს გამოჰყავს, ჩემი თანაავტორია, ერთად ვმუშაობთ, ერთად ვწერთ. მაძის სახელი ვანო დავარქვი. ოქტომბერში შვილთაშვილი მეყოლება. ტექნიკურ უნივერსიტეტში საინჟინრო მედატექნოლოგიების და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დეკანი. 5 შვილის მამაა. ამ მხრივაც ქართულ ტრადიციებს მისდევს, მეორე ვაჟი მანუჩარი, ეკონომისტი ინჟინერი, მერიაში განყოფილების უფროსია, ქალ-ვაჟი ჰყავს.

მეუღლე – როზა კურსელი და ჯგუფელია, ისიც ფილოლოგია.

7 შვილიშვილი მყავს და ოქტომბერში შვილთაშვილს ველოდები.

– ჰობი...

– მოგზაურობა, ქართული ხალხური სიმღერა... ქართული ხალხური ყოფა, სულიერი კულტურა, სულიერი ცნობიერება. სულ ვცდილობ, რაც შეიძლება მეტი გავიგო და ვრწმუნდები, რომ ძალიან შორსა ვართ იმ დიდი მისტერიალური იდუმალებისაგან, რასაც ქართული სული ჰქვია. არადა, უცნაურად საინტერესონი და უცნაურად განსხვავებულები ვართ. ასე მგონია, ხანდახან სხვა მისიით ვართ მოვლენილი და ელემენტარულად აღარც ჩვენ გვანსოვს, აღარც ჩვენს მეზობლებს.

ერთი კი შეგვრჩენია, გამორჩეულობაზე პრეტენზია. კარგი გაგებით პრეტენზია, რომელიც ჩვენს არაკეთილმოსურნეებს ცუდად ესმით. სხვანაირად ამდენ მტრობას ვერ გაუძლებდით. სულ რომ გვეგონა, ისტორიაში დარჩა ყველაფერი, დაპირისპირებები, ტყვევნა, ტაცება, გულისტკივილი, ჩვენი დიდი წინაპრების, თუნდაც დავით გურამიშვილის, ყველაფერი გაგვიახლდა და თვალწინ დაგვიდგა. თქვენ და ჩემ თვალწინ გაირბინა ამ ყველაფერმა.

ღმერთმა უწყის, კიდევ რა განსაცდელი მოგველის, მაგრამ ამ გამორჩეულობის ქვეცნობიერი განცდა ალბათ გვამაგრებს და გვინერგავს იმის რწმენას, რომ ვძლებთ.

ისე კი, როგორც ჩანს, ერთი ცხოვრება არ გყოფნის ადამიანს, რომ საქართველო და ქართველად მყოფობის საიდუმლო ბოლომდე გაიგო და გაითავისო. პირადად მე, ზღურბლზე მივიღვარ და ვხედავ, დრო აღარ მყოფნის. უცნაურია... გულისტკივილიც ახლავს, სიამაყეც ახლავს...

კარგი გაგებით, ბევრი უცნაურობა, – აი ჩემი ცხოვრების აზრი და არა მხოლოდ ჰობი.

ბიუცი ჩახაუცი

ვულოცავთ!

ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის განათლების, კულტურისა და სპორტის განვითარების ცენტრში მოხვედრის ემიგრანტი პოეტის გიული ჩქარეულის პოეზიის საღამო გაიმართა.

ლონისძიებას ესწრებოდა ყაზბეგის მუნიციპალიტეტის მერი – ალექსანდრე ზაგაშვილი, პოეტები: ტარიელ ხარხელაური, ერეკლე საღლიანი, ვჰუბა ლებელი, მათა მიქაია, მანანა გელაძე, თენგი ავსაჯანიშვილი, რუსუდან გოგბერაშვილი...

ჟურნალი „ანეული“ ლიტერატურულ სალონ „ნოსტალგიას“ დამფუძნებელს, მრავალი კეთილი საქმის წამომწყებს, პოეტ გიული ჩქარეულს ულოცავს ნიკო ნიკოლაძის სახელობის მედლით დაჯილდოებას.

* * *

მწვანე ფერი შეუცვლიათ გორებს,
მოპარულა შემოდგომა ხევშიც,
თუმცა დილა მზის ბურთს მოაგორებს,
მთებს ჩახვეულ ლეგა ღრუბლებს ვერ შლის.

ოქროსფერში მოლივლივე ქედებს
მედიდურად გადმოჰყურებს ყურო,
ნისლმობხვეულ სიონს თვალთ ვეძებ,
მისი მადლი მინდა მოვიხურო.

ამღვრეული თერგი ტალღებს ებრძვის,
ცრემლებს აყრის დარდიანი ლოდებს,
ჩანჩქერის ხმა ქარის ზუზუნს ერთვის,
დაღლილი ხმით კლდეთ ნაპრალში გოდებს.

სიცივისგან ატუზულან მთები,
წვიმა კოცნის შიშველ ხეთა ტოტებს,
ბებერ მყინვარს გასთოშვია ძვლები,
შემოდგომა ხევშიც დააბოტებს.

პლოზა

სისნაში სუნაშვილი-ბაჩაუჩი

კატო

ცა მოიქუფრა, ქარიც ავად ქროდა. წვიმის წვეთები ერთმანეთის მიყოლებით ეცემოდნენ მიწაზე. წვიმამ იმატა და ქარიც გაძლიერდა.

კატო ღუმელის უკან, კუთხეში მიმჯდარიყო და ერთ წერტილს მისჩერებოდა, ქარმა დარაბები ერთმანეთს მიახეთქა. ხმაურმა კატო ფიქრებიდან გამოიყვანა. ახლავდა იაზრა, რომ გარეთ თავსხმა წვიმა იყო. თითქოს ცა ჩამოიქცა. მძიმედ წამოიძაროდა, ცრემლები შეიშრა და ჩაიჩურჩულა: ამინდიც ჩემს საცოდაობას ტირის. მერე ირგვლივ მიმოიხედა, როგორ უნდოდა, ერთი რამ მაინც გასწენებოდა კარგი განვლილი ცხოვრებიდან. ტვინს ძალას ატანდა, არაფერი გამოუვიდა. მხოლოდ ყვირილი, ცემა, შეურაცხყოფა ასწენდებოდა. როგორც ყველა ქალს, მასაც უნდოდა, რომ მისთვის ეთქვათ – „მიყვარხარ“, „მენატრები“, „მიჭირდები“, „სულის მალამო-სავით საალერსო სიტყვები, მაგრამ არ აღირსეს. ორი ბიჭი შეეძინა. სიმწრით გაზარდა. კვიცი გვარზე ხტისო, მშობელ მამაზე მეტად უხეიროები დადგნენ. ყოველი დილა ღედის დამცირებით იწყებოდა: „კატო, წყალი მოიტანე“, „კატო, პური მოიტანე“, „კატო, სიგარეტი იშოვე“... კატო თუ გაბედავდა და მათ სურვილებს არ შეასრულებდა, მტერსაც ნუ ენახოს, რაც მას თავს დაატყდებოდა.

კატო ერთი შავგვრემანი მოხდენილი გოგო იყო, საშუალო სიმაღლის, გრძელი შავი თმით, შავი მაყვალავით თვალებით. ეს თვალები იყო, სოფლის ბიჭებს ცეცხლის ალს რომ უკიდებდა. ვინ არ ცდილობდა მისი გულის მოგებას. კატო ახლოს არავის იკარებდა. მხოლოდ ერთი ბიჭი იყო სხვათაგან გამორჩეული, ვისთვისაც კატოს გულის კარი გაეღო. მაგრამ მასაც უფრთხოდა... ბიჭმა, როგორც იქნა, მოიძარტოხელა კატო და გულის ნადები გაუშხილა: ძალიან მიყვარხარ, ჩემი გული შენ გეკუთვნის, ძალიან მიჭირს უშენოდო. ხელით კატოს თმებს შეეხო და გულში ჩაიკრა. გოგოს მისთვის წინააღმდეგობა არ გაუწევია. მორცხვად თავი დახარა და ჩურჩულით უპასუხა: „მეც მიყვარხარ“.

ამის შემდეგ ხშირად ხვდებოდნენ ერთმანეთს ერთი

და იმავე ხესთან, რომელსაც „სიყვარულის ხე“ უწოდეს.

დიდხანს არ გასტანა ამ სიყვარულმა, სოფელში უეცრად ხმა გავარდა კატო მოიტაცესო... ყველას აინტერესებდა, ვის ერგო ეს ეშხით სავსე გოგო. ფიქრობდნენ, ლევანი იქნებოდა, მაგრამ ლევანი მთაში იყო სათიბად წასული.

სიძე გაღმა სოფლიდან აღმოჩნდა, ერთი უხეში უჯიშო ვინმე, ყველა უფროსოდა მის სიახლოვეს ყოფნას, ჩხუბისთავის სახელით იყო ცნობილი, არც პატარძლისთვის ივარგა.

კატო არ კარგავდა იმედს, შვილები მეყოლება და შეიცვლება, მაგრამ ცუდი კაცის გაკეთილშობილება ვინმეს უნახავს? თუ რამ ქალური არსებობდა მასში, ჩაკლეს, ღიმილი დაუკარგეს. ყოველი დღე სატანჯველად უქციეს.

სიცივე იგრძნო, ღუმელი ჩამქრალიყო, გარეთ გასვლა დააპირა შეშის შემოსატანად, კართან უფროსი ბიჭი შემოხვდა, დედას შეუტია – „რა ფეხებში მებლანდები“. კატოს გული ეტკინა, ვერ ეგუებოდა შვილების ასეთ მოპყრობას. ხმა არ ამოუღია, თავდახრილი გაემართა იქ, სადაც შემა ეწყო.

ერთადერთი მეზობელი ჰყავდა ნათელა, რომელსაც თავის გასაჭირზე ესაუბრებოდა.

უბნის ქალები მდინარის გაღმა გადიოდნენ ქაცვის საკრეფად. მძიმე შრომა იყო, ეკლებისგან ნაყოფის გამორჩევა, თბილისში მიჰქონდათ გასაყიდად, ასე თუ ისე, პურის ფულს მაინც შოულობდნენ. ერთ დღეს კატომ იფიქრა, ჩემი ოჯახის წევრების ცქერას, დამცირებას, ეკლებისგან ხელების დასისხლიანება მირჩვენაო და ამინდის გამოდარებას ელოდა.

დილაადრიან წავიდნენ ქალები ქაცვის საკრეფად. კატო უცებ შეჩერდა ერთ ადგილას. ღმერთო! რა ნაცნობია აქაურობა... სახე გაებადრა, ტუჩებზე ღიმილი აუთამამდა, მოვონებებში ჩაიძირა. რამხელა გაზრდილა ჩვენი ხე, ხელით შეეხო, მოეფერა. სხეულში სასიამოვნო შეგრძნებამ დაუარა, გაცოცხლა რა მემართება? სიტბოს მოეცვა, თითქოს მრავალი წლით უკან დაბრუნდა, თმაზე ხელის შეხებაც კი იგრძნო, პირველი კოცნა... რა ბედნიერი იყო მაშინ.

ხეს მიეყრდნო, ევერებოდა... შენ მხოლოდ შენ ხარ მოწმე იმ ლამაზი სიყვარულის, რომელიც გაქრა... და მე ისევ აქ ვარ. თვალწინ წარმოუდგა ლევანი, ამდენი ტანჯვით სავსე წლების შემდეგ. ნეტავ, სად არის? ცოცხალია? როგორ არის? ლევან! ნეტავ შენ მაინც თუ იცხოვრე ბედნიერად?

კატო ქალების შეძახილმა გამოიყვანა ფიქრებიდან: „ჩვენ მივდივართ და შენ არაფერი მოგიკრეფია?“ როგორ ხარ? – არა მიშავს, ასე კარგად დიდი ხანია არ ვყოფილვარ – უპასუხა კატომ და ქალებს შეუერთდა.

მეორე დღეს კატო ისევ გაჰყვა ქალებს მტკვრის გაღმა. ნეტავ ქაცვი უფრო აინტერესებდა, თუ ისევ იმ ადგილის ნახვა?

უტრიალებდა კატო იმ ხეს, არ უნდოდა მისგან შორს წასვლა. უკვე გაკრეფილ ქაცვის ბუჩქებს ხელახლა ეპოტინებოდა. ჟანგმორეული ვედრო გადმოატრიალა, ძირს დადგა და ზედ ჩამოვდდა, კაბის კალთა დაიბერტყა

და ისევ ღიმილი მოერია.

უეცრად კატო შეკრთა, მხრით ხეს მიყრდნობილი მამაკაცი შენიშნა, რომელსაც ხელში ჯოხი ეჭირა, კატოსკენ გაემართა, მიუახლოვდა... ქალი ფეხზე წამოდგა, მან იგრძნო კაცის დაჟინებული ცქერა.

– კატო შენა ხარ?... ნუთუ შენა ხარ?

– კი, მე ვარ, – მიუჯო გაოგნებულმა ქალმა.

– ვერ მიცანი, კატო?

ქალმა მამაკაცს შეხედა. ის იყო დააპირა, ეთქვა, რომ ვერ გცნობთო... თვალები, ნაცნობი თვალები.

– ლევან, შენ?

– კი, კატო, მე ვარ, ლევანი.

დაიბნა ქალი, სახეზე ფერი ეცვალა, კანკალმა აიღანა, პირველი, რაც გაიფიქრა – „ცოცხალია... მადლობა შენ, უფალო“... წონასწორობა დაკარგა ლევანმა, ხელი შეაშველა და იქვე, ხის ძირში, დასვა.

– ხომ კარგად ხარ, კატო?

– კი, ლევან, კარგად ვარ.

– შვილები ხომ გყავს? ოჯახი?

– ორი ბიჭი მყავს, მეუღლე კი დიდი ხანია გარდაიცვალა.

კატომ წამოდგომა სცადა, ახლალა გაახსენდა მეზობლები.

– უნდა წავიდე...

– კატო, ის მაინც მითხარი, ბედნიერი თუ ხარ?..

ქალს ცრემლები მოერია, სახე მოარიდა.

ლევანმა შენიშნა, რომ კატო არ იყო ბედნიერი. კატო, მინდა ზვალ დილით ვისაუბროთ, ვხედები, დალხენილს არ გიცხოვრია, გთხოვ, ისევ გამოდი, ოღონდ მარტო, მეც ბევრი მაქვს შენთვის მოსაყოლი. კატოს უნდოდა, უარი ეთქვა ლევანისთვის, მაგრამ გულმა არ მისცა ამის ნება.

– კი გამოვალ, მაგრამ რომ დამინახონ? შვილებს რა ვუთხრა?

– ზვალ, ზეგ და ყოველ დღე დაგელოდები ამ ხესთან, შენ კი, როცა შეძლებ, მაშინ მოდი. მინდა, მომიყვე შენი ცხოვრების შესახებ.

ეს სიტყვები კატოს გასაგონად წარმოთქვა. გულში კი გაიფიქრა: „კატო რა გიქნეს? როგორ შეგცვალეს?“

კატომ ძველ ვედროს ხელი მოავლო და გაღმა ნაპირს გაუყვა. თან მძიმე ფიქრები არ ასვენებდა: „სად მიდინარა, კატო, ეს ვედრო ხომ მოჩვენებითია? ხალხის სატყუარა? ეს შენ ხარ? საით მიუყვები ამ ხიდს? ნუთუ იმიტომ, რომ ლევანს შენი ტკივილი გაუზიარო, თუ?“ – შერცხვა საკუთარი თავის, უკან მიბრუნება დააპირა, შეჩერდა, გაახსენდა ლევანის მუდარით ნათქვამი: „მოდი, კატო, მოდი და მომიყვე შენი ამბავი, მეც ბევრი მაქვს მოსაყოლი. ნეტავ, რა უნდა მითხრას? ან კი რად მივდივარ? მხოლოდ გულს ვატკენ ჩემი ამბებით. ამ ერთხელ, მხოლოდ ამ ერთხელ მივალ, მე ჩემსას ვეტყვი, ის თავისას მომიყვება და მერე აღარასოდეს გამოვალ გაღმა ნაპირზე“...

ლევანი ყოველდღე მიდიოდა ხესთან. ხელის გულს გადაუხვამდა ხის ქერქს უკვე დამსკლარს და დაღარულს. მიყვარს ეს ხე. აქ ვაკოცე კატოს ჯეელობაში და აქ შევხვდი ამდენი წლის შემდეგ. „ჩვენი სიყვარულის ხე“. გაეღიმა, ჩამოვდდა ხის ძირას.

ორიოდე მეწველი ძროხა იქვე ბალახობდა, მაღიმალი თავს მალა ასწევდნენ, პატრონს შეათვალიერებდნენ, შემდეგ კი უდარდელად ჩაჰყოფდნენ მუხლამდე ბალახში თავს.

ლევანმა შენიშნა მისკენ მომავალი ქალი, ღმერთო, ოღონდ ეს კატო იყოს... წამოდგა, თვითონაც გადადგა რამდენიმე ნაბიჯი, გულმა გამალებით დაუწყო ძგერა. მობრუნდა, ხეს შეხედა: „არა, ნამდვილად სასწაული ხარ, ჰოდა, ბოლომდის გვიერთგულე“.

მიუახლოვდა კატოს, უნდოდა გულში ჩაეკრა, შეემინდა, არ დავაფრთხო და უმაღ გვერდზე გაიწია. — მაღლობა, კატო, რომ მოხვედი, იმედს არ ვკარგავდი, ყოველდღე გელოდი, მჯეროდა მოხვიდოდი.

კატოს ხმა არ ამოუღია, იდგა გარინდული. უყურებდა ლევანს და ფიქრობდა, მე კი მოვედი შენთან, მაგრამ, ნეტავ, არავინ შემიშნოსო.

— კატო, აღარ იტყვი არაფერს? — შეეკითხა ლევანი.

— აბა, რისთვის მოვედი თუ არ ვისაუბრეთ? — უპასუხა მან.

— მაშ გისმენ — მიუგო ლევანმა და იქვე ჩამოჯდა.

კატოს არაფერი დაუძალავს ლევანისთვის თავის ცხოვრების შესახებ. მართალია, თავიდან ერიდებოდა, მაგრამ სიმართლის თქმა ამჯობინა: არ გამიმართლდა... დღიდან გათხოვების დარდი არის ჩემი თანამგზავრი. მეუღლე მძიმე ხასიათის იყო. ცხოვრება ჯოჯოხეთად მიქცია, ვცდილობდი, როგორმე მისი ხასიათი შემეცვალა, მაგრამ ამაოდ... უყვებოდა, თუ რა ქარცეცხლი გამოიარა. არც ის დაუძალავს, თუ როგორ აღმართა პირველად მასზე ხელი და შემდეგ როგორ ექცა ჩვევად. არც შვილებზე გულისტკივილი დაუძალავს, უყვებოდა და თვალები ცრემლებით ევსებოდა. ისიც უთხრა, რამდენჯერ უფიქრია თავის მოკვლა, მაგრამ ღვთის შიშით ვერც ერთხელ ვერ გაბედა...

კატო გაჩუმდა. თავსაფრის კუთხით შეიმშრალა ცრემლები, ლევანს შეხედა და შეეცადა, გაეღიმა. აი ლევან ასეთია ჩემი მწარე ცხოვრება, მაგრამ სადამდის? ბოლო არ უჩანს. ახლა კი შენ გისმენ, მიმართა მას და თავი ჩახარა.

ლევანი ერთხანს დუმდა, ფიქრებს წაეღო, როგორ ეთქვა, რა ბედნიერი იყო კატოს გარეშე ეს წლები? ბედმა ისეთი ქალი არგუნა, უკეთესს რომ ვერ ინატრებდა ადამიანი. მაგრამ რაღაც ხომ უნდა ეამბნა? კატოს შეხედა, უნდოდა გულში ჩაეკრა, ენუგეშებინა, მაგრამ თავი შეიკავა.

— არ მეტყვი, ლევან, შენს შესახებ? — გელოდები.

ლევანმა თავი მიაბრუნა კატოსკენ და ვერ დამალა ცრემლები.

— ჩემს ცხოვრებაში მესამედ ავტირდი: როდესაც შენ დაგკარგე... თინათინი რომ გარდამეცვალა და ამ წუთებში კი შენი ტკივილიანი ცხოვრების გამო.

ისევ გაჩუმდა, ისევ ფიქრებმა წაიღო, ნეტავ რომ მცოდნოდა კატოს ეს გაუსაძლისი ცხოვრება, რას მოვიმოქმედებდი? კატო... ჩემო კატო.

ლევანმა კატოს ნაჭერში გახვეული პატარა ყუთი მიაწოდა და თან დასძინა: — სანამ სათბობში წავიდოდი პატარა დანაზოგი მქონდა, ქალაქში წავიდი და საჩუქარი

გიყიდე. გზაში ვეფერებოდი. ერთი სული მქონდა, შენთვის გადმომეცა, მერე კი შენი მაყვალავით შავი ღიდრონი თვალბისთვის მექცირა. არ დამცალდა, იმ ღამეს სათბობში მიკრეს თავი, საჩუქარი კი საბძელში, ბოძის ძირში ჩაფეხი იმ იმედით, რომ აუცილებლად გინახულებდი. მთიდან დაბრუნებულმა შევიტყვე შენი მოტაცების ამბავი, ძალიან განვიცადე, მაგრამ რაღა შემეძლო? ორი წლის შემდეგ შევიერთე ქალაქელი გოგო თინათინი, არაჩვეულებრივი ადამიანი. ორი ბიჭი გამიჩინა. ორივე სანიმუშონი აღზარდა, დამოუკიდებლად ცხოვრობენ. რუსეთში წავიდი სამუშაოდ. ცოლ-შვილიც თან წავიყვანე. მშვიდი ცხოვრებით ვიცხოვრეთ. მოულოდნელად შევიტყვეთ, რომ თინათინს მძიმე სენი შეეყარა, ბევრი ვიბრძოლეთ, სამწუხაროდ, ვერ გადავარჩინეთ. გარდაცვალების წინ კი დამბარა: „ლევან ერთი სათხოვარი უნდა შემიდარო, შვილებს თავისი ცხოვრება აქეთ, შენი დარდი მიმყვება, ჩემ შემდეგ მარტო არ დარჩე, მოიყვანე კარგი ქალი, ისეთი რომ ეყვარები, მოგხედავს, მე კი იქ მშვიდად განვისვენებ“.

თინათინის გარდაცვალებიდან მოკლე დროში დავტოვე რუსეთი, გული აქეთ მიწევდა, მიუხედავად შვილების დაჟინებული თხოვნის, რომ მათთან ვყოფილიყავი, საქართველოში ჩამოვედი.

ჩამოსვლის დღიდან კი ერთი ფიქრი არ მასვენებდა. მინდოდა, გამეგო, როგორ იყავი. ცოლის შერთვაზე კი არ მიფიქრია. პირველად რაც გამახსენდა ეზოში შესულს, ეს საჩუქარი იყო. ბოძი ისევ ისე დამხვდა, გამეხარდა, ყუთიც იქვე აღმოვაჩინე. ფიქრებს ვერ მოვერიე, გული მეუბნებოდა, წადი იმ ხესთან და კატოს აუცილებლად ნახავო.

ყოველდღე მოვდიოდი აქ შენი ნახვის იმედით, გელოდი ყოველ წუთს...

კატომ ლამაზად შეხვეული საჩუქარი გამოართვა, გახსნა, თვალბისი გაუბრწყინდა, გულსაბნევი იყო, ლამაზი, ვარდის ფორმის, ერთხანს ხელში ატრიალა, შემდეგ ხალათის ღილი გაიხსნა და კაბაზე დაიბნია, მაღლობის ნიშნად გაუღიმა, თვალბისი კი ორივეს ცრემლებით ჰქონდათ სავსე. ლევანს იმიტომ, რომ კატოს დაბრუნების იმედი გაუჩნდა. კატოს კი, როგორც ქალისთვის, ლევანის საჩუქარი ყველაფერზე ძვირფასი იყო.

ამ ამბის შემდეგ ხშირად ხვდებოდნენ ერთმანეთს. კატომ ნავსაყუდელი იპოვა ლევანში, თითქოს სხვანაირად იყურებოდა, სახე უღიმოდა, ცხოვრების მძიმე წლები ნელ-ნელა ქრებოდნენ მისი მხსიერებიდან.

ერთ-ერთი ასეთი შეხვედრის დროს ლევანმა გამოუცხადა კატოს: „შენ ჩემი ცოლი უნდა გახდე“, ჩვენ ერთმანეთი გვჭირდება, შენი შვილები დიდები არიან და თავის თავს თვითონ მიხედავენ. მათთან მივალ და შენს ხელს ვთხოვ“...

შეკრთა კატო. თვალწინ დაუდგა არანორმალური შვილები და რომ წარმოიდგინა, რა შეიძლებოდა მომხდარიყო, ლევანს მიმართა: „არა, ლევან, მოგკლავენ და მეც არ გამახარებენ. ჩვენ არ ვართ იმ ასაკში, რომ ეს ნაბიჯი გადავდგათ“.

ლევანს სიბრაზე მოერია, წამოდგა, კატოს მიმართა, აქ ასაკი არაფერ შუაშია, ჩვენ გვიყვარს ერთმანეთი,

ეს სიყვარული კი ათწლეულებს ითვლის. დაიძახსოვრე: „შენ ჩემი ცოლი გახდები“.

ქალშიც გაღვივებულიყო ის ბავშური გრძობა, ლევანის ხილვით,მასთან საუბრით სიცოცხლის ხალისი მიეცა. უკვე უჭირდა მის გარეშე ყოფნა,წამით შეკრთა, უარი რომ ვუთხრა,ვაითუ,დავკარგო.

– ცოტა დრო მომეცი მოსაფიქრებლად,ვიცი,ხალხი გამკიცხავს არ ღამინდობენ, მაგრამ სად იყვნენ მაშინ, როდესაც ცრემლებში ვიხრჩობოდი? უარს ვერ გეტყვი, სიკვდილი მირჩევნია,ველარ დავკარგავ... და პირველად ლევანს მკერდზე მიყვარდნო.

ტიროდა კატო, ლევანმა ხელი შემოხვია, უფრო მაგრად მიიხიდა თავისკენ და მიმართა: „მე შენ დედოფლად გაქცევ“.

კატო დილაადრიანად ადგა, ოთახის კარები ფრთხილად შეაღო, უცქეროდა მძინარე შვილებს, ათასმა ფიქრმა გაუელვა თავში, დედობრივი გრძობით ცდილობდა უხმოდ დამშვიდობებოდა მათ. თავის ოთახს მიაშურა, კარადის კარი გამოაღო, მხოლოდ ერთი კაბა იყო საკიდზე, გაახსენდა თორმეტი წლის უკან იყიდა, სიმწრით მოაგროვა კაბის ფული. სარკეში ჩაიხედა, სახე დაღაროდა, თვალთან ნაოჭებს ემატა. სახეზე ხელი გადაისვა. სადღაც გამქრალიყო ქალური სინაზე, მაგრამ გულს შერჩენოდა რაღაც ფარული, ის რისკუნაც მიიწვედა.

მეზობელს დაუძახა, – ნათელა, შენ გენდობი... მიაწოდა ორად მოკეცილი ფურცელი, თან დასძინა, მივიღე გადაწვევტილება, ვტოვებ იმ ოჯახს, სადაც დავკარგე სინარულიც და სიყვარულიც. არ ვარ იმ ასაკში, რომ ვინმემ ჩემი ასეთი გადაწვევტილება გამიგოს, მაგრამ სხვანაირად არ ძალმიძს. ამ ქვეყნად ყველას გვაქვს ბედნიერების უფლება, თუნდაც მცირე ხნით.

– ნათელა შეკრთა და კატოს მიმართა: ნუთუ მართლა შეძლებ ამას?

– მივდივარ და ეს წერილი გამოაჩინე მაშინ, როდესაც ჩემს შვილებს ჩემი პოვნის იმედი დაეკარგებათ, ისეთ ადგილას დადე, რომ ადვილად შენიშნონ... დაეშვიდობა მეზობელს და ეზოდან გავიდა.

– მზე კარგად ამოწვერილი იყო, ბიჭებმა გაიღვიძეს და, როგორც ყოველთვის, დედას გასძახეს. პასუხი რომ ვერ მიიღეს აბუზღუნდნენ, დაყრუვდა ეს ქალი. დრო გადიოდა, დედა კი არ ჩანდა. გაუკვირდათ, ამდენ ხანს არ დაუგვიანებია. ეზოში ეძახდნენ, იფიქრეს, მეზობელთან ან პურის საყიდლად ხომ არ წავიდაო, სანათესაოშიც ეძებდნენ, მაგრამ ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამ, ვერსად მიაგნეს.

ერთი ფიქრიდა უტრიალებდათ, თავში იქნებ მტკვარი... ბოლოს ხომ იქ დაიწყო სიარული... „ვაიმე, დედა“, – აღმოხდა უმცროსს და მოცელილივით დაეშვა მიწაზე, მტკვრის ნაპირზე დაუწყეს ძებნა, შორიდან იისფერი რაღაც შენიშნეს მიწაზე... „დედა“, – აღრი-აღდნენ და იქით გაიქცნენ, ახლოს მისულთ კი პოლიეთილენის პარკი შერჩათ ხელში. შვებით ამოისუნთქეს იმ იმედით, რომ დედა ცოცხალი იქნებოდა.

სიმწარემ დააძახებინა ორივეს „დედა“ – აქამდე კატოდ წოდებული. სახლში მიბრუნებულებმა აღარ

იციოდნენ, რა ექნათ. ამასობაში კი ნათელამ დანაპირები შეუსრულა კატოს და წერილი მისი ლეიბის ქვეშ დადო. მეზობელმა ბიჭებს მიმართა: როცა ადამიანი სახლიდან წასვლას გადაწყვეტს, უმეტეს შემთხვევაში სახლში წერილს ტოვებენ, მოძებნეთ, იქნებ, — დედამ რამე ასეთი თქვენთვისაც დატოვაო.

ბიჭები დედის ოთახში შევიდნენ და საგულდაგულად დაიწყეს ძებნა. ერთ-ერთმა ძმამ დაიძახა: აქ რაღაც ფურცელიაო... აკანკალებულმა გაშალა და კითხვა დაიწყო.

„შვილებო, ნუ მეძებთ, თავის მოსაკლავად არ წავსულვარ. ეს რომ შემძლებოდა, მრავალი წლის წინ ავასრულებდი. დღიდან ჩემი გათხოვებისა ბედმა დაუნდობელი ტანჯვა მომივლინა. იცით, როგორი გაუნხარელი ვიყავი მამათქვენის ხელში, მისი გარდაცვალების შემდეგ კი, თითქოს ანდერძად დაგიტოვათ, არ გამახარეთ. დედა მონად აქციეთ. ყველაფერთან ერთად მხოლოდ კატო ვიყავი თქვენთვის. მივდივარ იქ, სადაც გულით მელიან, ვისთვისაც ისევ ვარსებობ. ოჯახში, სადაც სიტბო და სიყვარულია.

მიუხედავად ყველაფრისა, მსურს დაგლოცოთ... დალოცვილები იყავით.

დედა... კატო“.

მეხის გაგარდნას ჰკავდა კატოს გათხოვების ამბავი. ექოსავით გადაეცემოდა სოფლის თავიდან ბოლოში. ერთხანს უჭირდათ დაჯერება. ერთნი ამბობდნენ: ამ ასაკის ქალს ტვინი არ ჰქონდაო? მეორენი კი... ცოლო იყო გაუნხარელი, თითქოს გამართლებას ცდილობდნენ, მაგრამ ასაკი?... აქ კი ღუმდნენ.. ვერ უგებდნენ.

ხილთან ელოდა ლევანი კატოს. დრო უსამველოდ გაიწვია. ადგილს ვერ პოულობდა. წინ და უკან დაიწყო სიარული. დროდადრო იყურებოდა შარვალზე, ათვალიერებდა ფეხსაცმელს, თმას ისწორებდა, გული გამალებით უცემდა. ღმერთს მაღლობას სწირავდა. თავის გარდაცვლილ მეუღლეს კი გულის სიღრმეში ესაუბრებოდა: „ჩემო თინათინ, ავისრულე დანაპირები, მარტო არ დარჩე, მოიყვანე ისეთი ქალი, ბედნიერს რომ გაგხდის და მე იქ სიმშვიდეს ვპოვებო“. მაპატიე, თინათინ, შენ შენი ადგილი გაქვს ჩემს გულში. ბედმა კი ბავშვობის სიყვარულს შემახვედრა. ასეთ ფიქრებში მყოფმა შენიშნა... მოდიოდა კატო მოიისფრო კაბით, ერთ ხელში პატარა ჩანთა ეჭირა, მეორეში კი – თავსაბურავი. ისიც ლევანის მსგავსად ფიქრებს მოეცვა. მოდიოდა ქალი, ტანჯვას გამოქცეული, იმ იმედით, რომ დარჩენილ ცხოვრებაში სიმშვიდესა და სიყვარულს ჰპოვებდა და თან ჩაესმოდა ლევანის სიტყვები: „კატო, შენა ხარ? ნუთუ შენა ხარ? ჩემო დაკარგულო სინარული, მინდა ბედნიერს გხედავდე... მომენდე“...

„მივდივარ, ლევან, მივდივარ... ბედმა უღმობელმა გაგყვარა მაშინ, როდესაც ჩვიდმეტი წლის ვიყავი და მისივე ნებით სამოცდათორმეტი წლის ქალი შენკენ მოვიჩქარი. გამიგონია, გული არ ბერდებო, კი არ დამიბერდა, შენთვის ძგერს, ლევან, ჩემო ლევან“...

ლევანმა დანაპირები შეასრულა, დედოფალივით აცხვორა კატო მრავალი წელი.

* * *

არ ღირდა წასვლა...
 მზე ივლისის ცაზე ღრმა იყო,
 რა ხშირი იყო ცისარტყელაც, ასე გაღმიდან,
 მიაქროლებდა ყოჩივარდა ტყეზე ფაეტონს,
 არ ღირდა წასვლა,
 გეფიცები, წასვლა არ ღირდა...
 უიმედობას იმედები ასე მიეხენ
 (მიყვარდი...
 თითქოს არ მიყვარდი, მეტის მეტია),
 მზესუშირებიც მზეზე თვალებს აიტკიებენ,
 და მიწას,
 ჩემი ფიქრებივით შეახმებთან....
 ...არ ღირდა წასვლა,
 ვერ გითხარი, რა დარდად მჭირდი,
 (გულიც მაყვდობს, რას მიტკიებ, გეთქვა,
 შე ქალო!)
 მე დღემდე ვეჭვობ, გაგიმართლოს, და ასე
 მშვიდი
 ჩემზე უარეს თავქარიანს გადაეყარო.....

ნადია ჯაყელი – მონატრებულ ქმარს...

იასამნებმა იყვავილეს აპრილის გულზე,
 გაზაფხულების სურნელებაც თავად იტვირთეს,
 ახლა რომ შენი ჩახუტება ძალიან მსურდეს,
 ჩემო ძვირფასო, არ გაგიკვირდეს...
 მერე რა, ასე შორს ხარ, მაგრამ იცი, მიყვარდა,
 იცი, ველოდი გაყვავებას იასამნების,
 თვალებს დახუჭავ, გაუკიდებ მერე სიგარას
 და ფიქრით, კართან თაიგულით ჩამისაფრდები,
 შენ ისიც იცი, მე ვიგრძნობ და ამეტირება,
 (სწორედ ესაა ცხოვრებაშიც ჩვენთვის მთავარი)
 მოდი და თავსაც ნუ დასძრახავ, ნუ გეტკინება,
 რომ წელს პირველად ვერ მომართვი იასამანი.

* * *

გარდა ბალის ვარდებისა,
 იასამნის სუნის გარდა,
 ჩემს ეზოში წლების გავლით
 ყველაფერი გადაგვარდა,
 ჩაიტანა მიწამ ქვევრი,
 კომში აღარ მსხმოიარობს,
 იას დაიწყო მარტში,
 ეზო როგორ მოიაროს,
 კიბეს აღარ ეკვრის სარო,
 ვერ იყოფენ ცას და მიწას,
 რაც შენ გული მიმიტოვე
 და აქ ფეხი არ დაგიდგამს,
 რაც ფანჯრებთან არ მოდიხარ,
 რაც ფარდა ყოფს გულს და წარსულს,
 რაც ქარს უკვე გაატანე,
 შემელიე ქალს და ქალწულს,
 შემელიე და ეს ეზოც
 მოწმე გახდა ყოვლის თითქოს...
 რაც დაგლოცე, აგისრულდეს,
 რაც დაგწყევლე, ჩემი იყოს.

* * *

არ გინახავს? როგორ ურცხვად იკაპიწებს შინდი
 რტოებს,
 ვარდი როგორ ეპარება ჩემი კიბის სახელურს,
 ბინდზე როგორ ალაგ-ალაგ, მაგრამ მაინც ცელქად
 ტოვებს
 ასკინკილა მთვარე ცაზე ვარსკვლავების ნაფეხურს.
 ხომ გინახავს, წყაროს ძირში გაწუწული ასკილი,
 ხომ გინახავს, წვიმის მერე მიწა როგორ მძიმდება,
 ჩემი მუზა შენს თვალებთან მოფრენილი არწივი,
 ან ერთ ტოტზე ტყუპი თუთა, ცალ-ცალკე რომ
 მწიფდება,
 ნახე, ალბათ, ზღვაში ზღვა რომ იძირება თვალებით,
 ცაზე ცელქი ცისარტყელა ცას რომ გადააბიჯებს,
 ფიქრიანი შუბლი, სევდაშერეული ბზარებით,
 და კალამზე მორგებული ჩემი ფიქრის სათითო...
 ხომ გინახავს ჭალის კვნესა, ჩიტის ხმასთან
 შერწყმული,
 ქარის დავა შემოდგომის ნაფლეთ-ნაფლეთ
 კაბებთან,
 ცაზე ცეცხლი ალიონის, ნისლით აბოლებული
 როგორ მწვავდა, მერე ტანზე როგორ შემომათენდა..
 ნახე, ალბათ სიმართლეში ბევრი გულის ტკივილი,
 და ტყუილში მოკიაფე ერთი ბეწო სიმართლე,
 ყველაფერი გინახავს და, ერთი სიტყვით, ვინ იცის
 ჩემი დიდი სიყვარული რატომ ვერ დაინახე!

* * *

უიღბლო ღამე გვითევია უკვე რამდენი,
რაც იყო აწი, ვიცით წარსულს ვერ ჩაბარდება,
როცა დრო მოვა, მე შენს ლექსებს შენზედ
დაწერილს,
შენს სავალ გზებზე დაგილაგებ ფიანდაზებად,
ვიცით, რომ ტკივილს იებივით ფერება უნდა,
ბევრჯერ გაგიშვი, ბევრჯერ დამთმე, მერე ვინანეთ,
ორივეს გვსურდა დიდი ცოდვის ჩაღენა ურცხვად,
მაგრამ ვიცოდით, რომ უფალი ვერ შეგვინანებს,
ახლა ვერ მოვშლით, ბავშვობიდან ის, რაც
დაგვჩემდა,

ახლა აღარ ღირს გადაშვება ვნების მორევში,
ვერც ბელს ვერ ვღაობთ, უბედობის გამოსარჩლებად,
და ვერც ჯვარი ვერ დავიწერეთ სვეტიცხოველში,
ახლა, ის გზები, საიდანაც დღემდე მოვედით,
ყაყაჩობით აცეცხლილა და კვალს არ ინდობს,
უნდა შევძლო და უნდა გავხდე დიდი პოეტი,
რომ ჩემი ლექსით აგამაღლო და განგადიდო,
დე, ვარსკვლავები ჰგავდეს სტრიქონს, ცაზე
გაწერილს,

და ყველა ფურცელს შენი სუნთქვა ედგეს თავდებად,
როცა დრო მოვა, მე ჩემს ლექსებს, შენზე
დაწერილს,

შენს სავალ გზებზე დაგილაგებ ფიანდაზებად.....

ანას და ლუკას

შვილო, დედის იადონო, გულის ამაკლებელო,
ორად ორო, ნასათუთებ-ნაამბორალებელო,
უფლის ნერგო, სამყაროში მოშრიალე ედემო,
ჩემო დილო ტკივილო და იმედების მჭედელო,
შვილო ჩემო, ჩემი გულის დასაყრდენო კედელო,
ვაჟას მოდგმავ და თამარის ნეშტის გადამხვეწელო,
ჩემო ცოტნე დადიანო და მაია წყნეთელო,
აღმა გულის იადონო, დაღმა დამტირებელო,
ოქროსთმიან გოგო-ბიჭო, წუთისოფლის სტუმარო,
შველო, მოლზე მონადოვო, ლაღო, თავისუფალო,
მთელი ჩემი სიცოცხლე რომ სანთლებს ალი
კუთვალო,
ამას როგორ გადავიხდი, მოწყალეო უფალო....

ეჩინა ჟიხოშვილი- სახნოსუნიშვილი

ჩანიშნული მოგონებებიდან

„წარსული ყოველთვის წინ გელოდება“...

ო. ჭილაძე

* * *

ერთ-ერთ შეხვედრაზე ენათმეცნიერმა, მწერალმა და მთარგმნელმა, ქართული ტოპონიმის თავდაუზოგავმა მკვლევარმა და ქომაგმა ბატონმა **უშანგ სახლთხუციშვილმა** გაიხსენა და საინტერესოდ მოყვა ერთი ტოპონიმის, კერძოდ, „ქარისების“ ისტორია-ეტიმოლოგიის შესახებ, თუ როგორ დაუსაბუთა თავის ოპონენტს ამ ადგილის სახელწოდების წარმომავლობა.

აი, რა მოგვიყვა მან: – „ქარისები“ ჰქვია ვრცელ ტერიტორიას, იგი გადაჭიმულია მეტრო „ისნიდან“ მდ. ლოჭინამდე. როდის შეერქვა ეს სახელი ამ ადგილს, ახლა ძნელია ამის დადგენა. ვახუშტი და იოანე ბატონიშვილები ასეთ ტოპონიმს არ იცნობენ, ვერც სხვათა ნაშრომებში მივაგენით; არადა გარე კანეთის მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა (განსაკუთრებით ხანდაზმულებმა) იცის ეს სახელწოდება, იოანე ბატონიშვილი ამ ტერიტორიას „გაიპარა მინდორს“ უწოდებს. თავის მხრივ ეს ტოპონიმიც მეტად საინტერესოა და სპეციალურ გამოკვლევას საჭიროებს.

ხალხურ ეტიმოლოგიაზე დაყრდნობით, ჩვენც ვვარაუდობთ, რომ ამ ადგილს ეს სახელი იმიტომ დაერქვა, რომ აქ ყოველთვის უბერავს ქარი – ქარი – ქარის – ქარისები. ოპონენტი გვიმტკიცებდა: ქარი კი არ უნდა ედოს საფუძვლად საკვლევ ტოპონიმს, არამედ სპარსულ სიტყვა „ქაჰრიზი“. აზრის გასამყარებლად სულხან-საბას ლექსიკონს იმოწმებდა, თუმცა დიდ ლექსიკოგრაფს ასეთი სიტყვა ლექსიკონში არ აქვს შეტანილი.

ჩვენ ვიცით, რომ საბამ თავისი ლექსიკონი მეფე გიორგი XI-ის დავალებით შეადგინა და სპარსეთში გაუგზავნა. მეფეს, როცა სიტყვა „ღრუდოს“ განუმარ-

ტავს, წერს, რომ „ღრულო ესე არს ორმო და ორმო ამოთხრილი და გამოხვერტილი წყალი პოენისათვის უწყლოთა ადგილთა, რომელსა სპარსნი ქაპრიზს უწოდებენ“. ე. ი. ავტორი ამბობს, რომ „ღრულოს“ სპარსულად „ქაპრიზი“ ჰქვიაო, როგორც ჩანს, მეფე გიორგიმ იცის, რა არის ქაპრიზი და საბაეც სწორედ ამ სტყვის საშუალებით უხსნის, ქართულ „ღრულოს“. „ქაპრიზი“ სპარსულიდან ნასესხები სიტყვა რომ ყოფილიყო, უეჭველად შეიტანდა ლექსიკონში.

ასეთი „ქაპრიზი“ მე, თავადაც მინახავს ყაზახეთის ტრამალებში, ოღონდ ადგილობრივ რა ერქვა მას, ვერ გეტყვით, რადგან ყველანი – ყაზახიც, უზბეკიც და სხვებიც რუსულ „კოლოდეცს“ ხმარობდნენ. ეს იყო უზარმაზარი ჰიდრავლიკური ნაგებობა, სქემა მაქვს ნანახი, სადაც წვეთ-წვეთობით იკრიბება და ერთ ადგილას გროვდება წყალი.

ახლა მეორე მხრიდან შევხედოთ საკითხს. იყო კი საჭირო თბილისის მახლობლად ასეთი „ქაპრიზის“ აგება? სადაც, როგორც ოპონენტი გვეუბნება, აქლემების ქარავანს წყალს ასმევდნენო... ცნობილია, რომ აქლემი ორმოცი დღე სძლებს უწყლოდ. ნუთუ, თბილისიდან გასულ ქარავანს ათ-თორმეტ კილომეტრზე უკვე წყალი შემოაკლდებოდა?! მტკვარი კი არათუ სულხან-საბას დროს, გასული საუკუნის 60-იან წლებშიც კი სასმელად ვარგოდა. როცა სტუდენტები საბანაოდ მივდიოდით, დიდუბის ზემოთ, ხიდს იქით, ვირჩევდით ადგილს და თუ მოგვწყურდებოდა იქვე, რიყის პირას, ქვებში მოჩხრიალე წყალს დავეწაფებოდით ხოლმე; ანდა რად უნდოდათ „ქაპრიზის“ აგება იქ, სადაც გადმოდიოდა შესანიშნავი წყარო „ვერკეთილა“ და „აშკარეთის წყარო“ – ერთადერთი უკვდავების წყალი მთელ საქართველოში. თუ ორმოცი დღე შეუძლია აქლემს უწყლოდ მოითმინოს, რაღა აქ დასჭირდათ „ქაპრიზის“ აგება, როცა ორ ნაბიჯზე მდინარე ლოჭინი მოედინება; ან იქნება ფული ჰქონდათ გადასაყრელი ან „გასათეთრებელი“?

თუმცა, მთავარი ის კი არ არის, რაც გაიმბეთ ამ ტოპონიმზე, არამედ ის, რომ უფრო ადრე წერილიც დავბეჭდე გაზეთში და ხმამაღლა გამოვთქვი სურვილი ამ ტოპონიმის ირგვლივ, რაც დიდი ქართველი მწერლის **ლევან გოთუას** სურვილიც აღმოჩნდა.

ბატონ ლევან გოთუას სულ რამდენჯერმე შევხვედრივარ, საუბრით კი მხოლოდ ერთხელ ვისაუბრეთ. მწერალი უნივერსიტეტში ტოპონიმიკის ლაბორატორიაში გვესტუმრა. ძალიან ადელეგებული იყო. ადელეგების მიზეზი კი ერთი ტოპონიმი გახლდათ. დიდ მწერალს უნდოდა „ალექსეევკის“ (რომელიც თანდათან იკიდებდა ფეხს საუბარში და პრესის ფურცლებზეც) შეცვლა ტოპონიმ „ჩადივარით“. რაკი ამ მხრის ტოპონიმიზე ვმუშაობდი, ბატონმა **ფარნაოზ ერთელიშვილმა**, ენათმეცნიერმა, ამ ლაბორატორიის

დამაარსებელმა და ხელმძღვანელმა, დამასწრო საუბარს.

მწერალი მოგვიყვა: – „მოსკოვიდან მოფრინავდი, თვითმფრინავში ცოტა ჩამეძინა და ძილ-ბურანში გამცილებლის ხმა ჩამესმა: მოქალაქე მგზავრებო, შეიკარით ქაძრები, ჩვენ ვუახლოვდებით აეროპორტ „ალექსეევკას“. დაფეთებული წამოვხტი, მეგონა რეისი შემეძალა და სულ სხვა ქალაქში მივფრინავდი. ამ დროს გამცილებელი ქალიშვილიც გამოჩნდა. მაშინვე ვკითხე: – ჩვენ ხომ თბილისში მივფრინავთ, თქვენ სხვა აეროპორტი გამოაცხადეთ-მეთქი. წარბი არ შეუხრია, ისე მომიგო: – მოსკოვიც რომ მივფრინავთ, ვნუკოვოს ვაცხადებთ და არა მოსკოვს. ბოლმისაგან კინაღამ დავიხრჩე. წუხილი ახლაც არ გამომწელებია... თქვენთან ამიტომ მოვედი, გამიშიფროთ ტოპონიმი „ჩადივარი“. ამ დაწყვეტილ ალექსეევკას „ჩადივარი“ მინდა დავარქვაო.

როგორც ვითხარით, ეს მხარე მე აღვწერე და პასუხიც თავად უნდა გამეცა: – ბატონო ლევან, ტოპონიმი „ჩადივარი“ მთლად დავიწყებული არ არის; მარტყოფელი მონუცები, განსაკუთრებით მწყემსები დაგიდასტურებენ, რომ იგი ერქვა იმ ადგილს, დღეს რომ სოფელი ახალი სამგორია გაშენებული. უფრო უპრიანი იქნება „ჩადივარი“ აღვადგინოთ და ვუწოდოთ აღნიშნულ სოფელს, თუმცა ეს სახელწოდება ჯერაც გაუმიფრავია. ალექსეევკის ნაცვლად კი „ქარისები“ ან „ქარისი“ ვუწოდოთ ამ ადგილს, რადგან არაოფიციალურად აქეთა მხრის მოსახლეობა მაინც „ქარისებს“ უწოდებს.

ბატონ ლევანს ძალიან მოეწონა შეთავაზებული სახელწოდება და თქვა, ამ საკითხს უეჭველად დასვა მთავრობის წინაშე. არ ვიცი, დაისვა თუ არა ეს საკითხი, რადგან, სამწუხაროდ, რამდენიმე თვის შემდეგ გარდაიცვალა პროფესორი ფარნაოზ ერთელიშვილი, სულ მალე კი მისი ბედი გაიზიარა დიდმა მწერალმა და მამულიშვილმა ბატონმა ლევან გოთუამ... თავს-მოხვეული უცხო ტოპონიმიც სულ უფრო და უფრო იფართოებს ასპარეზს. ახლა იქ სამხედრო თვითმფრინავებს საწვრთნელი აფრენები აქვთ და პრესის ფურცლებიცა და ტელევიზიის ეკრანიც წარამარა ყურს გვჭრის „ალექსეევკის“ დამკვიდრებით.

ჩემი მიზანი მაშინაც და ახლაც ტოპონიმ „ალექსეევკის“ უკუგდება და მის ნაცვლად „ქარისის“ ან „ქარისების“ ოფიციალურად დამკვიდრებაა...

* * *

ბავშვობისას მშობლებს მე და ჩემი და ხშირად დაყვადით ცირკში, ზოოპარკში, რომლებიც ჩვენი სხალიდან არც ისე შორს იყო. მოგეხსენებათ, პატარებს აინტერესებთ, უყვართ ცხოველები და ფრინველები, უნდათ მათი ახლოს ნახვა... თანაც თუ ბამბის ნაყინს მიირთმევ და ფერადი ბუმბუტებიც შენია!.. ვარაზისხევში

ჩასვლამდე, მამა უთუოდ დაგვანახებდა ულამაზეს თეთრ შენობას და გვეტყოდა: — კარგად დაიმასხოვრეთ, ეს ჩვენი უნივერსიტეტია! მასწავლებლები, როგორც კრძალვითა და მოწინებებით გავხვდებით ხოლმე შენობის ფასადს...

გავიდა წლები. ურთულესი კონკურსის გავლის შემდეგ, უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტზე ჩავირიცხე. ბედნიერი ვარ! რაც მთავარია, ქართულის ზეპირისა და წერის მისაღებად გამოცდებმა სამართლიანად ჩაიარა, რადგან მიძღვებ კომისიას აბიტურიენტებისთვის უმკაცრესი ქალბატონი, „გამოცდების რისხვა“ — ქალბატონი მზექალა შანიძე თავმჯდომარეობდა; ისე, ისიც სათქმელია, — როგორც ქუხდა, ისე ნამდვილად არ წვიმდა...

უნივერსიტეტის კედლებში უცხოდ არ ვგრძნობდი თავს, რადგან მე-9 კლასიდან მე-11-ს ჩათვლით, იქ დაარსებული „ჰუმანიტარული სკოლის“ მოსწავლე ვიყავი და კვირამი ორ დღეს ლექციების კურსს ვისმენდი, რომლებსაც ისეთი დიდი მეცნიერები გვიკითხავდნენ, როგორებიც იყვნენ: აკაკი შანიძე, გიორგი ასვლედიანი, შალვა ამირანაშვილი, სოლომონ ხუციშვილი, არნოლდ ჩიქობავა, ლეო მენაბდე, ზურაბ ჭუმბურიძე, აკაკი ურუშაძე, გრიგოლ კიკნაძე, შოთა ძიძიგური, ელგუჯა ხინთიბიძე... სულ რომ არაფერი მოგესმინა, მარტო მათი დანახვა, აუდიტორიაში შემოსვლა, ჩვენთან მოსალმება, დერეფნებში შემთხვევითი შეხვედრები — ძალიან ბევრ რამეს გასწავლიდა... ცოტა უფრო სხვანაირს გავხვდი.

სიტყვა რომ არ გამიგრძელდეს, ჩაიარა პირველი სექტემბრის საზეიმო შეხვედრამ სტუდენტებთან, ემოციურმა მისაღებად-გამოსვლებმა, ყვავილებმა, გაბრწყინებული მშობლებისა თუ ახლობლების ცრემლნარევმა სინარულმა, თანაკურსელებთან გაცნობამ, რაც მთავარია — სალექციო საათების ცხრილის გადასწორება-შესწორებებმა... და აი, უკვე ორმა კვირამ განვლო, ვუსმენთ ლექციებს, გაფაციცებით ვინიშნავთ ყველაფერს ისე, როგორც პირველკურსელებს „მეშვენივით“, მოკლედ — „კარგად ვიქცევით“.

იმ დღესაც, დაახლოებით სამოცდაათამდე სტუდენტი, 107-ე აუდიტორიაში ვსხედვართ და ველოდებით ლექტორს, რომელსაც ჯერ არ ვიცნობთ. დაირეკა ზარი, დამთავრდა შესვენება და საოცრად დიდ, ნათელ აუდიტორიაში შემოვიდა საშუალო სიმაღლის, სასიამოვნო გარეგნობის, კარგად მოვლილ-შენახული ქალბატონი. კეათედრაზე არ ასულა, აუდიტორიას მკაცრი, დაკვირვებული მზერა მოავლო, გაიარა მერხებს შუა... და, როგორც იქნა, დაასრულა ჩვენი „თვალთვლება“; გასუსულები, ცოტა დაშინებულებიც მისი „ეფექტური“ მოქმედებით, ველოდებით „განაჩენს“... სამარისებური სიჩუმეა... კათედრაზე ჟურნალები „უბატრონოდ“ აწყვია... ბოლოს, როდის-როდის ორიოდ სიტყვა გადმოგვივლო და უცებ, არც აცია, არც აცხელა „ბრძანა“: — ვაჟებო, ფეხზე წამოდექით! ყველანი უხერხულობისგან ვიმ-

მუშნებით; თექვსმეტიოდე ბიჭი წამოდგა; გაოგნებული გოგონები შესტ-მიმიკით ვამხნევებთ, ის კი გამგძირავი მზერით შეჰყურებს, თითქოს რაღაცას ზომავს და წონის და უცებ უცერემონიოდ, კითხულობს: — რომელი ხართ ჯარში, ასე ვთქვათ, სამხედროში ნამყოფი?!.. მხოლოდ ერთმა, მიშკო მ-მ გაუბედავად ამოილულა: — მე, პატივცემულო... დანარჩენებს, ლექტორმა, ავღებულად გადახედა და უბრძანა: — დასხედით!

ხანმოკლე პაუზის შემდეგ, აუდიტორიის ცენტრში გაჩერდა და მრავალმნიშვნელოვანი მზერით ახლა ჩვენ მოგვიტრიალდა: — გოგონებო! კარგად შეხედეთ და დაიმასხოვრეთ, კურსზე მხოლოდ ერთი ნამდვილი მამაკაცი გყავთ!.. — ყმაწვილო, დაჯექი!.. ახლა კი ვისაუბრებთ საგანზე, რომელსაც „ენათმეცნიერების შესავალი“ ჰქვია...

ასე დაგვამასხოვრა თავი პროფესორმა **ნათელა ქუთელიამ**; მისი ლექციები, მშრალი გრამატიკული დოგმების მიუხედავად, იყო ძალზე საინტერესო, რადგან იგი თავისი საქმის პროფესიონალი გახლდათ და საოცრად კარგი მთხრობელი... ამას თან ერთოდა პირველი ლექციით მიღებული შთაბეჭდილება და ორიგინალური გემოვნებით შერჩეული გარდერობი, გადმოცემის თავისებური მანერა, დამატყვევებელი მზერა...

* * *

1980 წლის 5 ოქტომბერია, სასახლის ქართული ლიტერატურის კაბინეტის (შემდგომში „ლიტერატურული სტუდიის“) ნორჩი ფოლკლორისტები დმანისის რაიონის სოფელ დიდ გომარეთში ატარებენ გასვლით ღონისძიებას — „ვეძიებთ ხალხურ საუნჯეს!“ თავყრილობას რაიონის სოფლების: მაშავერას, პატარა დმანისის, განთიადის, ჯავახეთის, დიდი დმანისის ხუთასამდე მოსწავლე ესწრება, შეხვედრას წითელ ზოლად გასდევს: — „სიმაგრე იყოს, ფარ-ხმალი იყოს, წამალი იყოს კაცი კაცისა!“

...დმანისისაკენ ორი ავტობუსით მივემგზავრებით. მიდამო შემოდგომისფერადაა აფერადებული... განწყობილება — საზეიმოა, ამაღლებული; ჩვენთან, ხომ, ჩვენი საპატიო სტუმრებიც არიან: თამარ ერისთავი, ჯანსუღ ღვინჯილია, თედო ბექიშვილი, ტაგუ მებურიშვილი; აქვეა მაღალი, თვალეგბრიალა, გურულ კილოზე შეუსვენებელივ მოსაუბრე, იუმორითა და პოეზიით გაჯერებული კაცი, რომელიც ყველაფერს ასწრებს — მოსმენას, ასნა-განმარტებებს, გულიან სიცილს, ბუნების ულამაზესი პეიზაჟების დანახვას... გზა ისე გავლით, სკამზე არ დამჯდარა... მას ყველა გიზოთი მიმართავს და ისიც ხან ერთთანაა, ხან მეორესთან, არავის ტოვებს უყურადღებოდ; ქალებს, ხომ, ზედ დაგვფოფინებს... გვჩუქნის (მოსწავლეებისთვის განკუთვნილ მოზრდილ შეკვრას თაროზე შემოსდებს) ავტოგრაფით

დამშვენებულ, 1974 წელს გამოცემულ, მცირე ზომის კრებულს „წყაროსთვალნი“, რომელშიც წიგნის რაობაზე საუბრობს – „ზეპირ წიგნებზე“, „ქვის წიგნებზე“, „ხელნაწერ წიგნებზე“, „უძველეს თარიღიან ხელნაწერ წიგნებზე“ და სხვა.

ასე გავიცანი ჩვენი ფოლკლორისა და ლიტერატურის მცოდნე და მოამაგე, საინტერესო პუბლიცისტური წერილების ავტორი, მეცნიერი ბატონი **გიზო ჭვლიძე**, რომელთანაც შემდეგ ბევრჯერ მოვხვდი ფოლკლორულ შეხვედრებსა თუ სხვადასხვა ხასიათის ღონისძიებებზე, მოსწავლეთა რესპუბლიკური კონფერენციების ლიტერატურისა თუ ფოლკლორის სამუშაო სხდომებზე. აქვე დავიხსენებ ჩვენთან ასევე მეგობრობდნენ პროფ. მ. ჩიქოვანი, ქს. სინარულიძე, ფ. ზანდუკელი, ბ. ბარდაველიძე, რ. ჩოლოყაშვილი და სხვები.

მასხენდება, მრავალთაგან, ერთი ეპიზოდი: – ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტში ვართ მისულნი – მე, ჩემი კოლეგა და მეგობარი, დედით მაყაშვილ-ჩოლოყაშვილების შთამომავალი, მშვენიერი ინგა ადვიშვილი – რაღაც საქმეზე. სრულიად შემთხვევით, დერეფანში ბატონ გიზოს გადავეყარეთ, რომელმაც ჩვენს დანახვაზე საქმეები მიატოვა და „რაღაცით“ განარბული, საოცარი ემოციით, (ხელების ფშვინებით, როგორც მას სჩვეოდა) სასაცილო ამბებს გვიყვება; რაღა თქმა უნდა, გულიანად ვიცინით და თან წასასვლელად ვიწვევთ, რადგან ძალიან გვეჩქარება.

უცებ, უცერემონიოდ, ერთი წუთით – რაღაც უნდა გაჩვენოთ, თუ შეიძლება, აქეთ მობრძანდითო?! და სახეგაბადრული ერთ-ერთ ოთახში შეგვიძღვა; – საწერ მაგიდას წარმოსადგეი, თუმც უკვე ასაკოვანი მამაკაცი უნის, – გაიცანით, გოგოებო, ქართველი მამულიშვილი, ქართული ფოლკლორის ამგდარი, პროფესორი, ბატონი **იოსებ მეგრელიძე**! – ბატონი იოსები წამოდგა, დიდის მოწიწებით მოგვესალმა, ხელზე გვეამბორა, იკითხა ჩვენი საქმიანობისა და ინსტიტუტში მისვლის მიზეზი, თან ისე, რომ აღარ დამჯდარა, სათვალის ზემოდან ყურადღებით შეგვათვალღერა... ბატონმა გიზომ შემთხვევა ხელიდან არ გაუშვა და ეშმაკური მზერით მიმართა: – ბატონო იოსებ, ბოდიშს კი გიხდით სითამამისთვის, მაგრამ... ხომ ლამაზები არიან?! და, მაინც, თქვენ რომელი უფრო მოგწონთ?! „განაჩენის“ მოლოდინში უხერხულად ვიშმუშნებით; მცირე პაუზის შემდეგ, შეკითხვით „გაოცებულ-შეცბუნებულმა“ ბატონმა იოსებმა ხელები გაშალა, რაღაც ჭაბუკური მეზნებარებით ორივეს შემოგვხედა და... – რა გქნა, ჩემო გიზო, რა ვითხრა... ეს ორი სხვადასხვა ფოლკლორია!!! იდგა ბატონი გიზო მოსწრებული პასუხით გაბრწყინებული და ნიშნის მოგებით შემოგვეყურებდა...

გადის დრო, მიუხედავად მოუცლელობისა, სასახლეში ხშირად გვსტუმრობს. მისთვის დამახასიათებელი ემოციურობით, სიტყვით გამოდის მოსწავლეებისა და

პედაგოგების, მშობლების წინაშე; ყველა გამოსვლა ხაზგასმით პატრიოტულია, მეზნებარე, შემეცნებით-აღმზრდელიობით... ერთხელაც, მოსვლისთანავე, ისე, რომ არაფერი უთქვამს, საწერ მაგიდაზე ახალგამოცემული ლექსების მომცრო კრებულები ჩამოგვირიგა – „თბილისს რომ სისხლი ვაწვიმეთ“... (ყბისაქცევები ლექსად), სათაურმა მაშინვე ნათელი გახადა ლექსების პათოსი...

1991 წელია... რამდენიმე მათგანი ახლაც მასხოვს: „ქვეყანას ვინ უპატრონოს?/ამაზე არჩევანი/თვალ-ხელშუა გვეპარება/ მიწა – ჩვენი მარჩენალი. / ფუთ-ფუთებენ სესიები/ხმაწვრილად და ზოგჯერ ბოხით/ სოფელს ობლად შერჩენილი / გლეხი ნატრობს ამო-ოხვრით: / – დეპუტატთა ეს კორპუსი / ჩემს ყანაში მომცა თოხით!!!“ / „გვაქვს ასოცი საზოგადოება, / ასოცი ფრაქცია... / აქციებს ვცვლით აქციებით, / ფრაქციებით ფრაქციებს, / საცოდავი ეს ქვეყანა / თუ მთლად არ დავაქციეთ!“ / „სოფლის შენებას რა უნდა? / შეწყობა უნდა ხმათაო, / იდახით: მხარი მხარს მივცეთ! / გათი-შულეები ვართაო. / მტერს ვეღარ შევრკინებთ, / დავერიენით ძმათაო; / ტადართან მისვლას ვინ ჩივის, / ვდგავართ უფსკრულის კართანო. / გონს მოდით, ქართლის შვილებო, / გფარავდეთ უფლის კალთაო, / ფეხი შეუწყვთ ერთმანეთს, / არ ავყვეთ ფეხის ხმა-საო, / დაუქცევთ, დავაქცევს / ცალ-ცალკე ქნევა ხმალთაო! / „ზოგიერთ თავკაცს“ – ქვეყანა დამბუნდა, / ქვეყანა დაჩიავდა, / ქვეყანა დასულია ძვალზე, / თქვენ კი ამ სოფელში, / (ისე, ჩვენში, დარჩეს), / მოგიკეთებთ ძალზე. / დრო ხომ არ დადგა, / ჟამი ხომ არ რეკავს, / ცოტათი მიიწიოთ განზე? / „თუ რამ ძალა გვაქვს, / მამულს ეუსაშველოთ, / უჭირს საქართველოს, / უჭირს უსაშველოდ!“ და ა. შ.

ისევ დაუბრუნდები 1980 წელს; 19 ნოემბერს გორში დიდი ფოლკლორული ღონისძიება გაიმართა, რომელშიც ჩვენი მოსწავლეებიც მონაწილეობენ, ბატონი გიზოც ჩვენთანაა... გამორჩეულად მომეწონა სახალხო მთქმელის **გოჩა რაზმაძის** ლექსი, რომელიც (არ დავიზარე) და ბოლომდე ჩავიწერე: – „ქალის მოტაცება“

მოაფრქვევს ქარი ნელსურნელებას,
მობერილს ყვავილთ სამფლობელოდან.
არ ჩქარობ, თუმცა პაემანი გაქვს
და სიყვარულიც გიხმობს მდელოდან.
არ ჩქარობ, რადგან გსურს გალამაზდე,
მკერდზე შრომანთა დაფნა გაყრია;
თმა შავზე-შავი, უგვირგვინო,
მხარბეჭზე მწკრივად ჩამოვიყრია.
აჰა, მორთე კიდევაც ნახად,
წელში ირხევი, როგორც წნელია
და ვით უდაბნოს მზის მხურვალეა,
შენი ღიმილიც ისე მწველია!

გამოხვედ გარეთ და როგორც გედი,
ყელმოღერილი მიაპობ ყანას.
დამძიმებული თავთავი ფეხით
გეაღერსება და გიმღერს ნანას.
მიდინარ და, მაგ თვალების ფერით,
ამინანქარებ ირგვლივ არესა...
ახ, როგორ უნდა გაუძლოს კაცმა
მაგ შენი ტანის სინარნარესა!..
გიმზერ და შენი ეშხი მეღება –
გაუხუნარი, ზღაპრული მითივით,
არაბულ რაშზე ამხედრებული
გამოგიქროლებ ძველი სკვითივით!
გამოგიქროლებ და მოგიტაცებ,
ზღვებს გადავსერავ ვრცელი ყანების;
ველარც ერთგული სატრფო გიმველის
და ვერც მღევარი შენიანების!..
გადაგაქროლებ კაკკასიის მთებს;
თურქეთს გავივლი, ინდოეთს ორპირს,
შირაზში ვარდის ფატას დაგზურავ
და ისპაჰანში გაღვიხდი ქორწილს;
ბაღდადში ჩავალ და არაბეთის
ხალიფატს დავეწვავ შენი თვალებით...
ოქროს ურდოებს მივლეწ-მოვლეწავ,
უკან წამოვალ გამოქანებით!
გადმოვალ ფაზისს, მასაც დავტოვებ,
ცხენს შევაყენებ ქროლვით ნაოტებს, –
და როცა გორის ციხეს მოვატან,
მოვტრიალდები და ერთ გაკოცებ!
ბატონ გიზოს იმედიანი, ომახიანი, მჭექარე ხმა
კიდევ დიდხანს უხმობდა ახალგაზრდებს ჩვენი სამ-
შობლოს საკეთილდღეოდ; საამისო მაგალითებს თავად
იძლეოდა – უშურველად, დაუზარელად...

* * *

2000 წლის ზაფხულია, აგვისტოს ცხელი, უღიმ-
ღამო დღეები; ფოთოლი არ ირხევა, ჰაერს ალმური ას-
ლის, +38-39 გრადუსია... გოდერძი ჩოხელის მოთხრო-
ბების კითხვა დავამთავრე და კალამმა თავისთავად,
ძალდაუტანებლად შემდეგი ჩანაწერი გამაკეთებინა:
მეცოდებიან გუდამაყრის მთები, ხეობები, იქაური
ბალახი, ხეები, ყვავილები, საქონელი, ბავშვები...
რომელთაც „გამოქცევია“ გოდერძი ჩოხელი, დასახლე-
ბულა ქალაქში და მიუტოვებია ისინი მარტოდ... სულ
იმაზე ვფიქრობ, ამოდის კი ის თითო-ოროლა კვამლი,
თუ ისიც გამქარა და ცას შერთვია; ასე მგონია,
ძალიან დაინაგრენენ უმისოდ, ხელიდან გამოეცალათ
ხმის გამცემი, დამრიგებელი, სიკეთისა და ბოროტების
დამნაზავი, მათი მომრიგებელ-მოსამართლე. რა უნდა
ქალაქში?! ისიც ახლა... ხომ შეიძლება, კიდევ გადაი-
ლოს კინო და აჩვენოს მსოფლიოს ჩოხის საგანძური,

წეროს მოთხრობები, რომანები, კინოსცენარები... მერე,
იმათ რა, ისინი ღვანან და ელიან (ვაჟასი არ იყოს)
„უსაზღვროა მათი მოლოდინი“...

ჩემი აივნის ფანჯარასთან ერთი მტრედის ოჯახია
მოსული, ორი წელია, რაც მოვიჩვიე; მერე ისე გათა-
მამდნენ, რომ როდესაც ბარტყები გამოჩეკეს, წამო-
ზარდეს, ასე მაისის ბოლო იქნებოდა, მამალმა მტრედმა
ფრთებზე შესმული, ჯერ ერთი ჩამოიყვანა, მერე –
მეორე; სარეცხის თოკის სამაგრზე, ჰაერში გაშვერილ,
გრძელი რკინის მილზე ჩამოსვა სათითაოდ, მერე
ფრთების ჯიკაობით, აქეთ ფანჯარასთან მიმაგრებული
ფიცრისკენ უბიძგა, სადაც მზესუმიზირა ეყარა... და ასე,
ნელ-ნელა დაიზარდნენ, მოზრდილ ხუნდებად იქცნენ...
გამიგრძელდა მათზე საუბარი; ჰო, იმას ვამბობდი, რომ
ჩემი აივნის ფანჯარასთან ერთი მტრედის ოჯახია
მოსული და გამალებით ივსებენ ჩინაყვებს საკენკით,
თან სიცხისაგან ქასქასებენ... ხან ამთ გავხედავ, ხანაც
გალიამი გამომწვედევულ იადონს, რომელიც წამდაუწუმ
ჩადის წყლითა და ყინულით სავსე ჭურჭელში და
საგულდაგულოდ ბანაობს. ასეთ იდილიაში მოთხრობას
მოთხრობაზე ვკითხულობ, აღარც ჭამა მინდა, აღარც
სიცხე მაწუხებს და აღარც საზარელი პოლიტიკური
ფონი...

ვარ ზამთრით, ხანაც გაზაფხულით გათანგული;
დაფერინავ ცაში ცასწავალასთან ერთად, ვზივარ ხეზე
ღრუბელივით და გავყურებ სოფელ-ქვეყანას; გამთბარი
ვარ ჩიპოლინოს სიკეთით, გაკვირვებული – აღმოსავ-
ლეთის სარდლით...

ვზივარ გარინდული და გული მწყდება, რომ არ
შემიძლია აქვე, ახლავე სულის მწერალს გავესაუბრო,
გაუუზიარო ჩემი ცრემლების, ღიმილის, მღელვარების,
განცდების შესახებ; რათა კიდევ უფრო მეტი ძალა
იგრძნოს, კიდევ ერთხელ დარწმუნდეს, რომ ის და მისი
მოყოლილი ამბები სჭირდება მკითხველს; ფილმები ხომ
მშვენიერია, მაგრამ წაკითხულს მინც არაფერი სჯობს...

საოცარია, მაგრამ შვიდი წელი გასულა ამ
ჩანაწერიდან;

დღეს კი თქვენ უკვე წარსულში მოვიხსენიებთ... და
თქვენი თქმისა არ იყოს: „მოკლეა წუთისოფელი, წამით
წამადლე სავალი, სიცოცხლეს გაგვყრის სიკვდილი,
არ იშოვება წამალი, მარადიული რა არის, მიწა თუ
ზეცის თავანი?“

თავს ვხრი თქვენი ნიჭისა და შემოქმედების წინაშე;
მიზარია, რომ ახლოს გიცნობდით, რომ ჩემი წიგნის
თაროებს ამშვენებს თქვენი ნაწერები, თქვენი ავტო-
გრაფები – მათ თავფურცლებს და ის, რომ მომავალ
თაობებს დიდი სიამოვნება ელით მათი გაცნობისას...

ერთი დიდი საინტერესო მწერალი წავიდა ჩვენგან
– ცაში ამაღლდა!

* * *

2014 წლის 13 ნოემბერია; კონსერვატორიის ისტორიის მუზეუმში IX-X საუკუნეების ჩეხური კამერული მუსიკის სალამოა, მესამე რიგში ვზივარ, გვერდით – საქართველოში მცხოვრები ჩეხეთის სათვისტომოს წევრები მისხედან... მობრძანდა საქართველოში ჩეხეთის ელჩი; ოფიციალური მისალმებებიც დასრულდა, წამყვანს რუსულ ენაზე მიჰყავს სალამო. ახალგაზრდა, ასოცირებული პროფესორიც რუსულ ენაზე მოგვითხრობს ჩეხური მუსიკალური სკოლის სხვადასხვა მიმართულებებსა და მათ შემქმნელებზე... კონსერვატორიის პროფესორ-პედაგოგები, სტუდენტები მუსიკალურ პარტიებს განსაკუთრებული მონღომებით ასრულებენ; გამოირჩევა პროფესორი ვიორგი შავერ-ზაშვილი, რომელიც როიალზე ჩეხი კომპოზიტორების მუსიკალურ კომპოზიციებს, საკუთარი იმპროვიზაციით, ვირტუოზულად ასრულებს... ამ სალამოს ყველა „ბრა-ვოს“ მხოლოდ მისთვის ვიმეტებ...

მცირე შესვენების შემდეგ, სიტყვა ეძლევა ოთხ-მოცდაათს მიტანებულ, ცნობილ ქართველ მუსიკათმცოდნეს გულბათ ტორაძეს (რომელიც, ჩემდა სამარცხვინოდ, გარდაცვლილი მეგონა...); საზოგადოებას ისიც რუსულად მიმართავს, რადგან, თურმე, მის ნათქვამს, ამ ენაზე, უფრო უკეთ გაიგებენ... იხსენებს საქართველოში რატილის ჩამოსვლას, მის მოგზაურობას ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეებში სასიმღერო ფოლკლორის შესაგროვებლად, მის მიერ ჩატარებული საგუნდო სიმღერების კონცერტებს... ერთადერთი სიტყვა, რომელსაც ქართულად, ჩვენებურად ახმოვანებს ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნებაა?!“ ელჩმაც, დამტკვრეული ქართულით, სამადსამი სიტყვა გვითხრა: – გამარჯობათ! დიდი მადლობა!.. კიდევ, ქართული გახლდათ მონაწილეთა გვარ-სახელები.

...შესრულდა ჩეხეთის ჰიმნის ჩანაწერი; ყველანი ფეხზე წამოვდექით, ასე ვეცით პატივი სხვა ქვეყნის ჰიმნს... მეგონი, არაფერი გამომჩენია?! როგორ არა, გამომჩა – ჩემს წინ, კედლიდან, ულამაზესი, საქართველოს ბულბულად აღიარებული, ვანო სარაჯიშვილის პორტრეტი შემომყურებდა; დაჟინებით შევცქეროდი, იგი კი თითქოს თვალს მარიდებდა; მივხვდი, მასაც ჩემსავით სტკიოდა – მისი სახელობის კონსერვატორიის შენობაში, ასე უგულოდ, თითქონდ გამოწოვილი მიზეზით, დავიწყებული ქართული სიტყვა, ქართული სული, რომელსაც ვერც ბიძინა კვერნაძის – „პოემაში“ უშველა და ვერც დარბაზში მსხლომმა რამდენიმე ქართველმა...

სამი საათი თბილისის ცენტრში კი არა, სადღაც სხვაგან ვიყავი, ოღონდ, ჩეხეთშიც არა... ოპერის წინ, გაჩერებასთან მდგარი, სევდით მივჩერებოდი რუსთაველის გამზირს და „ფიქრები რბოდნენ შორად, შორად ცის დასავალსა“...

მოაზროვნე შემოქმედის ლიტერატურული პორტრეტი

მალხაზ ბეზარაშვილის მსგავსი პიროვნებები არ იბადებიან, – ჩნდებიან.

მალხაზს 57 წელი შეუსრულდებოდა, როგორც იტყვიან, დაუსწრებლად. სიცოცხლე უდროოდ დაატოვებინეს. სათქმელი უთქმელი დარჩა, ნაწერები – დაუმთავრებელი. იგი ფიქრიანი, უტყუარი კაცი იყო. მან ბევრის თქმა მოასწრო – რამდენიმე წიგნი, წერილები, მოთხრობები... უფრო სწორად, ცოტათი თქვა ბევრი ძალიან ბევრი დარჩა სათქმელი. „ჩემი ცხოვრების გზა აჭრელე-ბულია შავი ლაქებით“, – ვკითხულობთ ნაწერებში.

იგი იყო ლამაზად დაწყებული სიმღერა, რომელიც ლამაზად უნდა დამთავრებულყო. ვაგლას, რომ დამთავრებამდე შეწყდა მისი სიცოცხლე. „ბედის სასურავზე ვიჯექ“, – ამბობს ერთგან. საქართველოსათვის მოკვდა საქართველოს მტრის ტყვეით. შეხედავ სურათს და 28 წლის ახალგაზრდა შემოგყურებს პატიოსანი თვალებით.

კარგა ხანია წავიდა ჩვენგან. ისე წავიდა, თითქოს თავისი ყოფნა-არყოფნის საკითხი მისივე ჩაურევლად სიკვდილს არ გადააწყვეტინა, თავისი ბედი რიგით მოკვდავთა სიკვდილს არ გაათამაშებინა, ჩვენგან განშორების საკითხს თითქოს თვითონვე უპატრონა. წავიდა ზვიადი სულით. მისი სიტყვებია – „სული გონების საჭეა“.

განათლებით, შემოქმედებით, გემოვნებით ნამდვილი ევროპელი მალხაზ ბეზარაშვილი გარეგნობით, სიღინჯით, დარბაის-ლობით ნამდვილი აღმოსავლელი, იყო, კახელი. „ალაზნის ველზე გომბორის მთები აღმართულა, ვითარცა მხეცთა სამეუფოს თავზე ხელუხლებელი ოქროს მარგალიტიანი გვირგვინი და იქ ფენილ ქვეყანის კუთხეს ქიზიყი ჰქვია“, – ასე ეფერებოდა თავის კუთხეს.

იგი არა მარტო ეროვნული მწერალია, თვითონაც თავისი ხალხის ხასიათის კეთილშობილურ თვისებათა მაგალითია, რაინდული ბუნების ადამიანი. ამის დასტურია ჩვენს ხელთ არსებული სიკვდილის შემდეგ მისი გამოუქვეყნებელი ნაწერებიდან დედის მიერ თავმოყრილი „აზრები“, რომლებიც ბევრ ფიქრს აგვიდრავს. იგი ახერხებს სიტყვების არა მარტო აზრობ-რივ შერჩევას, არამედ მათ აკუსტიკურ შენამუბასაც. „აზრები“, განწყობილების შესაბამისად, ღინჯია და ფიქრიანი. ესაა მეტყველი ღუმილი, უხმო ძახილი. კი არ გეუბნება, არამედ გაგრძობინებს. „მე ვგავარ ერეკლე მეფის ჯა-

გლავს, რომელსაც კრწანისის შემდეგ ანანურამდელსა აქვს გასავლელი და ერთი სული აქვს, როდის მოიღვეს ამ გზასაც“. „აზრების“ ერთ-ერთ ღირსებას ნაწერების სისადავე წარმოადგენს. სისადავე, თავისთავად, დიდი ნიჭის ნაყოფია. ემარჯვება ადამიანის სულიერი განწყობილების გადმოცემა. აქვს ზომიერების გრძობა, რაც ესოდენ საჭირო და აუცილებელია შემოქმედისათვის.

მალხაზ ბეზარაშვილისთვის მთელი ცხოვრება, შემოქმედება და, კერძოდ, „აზრები“ გამსჭვალულია პატრიოტული მგზნებარებით, მაღალი მოქალაქეობრივი პათოსით. იგი სამშობლოთი „დაავადებული“ კაცი იყო. ლალია და უკიდევანო მისი ფიქრები, მუდამ თავს დასტრიალებს საყვარელ სამშობლოს. „საქართველო პატიმრობაშია“, – მოთქვამს იგი. სხვაგანაც სხვებთან ერთად გლოვობს: „სისხლის ლოდინში ტირის საქართველო და მის გარშემო ცრემლის ზღვები წუთ-წუთ მალდება“.

რა აქვთ საერთო ამ სრულიად განსხვავებული ხასიათისა და დანიშნულების ამონარიდებს? – სტილი.

რა აერთიანებთ მათ? – ფილოსოფია, ერთიანად შეკავშირებული ნათელი აზრები. თუნდაც ასეთი: „უკვდავება ადამიანს იმიტომ ეძღვნება, რომ მოკვდავთ არ შეემინდეთ სიკვდილის“.

ავტორს დასმული პრობლემების კვალზე უნდა მოიპოვოს საკუთარი ფილოსოფიური პოზიცია. პრობლემები არა მარტო ღრმად გააზრებულია, არამედ ღრმად განცდილიც. ეს ფილოსოფიური ამონარიდებია, ანუ, უანრი-ჰიბრიდი. ცდილობს, ჩანაფიქრი ახსნას გონის შემოქმედებითი სახეებით. იგი თავისი აზრების ამოცანად მიიჩნევს, არა მიკროსამყაროს, ანუ საყოველთაო არსის ასახვას, არამედ სამყაროს წინაშე საკუთარი „მე“-ს მიკროკოსმოსურ გამოჩენურებას. თავისი „მე“ ამონარიდების ობიექტურ რეალობაში გადააქვს. მიუღ საყვარელ თავს უყრის საკუთარ „მე“-ში და საკუთარ ცხოვრებას გამოაბტავს. თვითგამოსახვა მაღალ ფსიქოლოგიურ საფეხურზე დგას. იგი გემოდვრავს: „ადამიანო, თუ სიყვარული დაგეუფლა, ყველაფრის ანგარიშგაუწევლად მიენდე მას. თავისთავად შეგაქმნენებს სიკეთესა და მშვენიერებას“.

შემოქმედი განიხილავს თავისი სურვილების მექანიზმს, ეძებს თავისი მოქმედებისა თუ უმოქმედობის მოტივებს, დრამატულ ელემენტებს სულიერების სფეროში. როგორც კარგი ფსიქოლოგი, განცდათა განცალკევებულ რეფლექსებს აღწერს. ამას მოჰყვება თვითდაკვირვების ახალი ელემენტი – სინდისის დაუღალავი თვალი, რომელიც თითოეული სიტყვის სიმართლეს, თითოეული მოსაზრების სიწმინდეს, ყოველი გრძობის ქმედით ძალას აკვირდება. თვითგამოსახვა ცნობისმოყვარე თვითგამორკვევის ფარგლებს სცილდება. იგი წარმოადგენს თვითგამოცდას, თვითსამჯავროს, ხელოვანს, რომელიც საკუთარ თავს ასახავს. აინტერესებს არა მარტო მეთოდი და ფორმა, არამედ თავისი მიწიერი ცხოვრების საზრისი და ღირებულება: „კახისენე, რა ხანია, რაც სამეძრისოდ სდებ სადღეისოს, რამდენგზის სთხოვე „მაცალეთ“, ღმერთებს და რამდენგზის გაცალეს მათაც, მაგრამ ერთხელაც არ ისარგებლე ამით. კმარა! დროა, შეიცნო, ბოლოს და ბოლოს, რომელი სამყაროს ნაწილი ხარ შენ და სამყაროს რომელი განრიგის ემანაცია. დროა შეიცნო, რომ შენი სიცოცხლე წამია მხოლოდ და თუ ამ წამით

არ ისარგებლე, ის გაქრება ისევე, როგორც გაქრები შენ და აღარასოდეს შემოიქცევი უკან“.

„აზრებშია“ განსახიერებული მისი გონებრივი ცხოვრება. გარეგნულად არაფერია იმაზე ადვილი, ხოლო არსებითად არაფერია იმაზე ძნელი, ვიდრე „აზრების“ ამონარიდებზე წერა, რადგან იგი უკიდურესი აზრების გამოთქმით წინააღმდეგობათა, დაპირისპირებათა, უკიდურესობათა, უცნაურობათა სანახაობას წარმოადგენს. მისთვის შრომა ღირსების საქმე იყო, ემსახურებოდა ერთგვარ ძალას, თვით მასშივე რომ ცოცხლობდა. დასმული პრობლემების კვალზე უნდა მოიპოვოს საკუთარი ფილოსოფიური პოზიცია. გარკვეული მიდრეკილება გონებრივი და ფსიქოლოგიური ამბებისაკენ ყოველ ნააზრეში იგრძნობა.

იგი მოაზროვნე შემოქმედი. ბევრი მისი ამონარიდი ფილოსოფიური ლირიკის ნიმუშია, აკმაყოფილებს ქრისტიანული რელიგიის დოგმებს.

მას აქვს განსხვავებული მხატვრის თვალი. ამის დასამტკიცებლად რამდენიმე მაგალითიც კმარა: „დრო ბევრ რამეს ბინდში ადგენს, ბევრიც სინათლეზე გამოაქვს“, ანდა: „ნისლში ჩანდა, თითქოს ციდან იღვრება სიბნელე“ და სხვ.

...უმეტეს შემთხვევაში საოცარი სიცხადით ხედავს ძნელად დასაძლევ სურათს. ჩემი აზრით, მისი ემოციური მხარე ყველაზე მეტად გონის მრავალფეროვნებაზეა დამოკიდებული. ენა, გარდა აზრის გადმოცემის საშუალებისა, ჟღერითი ფენომენიცაა. ეს კი ინტელექტის პროლექტი კი არაა, არამედ – ინსტინქტისა. სწორედ ის მაღლი, ანუ ჯადო, რასაც „პოეზიის საიდუმლოს“ ეძახიან. მან დაისახა რთული და მაღალი მიზანი. სიტყვაში აღმოაჩინა მუსიკის ჟღერადობა და ძალა. სიტყვა მუსიკას დააკისრა სინამდვილესთან მწერლის მხატვრული ურთიერთობის ამოცანა, სამყაროს პოეტური შეცნობის ამოცანა:

„ცა – შავი ნაჭერი, ცისფერად მოწინწკლული.

მიწა – სიბნელე, ადგილ-ადგილ მკვრივი.

სოფელი – სახურავები და ორიოდ განათებული ნათურა“.

მალხაზ ბეზარაშვილი იმ პიროვნებად მიმაჩნია, რომელიც ჩვენგან მოგონებებს კი არ მოითხოვს, მოგონებებისაკენ კი არ გვეძახის, არამედ გვიწვევს ცოცხალი საუბრისაკენ ლიტერატურის, ხელოვნების საკითხებზე, დიდი საუბრისაკენ ცხოვრებისეულ საკითხებზე, ჩვენი დროის ადამიანთა ცოცხალი ურთიერ-ობის საკითხებზე. იგი კვლავ ცოცხლობს, მოქმედებს სამშობლოს, მეგობრობის, სიყვარულის, მაღალი ადამიანური გრძობების და იდეალების სადიდებლად.

„ქრისტე დაიბადა, მე კი მოგვედი!“ – გვესმის მალხაზის ხმა.

შვიდობით მალხაზ!

იძინე მალხაზ! შენ ბევრი, ძალიან ბევრი ძილი დაგაკლდა შენს მოუსვენარ და შფოთიან სიცოცხლეში!

ლუიზა ბოჩკოვა-ხვიჩია,
ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
საპატიო პროფესორი

წუთისოფელს

კაცად

შერჩენილი...

არიან ადამიანები, რომლებიც მხოლოდ იმიტომ მოვიდნენ ამქვეყნად, რომ სხვებს მოუტანონ სიხარული, სხვები იყვნენ ბედნიერები. ბატონი ფრიდონ მოწაფია, სწორედ ამნაირი დვრიტისა და სულის კაცი იყო, ადამიანი, რომელიც ირგვლივ ყველაზე უიმედო და მოსაწყენ დღეებსაც ათბობდა და ალამაზებდა.

მე ხშირად ვყოფილვარ საქართველოში, თუ მის ფარგლებს გარეთ, ბატონ ფრიდონთან და მის არაჩვეულებრივ მეუღლესთან, რუსთაველის საზოგადოების ქართულ-ებრაული ურთიერთობების ხელმძღვანელთან, პუბლიცისტსა და ჟურნალისტთან, ქალბატონ ლეილა ნოდიასთან ერთად და მის გვერდით მყოფ თითოეულ ჩვენგანს ყოველთვის გვათბობდა ამ რენესანსული სილამაზისა და რაინდული ბუნების კაცის სულის სითბო და მოყვასისათვის გაცემული სიკეთე.

როცა ძველი საუკუნეების რაინდების ბუნების მსგავს ამ კეთილშობილ პიროვნებას ვუმზერდი, მას-სენდებოდა ბიბლიური მიმართვა: „თქვენ ხართ მარტივი წუთისოფლისანი“, რაც თავისთავად ნიშნავს კაცს, რომელიც თავისი არსებობით ალამაზებს წუთისოფელს, განსაკუთრებულ პეწსა და ნათელს მატებს. ცამდე მართალი იყო იოსებ ნონეშვილი, რომ წერდა: „წუთისოფელს კაცად შერჩე ბოლომდის, თურმე ესეც გმირობაა დიდი“.

დღევანდელ სულიერებამორყეულ და ზნეობამოშლილ სამყაროში კი, ღირსეულ და რაინდული ბუნების კაცად ყოფნა, მართლაც რომ გმირობაა. და რაოდენ დასანანი, რომ სწორედ ასეთი მაღალი სულის პიროვნება მოულოდნელად განემორა ამ წუთისოფელს. თუმცა გვჯერა, რომ ამ წუთისოფელს ბოლო ამოსუნთქვამდე კაცად შერჩენილი ბატონი ფრიდონი, იმ წუთისოფელში უკვე ზეციურ საუფლოში იქნება და სამარადისოდ შეუერთდება ჩვენს დიდ სულგანათებულ წინაპრებს.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია, რომ ის გახლდათ მაღალი დონის პროფესიონალი გეოლოგი. ცნობილია, რომ გეოლოგები ასევე ეძებენ ოქროს მადანს, რომ მიაკვლიონ. ჩვენს ფრიდონს მისი ძებნა არ სჭირდებოდა, იმიტომ რომ მას ეს მადანი, ნამდვილი ბაჯალლო ოქრო, თავის სულსა და გულში ჰქონდა.

მშვიდობით, ჩემო ოქროსგულიანო ძმაო! მეც იმათ რიცხვში ვარ, რომლებიც დარწმუნებულნი არიან სულის უკვდავებაში. იმიტომაც მჯერა, რომ ჩვენ ისევ შევხვდებით ერთმანეთს...

დავით შამოქმაძელი,

რუსთაველის საზოგადოების პრეზიდენტი,

ქართული კულტურის დესპანი,

გალაკტიონ ტაბიძის პრემიის ლაურეატი

ლიტერატურულ ჟურნალ „ანეულის“ რედაქცია თანაუგრძნობს ჟურნალისტ ლეილა ნოდიას, ძვირფასი მეუღლის – ფრიდონ მოწაფიას გარდაცვალების გამო.

ბატონი ფრიდონი კაცურკაცობის, კეთილშობილების, მაღალი სულიერების პიროვნება იყო, რომელიც დიდად დააკლდება ჩვენს ყოფას და სამყაროს... თითოეული ადამიანის წასვლით ხომ სამყაროც კარგავს სხივს... სამაგიეროდ, ასეთი ადამიანები სამუდამოდ გვიტოვებენ მაღლმოსილ სიკეთეს და გვილამაზებენ გზასავალს...

ამაჩანდია ჩახიავოხი

ჩემი თეთრი ცხენი

ინგლისურიდან თარგმნა მანანა ლუმბაძემ

ერთი ცხენი მბაღია – თეთრი კვიცი. წვიმიანობის ჟამს, მდინარე მატლას დატბორილი თხრილიდან სულ მთლად გაწუმპული და ტალახში ამოგანგლული ამოვატრიე. ექვსი თვისაც არ იქნებოდა მაშინ. ამ შემოდგომას, ორი წელი შეუსრულდება. ქათქათა თეთრია, შუბლზე ყავისფერი ნიშანი აქვს. პირუტყვია, თუმცა ყველაფერი ესმის. თავზე ხელს რომ გადავუსვამ, კისერს მომადებს ხოლმე და მეხახუნება. ვეებერთელა, ყავისფერი თვალებით ყველაფერს მაგებინებს.

მე მას შადაპალი დავარქვი. თავად ვიჯაია მქვია, რადგან ვიჯაია დასამის დღესასწაულზე ვარ დაბადებული. იმ წელს ჩემს მშობლებს ეზოში არეკის პალმა დაურგავთ. დედა მეუბნებოდა, რამდენი რგოლიცაა ამ პალმის ღეროზე, იმდენი წლისა ხარო. ხუთი რგოლი დაუთვლიათ იმ წელს, როცა დედამ მაღალი სიცხით მიიძინა და აღარ გაუღვიძია. მერე მოვიდნენ მეზობლები და დედაჩემი სადღაც წაიყვანეს. მამაჩემიც ზუსტად ასე სადღაც წაიყვანეს მეზობლებმა, როცა იგი მინდვრიდან გველნაკებნი დაბრუნდა, ტანტზე მიწვა და აღარ ამდგარა. მაშინ შეიღი რგოლი ყოფილა პალმის ღეროზე.

გავიდა ხანი. დაღამებამდე მალიკის ძროხებს ვძწყემსავდი. საღამოს საძოვრიდან შადაპალისთვის ერთი ფუთა ქორფა ბალახი მომქონდა.

შადაპალი ულამაზესი ცხენი დადგა. ბალახით სავსე ფუთის დანახვაზე და ჭამის დროს ნეტარებისგან უკანა ფეხს ჩქარ-ჩქარა აბაკუნებდა. რა ჯობდა ამის ცქერას?

ერთელ, როცა ძროხები სადგომში დავაბინავე და ის-ის იყო ბალახით ხელდამშვენებულმა შადაპალისკენ გავწვიე, გზაზე მალიკის მსახური ბიშვამბარი გადამიდგა.

– რაჯა თავისთან გიხმობს, ახლავე უნდა წავიყვანო! – თქვა მან.

რას ვიზამდი? არადა, შადაპალის ჭმევის დრო მოვიდა. ვიდრე რაჯას სასახლეს მივადგებოდი, ბიშვამბარმა მთელი ქლაქი მომატარა. მერე დარბაზისკენ

გამიძღვა. რაჯა სავარძელში ნებივრობდა და ჩილიმს აბოლებდა. მისი ქალიშვილი ტუკტუკიც იქვე იყო. მე აივანზე ველოდებოდი. ხელები შევატყუე და რაჯას იატაკამდე დავეუკარი თავი. ვითომ, არც დავეუნახივარ, ზედაც არ შემოუხედავს ჩემთვის, ხმა არ გაუცია, ჩილიმის მოწვევა განაგრძო. მე კი მხოლოდ ერთი რამე მიტრიალებდა თავში – საბრალო შადაპალი, მშვიერი დამრჩა, ალბათ როგორ ჭინვინებს და მელის?

– გავიგე, სახლში ერთი კვიცი გყოლია? – როგორც იქნა, ამოღერდა რაჯამ და მუშტუკი პირიდან გამოიღო – მართალია?

ელდა მეცა, ნეტავ რად მეკითხება-მეთქი, გავიფიქრე და თანხმობის ნიშნად თავი ძლივს დავხარე.

– რამდენად მომყიდი?

– არ იყიდება! – ხანგრძლივი სიჩუმე ჩამოვარდა. მუხლი მომეკვითა.

– არ იყიდებაო?! ამით რისი თქმა გინდა? ტუკტუკს, ჩემს ასულს, შენი კვიცისთვის თვალი მოუკრავს და მას მერე, ერთი სული აქვს, ზურგზე როდის შემოახტება.

ამ სოფელში რაჯას სიტყვას ვერავინ გადავა, ვერც ვერავინ შეეკამათება. არ ვიცი, რა ძალამ გამაბედინა, მაგრამ მოკრძალებით ასე მივუგე:

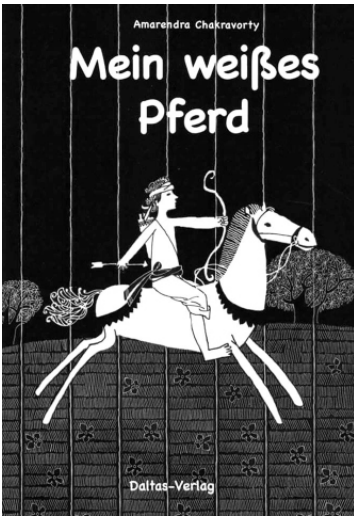
– კი მაგრამ, ჩემი კვიცი ჯერ ხომ ორი წლისაც არაა, რაჯას ასულს ზურგზე როგორ შემოისვამს?

– ეგ რა შენი საქმეა! – თქვა რაჯამ, მუშტუკი მოქაჩა და კბილები მოუჭირა – ცხენი არ არის? გაიზრდება. ახლა გვიანია, სახლში წადი და ხვალ, საძოვარზე წასლამდე, ცხენი აქ მომიყვანე. გზად ხაზინადარს უთხარი, ორმოცდაათი რუპია ჩავითვალოს. ცხენისთვის მშვენიერი ფასია!

რაჯა წამოდგა. ფეხთით ჩავუვარდი.

– ნუ დამღუპავ, რაჯა! – შევევედრე – ცხენს ნუ წამართმევ! მე იმის გარეშე ცხოვრება არ შემიძლია!

– რატომ? შენი ცხენი, ოქროს კვერცხებს ხომ არ დებს? მომწყდი თავიდან! – რაჯა გატრიალდა და

გარეთ გავიდა.

ამ დროს დარბაზში ოჯახის დიასახლისი რანი შემოვიდა. ხელში რძით სავცე ჯამი ეკავა.

– რამ დაგაღონა, ბიჯუ? – მკითხა მან.

ცრემლები წამსკდა. ზღუქუნ-ზღუქუნით ამოვი-
ლულულუდე, ხვალ რაჯას ჩემი ცხენი მიჰყავს-მეთქი.

რანიმ თვალები დააბრიალა და იმ წუთას ქალ-
ღმერთ ღურგას დაემსგავსა. თუ არ გინდა, ნუ მისცემ!
– თქვა მან – რაჯას მე დაველაპარაკები.

– რომ არ მოგიმინოთ?

– რაჯა ცხენს ძალით ვერ წაგართმევს, ან როგორ
უნდა იყიდოს, თუ ცხენი არ იყიდება?

რაჯას ასულმა რძიანი ჯამი, რომელიც დედამისმა
მიაწოდა, ძირს დადგა და გამოაცხადა:

– დიახ, დედა, მე ის კვიცი მინდა, ზურგზე უნდა
შევაჯდე და გავაჭენო. შენ არ იცი, რა თეთრია!
ულამაზესი!

– მაგრამ, შენ გაქვს სასახლეები, – ვეღარ მოვი-
თმინე და ტუკტუკს პირში მივასხალე – დიდებული
სასახლეები! ცხენებით სავსე უთვალავი თავლა!
თვალუწვდენელი ბალები! უძვირფასესი ტანისამოსი!
სამკაულები! ოდესმე მითხოვია შენთვის რამე? მაშ,
შენ რაღა გინდა ჩემი კვიცისგან? – ძალა აღან
მეყო და ღრმად ჩავისუნთქე – ჩემს კვიცს თავს თუ
დაანებებ, საოცარ რაღაცეებს მოგართმევ – ტბიდან
ჩემი ცხენივით თეთრ ლოტოსის ყვავილს მოგიტან,
ლურჯ ფრინველს დაგიჭერ ტყეში, კიდევ უამრავ
სხვა რამეს...

ამ სიტყვებმა რაჯას ასული დააფიქრა.

გული საგულეში აღარ მეტეოდა: შადაპალი მშ-
იერი დარჩა, ვერც ბალახი მივუტანე და ვერ წყალი
დავაღვინე. ასეთი რამ ჯერ არ მომხდარა. ყურში
მისი სასოწარკვეთილი ჭიხვინი ჩამესმოდა.

– თუ ასეა, კარგი! – თქვა ტუკტუკმა – ცოლად
შემირთე და აღარ წაგართმევ მაგ კვიცს! მერე ხომ
შემსვამ ზედ და ყოველდღე მაჯირითებ?

მართალია, თვალზე ცრემლი მქონდა მომდ-
გარი, მაგრამ ტუკტუკის სიტყვებმა სიამოვნებისგან
მანც გული ამიფართხალა. განა, თავად შადაპალი
უარს იტყოდა, ეს პატარა მზეთუნახავი ზურგზე თუ

შეაჯდებოდა? ერთი წამით წარმოვიდგინე კიდევ, რო-
გორ მიაჭენებდა ტუკტუკი თეთრ რაშს აბიბინებული
მწვანე მდელოდან ლურჯი ცისკენ. მაგრამ, ეს ხომ
არასოდეს მოხდება? ტუკტუკი რაჯას ქალიშვილია,
სასახლეში ცხოვრობს, ის სამეფოს კარის თვალის
ჩინია, მე ერთი უღირსი მენახირე ვარ, დღე და ღამე
საქონელში ვასწორებ. რანიმ შეამჩნია, როგორ ავფო-
რიაქდი ტუკტუკის სიტყვებზე, ტკბილად გამიღიმა
და დამიყვავა:

– ბიჯუ, ქორწინების ხსენებამ ხომ არ შეგაშინა?!
შენ ჯერ ყველაფერი წინა გაქვს, გაიზარდე, ღირსეული
კაცი დადექ და შესაფერ საცოლეს ყოველთვის იპ-
ოვნი. შენთვის კი, ჩემო ძვირფასო! – ახლა თავის
ქალიშვილს მიუბრუნდა – გათხოვებაზე ფიქრი ძა-
ლიან ადრეა, გიჯობს გაკვეთილებს მოხელო, თორემ
დაგვიანდა!

რანი წამოდგა, მე თავი დავეუკარი და კარისკენ
გავემართე.

ამ დროს დარბაზში რაჯა შემობრუნდა,

– ამდენ ხანს სულ იმაზე ვფიქრობდი, ცხენს რა
დავარქვა, – თქვა მან ჩემს გასაცონად და დააყოლა
– იცოდე, ხვალ დილასვე აქ მომიყვანე!

როცა სოფელს ჯერ კიდევ ღრმად ეძინა, როცა
ტყეში ფრინველები ძილს მისცემოდნენ და მხოლოდ
ვარსკვლავები ფხიზლობდნენ ცის კაბადონზე, მე და
შადაპალი სოფლიდან გავიპარეთ.

გამთენიისას ტბის ნაპირს მივადექით. ცა ვარდ-
ისფრად შეფაკლუკუყო. ღამენათევი და დაქანცული
შადაპალი წყალს დაეწაფა. სინათლე მკრთალად
ანათებდა ტბის ზედაპირს. აქა-იქ ჩიტებმა შეიფრთხი-
ალებს. შადაპალი წყალს სვამდა, მე მის ანარეკლს
დავყურებდი. უეცრად უჩინდან უცნაური ხმაური
შემომესმა. მოხედვაც ვერ მოვასწარი, რომ შუბებით
შეიარაღებული რაჯას მცველები თავს წამოგვადგნენ.

– ჰეი, შე უტყვინო მენახირე! არ იცი, რომ
სიკვდილს უფრო ადვილად გაექცევი, იამასაც კი,
ვიდრე მალიკპურის რაჯას?! – დამიღრიალა ერთ-
ერთმა მცველმა, მომვარდა, მკლავები გადამიგრინადა
და ზურგს უკან შემიკრა. დანარჩენებმა შადაპალს
აღყა შემოარტყეს და

სქელი ბაწრებით ისე გათოკეს, საბრალოს, და-
ლურჯებული გვერდებიდან სისხლი წასკდა. მერე
გაკოჭილები შუა მწკრივში ჩაგვებეს და სოფლისაკენ
გავვრეკეს.

ამასობაში კიდევ გათენდა, ჩიტებმა ყრიაძული
ატეხეს, ფოთლებზე ცვარი შემრა, ტოტებიდან
შემოჭრილ მზის სხივებს შუბის წვერები ისრებივით
ირეკლავდნენ. მოულოდნელად ერთმა მცველმა თქვა:

– რაჯამ ცხენის მოყვანა არ გვიბრძანა? მაშ, ეს
მენახირე ვის დაკარგვია, თან რომ მივათრევთ? გაუშვი,
წავიდეს! გესმის, შენ, მენახირე, გასწი აქედან!

ესა თქვა, კისერში ხელი დამავლო და ეკლიან
ბუჩქებში მომისროლა. ტკივილმა და საშინელმა
დამცირებამ ერთად იფეთქა ჩემს გულში, თავზარი
დამეცა. თვალები სიმწრის ცრემლით ამევსო. ზეცას

ავხედე და აღმომხდა: „მალა, ზეცავ! მოწმე იყავი! დაბლა, ნიაო! შენც მოწმე იყავი, რომ რაჯამ უღანა-შაულოდ, შადაპალი მომტაცა. მან, მალიკპურის რაჯამ, ჩემი სიცოცხლის წყარო დაამთო, ჩემი სახლიდან ფეხი მომიკვთა, დამამცირა, ფეხქვეშ გათელა ჩემი ღირსება, არც შადაპალი დაინდო! გესმის, შენ, მალა ზეცავ და დაბლა ნიაო! მითხარით, როდესმე, დამიმავებია რამე მეზობლისთვის? გული მიტკენია ჩემი მშობლებისათვის? გესმით ჩემი, ზეცავ და ნიაო? სოფლიდან რომ ვიპარებოდი, ჩვენი პალმის რტოზე თორმეტი რგოლი იყო გამოსახული. ვფიცავ, ვიდრე თექვსმეტი დაგროვდებოდეს, რაჯას ქუჩის მტკვერში ვაგორავებ!“

ასე დავიფიცე ზეცისა და ნიავის წინაშე.

შორიდან გავცქეროდი, როგორ ლაპლაპებდნენ მზეზე შადაპალის ირგვლივ აღმართული შუბის წვერები. ბეჩავი, ისე იყო გაკოჭილი, ვერ ტრიალდებოდა. მაგრამ, ერთხელ მაინც შეძლო ჩემკენ კისრის მობრუნება, და მაშინ, მის თვალებში უსაზღვრო სასოწარკვეთილება დავინახე.

როგორც იქნა, თოკი კბილებით გავვლიჯე. ფეხებიდან სისხლი მდიოდა და ძლივს მივეთრეოდი. ბოლოს, რომელიღაც სოფლის ერთ განაპირა, ცარიელ ქოხს მივადექი, აივანზე ავფოფხდი და მშიერ-მწყურვალი იქვე მივეგდე. ვიწეკი ჩემთვის და ვფიქრობდი დედაჩემზე, სოფელზე, შადაპალზე, ჩემს მომავალზე, ნეტავ, კიდევ რას უნდა მიმზადებდეს-მეთქი განგება?! ამ ფიქრებში ჩამძინა.

შუალამეს შადაპალის ჭიხვინმა გამაღვიძა. ცა ვარსკვლავებით იყო მოჭვდილი, მაგრამ მაინც ბნელოდა. შადაპალის ჭიხვინი შორიდან მოისმოდა. მივაყურე, მაგრამ ამ დროს ქარმა მიმართულება შეიცვალა და ველარაფერი გავიგონე. მალე ქარმა ისევ მოიტანა შორიდან შადაპალის ჭიხვინის ექო. მერე – ფლოქების თქარათქური მომესმა. ფლოქების თქარათქური და ჭიხვინი თანდათან უფრო ძლიერდებოდა და, აი, ჩემს წინ, სიბნელეში, გაქაფული შადაპალი აღიმართა. კისერზე შემოვეხვიე. ხელზე ძვირფასი ტყავის გაპრიალებული სალტეები და ლითონის ჯაჭვი მომედო. ჩემი შადაპალი შეუკაზმავთ!

– ყოჩაღ, შადაპალ! – შევძახე და გავაზე მხნედ შემოვკარი – ვერ მოუთაფლიხარ რაჯას ძვირფასი აღვირით და სასუსნავით! მითხარი, ქორფა ბალახით და წყაროს წყალით თუ გიმასპინძლებოდნენ?

შადაპალმა თავი ასწია და თვალებში ჩამხედა. ცაზე მთვარე ქოქოსის გულის ნატეხივით ეკიდა. შადაპალს დიდი გზა ჰქონდა გამოვლილი და დილიდან არაფერი ეჭამა. მზრუნველად გადავუსვი შუბლზე ხელი – ერთხელ, მეორედ. ადრე, შუბლზე ხელს რომ ვუსვამდი, გაიტრუნებოდა ხოლმე, ახლა – მოუსვენრად ფრუტუნებდა და სახეს მკერდზე მიცვამდა.

– რა მოგივიდა, შადაპალ? – კკითხე მე.

პასუხის ნიშნად, შადაპალი კიდევ უფრო მომეკრა და მერე ისე გამეკრა გვერდი, რომ აშკარად მთხოვდა, ჩქარა ზურგზე შემომასხტო. შადაპალი გაუხედნავი მყავდა, მის ზურგზე შეჯდომა არსასოდეს მიცდია, ეს

პირველი შემთხვევა უნდა ყოფილიყო. ვფიქრობდი, ეგებ არა ღირს-მეთქი, მაგრამ შადაპალის თავალებში ამოვიკითხე, თუ არ იქარე, რაჯას მცველები წამოგვეწვიანო. ამიტომ, ბევრი აღარ მიფიქრია, შემოვაზტი და მას მივენდე. შადაპალი ყალფზე შედგა, ერთი მხიარულად დაიჭიხვინა და შურდულივით გაფრინდა ღამის წყვილადში.

აღმოსავლეთის ცის კიდეზე მზე ამოწვერილიყო, როცა ერთ სოფელს მივადექით. სოფელი მდინარის სამ შენაკადზე იყო განლაგებული. ერთი-ერთის ნაპირას შევისვენეთ. ხელით ბალახი მოვგლიჯე, მდინარეში გავავლე და შადაპალს ვაჭამე. მერე პეშვით წყალი მივუტანე და დავალევიე. ცოტა გონზე რომ მოვედი, დავინახე, რომ ნაპირის გასწვრივ, ქალები და ბავშვები მუხლამდე წყალში იდგნენ და თევზაობდნენ. ასეთი გამკვალტყავებული ხალხი ცხოვრებაში არ მენახა. ერთი ჩია დედაბერი, აცაცხახებული შიშველი ხელით თევზს იჭერდა. ჩვენ რომ დავგინახა, წყლიდან ამოვიდა და მოგვიახლოვდა. დიდხანს გვიყურა ისე, რომ ხმა არ ამოუღია. მერე ცალი თვალი მოჭუტა და მკითხა:

– საიდან ხარ, შვილო?

– შორიდან! ჩემს სოფლამდე ფეხით სამი თვის საგალია.

– არა მგონია?!

ნეტავი, რას გულისხმობს-მეთი ეს დედაბერი? – გავიფიქრე?

– მართალს არ ამბობ! ის ქვეყანა, საიდანაც შენ მოდიხარ, ღმერთის რჩეული მხარეა. სხვაგან სად ნახავ ასეთ ცასავით უძირო თვალებს, ასეთი ღვთიური სითეთრის რაშს? ამ ხნის ქალი ვარ და მსგავსი სილამაზის არსება ჯერ არ მინახავს!

დანარჩენი ქალები და ბავშვები გარს შემოგვევლენ. მერე ყველანი ერთად სოფელში წავიდით. მასპინძლებმა ერთ ეზოში, პატარა ადგილზე მიწა მორწყეს, მოხვეტეს, მოხვეტილ ადგილას ფარდაგი დააგეს და ზედ დამსვეს. ორი გოგონა პალმის რტოს მინიავებდა, სხვები მწვანე ქოქოსს ამტვრევდნენ. მე და შადაპალმა ტკბილი რძე მივირთვით. ჭამას რომ მოვრჩით, დედაბერმა თქვა:

– ღმერთმა თქვენი თავი მსხნელებად მოგვევლინა, შენ გადაგვარჩენ! გევედრებით, იხსენი ჩვენი ბავშვები უბედურებისგან?!

– ასეთი, მაინც, რა დაგემართათ? – კკითხე მე.

– შვილო! არ გეგონოს, რომ მთელი ცხოვრება ასეთი უბადრუკები ვიყავით! – თქვა დედაბერმა – სულ რანდენიმე წლის წინ ჩვენი საძოვრები წვრილფეხა და მსხვილფეხა საქონლით იყო შეფენილი, ჩვენს მინდვრებს ჯანღონით საველე ყმაწვილკაცები ხნავდნენ, უღელში ბულა ხარები ჰყავდათ შებმული და “ჰეთ! ჰეთ!” ომახიანად გასძახოდნენ. მთელ სანაპიროზე ბრინჯის მინდვრები იყო გადაჭიმული.

ქალები ბრინჯს ფტკავდნენ, ცრიდნენ და ნელ ცეცხლზე ბოლავდნენ. შემოდგომაზე, რთველის დროს, ნავანას დღესასწაულზე ბრინჯის ნამცხვარს აცხობდნენ. ჩვენი ბედლები ახალ-ახალი მარცვლეუ-

ლით ივსებოდა. ყვავებისგან და სხვა ფრინველისგან მოსვენება აღარ გვქონდა. მაგრამ, ერთხელ, საქონელს რალაც უჩვეულო სენი შეეყარა, ნახირი დაეცა, სასწაულით გადარჩენილები ძლივს დალაასლასებენ, მაგრამ ნელ-ნელა ისინიც იხოცებიან. სოფელში გაქრა რძე და, რაც მთავარია, შეწყდა მიწის დამუშავება. იმ წელს ერთი მარცვალი ბრინჯიც ვერ მოვიწიეთ. ჩვენს შვილებს ბრინჯის გემო საერთოდ დაავიწყდათ! რა უნდა აკეთოს კაცმა სოფელში, ხვანა-თესვა თუ მოიშალა? ახალგაზრდობამ ბედის საძიებლად უცხოეთს მიაშურა. ვინც აქ დარჩა, გაპარტახდა, მთლად ჩამოხმა და ჩამოდნა. რა ვქნა, ამ ხნის ქალი დედაკაცებთან და ბავშვებთან ერთად ასე დიდიდან სადამომდე ვთევზაობ. დღერთმა უწყის, როდემდე გავძლებთ ცარიელ თევზზე, მწვანე ქოქოსის რძესა და ბალახბულახეულზე? წყალში დგომისგან მუხლებში სითხე ჩაგვიდგა და ფეხები დაგვისივდა. სოფლის ექიმებმა, ფაკირებმა და მკითხავეებმა რა არ იღონეს, წირვა-ლოცვა არ დაგვიკლია, ყველა წესი ავასრულეთ — მსხერპლშეწირვაც. მაგრამ, ჩვენს გასაჭირს არაფერი ეშველა, ამ უბედურებას ბოლო არ უჩანს, ჩვენში აღარც ფური იწველება და ვეღარც მამრები დგებიან ფეხზე. ჩვენი ხსნა შენს თვალებში წერია, მე ვხედავ ამას!

— ჩემო ქალბატონო! თქვენმა ნაუბარმა გული მომიკლა. ოღონდ კი თქვენი დახმარება შემეძლოს, თავს არ დავზოგავდი, მაგრამ მართლა არ ვიცი, რით გიშველოთ? მე ის არა ვარ, ვისაც თქვენ ელით, არც თქვენი ხსნის წამალი მაქვს გამზადებული, მაგრამ, რადგან არ იშლით, ვცადოთ! მაჩვენეთ დაავადებული ხალხი და ცხოველები.

იმ დღიდან მე და დედაბერი კარდაკარ დავდიოდით. მე ჯერ ადამიანები მოვინახულე, შემდეგ საქონლის გასინჯვას შევუდექი. ვინ იცის, ბავშვობაში, რამდენჯერ განმიკურნავეს ჩემი ძროხები სარეველა ბალახით, ფესვებითა და ტყის ნაყოფით?!

მე და შადაპალი მზის ჩასვლამდე ვუნგლებში დავხეტებოდი. სამკურნალო ბალახს ვაგროვებდი, მერე მდინარეში ვრეცხავდი, ვნაყავდი, ფაფას ვწურავდი და მიღებულ ნაყენს ძროხებს ვასმევდი. დილით ვაკვირდებოდი, როგორ იმოქმედა ცხოველებზე ჩემმა წამალმა. თუ შედეგი არ მომწონდა, ნაყენის შემადგენლობას ვცვლიდი.

ერთ დილას ძროხების ბლავილმა გამომაღვიძა. ბლავილს ქუჩაში ქალების და ბავშვების ჟივილ-ხივილი მოჰყვა. მთელი სოფელი გარეთ გამოცვივდა, ყველა კუთხიდან მხიარული ყიჟინა ისმოდა. ის დღე იყო და, რძემდამშრალ ძროხებს ჯიქნები გაეცსოთ, დავარდნილი ხარები ფეხზე წამოდგნენ და მინდვრებს მიაშურეს. მდინარის ნაპირი კვლავ ბრინჯის ყანებით აბინდა, ქალები თავიანთ საქმეს მიუბრუნდნენ და მოწეული ბრინჯის დაბინავებას შეუდგნენ. ახალი მარცვლეულის სურნელმა იმ მხარეს ათასი ფრინველი მოჰგვარა, დადგა რთველის დროც და ნავანას დღესასწაულს მთელი სოფელი ბრინჯის

ნამცხვრით შეხვდა.

— ძმაო! — მომმართა სოფლის ერთმა ყველაზე წარმოსადგემა კაცმა — შენ შევენს სოფელს სიცოცხლე დაუბრუნე, შენი წყალობით ჩვენი მინდვრები კვლავ მწვანედ ბიბინებენ, ჩვენს ხალხს შენი სიკეთე არასოდეს დაავიწყდება, შენა ხარ ჩვენი რაჯა, ყოველი ჩვენგანი მზადაა, შენთვის თავი გაწიროს!

— მაგრამ ამ საქმისთვის არ გამოვდგები! — მიუუგე — მე თქვენი მეგობარი ვარ, ეს არის და ეს! ახლა, ჩემი ამბავიც მოისმინეთ! იქ სადაც მე ვცხოვრობდი, რაჯამ საკუთარი სახლიდან გამომაგლო, შადაპალი მომტაცა, შეურაცხყოფა მომაყენა, მაშინ მე დავიფიცე, რომ ოდესმე, რაჯას ქუჩის მტკვერში ვაგორავებდი. თუ ამ საქმეში დამეხმარებით, სიკეთეს არც მე დავივიწყებ.

— დაგეხმარებით! — ერთხმად იუგუნა სოფელმა და ათასი შეკრული მუშტი უმაღ ზეცისკენ აღიმართა — ჩვენ შენთანა ვართ! წამოდი, წავიდეთ!

— დამშვიდდით! მალიკპურის რაჯას კბილებამდე შეიარაღებული ჯარი ჰყავს, მას შიშველი ხელებით ვერ მოერევით! — მივმართე სოფელს.

— იარაღი გვჭირდება! — ისევ დაიუგუნეს.

— დამშვიდდით! ჩვენ ახლა საღი გონება უფრო გვჭირდება, როგორმე იარაღი უნდა ვიმოვნოთ. ჩემსა და რაჯას შულს მაშინ დაესმება წერტილი, როცა იარაღი გვექნება! — დავასრულე მე.

თავად რომ ვერაფერი მოვიფიქრე, ჩემს მეგობრებს შევევედრე, ეგებ თქვენ მაინც იღონოთ-მეთქი რამე, მაგრამ ყველა ცდა ამო გამოდგა. ასე გადიოდა ხანი, დღეები მისდევდნენ დღეებს, ღამეები — ღამეებს. გავიდა ზამთარი. ჩრდილოეთის ცა გაზაფხულის ფერებით მოიხატა. ჩემს გულს მაინც არაფერი ეკარებოდა. მხოლოდ ერთი ფიქრი მიღრღნიდა ტვინს — საიდან მეშონა იარაღი. გაზაფხულმაც ვერ დაბინდა ეს აკვიატებული აზრი. აღმა-დაღმა დავეხეტებოდი დაღონებული და ყოველ ღამე მესიზმრებოდა, როგორ ამტკრევედა თავლის კედლებს შადაპალი. იმედი დავკარგე, რომ დაღებულ ფიცს ოდესმე დავასრულებდი.

ერთ ბნელ ღამეს, გზაზე ხეტიალის დროს, ნაცნობი დედაბერი გადამეყარა.

— ვიცი, რაც გაწუხებს — მითხრა მან — ისიც ვიცი, როგორ ვუმკურნალო შენს გულისტკივილს, მაგრამ ადრე არაფერს გეუბნებოდი, რადგან მეშინოდა, ცხელ გულზე ფეხი არ დაგეკრა და რაიმე ხიფათს არ გადაყროდი. რა ვქნა, ძალიან არ მინდა, ჩვენი სოფელი რომ დატოვო, მაგრამ არც შენი საცოდაობის ცქერა შემიძლია გულგრილად. მე ვიცი, სად არის იარაღი, წამო, გაჩვენებ, ოღონდ ფრთხილად, არავინ გააღვიძო!

დედაბერმა ფეხაკრაფით ჩამიყვანა მდინარესთან. ფრთხილად მოიხედა სოფლისკენ, მერე ჩირვივით გამხმარი თითი მდინარის გაღმა ნაპირისკენ გაიშვირა და წაიწურა:

— აბა, კარგად მიაყურე, გესმის სალაპურის ხმა?

გალმა ნაპირიდან მოღწეული ხმა ჯერ ქარის სტვენა მეგონა, მაგრამ უფრო ყურადღებით რომ მოვუსმინე, მივხვდი, ეს სალამურის ჰანგები იყო, ათასი სალამურისა ერთად.

– მთელი ღამე ასე უკრავენ, – ჩაიწურჩულა დედაბერმა – მათი ისრები სალამურის ჰარგებზე შორს ფრენენ. ერთხელ, სულ ბავშვი ვიყავი, როცა ერთი ისარი მდინარის კალაპოტს გადმოვევლო და აი აქ, ზუსტად ჩემს ფეხთან ჩაესო. ბაბუაჩემს შიშისაგან გული გაუსკდა. სოფლის უხუცესებმა დაასკენეს, მდინარის გალმა მცხოვრები ტომი რაღაცით შევაწუხეთო და ერთთვიანი დიდი იაინა გამოაცხადეს. მთელ სოფელში მოგროვილი რძისგან ერობო მოღვებეს. იაინას რიტუალი ისეთ ადგილას გამართეს, გალმა ნაპირიდან მისი დანახვა შესაძლებელი რომ ყოფილიყო. ერობსა და კვამლის სუნი ქარს იქითა ნაპირისკენ მიჰქონდა. ერთი თვის განმავლობაში მთელს სოფელში არცერთ ბავშვს პირში ერთი წვეთი რძე არ ჩასვლია. ბებიჩემისგან გამიგია, გალმა სოფელს მშვილდოსნობაში ბადალი არა ჰყავთო. მშვილდს თურმე ბებერი ლეღვის ხის დაკიდული ფესვებიდან თლიან, ლარს კი, გარეული ღორის მზეზე გამოშრალი ნაწლავებისგან ამზადებენ. ერთი ეგეთი მშვილდისარი რომ გამოვინა, რაჯაზე შურს იძიებდი და მოისვენებდი კიდეც. ოღონდ, გასსოვდეს, იმ ტომის ხალხი თავის ქვეყანაში უცხოელს ფეხს არ ადგმევენებენ. იქიდან ცოცხალი ჯერ არავინ დაბრუნებულა.

იმავე ღამეს ბამბუკის ტივი შეეკარი და შადაპალთან ერთად მდინარეში შევცურე. შვიდი დღე და შვიდი ღამე მივცურავდით მეორე ნაპირამდე. ქვიშიან ნაპირზე გადმოვედით. ირგვლივ ადამიანის ჭაჭანება არ იყო, ცოცხალ არსებებს მხოლოდ კუს ზომის კიბორჩხალები წარმოადგენდნენ. სანაპიროს ხშირი ტყე ესაზღვრებოდა. გულმა იქით გამიწია. შემოვაჯექი შადაპალს, ნაპირს ზურგი ვაქციეთ და ტყისკენ მიმავალ ბილიკს დავადექით. მაგრამ, სად იყო და სად არა, ჩვენსკენ ისრების კოკისპირული წვიმა წამოვიდა, ისრებმა გზა მოგვიჭრეს და ჩვენსა და ტყეს შორის ღობედ აღიმართნენ. შადაპალი უკან დაეხიე, მოვატრიალე და მეორე ბილიკისკენ გავემართე, მაგრამ, წამში ზუსტად იგივე განმეორდა.

– მიდი, შადაპალ, გადაახტი! – ჩაწურჩულე შადაპალს და სადავეები მოვქაჩე. შადაპალი ისრების ღობეს გადევლო და ტყისკენ გაიჭრა, მაგრამ უეცრად დაიფრუტუნა, მერე მწარედ დაიჭიხვინა, უკანა ფეხებზე შედგა და მოწყვეტით დაემხო მიწაზე. მთელი ტანით ცახცახებდა. ისარმა კისერი ჰქონდა გაყრილი. ჭრილობიდან სისხლმა იფეთქა და მიწა წითლად მოეწყა. თვალიდან ცრემლი გადმოუგორდა. თავად არ ვიცოდი, რას ჩავდიოდი. კისრიდან ისარი ამოვადრე და ყელზე შემოვხვებე. ნუ დამტოვებ-მეთი, ვევედრებოდი შადაპალს. მერე გამხმარი ფოთლების შრიალი და მწყობრი ნაბიჯის ხმა მომესმა. ავიხედე. ბრვე აღნაგობისა და მძვინვარე პირისახის ასობით მშვილდოსანი ჩემსკენ მოიწვედა. მომიახლოვდნენ თუ

არა, მშვილდისრები თაყვანისცემის ნიშნად ფეხთით დამიწვეეს. შემდეგ, ერთ-ერთმა მათგანმა სისხლიანი ისარი აიღო და წითლად შეღებილ მიწას მოავლო. მეორემ ნაპირზე ბალახ-ბულახი მოაგროვა, ხელით მოსრისა, წვენი გამოადინა და სითხე შადაპალს ჭრილობაზე წაუსვა. სისხლისდენა მაშინათვე შეწყდა. შადაპალს ტკივილი გაუყურდა. აღარ აკანკალებდა. როცა ჩვენი მასპინძლები დარწმუნდნენ, ცხენს საფრთხე აღარ ელისო, საჭმელი მოუტანეს მას და ფეხებთან მოწიწებით დაუწვეეს. ამის მერე, მშვილდოსანთა რაზმს ერთი მეომარი გამოეყო. იგი ღინჯად მიუახლოვდა შადაპალს და მის გვერდით დადგა. თავზე თეთრი ნიჟარის გვირგვინი ედგა, მკლავებზე ლოკოკინის ნიჟარების სამაჯურები, წელზე კიბორჩხალის ფალანდების ქამარი და კისერზე ფერადი ქვების მძივი ეკეთა. ეს ამ ტომის ბელადი იყო.

– ვინა ხარ! საიდან მოდიხარ? – მომმართა მან
– ძალიან შორიდან, ერთი უბრალო მენახირე ვარ!
– მიუვუგე მე და თავი დაუუკარი.

– ყურადღებით მისმინე! – დასძინა ბელადმა – წინაპართა წესის თანახმად, ნებისმიერი უცხოელი, რომელიც ჩვენს მიწაზე ფეხს დადგამს, უნდა მოკვდეს. სინარბისა და გაუმაძღრობის გამო ეტანებიან უცხოელები ჩვენს ქვეყანას, ქურდობის მეტი არაფერი აინტერესებთ. ამიტომა, აქედან ცოცხალს აღარავის ვუშვებთ. შენც მოგკლავდით, მაგრამ ცხენმა გადაგარჩინა. თეთრი ცხენი ჩვენი ღვთაებაა. მასზე ვლოცულობთ. უბედურება დატრიალდება ყველგან, სადაც ჩვენი ისარი დაეცემა. ჩემმა მეომრებმა ორჯერ გადაგიღობეს გზა. არ მოგკლეს, თუმცა შენც უცხოელი ხარ. ვიფიქრეთ, ცხენიდან რომ ჩამოვა, მერე ვესვრითთქო, მაგრამ შენ ბედმა გავიღიმა და ღობეს ცხენზე შემჯდარი გადაახტი. შენმა ცხენმა შენთვის დამიზნებულ ისარს ისე ჭკვიანურად შეუშვირა კისერი, რომ თავად დაიჭრა, შენ კი სიკვდილს გადაგარჩინა. ეჭვი არ შეგეპაროს, კარგად დაგიმიხნეთ. ჩვენი ისრები მიზანს არ სცდება. ვისაც თეთრი ცხენი გადაარჩენს, ის არ შეიძლება მტერი იყოს. შენ ჩვენთან სინარბე და ძარცვა-გლეჯვის სურვილი არ მოგიყვანდა. ამიერიდან შენს მეგობრებად გვიგულებ, გვითხარი, რას ეძებ, რით გინდა რომ დაგასაჩუქროთ? ჩვენ თეთრი ცხენის სისხლი დავღვარეთ, ვალდებულები ვართ, გამოვისყიდოთ!

– თქვენო ბრწყინვალეებავ! – ვთქვი მე და ბელადს თავი დაუუკარი – ერთი მენახირე ბიჭი ვარ, შადაპალი ჩემი უახლოესი მეგობარია, მაგის მეტი, დედამიწის ზურგზე არავინ გამაჩნია. ერთად ვმწყემსავთ სამეფო ნახირს და, ასე, ბედნიერად ვეწვევით საერთო ჭაპანს. ჩემი სოფლის რაჯამ შადაპალს თვალი დაადგა და წართმევა მოინდომა. ჯერ ფული შემომთავაზა, რომ არ დავთანხმდი – მღვერები დამადგენა და სასტიკად დამსაჯა, არც შადაპალი დაინდო, იძულებული გავხდი, შადაპალთან ერთად ჩემს სოფელს გავცლოდი. მაშინ დავიფიცე, რაჯას დამცირებას არ შევარჩენ და ქუჩის მტვერში ვაგორავებ-მეთქი. თქვენ თუ მართლა გსურთ ჩემი დასაჩუქრება, რამდენიმე მშვილდისარი მომეცით.

მეტი მე არაფერი მინდა!

– ასი მშვილდისარი იყოს! – თქვა ბელადმა – სხვა რამე მოხოვე, დღეიდან შენ ჩვენი გმირი ხარ.

– მაპარაჯ! – მიემართე უდიდესი მოწიწებით – ვერასოდეს დავივიწყებ შენს გულუხვობას, მაგრამ, მეტი მართლა არაფერი მინდა!

– შენთან დამეგობრება ჩვენი დიდი პატივია! წამომყვი სასახლეში და შესაფერის საჩუქარს თავად შეგიჩვენე!

რაჯა თავისი ამალით სასახლისკენ გამიძღვა. უკან მშვილდოსანთა რაზმი მოგვეყვებოდა. იმათი სასახლის სილამაზემ შირიდანვე თვალი მომჭრა. ეს იყო ხის მოჩუქურთმებული შენობა, რომლის მსგავსი ცხოვრებაში არაფერი მენახა. თვალს არ სჯეროდა, რომ ადამიანის ხელს ხისგან ასეთი მშვენიერების შექმნა შეეძლო.

დარბაზში თაფლი ხის ფილებით შემოჰქონდათ, კამეჩის არაჟანი ნიჟარის ჯამებით. ამასობაში სალა-ამურის ჰანგებიც გაისმა. მთელი ღამე უკრავდნენ. საოცარი რამ არის იმათი სალაამური – თან კვნისის და თან ამა სოფლის სატკივარსა და სინარულს გაიბობს, ხალხის ოცნებებსა და ფიქრებზე გესაუბრება. ვუსმენდი და გული სიამით მევისებოდა.

მეორე დღიას, რაჯა მდინარის ნაპირზე ჩამომყვა გასაცილებლად. მისმა მსახურებმა შადაპალი თეთრ ტივზე აიყვანეს და ფეხებთან ასი ისარი დაუწყვეს. მადლობის ნიშნად რაჯას თავი დაუკარი.

– ძმაო ჩემო! – თქვა მან – მიიღე ჩვენგან სახსოვრად ეს სალაამური! შეახებ თუ არა ბაგეს, შენს სანუკვარ ოცნებებსა და იმედზე, შენს დარდსა და სინარულზე აკენესდება, მარად გამარჯვებული ივლი.

აღმოსავლეთის ცის გავარვარებულ კაბადონზე მზე უხვად აფრქვევდა კაშკაშაში სხივებს და დიდხანს ანათებდა ნაპირს. მდინარე ლივლივებდა. ტივიდან ვხედავდი, როგორ კრთებოდა ნელ-ნელა თვალსაწი-ერიდან ქვიშიან ნაპირზე მდგარი ჩემი მეგობარი რაჯას სილუეტი და როგორ ერწყმოდა იგი ახალი დღის მკრთალ და ბუნდოვან კონტურებს.

დღე და ღამე ნიჩბებს არ ვასვენებდი. ბოლოს, როგორც იქნა პატარა დედაბრის სოფელს მივაღექე. ჩემს დანახვაზე ბრძენ მოხუცს სახე გაუნათდა, ხოლო ვაჟკაცებმა საომრად მზადება დაიწყეს. მდინარის თევზით, ახალი ბრინჯით, ქოქოსის წვენითა და შავი ფურის მსუყე რძით ვიკვებებოდი, თან დღე და ღამე მშვილდოსნობაში ვვარჯიშობდი. კარგად რომ გავი-წაფეთ, ჩემი სოფლისკენ მიმავალ გზას დავაღექეთ.

მშობლიური მინდვრების დანახვაზე, გული ამი-ფართხალდა. ნამეხარ და დანახშირებულ პალმასაც კი აღტაცებით შევყურებდი. კოდალა კი იჯდა რომე-ლილაც ხეზე და გამალებით უკაკუნებდა მერქანს.

გზა აღმოსავლეთისკენ ავიღეთ. მალე, რაჯას სასახლეს მივაღექეთ და კარიბჭესთან ცოცხალი კედელი აღმართეთ. შადაპალზე ამხედრებული წინ გამოვიჭერი, ყელი მოვიღერე და ერთი ომახიანად შევძახე:

– მენახირე ბიჯუ დაბრუნებულა! რაჯა სად არის?!

უსამართლობისა და ქედმაღლობისთვის პასუხი უნდა ვაგებინო! სად არის-მეთქი, რაჯა?! გარეთ გამოვიდეს! სასხლის მცველებმა შუბები მოიმარჯვეს და საფრთხის აღსაკვეთად გარეთ გამოცვიცდნენ, მა-გრამ, ორიოდ ნაბიჯში ასობით მშვილდომართული მეთომარი რომ დაინახეს, შუბმოქნეული ხელი ჰაერში გაუშემდათ.

– ჰეი, არ გესმით?! მენახირე ბიჯუ დაბრუნდა-მეთქი! – ვყვიროდი მე – სად არის რაჯა? გამოვიდეს! მალიკრაჯა უშველებელი შუბით ჭიშკრიდან გამობრძანდა. ჩემმა ერთ-ერთმა მეიმარმა ისარი შიგ გულში დაუმიხნა. რაჯა მაშინათვე მიწაზე განერთხა. შადაპალი მისკენ მივაგელვე, და მტვერში ამოგან-გლული ფეხზე წამოვაყენე.

– რაჯა! მე ჩემი ფიცი აღვასრულე! – ვუთხარი – იმ დღეს, შენ რომ მღევარი დამადევნე და შადა-პალი მომტაცე, ზეცისა და ნიავის წინაშე დავიფიცე, რომ ქუჩის მტვერში ამოგსვრიდი. დანაპირები უკვე აღვასრულე, შეუბრალებლობისთვის გთხოვ, მომიტევე! დღეიდან ისევ შენი მორჩილი მენახირე ვარ!

– პატიებას შენ კი არა, მე უნდა გთხოვდე! – მიპასუხა რაჯამ და თავისკენ მიმიზიდა – ბრმა ვიყავი და შენმა საქციელმა თვალი ამიხილა!

მერე თავის ამალას მიუბრუნდა და უთხრა:

– დაბლა დასწიეთ შუბები, გასწენით სამეფო დარბაზი და ყველას ამცნეთ, რომ ბიჯუ თავისი ძმე-ბით სტუმრად გვეწვია. ამცნეთ ყველას, რომ ბიჯუ სახლში დაბრუნდა. მოწველეთ ძროხები, ჩაყარეთ მდინარეში ბადეები, მოკრიფეთ ხილი და მოდით, ბიჯუს დაბრუნება ერთად ვიხეიძოთ!

როცა ჩემი მეგობრები სამეფო დარბაზში კარგად მოეწყვენ, რაჯამ გვერდზე გამიხმო და სასახლის შიდა ოთახებისკენ გამიძღვა. ერთ-ერთ ოთახში შესვლაც ვერ მოვასწარი, რომ გონგის ხმა და ჩემი ხილვით აღტაცებული ქალების შემახილი ერთად გაისმა.

ქალბატონი რანი მომიახლოვდა და მითხრა:

– ბიჯუ, შვილო, ხედავ, უკვე კაცი გამხდარხარ? ღირსეული კაცი! ჩამიბარებია შენთვის ჩვენი თვალის ჩინი – ტუკტუკი! შემოისვი შენს თეთრ ცხენზე და აჯირითე რამდენიც უნდა!

ტუკტუკი იქვე იდგა. დედამისის სიტყვებზე სახე ვარდისფრად აელეწა. თმაში ჩაბნეული მარგალიტი შუბლთან თეთრად უბზინავდა. თვალს ვერ გაუს-წორებდი, ისეთი ლამაზი იყო ბენარასის ნაზ სარში გამოწყობილი ტუკტუკი.

– ბედნიერი ხარ, ტუკტუკ? – ჰკითხა რანიმ.

თანხმობის ნიშნად, ტუკტუკმა თავი დახარა და შუბლზე მარგალიტი აუთამაშდა.

ერთ მშვენიერ დღეს ქორწილიც გადავიხადეთ. სანაის ჰანგების თანხლებით, ჩემი ტუკტუკი შადა-პალზე შემოვისვი და მთელი სოფელი შემოვატარე. ხანდახან, თავად არ ვიცი რატომ, მოწყენილობის ჟამს, შემოვახტები ხოლმე შადაპალს, სადმე უკაცრიელ ადგილას განვმარტოვდები და ღია ცის ქვეშ ჩემს სალაამურს ვაკენესებ.